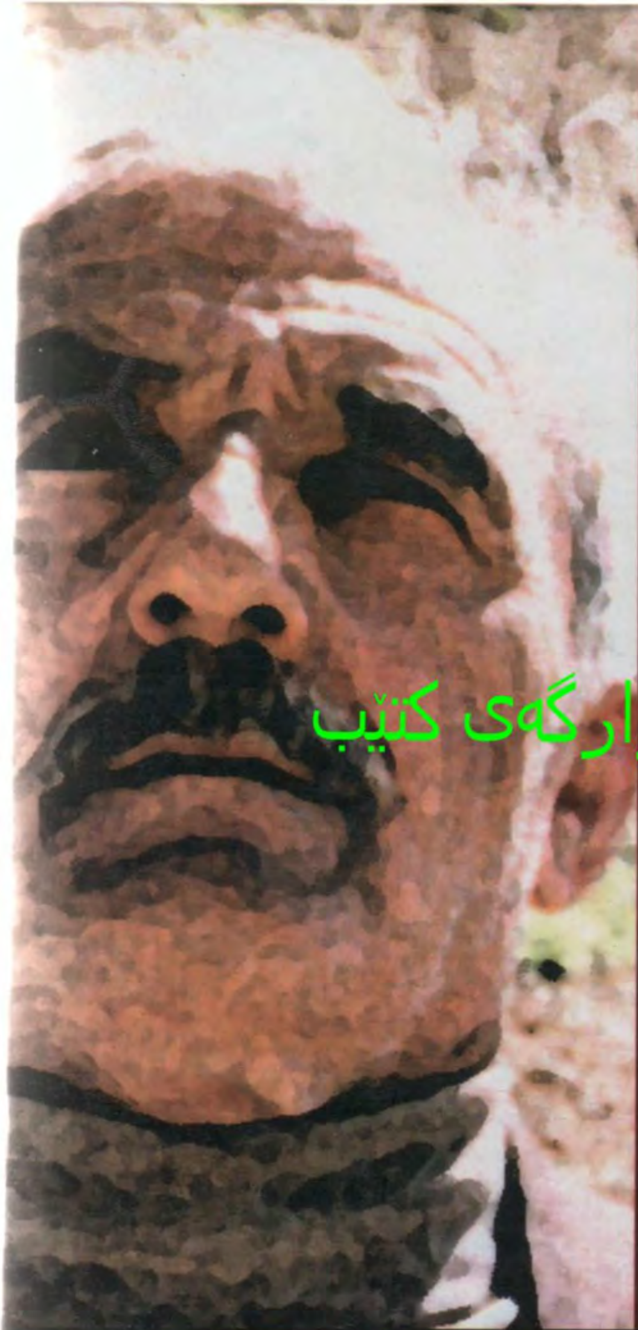

هەوارگەی کتێب

دیوانی هێمن

دیوانی هێمن موکریانی

سەرجەمی شیعرەکانی مامۆستا هێمن

پەخشانگای ئازادی

بەهاری ٢٧٠٨ی کوردی

دیوانی هێمن موکریانی

مامۆستا هێمن موکریانی

نووسیار: وریا حەبیب

هەڵەگر: نەجمەدین رەسووڵ

پیتچنین و رازاندنەوەی: سۆما محەممەد عەزیز

رووبەرگ: مەسعوود رەشید

جار و ساڵی چاپ: یەکەم/ بەهاری ٢٧٠٨

ئەژمار: ٢٠٠٠ دانە/ روقعی

پەخشانگای ئازادی

سلێمانی - بەردەرکی سەرا - چاپ و پەخشی چوارچرا

٠٠٩٦٤٧٣٠١١٢٨٣٨٨

ناوەرۆک

شاعیری گەل ١

لە کوێوە بۆ کوێ؟ ١٩

تاریک و روون

کوردم ئەمن ٨٩

وتووێژی کچ و کوڕ ٩٠

خاوەنی زێڕ ٩٢

دەیڵێم و بێباکم ٩٣

قەڵای نیشتمان ٩٧

ئەمەگی گوڵان	٩٨
بەهاری لادێ	١٠٠
تۆم هەر لە بیرە	١٠٤
کیژی لادێ	١٠٦
دوارۆژی رووناك	١٠٨
رۆژی شادی	١١٢
یادگاری شیرین	١١٤
رێبەندان و شاعیر	١١٨
بژی دێموکرات	١٢١
رۆژی خۆشی	١٢٣
هەتاوی ئیقباڵ	١٢٥
رەشەمە	١٢٧
دایکی نیشتمان	١٢٩
نەورۆزی رزگاری	١٣٢
پێکەنینی گوڵ	١٣٥
بلوێری شوان	١٣٧
کورد و ئازەربایـجانی	١٣٩
رۆژگاری رەش	١٤١
کچی مەهاباد	١٤٦
بەهاری کوردستان	١٤٧
بابردەڵە	١٥٦
فرمێسکی گەش	١٦٠
گریانی نیوەشەو	١٦١
ئارەزووی فڕین	١٦٢

خونچەی سیس	١٦٤
گۆمی خوێن	١٦٦
ئاواتی بەرز	١٦٧
بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ	١٧٢
موو ناپسێنم	١٧٤
تووڕەیی	١٧٦
بۆسەی ڕۆژگار	١٧٧
چارەنووسی شاعیر	١٧٨
جۆلانە	١٨٠
ماچی شیرین	١٨١
هێلانەی بەتاڵ	١٨٢
گلێنەی شاعیر	١٨٣
گێژەڵووکەی خەزان	١٨٤
گوڵی هیوا	١٨٧
ڕاوە بەراز	١٨٩
شینی گۆران	١٩٧
تەپڵی ئەمان	٢٠٠
پەری شیعر	٢٠٢
ناسۆری تەشەنا	٢٠٦
ڕەق هەڵاتم	٢٠٨
گەرمەشین	٢٠٩
مەتەرێزی شەرەف	٢١٢
شەنگەبێری	٢١٥
ئامێزی ژن	٢١٧

شەپۆلی تۆڵە ٢١٩
ترۆپکی رزگاری ٢٢٢
گاو و گەردوون ٢٢٤
شەو و شەیتان ٢٢٥
سنوور ٢٢٩
نارەق و تین ٢٣٠
فریشتەی پەڕیوە ٢٣٥
کاروانی خەبات ٢٣٨
لە بیرم مەکە ٢٤٢
یادم بکەن ٢٥٠
دەسکەوتی خەبات ٢٥٢
شەوگاری تەنیایی ٢٥٩
شەوی شاعیر ٢٦٠
بناری هەڵگورد ٢٦٣
پەیامی رانەگەیەندراو ٢٧٠

ناڵەی جودایی

مانگەشەو ٢٧٣
ناڵەی جودایی ٢٧٤
تاوانی بێهێزی ٢٨٦
ئێوارەی پاییز ٢٨٧
بەرەو ئاسۆ ٢٩٢
جوان ناسووتێ ٢٩٤
سازی ناساز ٢٩٥
ماچی خودایی ٢٩٧

جوانی بەس نیە ٢٩٩
چاویلکە ٣٠٠
عیشق و ئازادی ٣٠١
سووری دەوران ٣٠٣
شەرابی خەست ٣٣٦
ڕێژنە ٣٣٧

بارگەی یاران

بەهاری زەرد ٣٤١
زیندە بەچاڵ ٣٤٣
بەهار هەر دێ ٣٤٦
ڕەوەز ورد نابێ ٣٤٨
بەهاری ئاڵ ٣٥٠
فرمێسکی ڕونوو ٣٥٨
خانەنشین ٣٦٣
ئاپۆلۆی ماچ ٣٦٤
بارگەی یاران ٣٦٥
تەوری جەور ٣٦٧
شینگێڕی ٣٧٠
جیژوان ٣٧٤
دەسڕێژی لاوان ٣٧٥
گریانی ڕونوو ٣٧٩

چەند بەرهەمێکی بەرایی

مەحکەمەی ئیستیقلال ٣٨٣
کوردم و ٣٨٥

هەڵدەکەم ٣٨٧
جێژنی ئازادی ٣٨٩
دەمەتەقەی دوو خوێنمژ ٣٩٣
شینی ژنەکوردێك ٣٩٧
ژوانی ئاغا ٤٠١
وردەواڵە
دڵی شاعیر ٤١٥
تەرجەمە لە ئەنوەریەوە ٤١٥
بۆچمن؟ ٤١٦
بۆ کچە کوردێك ٤١٦
پەری ئازادی ٤١٦
بۆ خانمی لازار ٤١٧
دیلی دیل ٤١٧
شنە ٤١٧
بۆ ئاغای لبادی دارایی ٤١٧
رقی پیرۆز ٤١٨
کوردە گیان ٤١٨
دەستی تەزیو ٤١٨
کوانێ؟ ٤١٩
پەرستاری رەشپۆش ٤١٩
خۆزگە ٤١٩
خاك ٤٢٠
خەوم نایە ٤٢٠
جوانی رەشپۆش ٤٢٠

شاعیری گەل

ئەورۆکە هەر کەس لە ئەدەبی کوردی شارەزا بێ ناوی هێمنی بیستووە. شیعرەکانی خوێندۆتەوە و بێگومان دەزانێ کە هێمن یەکێك لە شاعیرە هەرەبەرزەکانی کوردی سەردەمی ئێمەیە؛ بەڵام شیعری هێمن هەر لە سەرەتاوە لە چوارچێوەی ئەدیب و نووسەران دەرچووە؛ لە ناو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا بڵاو بۆتەوە و هەر لە سەرەتاشەوە لە دڵی هەموو کوردێکی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر کاریگەر بووە و ئەوانی بەرەو خەبات لە پێناوی رزگاری گەلی کورددا هان داوە. هێمن لە سەرەتاوە شاعیری گەلە و هەر بە شاعیری گەلیش ماوەتەوە. سی ساڵ زیاترە هەزاران خەباتکەری کورد پێکەوە لەگەڵ هێمنی شاعیر هاوار دەکەن:

گەرچی تووشی رەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن
قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم مەردم ئەمن
من لە زنجیر و تەناف و دار و بەند باکم نیە
لەتلەتم کەن، بمکوژن، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

هێمن عاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردی کوردستانە. نیشتمانی، تەبیعەتی وڵاتەکەی باش دەناسێ و لەگەڵی پەروەردە بووە. لە «بەهاری لادێ»، «بەهاری کوردستان»، «شەنگەبێری»، «فریشتەی پەڕیوە» و زۆر شیعری تریشدا نیشانی دەدا کە لە ناسین و ناساندنی تەبیعەتی کوردستان و جوانیەکانیدا چەندە شارەزا و مامۆستایە. جێگای سەرسوڕمانیش نیە هێمن لەگەڵ تەبیعەت گەورە بووە لە تەبیعەت ئیلهامی وەرگرتوە. کەسێك تەبیعەتی کوردستانی دیتبێ و نەك هەر دیتبێ بەڵکوو لەگەڵی تێکەڵاو بووبێ، هێمن بە ناهەق نازانێ کە دەڵێ:

بەهەشتە کوردەواری من بەهەشتە

هێمن لە شیعری خۆیدا زۆر جار باسی زۆرلێکراوی نەتەوەی دەکا، لە مافی خوراوی گەل دیفاع دەکا، ئارەزووی ئەوەیە کورد هەرچی زووتر لە ستەمی نەتەوایەتی رزگار بێ، بوونی ئەو ستەمە بە سەرچاوەی زۆر بەدبەختی و کوێرەوەری و بێبەشی دەزانێ. لە «دوارۆژی رووناك»دا دەڵێ:

لەمێژ بوو هەقی کورد دەخورا بە فیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شین و ڕۆڕۆ
لە مەیدانی شەقێنی دوژمنیدا
سەری سەرداری کوردی بوو وەکوو گۆ

هێمن بە تایبەتی زۆر پەرۆشی ئەوەیە کە لە کوردستانی ئێران زمانەکەی ئازادی پەرەئەستاندنی نیە، ئەدەبەکەی بڵاو ناکرێتەوە، فەرهەنگەکەی پێشێل دەکرێ. لە «رۆژگاری رەش»دا دەڵێ:

داخرا دەرکی رۆژنامە   شکاون نووکی خامە

کوردی نووسین حەرامە   دوژمن دەڵێ بێتامە
دڕان کاغەز و دەفتەر   گیران شاعیر و نووسەر

هێمن نەتەوەکەی خۆی خۆش دەوێ؛ لەوەش زیاتر نەتەوەی خۆی دەپەردستێ، بەڵام رقیشی لە هیچ نەتەوەیەکیتر نیە. لە هەموو دیوانی هێمندا شیعرێك کە باسی نەتەوەیەکیتر بە خراپە بکا یا کورد لە نەتەودیەکیتر بە بەرزتر دابنێ بەدی ناکرێ؛ دیاردەیەك کە بە داخەوە لە دیوانی زۆر شاعیری کورددا بەرچاو دەکەوێ. نەك هەر ئەوە، بەڵکوو بەشەردۆستی یەکێك لە سروشتە تایبەتیەکانی شیعری هێمنە.

هێمن زۆر جار باسی پێشەوا قازی دەکا و لە شیعرەکانیڕا دیارە کە چەند ئەو رۆڵە بەنرخ و هەڵکەوتووەی گەلی کوردی خۆش ویستووە. پێشەوای خۆش دەوێ چونکە:

زانا بوو، کوردپەروەر بوو   پێشەوا بوو، رابەر بوو

بەڵام بۆیەش پێشەوا بە مەزن دەزانێ چونکە:

هەر کورد نەبوو، بەشەر بوو   خەمی خەڵکی لەبەر بوو

هێمن گەلانیتری ئێرانی بە دۆستی گەلی کورد دەزانێ و لە خەبات و تێکۆشاندا بە برا و هاواڵیان دادەنێ. لە «کورد و ئازەربایجانی»دا دەڵێ:

کورد و ئازەربایجانی هەر دوو داوایان رەوایە
هەر بژین و پایەدار بێ یەکیەتی ئەم دوو برایە

هێمن دیسان لە سەرەتاوە لە ناو نەتەوەی خۆشیدا هەموو چین و توێژێکی بە یەك چاو تەماشا نەکردووە و ناکا. لە شیعری بەناوبانگی خۆیدا «دەیڵێم و بێباکم» دەڵێ:

ئەوی ئاغا بێ بێکارە   جەبوون و قەڵس و لاسارە
دزی و ڕێگرتنی کارە   ئەمن دەیڵێم و بێباکم
لە شەرم و شوورەیی مردم   بە خۆم من چۆن بڵێم کوردم
کە ئاغا ئابڕووی بردم   ئەمن دەیڵێم و بێباکم

لە «نارەق و تین»دا زۆر بە جوانی و بە زمانی سادەی جووتیاران باسی نرخی کاری جووتیار بۆ کۆمەڵ دەکا و چەوسانەوەی جووتیاری نیشان داوە و دەریدەبڕێ کە ئینسانی زەحمەتکێش لە لای زۆر خۆشەویستە:

من جووتیارم، من جووتیارم   من لەگەڵ هەتاو هاوکارم
من بە نارەق و ئەو بە تین   دامانڕشتووە بناغەی ژین
باسکی من و تیشکی ئەوی   بژیو دەستێنن لە زەوی
گەر جووتیار نارەق نەڕێژێ   گەر هەتاو تیشك ناوێژێ
دانیشتووی ناو کۆشك و قەڵا   دەخۆن نانی گەڵاگەڵا؟!

لە شیعرەکانیڕا بە هاسانی دەردەکەوێ کە هێمن لە ژیانی زەحمەتکێشانی کوردستان بە تایبەتی جووتیاران لە نزیکەوە شارەزایە. لەوەش زیاتر خۆی تا رادەیەك لەم ژیانەدا بەشدارە. خۆی دەڵێ: «چاك خەریکی کاسبی بووم زۆر زوو

فێری کشتوکاڵ بووم.»

فەلسەفەی ژیانی هێمن ئەوە نیە کە دانیشێ و لە دوورەوە تەماشای ژیان و خەباتی گەل بکا و بۆ خۆی و یان بۆ گەل شیعر بڵێ. هێمن ئەو ئەسڵەی قبووڵ کردووە کە ئەرکی شیعری شاعیری گەلێکی زۆرلێکراو تەنیا لێکدانەوە و خستنە ناو هۆنراوەی تەبیعەت و جوانی نیە. شاعیر لە پێشدا ئینسانە، ئینسانێکە کە هەستی ناسکە و زوو دەجووڵێتەوە. چۆن شاعیر بە مانای راستی ئەم وشەیە، دەتوانێ بەرامبەر بە هەژاری و کوێرەوەری و بێبەشی گەلەکەی بێلایەن بێ؟ لە نێوان راستی و درۆدا، لە نێوان ئاهورامەزدا و ئەهریمەندا، لە نێوان هەق و ناهەقدا راستی هەڵنەبژێرێ، بە گژ ئەهریمەندا نەچێ و دیفاع لە هەق نەکا؟ بۆیە هێمن تەماشاچی نیە و ناتوانێ تەماشاچی بمێنێتەوە. بە هەموو هێزی خۆیەوە بە شیعر و بە نووسین هەنگاوی ناوەتە ناو مەیدانی خەبات و تا سەر بەردو ناسۆی روون، تا ترۆپکی رزگار بوون یاریدەی گەلی خۆی دەدا. هێمنی شاعیر لە هێمنی خەباتکەر جیا ناکرێتەوە.

بزانە تۆ ئەوی ئەهلی هونەر بێ
دەبێ یا دەس‌بەسەر یا دەربەدەر بێ
هونەرمەند و ژیانی خۆش مەحاڵە
هونەرمەند رەنجەڕۆیە، ژینی تاڵە
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قوڵکە، تاوێك لەو چڵووکەم
منیش زۆرداری پرزەی لێ بڕیوم
منیش بەدکاری بواری لێ تەنیوم

یا لە «فرمێسکی گەش»دا کە بە قسەی خۆی لەو پەڕی تەنگانە و لێقەوماندا گوتوویە، دەڵێ:

کوشتمی و شەش‌خانی ئومێدی لە من گرتن حەریف
مۆرە هەڵداوێم و بێهوودە بە تەمای دوو شەشم

هێندێ شیعری تریش وەك «گریانی نیوەشەو» و «ئارەزووی فڕین» هەر نیشانەی نائومێدی شاعیر و راکردنی لە راست ژیانی تاڵە. لە ساڵی ۱۳۲۵وە هەتا ساڵی ۱۳۳۰ سەردەمی پاشەکشەی جووڵانەوەی گەلی کورد و هەموو گەلانی ئێرانە. لە ساڵی ۱۳۳۲دا کە ئاسۆی خەبات روونتر بۆوە، هێمن لە «ئاواتی بەرز»دا جارێکی‌تر دێتەوە مەیدانی خەبات. هیوای بە خەباتی گەل زیاتر دەبێ و دەیەوێ بە شیعری خۆی لەم خەباتەدا بەشدار بێ:

فێری زۆر دەرسی بەکەڵك و باشی کردین تێشکان
جا ببینە راپەڕین و شۆڕشی ئەم جاری کورد
وا گزینگیدا بەیانی جوانی ئازادی بەشەر
رۆژی رووناکە، نەماوە، زوڵمەتی شەوگاری کورد
ئەو زمانە شیرنەی ئێمە پەرەی دەگرێتەوە
نادڕێ چیدی کتێب و دەفتەری ئەشعاری کورد

قۆناخێکی نوێ لە ژیانی گەل و شاعیردا دەست پێدەکاتەوە. ماوەی پاشەکشە دوایی دێ و گەلی کورد خۆی بۆ خەباتی دوارۆژ ئامادە دەکا. نفووزی حیزبی دێموکراتی کوردستان کە بە نهێنی تێدەکۆشێ، رۆژبەرۆژ لە ناو کۆمەڵانی

خەڵکی کوردستاندا زیاتر دەبێ. بەرەو هەوراز ڕۆیشتنی جووڵانەوە هەتا ڕۆژەکانی گەلاوێژی ١٣٣٢ درێژەی هەیە، لە ٢٥ی گەلاوێژەوە هەتا ڕۆژی شوومی کودیتای ٢٨ی گەلاوێژ خەڵك لە شاری مەهاباد حوکمداری دەکا. لە ڕۆژی ٢٥ی گەلاوێژدا خەڵکی مەهاباد بە درشت و وردەوە هەموو لەگەڵ هێمن کە بۆ یەکەم جار پاش چەند ساڵ لە کۆبوونەوەیەکی چەند هەزار کەسیدا شیعر دەخوێنێتەوە، هاوار دەکەن:

بڕۆ ئەی شاهی خاین! بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

ئەو سەردەمە، سەردەمی نیوە دیموکراسیش زۆر ناخایەنێ. دەورانی ڕەشی پاش کودیتا دەست پێدەکا و هێمنی شاعیر جارێکیتر تووشی نائومێدی دەبێ و لە «تووڕەیی»دا دەڵێ:

لەو وڵاتە کەسێك لە خەو ڕابێ ... بەشی چارەڕەشی و خەم و شینە
تێگەییشتم عیلاجی دەردی مـن ... مەستی و شێتی و نەزانینە

یا لە «چارەنووسی شاعیر»دا دەڵێ:

دەزانی بۆچی مـن هێندە پەرێشان و خەفەتبارم
لە بازاڕی ژیان غەیری هونەر نیمە چ سەرمایە
لەگەڵ چارەڕەشی و دوورە بەشی و نەگبەت دەبێ هەڵکەم
لە مێژە چارەنووسی شاعیرانی کوردی هەر وایە

تاقی کردنەوەی ساڵانی درێژی خەبات بە هێمنی سەلماندووە کە خەبات

دوور و درێژە، هەوراز و نشێوی هەیە، سەرکەوتن و شکستی تێدایە؛ بەڵام هێمن کۆڵنەدەرە:

ڕۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تا زۆر بڕۆم، زیاتر ئارەق بڕێژم
کورت تر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون
من پەروەردەی بن سێبەری نەشکەوتم
گەلێك جاران لە چاڵاوی ڕەش کەوتم
هاتمە دەرێ، هەدام نەدا، نەسرەوتم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون

هەوراز و نشێوی ژیان و خەباتی گەل لە شیعرەکانی هێمن دا زۆر جوان دیارە. لەو کاتەوە کە دەستی بە شیعر گوتن کردووە هەتا ئەمڕۆ، شیعری هێمن ئاوێنەی قۆناخەکانی خەباتی گەلی کوردە. لە ساڵی ١٣٢٤ (١٩٤٥)ڕا هێمن بە پێشوازی پێکهاتنی حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە دەچێ و دەڵێ:

لە سایەی حیزبی دێموکراتی خۆمان   لە باڵدار تێپەڕی ئەوڕۆکە پێ‌ڕۆ
ئەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم   زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ

لە ڕێبەندانی ساڵی ١٣٢٤دا کە کۆماری مەهاباد دامەزرا هێمن «ئەو ساڵ بەهارە بۆ ئێمە زستان» یا لە «ڕۆژی خۆشی»دا دەڵێ:

گەرچی زستانە بەفر داپۆشی ئەوڕۆ گشت وڵات
خاکی پاکی ئێمە خەملیوە وەکوو باخی ئیرەم

بەڵام کۆماری مەهاباد تەمەنی کەمتر لە ساڵێك بوو. جووڵانەوەی گەلی کورد لە ئێران هەر وەك جووڵانەوەی سەرانسەری ئێران تووشی شکست بوو. هێمن لە «ڕۆژگاری ڕەش»دا تووشی نائومێدی دەبێ، وەك کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە تووشی نائومێدی ببوون:

بە فیڕۆ چوو خەباتمان   داگیراوە وڵاتمان
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان   ڕووخا کۆشکی ئاواتمان
لە پیاوی ئازا و سەرکەش   لە زەحمەتکێشی بێبەش
ئاخنراوە کونە ڕەش   نابینی کەسێ ڕووگەش

بە تایبەتی شەهید بوونی قازی، هێمنی داخدار کردووە. هەم دۆست و مامۆستای لە دەست داوە و هەم پێشەوا و سەرکۆمار.

لە چوارچرای مەهاباد   لە کانگای بیری ئازاد
دەستی ڕەشی ئیستیبداد   چەقاندی داری بێداد
لە کاتی نیوەشەوا   لە جەنگەی شیرین خەوا
کرا کاری ناڕەوا   لە دار درا پێشەوا

هەر لەو ساڵەدا هێمن لە بەر خەباتی رابردووی خۆی تووشی دەردی سەر دەبێ و بۆ ماوەیەك وڵات بە جێ دێڵێ. دیارە وەزعی سیاسی تەئسیری کردۆتە سەر شیعری هێمن. لە «بابردەڵە»دا دەڵێ:

منیش ئەی بلبلی بەندی وەکوو تۆم
وەها دوورم لە هێلانە و گوڵی خۆم
منیش وەك تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور
منیش هێلانەکەم لێ کراوە خاپوور
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قوڵکە، تاوێك لەو چڵووکەم

ئەو تووڕەیی و رەشی چارەنووسی شاعیر لە شیعرەکانی تریشیدا هەر بەر چار دەکەوێ و هەتا ساڵی ١٣٤٠(١٩٥٩) هەر بەردەوامە. لە «گلێنەی شاعیر»دا دەڵێ:

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانێ پاکی با بیبا
بە مەرگی تۆ مچوڕکیشم بە دڵدا نایە با بیبا
هەموو عومری ئەبەد تێیدا نیە خۆشی دەمێك مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆ چبوو؟ فێری شەرابی با

لە «ناسۆری تەشەنا»دا راکردن لە ژیانی واقیعی، لەو هەقیقەتە تاڵەی کە شاعیر تووشی بووە و نایەوێ قبووڵی بکا، بە تەواوی دیارە. هێزی ئەوەی نیە ژیان بگۆڕێ، رێگای نیە خۆی دوور بخاتەوە، دەیەوێ رابکا و بە یارمەتی مەی روو لە دنیایەکی خەیاڵی دەکا:

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا، تێگەیوم
لەو وڵاتە هەموو شت زۆرە، بەنی‌نادەم کەم
شەڕەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شەیتان دەمەویست روو لە چیای ئەستەم کەم

ساڵەکانی ٤٧-١٣٤٦ کە راپەڕینی چەکداری لە کوردستانی ئێران بەرپا دەبێ هێمن خۆی تێیدا بەشدار نیە، بەڵام لەگەڵ ئەو راپەڕینە دەژی. هیوای بە خەباتی گەل زۆرە، باوەڕی بەهێزترە. بۆ شەهیدانی ئەو راپەڕینە دەگری، بەڵام شیعرەکانی پڕە لە هیوا و ئاوات بۆ سەرکەوتن. نیشتمانپەروەران بۆ تێکۆشان هان دەدا. هێمن بیەوێ و نەیەوێ، دیسان و ئەو جارە بۆ هەمیشە لە ناو مەیدانی خەباتدایە:

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لە نێو خوێن دەگریم
بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێ‌سەر و بێ‌شوێن دەگریم
تا بە دەستی پەری ئازادی لە سەر گۆڕی شەهید
گوڵە شللێرە لە گشت لایەکی نەڕوێن دەگریم

شیعرەکانی هێمن ئیتر بۆنی ناهومێدی لێنایە. چەند ساڵە قۆناخێکی دی لە خەباتی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دەستی پێکردووە. قۆناخێک کە جێی هیوای گەلی کوردە. هێمنیش شاعیری وەفاداری گەلی کورد، هەم لە پێکهێنانی هەم لە دەربڕینی ئەو هیوایەدا بەشدارە. لە «مەتەرێزی شەرەف»، «شەنگەبێری»، «ئامێزی ژن»، «ترۆپکی رزگاری»، «شەپۆلی تۆڵە»، «شەو و

شەیتان»»، «گاو و گەردوون»»، «کاروانی خەبات» و لـە «دەسـکەوتی خـەبات»دا شیعری کۆمەڵایـەتی و شۆڕشـگێڕی چ لـە بـاری نـاوەرۆك و چ لـە بـاری شـێوەوە گەیاندۆتە پلەیەکی بەرزی ئەوتۆ کە کەمتر شاعیری کـورد گەیاندوویـەتی. هـێمن ئامادەیە بۆ بەجێگەیاندنی ئەم هیوایە خۆشی بەخت بکا:

خـۆم دەسـووتێنم هـەتا بـەزمی خـەڵك رۆشـن بکـەم
کێ لە رێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتێ، شەم نەبێ؟

لە سەرەتادا شیعرەکانی هێمن لە ژێر تەئسیری دوو رەوتی ئەدەبی دایە. وەك هەموو شیعری شاعیرانی کوردی سەردەمی سـی ـ چـل سـاڵ لەمەوبـەر تەئـسیری ئەدەبی فارسی لەم شیعرانەدا دیارە. زۆربەی شیعرەکانی شیعری عەرووزین، وەزن و قافیەیان لەگەڵ دەستووری شیعری فارسی رێـك دەکـەوێ. لـە لایـەکیتریـشەوە شیعری شاعیرە کوردەکانی بەناوبانگ وەك «نـالی» کـە خـۆی لـە ژێـر تەئـسیری شیعری کلاسیکی فارسیدا بووە، تەئسیری کردۆتە سەر شـیعرەکانی هـێمن. بۆیـە لە سەرەتادا هێمن شیعرەکانی شێوەی غەزەل و قەسیدە و جارجـاریش مەسـنەوی و دووبەیتی و هیتریان هەیە. هێمن ئێـستاش هەر جـار ـ جـار دەگەڕێتـەوە سـەر ئەو شێوە کلاسـیکیە و هێندێ لە شیعرە تازەکانیشی هەر بـەم چەشـنە گـوتراون. وەك «ئاواتی بەرز»»، «گلێنەی شاعیر»»، «دەسکەوتی خەبات» و هتد. لەم شـێوە شیعر گوتنەدا هێمن دەستێکی باڵای هەیە. شیعرەکانی رەوانن، بە زمان جوان و بە مانا دەوڵەمەندن.

پاش ماوەیەکی سـەرەتایی شـیعر کـوتن، هـێمن بەرەبـەرە دەگەڕێتـەوە سـەر شێوەی ئەدەبی رەسـەنی کوردی. خۆی لە قافیە و وەزنی شیعری کلاسیکی رزگـار

دەکا و شیعرەکانی لە بەستەی کوردی دەچن، لەو بەستەیەی کە شاعیر هەموو ڕۆژێ لە لادێ دەیبیسێ؛ بەستەیەك کە چوارچێوەی بۆ دارشتنی شیعری کوردی لەبارترە و زمانی کوردی لە تەنگ و چەڵەمە رزگار دەکا و وەك چۆمێکی خرۆشانی لێدەکا کە بۆ لای دەریای بێ سنوور دەڕوا.

جار ـ جار کە ئینسان شیعری هێمن دەخوێنێتەوە، گۆرانی وەبیر دێتەوە. وا دیارە کە بە هەڵبژاردنی ئەم شێوە شیعر گوتنەدا «گۆران» لە سەر هێمن بێ تەئسیر نەبووبێ. لەم شیعرانەدایە کە هێمن دەگاتە ترۆپکی ئەدەبی کوردی و بە ڕاستی ئەدەبی کوردی پێش دەخا.

هێمن شاعیرێکی ریئالیستە، ریئالیزمی رەخنەگرانە لە ناوەرۆکی شیعرەکانی هێمندا بە تەواوی بەرچاو دەکەوێ. هێمن بارە هەرەگرینگ و ئەساسیەکانی تەبیعەت و ژیان و ئادەمیزاد بە چاوێکی رەخنەگرانەی شاعیرانە باس دەکا و کۆمەڵ بۆ بەرەو پێش چوون هان دەدا. هێمن زۆر جار لە هێندێ شیعری خۆیدا لە ناتورالیزم نزیك دەبێتەوە، ئەوەی کە دەیبینێ باسی دەکا و بە چاوی رەخنە سەیری تەبیعەت یان کۆمەڵ ناکا. هەر وا بزانە دەیەوێ تابلۆیەکی تەبیعەت بکێشێ و بیخاتە بەرچاومان. بەڵام شیعری وای کەمە؛ وا دیارە خۆشی ئاگای لێیە کە لە ریئالیزم دوور کەوتوەتەوە، زوو ناتورالیزم بەردەدا و دەگەڕێتەوە سەر ریئالیزم کە سەبکی بنەڕەتی ناوەرۆکی شیعرەکانیەتی. ئەو ناتورالیزمە بە تایبەتی لە «بەهاری کوردستان» و «لەبیرم مەکە» و چەند شیعری تردا خۆی دەنوێنێ.

ژن لە شیعری هێمندا رۆڵێکی زۆر گرینگی هەیە. جوانی ژن ئیلهامدەری شاعیرە. سەرانسەری دیوانی هێمن ئەو راستییە دەر دەخا کە وێڕای تەبیعەت و ژیان

و خەباتی گەل، ژنە کە هێمن بۆ شیعر گوتن هان دەدا. شیعرەکانی هێمن لە سەر ژن نموونەی شیعری بەرزی کوردین. لە «کیژی لادێ»دا بە کچی کورد هەڵدەڵێ:

لاجانگـــت وەکـــوو گزنگـــی تـــاوێ
هەر بۆ خۆی جوانە، تیفـتیفەی نـاوێ
کوڵمەکـەت وەکـوو گوڵاڵـەی گەشـە
بێسورمەش چاوە مەسـتەکەت رەشـە
وەکـوو فرمێـسکی ئاشـق روونـاکی
وەکـــوو ئـــاونگی بـــەیانی پـــاکی

ئەو تابلۆیەی کە لە «بیرم مەکە»دا لـە ژنـی دەکێـشێ، بـە راسـتی جـوان و نایابە، هەروەها لە «پەری شیعر» و لە «شەنگەبێری» و زۆر شیعری تـردا هـێمن مامۆستایی خۆی لە هۆنراوەدانان بۆ ژندا دەسەلـمێنێ.

بەڵام ژن، بۆ هێمن تەنیا سەرچاوەی ئیلهام نیە. هێمن بۆ رزگاری ژنی کـورد خەبات دەکا. لە «یادگاری شیرن»دا دەڵێ:

لادە چارشێوی رەشت با دەرکەوێ کـوڵمی گەشـت
چون لە قەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو رووگرتنـە

هێمن دەیەوێ ژن بەر لە هەموو شتێك خاوەنی مافـی ئینـسانی خـۆی بـێ و زۆر جار دژی زۆرداری و بێحورمـەتی سـەبارەت بـە ژن دەنگـی خـۆی هەڵـدێنێ. هێمن ژنی خۆشدەوێ، دەیپەرەستێ و نرخی هـەموو جوانیـەکانی ئـەو دەسـتکردە نایابەی تەبیعەت دەزانێ؛ بەڵام لە لای هێمن خەبات بۆ رزگاری گەل، بـۆ ئـازادی

کۆمەڵانی خەڵك لە ژن خۆشەویسترە. لە «ئامێزی ژن»دا دەڵێ:

بەڵێ سەختە یەکجار سەختە، دووری لە ژن، نامرادی
بەڵام لە ژن خۆشەویستتر لە لای من ئەتۆی ئازادی!

زمانی هێمن زمانی کوردی پەتی و جوانە. نە پڕە لە وشەی بێگانە و نە وشەی دەستکردی تێدایە. زمانەکەی زمانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە. بەڵام هێمن کە خۆی خەڵکی موکریانە، تەعەسوبی بەکار نەهێناوە و بە زاراوەی موکریانی شیعر نالێ. بە تایبەتی لەم چەند ساڵەی دواییدا زمانی هێمن نموونەی بەرزی زمانی ئەدەبی کوردییە و بێگومان لە پێکهێنانی زمانی پەسندکراو (ستاندارد)ی کوردیدا تەئسیری هەبووە.

زمانی هێمن سادە و پەتی و ڕەوانە، هەم ئەدیب و نووسەری کورد پێی خۆشە و هەم نەخوێندەواری کورد لێی حاڵی دەبێ:

هەزار خۆزگەم بە خۆت شوانە	کە بەو مانگەشەوە جوانە
دانیشتووی لە ڕژد و هەڵدێر	پەنجە دەبزێوی لە بلوێر
لەگەڵ تەبیعەت هاودەمی	شادی، بە کەیفی، بێخەمی

«بەهاری کوردستان» فەرهەنگێکی بچووکی زمانی کوردییە، بە تایبەتی بۆ ئەوانەی هەر لە شار ژیاون و لە زۆر باری ژیانی لادێ ئاگادار نین، تابلۆیەکی ڕاستەقینە بە زمانێکی دەوڵەمەند و بێ‌هاوتا دەخاتە پێش چاو. ئەو شیعرە و چەند شیعری‌تر کە باسی تەبیعەت و ژیانی لادێ دەکەن، بۆ شارستانی ئەوەندە وشەی نەبیستراویان تێدایە کە زۆر جار خوێنەر سەری سووڕ دەمێنێ و ناچار

دەڵێ زمانی کوردی چەند دەوڵەمەندە و بە داخەوە خزمەتی نەکراوە. لە دیوانی هێمن‌دا شیعری وەك «بەهاری کوردستان» بە راستی فەرهەنگێکی دەوڵەمەندی زمانی کوردییە. شیعری هێمن لە تەشبیهی جوان ئاخنراوە:

خۆشەویستی گۆشەکەی تەنیایی هەر ئەژنۆکەمە
بۆیە رۆژ و شەو وەها گرتوومەتە نێو باوەشم

لە «شەنگەبێری»دا ئەنجامی شیعرەکەی ئەمەیە:

زۆری نەماوە بێتە بەر، نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاك بێتەوە خاکی پیرۆزی ولاتم
چەك دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بێری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم

هێندێ شیعری هێمن گەیشتۆتە پلەی هەرەبەرزی ئەدەبی کوردی کە یەکێك لەوانە «کاروانی خەبات»ە. بڕوانە چۆن باسی شەهید بوونی رووناکبیرێکی خەباتکەر دەکا:

هەر چوار تەنشتی گیرابوو   لە سەنگەرێکدا بە تەنێ
ئەو لاوەی بەڵێنی دابوو   هەتا مردن چەك دانەنێ
رووناکبیرێکی تا ئەمڕۆ   دەچوو بەرەو ئاسۆگی روون
هێشتا هیوای بە بوولێڵ بوو   بۆ لە گەمارۆ دەرباز بوون

بە راستی ئەوەی هێمن لە سەر گۆران دەیلێ لە سەر خۆیشی راستە: «تاکی لە جوانی پەرەستیدا کەمە و وشە لە دەستیدا وەك مێوە، دڵتەڕە و خۆش خەیاڵە و ناسك بینە، بە هونەرە و شارەزا و وشە رەنگینە».

هیوام ئەوەیە کە: هێمن ساڵانی درێژ لە ناو گەلی کورددا، لە ریزی خەباتکەرانی رێگای ئازادی گەلی کوردا، تێکۆشانی خۆی لە پێناوی رزگاری گەلەکەمان، لە پێناوی پێش خستنی زمان و ئەدەبی کوردی، هەر درێژە پێ بدا. دڵنیام کە لە دوارۆژدا هێمن زۆر جار پەری شیعر دێنێتە ژوانی خۆی و دیوانێکیترمان پێشکەش دەکا کە شیعری کوردی جوانی تێدا بێ:

شیعرێك وەك خوناوەی باران	شیعرێك وەك سرتەی دڵداران
شیعرێك وەکوو دەریای بێ بن	گەرمتر لە باوەشی ژن
شیعرێك سروودی شادی بێ	شیعرێك دەنگی ئازادی بێ

به هیوای ئەو رۆژە

له بیرت نه‌چێت ئه‌م کتێبه‌ت له
ماڵپه‌ڕی
هه‌وارگه‌ی کتێب داگرتووه

لە کوێوە بۆ کوێ؟

مـن بـۆ خـۆم وام، رەنگـە زۆر کەسـیش وا بـێ کـە شـیعری شـاعیرێك یـا نووسـراوەی نووسـەرێك دەخوێنمـەوە ـ چ زینـدوو چ مـردوو ـ پـێم خۆشـە خۆشـی بناسم. بزانـم کێیە؟ خەڵکی کام وڵاتە؟ کاری چیە؟ چـۆن دەژی و ئەگـەر مـردووە چۆن مردووە؟ لە کوێ نێژراوە؟

بۆیە بڕیارمـدا سەرگورشـتەی خـۆم لـە سـەرەتای ئـەو بەشـەی دیوانەکەمـدا بنووسم. بە کێم گووتبا ئەو سەرگورشتە بنووسێ! کێ من لە خۆم باشتر دەناسێ؟

پێوە بووم زۆر درێژی بنووسم. تەماشام کرد دەبێتە چیرۆکێکی درێژ و شـیرین و پڕ کارەسات. چ چیرۆکێك لە بەسەرهاتی ئینسانێك لە واقیع نـزیکترە؟ ئـەویش بەسەرهاتی ئینسانێکی نزیکەی پەنـجا ساڵی لە ساڵەکانی چەرخی بیـستەم، ئـەو چەرخە سەیر و سەمەرەیە، ئەو چەرخە پڕ کێشە و شەڕ و شوورە، ئەو چـەرخە پـڕ لە کارەسات و پەلامارە، ئـەو چـەرخە پـڕ لـە شـۆڕش و ئـاڵ و گـۆڕە؛ بەتایبـەتی ئەگەر ئەو ئینسانە کورد بێ. کوردێکی بێبەش و چارەڕەش بێ و تا رادەیـەك لـە خەباتی رزگاریـخوازی نەتەوە زۆر لێکراوەکەیدا بەشدار بووبێ. بـەڵام بـە داخـەوە

بۆم نەکرا؛ بەشی زۆری لەبەر تەوەزەلی خۆم: با بـمێنێ بۆ هەلێکیتر ئەگـەر مـام وازی لیێناهێنم.

خوێنەری خۆشەویست! پێت وا نەبێ لێفەم لەسەر هەتیوان هەڵداوەتەوە و لـە بـــنی کوولەکـــەم داوە و هەرچـــی هەیـــە نووســـیومە. نـــا، هـــەروا کورتـــە سەرگورشتەکەمت بۆ دەگێڕمەوە.

شاعیری هیچ قازانـجی بۆ من نەبووبێ ئەو قازانـجەی هەبووە کە ئەو نـاوە دوور و درێـــژەی «ســـەید مـحەمـــەدئەمینی شێخەلئیـــسلامی مـــوکری» لـــە کـــۆڵ کردوومەتەوە.

باوکم ناوی سەید حەسەنی شێخەلئیـسلامی مـوکری بـوو. لـە تـۆرەی مـەلا جامی چۆڕی بوو کە سێسەد ساڵ لەوە پێش هاتۆتە سابڵاخ و بنەماڵێکی گەورەی لەو مەڵبەندە پێك هێناوە. دایکم ناوی زێنەب و کـچی شـێخی بورهـان بـوو کـە ئێستا بنەماڵەیەکی گەورەی موکریانن.

بەهاری ساڵی ١٣٠٠ی هەتاوی (١٩٢١ی زایینی) بە شەوی جێـژنی بـەراتێ لە گوندی لاچین نزیکی سابڵاخ لەدایك بووم. مێژوکم لە مەمکی دایکم نەکردووە و فرچکم بە شیری دایەن گرتووە.

دایکم زۆر جار بە چاویدا دەدامەوە و دەیگـوت: «تـۆ پێوقـەدەم رەش بـووی؛ هەر تۆم وەزگ کەوت لەشـی سـاغم بـە خۆمـەوە نـەدی؛ نەخۆشـیم پێـوە نووسـا، کوێرەوەری و پەژارە رووی تێ کردم. لە سەر مانگ و رۆژی خـۆم بـووم کـە ناچـار بووین بڕەوین و بچینە لادێ. کە بەر بوویەوە، نە من تڵپاتی تـەڕم لـە مەمکیـدا بوو، نە باوکت سیپاڵێکی لە ماڵێدا مابوو. لەشکری شکاك ئێمەشی وەك هەموو خەڵکی سابڵاخ ساف لە ساف تالآن کرد و گەسکی لەو ناوماڵەدا کە سێسەد ساڵ

بوو وەسەر یەك نرابوو و بە میرات بۆ باوکت بەجێمابوو.»

منیش جار ـ جار بەپێکەنینەوە دەمگوت: دایەگیان سووچی من چیە؟

دایەنەکەم ناوی یاسەمەن و خەڵکی ئازەربایجان بوو. لەلەکەم کە ناوی عیززەت بوو خەڵکی تورکیا بوو. ئەو دووانە لەبەر هەژاری و نەداری خۆیان پەرِیوەی کوردستان ببوون و لە گوندەکەی ئێمە گیرسابوونەوە و لە سەروبەندی لەدایکبوونی مندا منداڵێکیان ببوو. منداڵەکەی ئەوان لە من بەختەوەرتر بوو، نەژیابوو و تووشی کوێرەوەری دنیا نەهاتبوو؛ عەمری درێژی بۆ من بە جێ هێشتبوو و پارووی دایك و بابیشی لە رۆنی هاویشتبوو.

ئەو ژن و پیاوە هەژار و ئاوارە بە دڵ و گیان منیان بەخێو دەکرد و زۆریان خۆش دەویستم. منیش ئۆگری ئەوان ببووم وەك دایك و بابی خۆم خۆشم دەویستن.

لە بیرمە زمانی ئەوانم وەك بلبل دەزانی، جا نازانم تورکیم دەزانی یا ئازەری؟ رەنگ بێ ئازەری بووبێ، چونکە منداڵ زمانی دایکی باشتر فێر دەبێ.

مردنی عیززەت و تۆرانی یاسەمەنم باش وەبیر دێ. ئەم رووداوە یەکەم زەبری توند بوو کە وە هەستی ناسکی منداڵانەی من کەوت و یەکێکە لە بیرەوەریە هەرەتاڵەکانی ژیانم. لەراستیدا من دوو جار هەتیو بووم و دوو جارم دایك و باب مردوون: جارێك بە ساوایی و جارێك بە پیری.

بابم هەم دەوڵەمەند بوو، هەم بەدڵ و دەسبڵاو؛ چاکی بەخێو دەکردین. پێنج خوشك و دوو برا بووین، کاکم و خوشکێکم لە من گەورەتر بوون. بە منداڵی زۆر تێر و تەسەل و کۆك و پۆشتە بووم. بەڵام کۆیلە و دیل بووم، کۆیلەی ناو قەفەزی زێر، کۆیلەی رێ و شوێنی کۆن. رێ و شوێنی بنەماڵەکەمان ئیجازەی نەدەدا من لەگەڵ هاوتەمەنەکانم گاڵتە و گەپ بکەم. چونکە من کورە

دەوڵەمەند بووم و ئەوان کوڕە هەژار. من کوڕی شێخەلئیسلامی بەناوبانگ بووم، ئەوان کوڕی لادێیی‌یەکی بێ‌ناو و نیشان؛ من بەروپشت ئەتڵەس بووم و ئەوان کەڕە کرمانج؛ من کۆك و پۆشتە بووم و ئەوان رووت و ڕەجاڵ.

ئاخ..! گەورەکانم تێنەدەگەیشتن من چەند پەرێشان و کەلەلام؛ ئەوان نەیاندەزانی بەو کردەوەی خۆیان چۆن هەستی من بریندار دەکەن، برینێك کە دەبێتە گریمانەی رۆحی و تا مردن ساڕێژ نابێ.

ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە کزەم لە جەرگی دێ و خەمێکی گران دامدەگرێ؛ کە من لە هەموو خۆشی سەردەمی منداڵی بێبەش بووم. لە پێش چاوی من منداڵەکانی گوندەکەمان ـ ئەو رەش و رووتانەی هاوشانی من نەبوون! ـ بە ئازادی و بێ‌باکی گاڵتە و گەمەیان دەکرد، لە خاك و خۆڵ دەگەوزین، لە سەربانان هەڵدەبەزین، لە قوڕ و چلپاودا غارغارێنیان دەکرد، لەسەر تەپۆڵك و کۆپەین ملانەیان دەگرت، لەسەر سەهۆڵ خلیسکیان دەکرد، لەسەر لۆدە کا بازبازێنیان دەکرد، بە گژ یەکدا دەچوون، پێك هەڵدەپرژان، ئاشت دەبوونەوە، ئاورۆچکەیان دەکردەوە و خانووچکەیان دروست دەکرد، هێلانە چۆلەکەیان دەردەهێنا، تەپکەیان دەناوە، هەلووکێن، تۆپێن، هەمزەل، هەنگڵەشەلە، دایە مەمدە بە گورگێ، هەڵوای بەشەپان، قەرەقەرێ و دەیان جۆرە گاڵتەی دیکەیان دەکرد. بەڵام من بەو تاوانەی کە نەجیبزادە بووم دەبوو وەك گەورەگەوران لە دیوەخان لەسەر چۆك دابنیشم و متەقم لەبەر نەیەتە دەر! بۆ بەدبەختی لە ماڵی ئێمەدا نێرینەی لە من بچووکتر نەبوو. دەبوو لەبەر هەموویان یەك پێ هەستم و تا ئیزنم نەدەن لەبەر دەستیان راوەستم و دانەنیشم؛ لە دوای هەمووان نان و چام بۆ دابنێن. چەندم پێ خۆش بوو نە کەوای مەخمەر و تاقە و قوتنی و خەزەڵم

لەبەردا با، نە پانتۆڵی ئالمانی زەردم لە پێدا با، نە کاڵەی شەمامەبەندی ئاوریشمچنم لە پێدا با و نە شەدەی سەوزم لەسەر با و نە پشتێنی پەشمینەی کەسکم لە پشتدا با، بەڵام وەك منداڵە رووتەڵانەکان ئازاد بام.

نەڵێن ماشەڵڵا کوڕەکە لەو تەمەنەشدا ئازادیخواز بووە و هەستی بە جیاوازی چینایەتی کردووە و رقی لێی بووە؛ نەخێر نەوەڵڵا، نە ئازادیخواز بووم و نە تەڕەماش، وازم لە گەمە و یاری بوو و بڕاوە.

تەنیا بیرەوەرییەکی خۆشم لە زەمانی منداڵیم هەیە، ئەویش ئەوەیە شەوانە دەچوومەوە ژووری و سەرم وەسەر رانی دایەمرۆت دەکرد و ئەویش حیکایەتی بۆ دەکردم، تا خەو دەیبردمەوە. دایەمرۆت پیرێژنێکی دنیادیدەی کۆنسالْ بوو. بۆ خۆی نەیدەزانی تەمەنی چەندە، بەڵام بێ گومان زۆری لە سەد ساڵ هەڵبواردبوو. شەش پشتی بنەماڵەی ئێمەی دیبوو. سەرسپی و هاودەمی دایکم بوو. رۆح سووك، قسەخۆش و نوکتەباز بوو، هەزاران نەقڵ و نەزیلەی خۆشی دەزانی و بۆی دەگێڕامەوە. زۆر شتی بەنرخ لەو فێر بووم کە لە ژیاندا کەڵکم لێ وەرگرتن؛ رۆحی شاد بێ.

ئەلفوبێم لە خزمەت مامۆستا سەعید ناکام خوێند، کە ئەو دەم مێرمنداڵ بوو. کاکم کە مامۆستای تایبەتی بۆ راگیرابوو، زۆر لە خوێندن دەترسا و خەریك بوو منیش بترسێنێ و بە مەرەدی خۆی بەرێ. بەڵام مامۆستا ناکام نەك هەر سامی لە خوێندن شکاندم، بەڵکە تێی گەیاندم خوێندن خۆش و شیرینە. پێش ئەوەی ئەلفوبێم پێ بناسێنێ، «بزنۆکە و مەڕۆکە»ی حوسێن حوزنی ئەوەندە بۆ خوێندبوومەوە هەمووم لەبەر بوو. کتێبی ئەنجومەنی ئەدیبانی ئەمین فەیزیمان هەبوو. شیعرە گاڵتەکانی شێخ رەزای فێر دەکردم. لە بیرمە قەسیدە درێژەکەی

عاریف سایبم کە ئاوا دەس پێ دەکا:

ئاوارەیی خاکی وەتەن و سەیر و سەفا خۆم

لە سەررِا بۆ خوارێ لەبەر بوو، وەك تووتی دەمخوێندەوە و لە مانای نەدەگەیشتم. کە سامم شکا بابم ناردمیە سابلاّخ تا لە مەدرەسەی دەولّەتی بخوێنم. لە پێشدا زۆرم پێخۆش بوو؛ لە مەدرەسەی «سەعادەت» ناونووسیم کرد. بەلاّم کە رۆژی هەوەلّ چوومە سەر کلاس تۆقیم و وەختابوو شێت بم. من منداڵێکی لادێیی نازدار بووم، لە کوردی بەو لاوە هیچ زمانم نەدەزانی، لە مەدرەسەش کەس نەیدەوێرا بە کوردی قسە بکا.

من لە ژیانمدا رۆژی رەش و تالّم زۆر دیون، بەلاّم رۆژی رەشتر و تالّترم لەو رۆژە نەدیوە کە چوومە مەدرەسە. مامۆستاکەم کە خۆی کورد بوو و دوایەش تێگەیشتم فارسی باش نازانێ، بە فارسی تێی راخوڕیم هیچی تێنەگەیشتم. هاودەرسەکانم کە هەموویان لە من باوخۆشتر بوون پێم پێکەنین، زۆر بە خۆمدا شکامەوە. ماوەیەك بە شەو لە بن لێفەدا لە ترسی مەدرەسە دەگریام و بەیانی بە قرخەمەرەسی دەچوومەوە. منداڵ هەموو گاڵتەیان پێدەکردم و پێیان دەگوتم «کرمانج». (لە مەهاباد بە خەڵکی لادێ دەڵێن کرمانج و بە وشەیەکی سووکی دەزانن) دوایە بۆیان گێڕامەوە دەیانگوت بە فارسی جنێومان پێداوی و حاڵی نەبووی. چا بوو سێ چوار کورەپوورم لەو مەدرەسە دەیانخوێند و لە سەریان دەکردمەوە. دەنا منداڵەوردکە لەوانە بوو شێتم بکەن. ئێستاش نازانم کوێڕا فارسی فێر بووم و لەگەڵ وەزعەکە راهاتم.

مەدرەسەکەمان خانوێکی گەورە و کۆن و کەلاوە بوو. تاقەچاوەیەکی

ئاودەست هەبوو قەت وەبەر نەدەکەوت. مزگەوتمان لێ نزیك بوو، بەڵام نە فەڕاشی مەدرەسە دەیهێشت وەدەر کەوین و نە مجێوری مزگەوت ڕێگای دەداین بچینە ئاودەستی مزگەوت. بۆشکەیەك ئاوی چۆمی بۆگەن لە بن دیوارێك داندرابوو. دەفرێکی تەنەکەیان لە سەر دانابوو، ئەو هەموو منداڵە بەو دەفرە ئاویان دەخواردەوە. هەمیشە لە سەر چوونە ئاودەست و ئاوخواردنەوە شەڕ لە نێو شاگردەکاندا پەیدا دەبوو و «نازم»ی مەدرەسە ـ کە پیاوێکی زۆر زاڵم بوو ـ بیانووی وەگیر دەکەوت کە دارکارییان بکا.

ژووری دەرس خوێندنمان تەنگ و تاریك بوو. پەنجەرێکی تێدابوو کە لەباتی شووشە کاغەزی لێ درابوو؛ بۆ ئەوەی روونـاکتر بێ کاغەزەکەیان بە رۆن چەور کردبوو. کورسییەکانی چەپرەك و شکاو بوون. مێز و کورسی مامۆستاش لەهی ئێمە باشتر نەبوو. مامۆستاکەمان پیرەپیاوێکی کوێرەمووشەی زۆر تووڕە و تۆسن بوو؛ هەمیشە سێ چوار شووڵی ئاڵوباڵوی لووس و لێك و ئەستووری لەسەر مێزەکە داندرابوو؛ هەر کەس دەرسی نەزانیبا یا ورتەی لەبەر هاتبا دەر، زۆر بێڕەحمانە وەردەگەڕا سەروگوێلاکی. تا فێری فارسی بووم، دوو سێ جاری بێزار کردم بەڵام لە دواییدا لێی نەدام. کە مامۆستا چووبا دەر شاگردێك کە پێیان دەگوت «موبسیر» لە جێگای ئەو دادەنیشت؛ ئەرکی ئەوە بوو هەر کەس بزۆزی بکا بە مامۆستا بڵێ. هەموومان لە موبسیر پتر دەترساین تا لە مامۆستا. هۆی ئەوە بوو مامۆستا رقی لە کەس نەبوو و لە خۆڕا لە کەسی نەدەدا، بەڵام موبسیر ئەوەی نەدەزانی، رقی لە هەر کەس بایە ـ با هیچیشی نەکردبا ـ شکایەتی لێ دەکرد و مامۆستاش بێلێپرسینەوە و بێڕاگەیشتن دەیکوتا.

بەرنامەی دەرسەکانیشمان تازە فکری لێ دەکەمەوە زۆر گران بوو. ئەو ساڵی

وام رابوارد و لە ئاخری ساڵێدا یەکێك بووم لە باشترین شاگردەکانی کلاس و لە ئیمتیحانی ئاخری ساڵدا زۆر باش دەرچووم.

هاوینێ چوومەوە گوند؛ حەیف مامۆستا ناکام لەوێ نەمابوو. بەڵام میرزایەکمان هەبوو زۆر لە مامۆستاکەی مەدرەسەم خوێندەوارتر بوو. لە کن ئەو و بابم کتێبی دووەمم تەواو کرد. بەرنامەی ئەودەمی وا بوو دەبوو هەموو کتێبەکە لەبەر بکەی و من هەمووم لەبەر کردبوو.

ساڵی دووەم زۆر ئاسوودە بووم، هەر مەشق و حیساب و دیکتە مابوو لەوانیشدا باش بووم. بۆیە هەر لە هەوەڵەوە یەکێك بووم لە شاگردە باشەکان و پێم وا نیە لەو ساڵەدا لە سەر دەرس لە شووڵێك زیاتریان لێ دابم. وەزعی مەدرەسەش لە پار باشتر بوو، ژوورەکەمان لە هی پار زۆر خۆشتر و رووناکتر بوو، مامۆستاکانیشمان باشتر بوون. بەڵام یەکیان کە کورد بوو و دەرسی فارسی پێ دەگوتین، زۆر توند و بەزاکوون بوو؛ هەموو رۆحمان لێی تۆقیبوو. مامۆستای حیسابمان ئازەری بوو، فارسی ئەوەندە خراپ دەگوت کە ئێمەی منداڵ گاڵتەمان پێ دەکرد؛ بەڵام حیسابی باش فێر کردین. لە بیرمە ئێوارێك جەدوەلی زەربی بۆ نووسینەوە و هەر یەکە دانەیەکی داینێ و حاڵی کردین چۆنی لەبەر کەین. گوتی سبەینێ ئێوارە لێتان دەپرسمەوە و هەر کەس رەوانی نەکردبێ غەڵەت و شووڵی لێ دەدەم. من ئەو شەوەی نەنووستم تا لەبەرم کرد. سبەینێ لێی پرسینەوە، کەس نەبوو بە تەواوی لەبەری بێ و وێی نەکەوێ. تەنانەت من کە زۆر چاکم لەبەر کردبوو شووڵێکم ئافەریمان هەر خوارد. خۆش ئەوە بوو مامۆستای حیسابمان بۆ خۆی لێی نەدەداین و مامۆستاکەی ترمان ئەو زەحمەتەی لە باتی ئەو دەکێشا.

چوار کلاسم لە مەدرەسەی سەعادەت و پەهلەوی خوێند. هاوینانیش لە گوند لە کن بابم تۆمار و کتێبی ئینشام دەخوێند و لەبەر خەتی ئەمیر نیزامی گەڕووسی و میرزا حوسێنی ڕەشەم دەنووسیەوە. ئینشای فارسی باش فێر ببووم و خەتم یەکجار خۆش بوو، زۆر لە ئێستام خۆشتر دەنووسی.

دەڵێن دەعبای زیرەك بە دندووکی پێوە دەبێ. بابم کە خەت و ئینشای منی دیت، گوتی: ڕۆڵە بوویە میرزا و خوێندنی مەدرەسە بەسە، بچۆ لە مەدرەسەی دینی بخوێنە و جێی مەلا جامی چۆڕی بگرەوە. زۆرم پێ ناخۆش بوو دەست لە خوێندنی مەدرەسە هەڵبگرم، نازانم بۆ هیچ پێم خۆش نەبوو ببمە مەلا! ڕقم لە بەرگەکەیان بوو. کەوای درێژ و تەشك و پاڵدێمی مەلایانەم پێ جوان نەبوو. بەڵام چار چ بوو؟ حوکمی حاکمە و دەردی موفاجا. «تەسریفی زەنجانی»یان لە بن هەنگڵێ نام و هەی دێ بۆ خانەقای «شێخی بورهان» تا دەس بکەم بە رایەڵە کردن و ئالیبابا گوتن. جا پاش ماوەیەك کەوای ئاودامێن لەبەر بکەم و سیواك لە لاسەر بچەقێنم و شاڵی گەڕگەڕی لەسەر ببەستم و جێگای «مەلا جامی چۆڕی» بگرمەوە و وەجاغی بنەماڵەکەمان کوێر نەکەمەوە.

چوار ساڵ لە خانەقا خوێندم یا باش ئەوەیە بڵێم نەمخوێند، بەڵام تۆڵەی کۆیلەتی ساوایەتیم ئەستاندەوە. لەگەڵ گەلی خاڵۆزاکانم کە وەك بەرانی «سوڵتان مەحموود» بەرەڵڵا و تەرخان بوون و لە هیچ جێگایەك دەنگ نەدەدران و کەس بەرپەرچی نەدەدانەوە، گەلێکم بەدفەڕی و بزۆزی و دەسبزێوی کرد.

ئەوەشێخ، ئەویش ئەوەشێخی چل ساڵ لەوەی پێش، ئەگەر کەس دەستی وەبەر نەیەنێ و بەرپەرچی نەداتەوە لەسەروبەندی بلووغدا چ دەمێنێ نەیکا؟ ئەو چوار ساڵە خۆشترین ساڵەکانی ژیانی منن. زۆر خۆشمان رادەبوارد. دەستەیەکی ٩-٨ کەسی هاوتەمەن بووین، هەموو خاڵۆزا و پوورزا بووین. هەر هەژارمان بێگانە

لەگەڵ بوو کە لە خۆمان هەڵنەدەبوارد. ئەویش بۆ خۆی زۆر قسەخۆش و خوێن شیرین بوو و باوکیشی پیاوێکی زۆر ماقووڵ و لە خانەقا زۆر خۆشەویست بوو.

شاعیرێکی فارس دەڵێ:

مرد خردمند هنرپیشه را   عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن   با دگری تجربه بستن بکار

(بۆ پیاوی خاوەن هونەر و زانا دوو جار ژیان پێویستە، تا لە یەکیاندا تەجرەبە وەسەر یەك بنێ و لەویترِیاندا تەجرەبەکەی لەکار بێنێ.)

دەستی شکاو و رانی وردم، ئەوی ئێستای دەزانم ئەگەر ئەودەم دەمزانی کار لە جێگایەکی دیکە بوو و منیش شتێکیتر بووم. بەڕاستی خانەقا زانستگایەکی گەورە بوو و دەمتوانی زۆر شت فێر بم.

خانەقای ئەو سەردەمە زۆر ئاوەدان بوو؛ خەڵك دەهات و دەڕۆیی و کەس هەقی بەسەر کەسەوە نەبوو؛ فەرق و جیاوازی زۆر کەم بوو. جارێکی دیکەشم گوتووە و دووپاتەی دەکەمەوە دەتگوت کەشتی نووحە. لە هەموو تۆو و تۆرە و رەگەزێکی لێ بوو، پەنای بێکەسان و لێقەوماوان و ئاواران بوو. پیاوچاك، خۆپارێز، دیندار، موسڵمان، مەلا، سەید، زانا، خوێندەوار، چەتە، دز، پیاوکوژ، نەزان، شێت، بێکارە، پەككەوتە، کوێر، شەل، تەنانەت بێدینیش لە بن میچێکدا کۆ ببوونەوە و پێکەوە دەژیان و هەموو یەك جیرە نانیان وەردەگرت. ئەفغانی، فارس، تورك، ئازەری و تەنانەت هیندیشی لێ بوون. کوردی هەموو ناوچەکانی کوردستانی لێ هەبوون کە بە شێوەی جۆربەجۆر قسەیان دەکرد و هی وا هەبوون بە زەحمەت تێك دەگەیشتن. پیاوی گەورە و زانا بەناوبانگەکانی ئەو

سـەردەمی موکریـان وەك مامۆسـتا فـەوزی، سـەیفی قـازی، پێـشەوا قـازی مـحەمـمەد، حاجی مەلا مـحەمـمەدی شـەرەفکەندی، عـەلیخـانی ئـەمیری بـە تایبەتی ئاغا خوێندەوار و زاناکانی فەیزوڵڵابەگی هاتوچۆی خانـەقایان دەکـرد و بە مانگ و دوو مانگ لەوێندەرێ دەمانەوە. مەلای گـەورە گـەورەی لـێ بـوون و دەرسیان دەگوتەوە. پڕ بوو لە سـوختە و موسـتەعیدی بـاش. کەسـێك ویـستبای بـخوێنێ و شت فێر بێ، جێگای خوێندن و شت فێربوون بوو. بـەڵام مـن لەکیـسم چوو و رەفاقەتی خاڵۆزاکانـم و فیزوهەوای ئەوەشێخی نەیهێشت لەو هەلە کەڵکی پێویست وەرگرم. بێجگە لەوە لە ماوەی ئەو چوار ساڵەدا دوو جار خراپ نـەخۆش کەوتـم و لە خوێندن بووم. جارێك کەوتوویـیم گرت و لە مردن گەڕامەوە. تەنانەت دەیانگوت ئاومان بۆ گەرم کـردووی و کفنمـان بـۆ بڕیـوی. جـارێکیتـر کـوانێکی گەورەم لە لامل هات و شەش مانگ لەبەری کەوتـم و پاشـان عەمـەلیان کـرد و ماوەیەکی دوور و درێژ بناوبوێر بووم. ئەو کوانە بەجارێك هێز و بڕستی لـێ بـڕیم و هـەرگیز وەك خـۆم لـێ نەهاتـەوە. مـن بـە منـداڵی قەڵـەو و پتـەو و بـەهێز و هەرەکەت بووم. کەم منداڵی هاوتەمـەنی خـۆم بـە زۆرەوانـی دەرۆسـتم دەهـاتن. بەڵام کە ئەو کوانەم لێهات ئیتر هێز و توانام لە کەمایەسی دا.

ئەودەمی لە سابڵاخ دەمـخوێند هـەژارم دەناسـی، هـاتوچـۆی دووکـانی بـابی هەژارم دەکرد. مەلایەکی پیری زۆر قسەخۆش بوو. کـە چوومـە خانـەقا، یـەکترمان گرتەوە و بووینە دۆست. جاروبار خۆمـان لـە گاڵتـە و گـەپ دەدزیـەوە و شـیعرمان دەخوێندنەوە. هەموو شوێنەوارەکانی سەعدی و حافز و مەولەوی و کـەلیم و سـایب و شـاعیرە بـەرزەکانی فارسـمان پێکـەوە دەخوێندنـەوە و هەرتێگیراوییـەکی هەشـمانبا، رەهاکردنی هاسان بوو. خانەقا ئـەدیبی زۆر گـەورەی لـێ بـوون، لێمـان دەپرسینەوە. مەلا قـادرێکی پـیری لـەرزی دەنـگ نووسـاوی لـێ بـوو، هـەر بـەحاڵ

مابوو. ئەگەر بڵێم ئەو مەلایە ئاساری سەعدی لە خودی سەعدی باشتر دەزانیّ، پێم وایە موبالەغەم نەکردووە. کەیفی بەوە دەهات شیعرێکی سەعدی لێ بپرسیەوە، جا بەو دەنگە نووساو و لەرزە سەعاتێك بۆت شی بکاتەوە. خۆ شێخ محەممەدی خاڵم چ ئەدیبێك بوو؟! من ناتوانم تاریفی بکەم. ئەو دەمی شەڕەشەقی ژیان وای لێ نەکردبووم ناوی خۆشم لە بیر بچێتەوە. هەر شیعرێکم خوێندباوە دەستبەجێ دەهاتە بەرم. هەزاران شیعری فارسیم لەبەر بوو. شیعری کوردیشمان هەرچی وەگیر کەوتبا لەگەڵ هەژار دەماننووسیەوە و لەبەرمان دەکرد.

لە ئاخریدا من و هەژار بە تەواوی لە تاقمی کوڕەشێخەکان جویّ بووینەوە و شەو و ڕۆژ خەریکی شیعر خوێندنەوە بووین. چەند چیرۆکی گەورە و چووکی وەك ئەسکەندەرنامە و ئەمیر ئەرسەلان و شیرۆیە و حوسێنی کوردمان پەیدا کردن و خوێندمانەوە. شەوی سێشەممۆ و جومعەی وا هەبوو هەموو فەقێکانی خانەقا دەکەوتنە لایەك و من و هەژاریش لە لایەك و شیعرێنمان دەکرد. بڕوا بکەن بۆڕمان دەدان.

ئەو هەموو شیعر خوێندنەوە و ڕەفاقەتی هەژار و هاتوچۆی مەجلیسی ئودەبای خانەقا زەوقی ئەدەبی لە مندا بە وجوود هێنا و تەنانەت شیعری فارسیشم دەگوت. بەڵام تەنیا لە رووم هەڵدەهات بۆ هەژاریان بخوێنمەوە.

ئەو خوداگرتوەش لەباتی ئەوەی بۆم چاك بکا و هانم بدا گاڵتەی پێدەکردم. لە بیرمە جارێکی شیعری شاعیرێکی فارسم دزیبوو و لە ناو شیعری خۆم ئاخنیبوو، بۆم خوێندەوە. گوتی وەڵڵا ئەوانی خۆت زۆر خراپن، بەڵام هینەکەی ئیبنویەمین زۆر باشە. زۆر بە خۆمدا شکامەوە و دەستم لەو کارە ناڕەوایە هەڵگرت. خەریك بووم شتێك بە شتێك بکەم کە بابم تێگەیشت ئەو ماوە عومرەم بە زایە چووە و لە خانەقا نەمخوێندووە، رایگوێزتم بۆ کولیجە. ئەویش

ملکی خاڵم بوو و مامۆستا «فەوزی» لەوێ مەلایەتی دەکرد.

دەبێ بڵێم من دەسکردی «فەوزی»م. ئەو هەڵیوەشاندمەوە و تێکی‌هەڵشێلام و سەر لە نوێ دروستی کردمەوە. ئەو دەرکی زانین و فێربوونی بۆ کردمەوە. ڕێگای ژیانی پێ نیشان دام. بێ‌گومان ئەگەر نەچووبامە خزمەت فەوزی و لە کن ئەو مامۆستایەم نەخوێندبا ڕێبازی ژیانم ئەو ڕێبازە نەدەبوو کە گرتم و پێیدا ڕۆیشتم و ئێستاش بەرم نەداوە. ئەو تێی گەیاندم من ڕۆڵەی کوردم و کوردیش نەتەوەیەکی بێ‌بەش و چارەڕەش و زۆرلێ‌کراوە و دەبێ ڕۆڵەکانی لە پێناوی ڕزگارکردنیدا فیداکاری بکەن و لە خۆبوردوویی نیشان بدەن. ئەو فێری کردم زەوقی ئەدەبیم چۆن تیفتیفە بدەم و مشت وماڵی بکەم. ئەو فێری کردم چۆن بنووسم و چۆن شیعر بڵێم. ئەو فێری کردم ولاتەکەم خۆش بوێ و پێی هەڵ بڵێم. ئەو حاڵی کردم کوردی زمانێ[illegible]ـلاو و دەوڵەمەندە و دەکرێ ئەدەبێکی گەورە و دنیاپەسندی هـ[illegible]ی [illegible]ـادری کۆیی»، «نالی»، «کوردی»، «سالم»، «مەولەوی»، «حەریق»، «مەحوی»، «ئەدەب» و «وەفایی» پێ ناساندم و شیعرەکانی ئەوانی بۆ شی کردمەوە. ئەو فێری ڕۆژنامە خوێندنەوە و ڕۆمان خوێندنەوەی کردم. ئەو دیوانی شاعیرە شۆڕشگێڕەکانی فارسی بۆ پەیدا کردم و هانی دام بیانخوێنمەوە و شتیان لێ فێر بم. بەڵام سوێندی دام قەت بە فارسی شیعر نەڵێم و هەتا بۆم دەکرێ بە کوردی بنووسم.

ساڵ و نیوێك لە خزمەت ئەو خوێندم. بەیانان لەگەڵ گزینگ دەکەوت، دەچوومە ماڵی مامۆستا و زۆر ڕۆژی وا هەبوو، تا بانگی نیوەڕۆی دەدا و مامۆستا هەڵدەستا بۆ نوێژ، دەرسم دەخوێند و هیچمان ماندوو نەدەبووین. کەم وا بوو لەسەر کتێب دەرسم پێ بڵێ، دوڕ و گەوهەری نایابی لە دەریای قووڵ و بێ‌بنی زانستی خۆی دەردێنان و لە کۆشی منی هەژاری چاو لە دەستی دەکردن.

بەڕاستی مامۆستا و شاگرد نەبووین؛ پیر و مورید بووین. من تا رادەی پەرستن ئەوم خۆش دەویست و ئەویش منی بە کوری خۆی دەزانی. ئارەزووم دەکرد جومعە و سیٚشەممۆمان نەبایە. ئەو لە پیٚگەیاندنمدا بەپەلە بوو، منیش تامی تیٚگەیشتنم کردبوو و قەت لە خویٚندن و خویٚندنەوە و گویٚڕاگرتن لە مامۆستا وەڕەز نەدەبووم.

پاش نیوەڕۆیانیش لەباتی مامۆستا دەرسم بە کچ و کوڕەگچکەکانی خالّم دەگوت. ئەویش دوو قازانجی هەبوو؛ هەم زانیاری خۆم بەرەو ژوور دەچوو و هەم زەحمەتی مامۆستام کەم دەکردەوە.

فەوزی بەبڕوای من یەکیٚکە لە گەورەپیاوانی میٚژووی کوردستان، کە داخەکەم شویٚنەوارەکانی فەوتان و خۆشی لە بیر چۆتەوە. ئەو لاوە کوردانەی لە سەردەمی پاتشایەتی رەزاخانی پەهلەویدا ـ کە بە تەقلیدی ئاتاتورك خەریك بوو گەلی کورد لە کوردستانی ئیٚراندا بتویٚنیٚتەوە و یەکیٚك لەو سیٚ کوچکە ئاورە بوو کە پەیمانی سەعدابادی پیٚکهیٚنابوو ـ ئازایانە کوردایەتییان دەکرد، یا راستەوخۆ شاگردی فەوزی بوون، یا شاگردی شاگردەکانی ئەو. بە تایبەتی پیٚشەوا قازی محەممەدی شەهید، شانازی بەوەود دەکرد کە شاگردی فەوزی بووە.

مەلا ئەحمەدی فەوزی یا مەلای سولیٚمانی کیٚ بوو؟ چکارە بوو؟ بۆ پەڕیوەی مەلّبەندی ئیٚمە ببوو؟ نازانم. من ئەو دەمی ئەوەندەم مەبەست نەبوو ئەوانە بزانم. لە رووشم هەلّنەدەهات لیٚی بپرسم، بۆ خۆشی هیچ باسی خۆی بۆ نەکردووم. ئەوەندە دەزانم دەیانگوت خەلّکی شاری سولیٚمانییە و لە کوردستانی عیٚراقەوە لەگەلّ شیٚخەلئیسلامی گەورەدا کە لە پیٚش بابمدا شیٚخەلئیسلامی موکریان بووە و هەر لە بنەمالّەی مەلا جامی بووە، هاتۆتە موکریان. پاش

مردنی شێخەلئیسلام ژنەکەی ئەوی مارە کردبوّوە و کچێکی لیّ هەبوو کە بە جوانەمەرگی مرد. ژنێکی دیکەشی هێنا و کچێکی تریشی لەوی بوو. وا بزانم ماوە و مێردی کردووە. بۆ خۆی لە ساڵی ١٣٢٢(١٩٤٣)دا لە گوندی حاجی کەند مرد و لە خانەقای شێخی بورهان نێژراوە. کتێب و نووسینەکانی وەگیر زاواکەی کەوتن کە هیوادارم نەفەوتابن. وەك بیستوومە پاش مردنی ١٤٠ تمەن دراو و دوو ماینی میرات لیّ بە جیّ ماوە.

فەوزی زانایەکی گەورە، ئەدیبێکی کەم وێنە، کوردێکی پاك و بیّ باك بوو. بەڵام شاعیرێکی باش نەبوو. بیرێکی تیژ و وردی هەبوو، ئەمما تەبعەکەی ئەوەندە رەوان نەبوو بتوانیّ بیخاتە ناو چوارچێوەی شیعری عەرووزییەوە. ئەو دەمیش شیعری سپی نەبووە باو. جاروبار شیعری خۆی بۆ دەخوێندمەوە؛ بەڵام هیچ بە دڵم نەبوون. جارێکی قەسیدەیەکی درێژی فارسی بۆ خوێندمەوە و نەشی گوت هی خۆمە. بەڵام من زانیم شیعری خۆیەتی. بێدەنگ بووم تا تەواو بوو، گوتی: پێت چۆن بوو؟ گوتم: باش نەبوو. وا دیار بوو خۆشی زۆری خۆش نەدەویست. پێکەنی و گوتی: هی خۆمە. بەڵام بۆ کەس وەك تۆ بیر و بڕوای خۆی دەرنابڕیّ و بۆ هەر کەسم خوێندۆتەوە گوتوویانە زۆر باشە؟ گوتم: قوربان لە سایەی تۆوە من وام لێهاتووە شیعری باش و خراپ لێك بکەمەوە. ئەو جار قاقا پێکەنی و گوتی دیارە نەك هەر باش نین، بەڵکە خراپیشن و کاغەزەکەی وردورد کرد.

درۆ نەبیّ لە خۆیم نەبیستووە، بەڵام بیستوومە زۆر دۆستی «عاریف سایب» بووە. ئەوەشم بیستووە چەند جار «مەحموود جەودەت» هاتۆتە موکریان و لە ماڵی ئەودا خۆی شاردۆتەوە و لەگەڵ خەڵك تەماسی سیاسی گرتووە؛ تەنانەت بیستوومە «کۆمەڵەی ژینەوە»شیان دروست کردووە. بەڵام هەر گوتەیە و زۆر جێگای متمانە نیە. مامۆستا غەزەلێکی حافزی تەخمیس کردبوو کە لە ناو

شیعرەکانیدا پەسندم کردبوو. ئەوەش بەندێك لەو تەخمیسەیە کە بە بڕوای من وەستایانایە:

گهی شوی ز امیران پادشه محسوب
گهی وزیر و به درگاه پادشه محبوب
گهی شوی به سر دار ناگهان مصلوب
به چشم عقل در این رهگذار پرآشوب
جهان و کار جهان بی‌ثبات و بی‌محل است

بێجگە لە فەوزی من لە کولیجە مامۆستایەکی دیکەشم هەبوو کە زۆری لێ فێر بووم. «سەید عەولای سەید مینە» پیاوێکی یەکجار دزێو و ناشیرین و زۆر ناقۆلا و نالەبار و زۆر شپرێو و ئالۆز بوو. نەخوێندەوار بوو، بەلام زۆر زانا و تێگەیشتوو بوو. ڕەنگە بڵێن نەخوێندەوار و زانا وەك کوڵە و شاخدارە و چۆن شتی وا دەبێ؟ بەڵێ ئەو پیاوە نەیخوێندبوو، تەنانەت حەرفێکیشی نەدەناسی. بەلام لە ئەدەبی فارسی و کوردیدا دەستێکی بالای هەبوو. هەرچی جارێکی گوێ لێ بووبا دەهاتە بەری و قەتی لە بیر نەدەچۆوە. بەشی زۆری شانامەی فیردەوسی، خەمسەی نیزامی، مەسنەوی، غەزەلیاتی سەعدی و بە تایبەتی سەرتاسەری دیوانی حافزی لەبەر بوو. خۆ باسی شیعری شاعیرەکانی کورد هەر ناکەم. کام شیعری هەرەگرانت لێ پرسیباوە وردترین مەعنای لێدەداوە. لە بیرمە جارێك کۆنەمەلایەك ئەو شیعرە فارسیەی لێ پرسیمەوە:

آنچه بر من میرود گر بر شتر رفتی ز غم
میزدندی کافران در جنت المأوا قدم

من ئێستاش و ئەو دەمیش ئەو جۆرە شیعرانەم پێ خۆش نەبوون و نین، نەمزانی و مەلا گاڵتەی پێ کردم. لە خاڵە عەولاّم پرسیەوە گوتی هەی لە منت نەکەوێ، ئەوە ئیشارە بەو ئایەتەیە کافر هەنگێن دەچنە بەهەشت کە وشتر لە کونی دەرزییەوە بچێ. یانی ئەوی لە شاعیر قەوماوە ئەگەر لە وشتر قەومابا وا باریك دەبوو لە کونی دەرزیەوە دەچوو و کافریش بە بەهەشت وەر دەبوون.

بۆ خۆشی شیعری دەگوت و بە خوێندەوارێك دەینووسینەوە. شیعردکانی وەك شیعری شاعیرەکانی پێشوومان پڕ بوون لە وردەکاریی شاعیرانە و وشەی بێگانە. بەلاّم لە گۆرانی گوتندا بەندی وای دەگوتن سەربەسەر گەوهەریان دێنا. وشەی ساکاری کوردی و قافیەی جوان و مانای وردیان هەبوو. ئەو دوو شیعرەی ئەوم لە بیر ماون:

جەفا و وەفا، راستی و درۆ
بوونە کردەوەی ئەمن و ئەتۆ
جەفا پیشەی تۆ، وەفا پیشەی من
ئەمن رەپ و راست، ئەتۆ درۆزن

سەڵت و رەبەن بوو، لە دیوەخانی خاڵم دەژیا. بە تەواوی مەعنای کەلیمە هونەرمەند بوو. گوێی نەدەدا سەروبەرگ و دەم و چاوی، زۆر بەرزەفڕ بوو، چاوی لە بەرات و خەلاّت و شاباش و دیاری نەبوو. دەنگی خۆش بوو، بۆ خۆی و دڵی خۆی گۆرانی دەگوت. بۆ خۆی وازی لێ نەبا، شاش لە بەری پاڕاباوە متەقی لێ نەدەهات. چاك لەگەڵ من رێك کەوتبوو. شەوانە پێکەوە لە دیوەخان دەماینەوە. من کتێبم بۆ دەخوێندەوە و ئەو بەیتی بۆ دەگوتم. من لەو بەیتانەوە فێری

وشەی رەسەنی کوردی بووم. ئەگەر مامۆستا فەوزی شاعیرە بەرزەکانی کوردی پێ ناساندم و ئەدەبی فارسی فێر کردم، سەید عەولاش فولکلۆری ئەدەبی کۆنی نەتەوەکەمی پێ ناساندم و فێری وشەی رەسەنی کوردی کردم. هاونشینی سەید عەولا تەئسیرێکی قوولی لە ژیانی ئەدەبی مندا هەبوو و ئێستاش هەیەتی. ئەو پیاوە نەخوێندەوارە یەکێکە لە مامۆستا هەرەگەورە و بەنرخەکانی من.

با ئەوەش بڵێم من لە کولیجە بۆ یەکەم جار و ئاخر جار ئاشق بووم، عیشقێکی پڕسۆز و کوڵ و ئەفلاتوونی، عیشقێکی پاك و خاوێن و ئاسمانی، عیشقێکی ساکار و منداڵانە و دوور لە هەوەس و هەوا. بەڵام ئەو عیشقە زۆری نەخایاند، زۆری دەوام نەکرد. ئەو گڕ و کفە زوو دامرکا و خۆڵەمێشی فەرامۆشی دایپۆشی. گراویەکەم گاڵتەی بە هەستی پاکی من کرد. ئەو لە من بە ئەزموونتر بوو، ئەو هەوەسباز بوو، نە عاشق؛ بەڵام هەرچی بوو ئەو گڕ و کفەش تەئسیری لەسەر قەریحەی شاعیرانەی من بوو.

ساڵی ١٣١٧ کە لاوێکی ١٧ ساڵە بووم، مامۆستاکەم لە کولیجە رۆیشت و منیش دەستم لە خوێندن هەڵگرت و چوومەوە ماڵێ و دەستم کرد بە کار و کاسبی. ئێستا ماڵمان لە گوندی شیلانئاوێ بوو، بابم سامانەکەی جارانی نەمابوو. بەڵام هیمەتەکەی هەر مابوو. برا و ئامۆزاکانی لێ جوێ ببوونەوە و هەر گوندێکی بۆ مابۆوە. چاك خەریکی کاسبی بووم و زوو فێری کاری کشت و کاڵ کرام، بە رۆژ کارم دەکرد و بە شەو موتالا. هەرچەند کتێب و رۆژنامەم کڕیبا بابم دەستی وەبەر دەستی نەدەهێنام. زۆر شەوی وابوو تا بەری بەیان نەدەنووستم و تەماشام دەکرد. بڕوام پێ بکەن ژوانی لەگەڵ کیژانم لەبەر خوێندنەوەی کتێب لە بیر چۆتەوە و لێم تۆراون و گلەییان لێ کردووم. ئەو رۆژەی پیاومان لە شار

دەهاتەوە و کتێب و ڕۆژنامەی بۆ دێنام نیوێکی ڕێگای بەپێرەوە دەچووم.

چاپەمەنی ئەو سەردەمی ئێران پێشکەوتوو نەبوو. چەند گۆواری وێنەدار و جوان دەردەچوون، کە لە لایەن سەفارەتی ئەڵمانی نازییەوە یارمەتی دەدران و بە قازانجی نازیسمیان دەنووسی. کتێبی سیاسی ئەو دەمی هەموو لەبارەی هیتلەر و موسولینیدا بوون. ڕۆژنامەکانیش تەبلیغاتیان بۆ ئەڵمان دەکرد و بە بەژن و باڵای پەهلەوییان هەڵدەکوت. تەنیا ڕۆژنامەیەك کە ئەو دەمی شیرین بوو و تا ژیاش هەر شیرینتر بوو و نەحلەت لەو کەسەی مراندی «تەوفیق» بوو. ئەو ڕۆژنامەیە ڕۆژانی پێنجشەممۆ دەردەچوو و لە هەموو ژمارەیەکدا دەینووسی: «شەوی جومعە دوو شتت لەبیر نەچێ... دووهەم ڕۆژنامەی تەوفیق.» من ردبەن بووم، دەنا ئەوی‌تریشم لە بیر دەچوو. بەڵام شەوی جومعە تەوفیقم لە بیر نەدەچۆوە.

ئەو چیرۆکانەی تەرجەمە دەکران زیاتر پۆلیسی بوون. چیرۆکنووسی زۆر چاك هێشتا لە ئێران پەیدا نەببوو. بەڵام من بۆژۆم نەدەکرد و هەموو شتم دەخوێندەوە. هاتوچۆی مەهابادیشم دەکرد و دۆست و ئاشنای چاکم پەیدا کردبوون. جارێ ئەوە ئەرکێك بوو بابم پێی ئەسپاردبووم هەرچەند جارێ چووبامە شار دەبوو بچمە مەحکەمەی قازی محەممەد و دیوەخانی میرزا ڕەحمەتی شافیعی و سڵاوی بابمیان پێ بگەیەنم. ئەو دوو جێگایە قەوغاترین دیوەخانی مەهاباد بوون و خەڵکیان زۆر لێ دەبوو و وردە وردە ـ چاو و گوێم دەکراوە و گەورەپیاوەکانی وڵاتم دەناسین و ئەوانیش لەبەر خاتری بابم حورمەتیان دەگرتم. بێجگە لەو دوو جێگایە کە ئەگەر لەبەر قسەی بابم نەبا هێندە نەدەچووم، جێگایەکی تریش هەبوو کە ناکرێ ناوی بێنم. ئەو جێگایە مەکۆی ئەو لاوانە بوو کە هەوای نیشتمانپەروەریان کەوتبووە سەر. «زەبیحی» و

«رەسوولّی میکاییلی قزلجی» و «نانەوازادە» و «ئیلاهی» و «سەیدی» و زۆر کەسی‌ترم لەوێ ناسین. هەژاریش هەر چەند جارێ هاتبا شاری بە ماڵی ئێمەدا دەهات. ئەو رەفیقانە کۆڕی ئەدەبی بچووکی کوردیان پێك دێنا و بە نهێنی شیعری کوردییان دەخوێندەوە. دەیانناردە کوردستانی عێراق و هەرچی کتێبی لەوێ چاپ کرابان بۆیان دەهات و دەیاندا بە منیش. قەت نەمپرسی کێ بۆتان دەنێرێ و کێ دەیانهێنێ؟ من کاڵەکخۆر بووم نە بێستانڕن. چەند شاعیریش هەبوون شیعری خۆیان بە نهێنی بڵاو دەکردەوە، بە تایبەتی شیعرەکانی «سەیفی قازی» و... ئاگریان دەکردەوە.

ساڵی ١٣٢٠(١٩٤١) من لاوێکی پێگەیشتوو بووم. لە کاروباری کشتوکاڵ و ئاژەڵداری کارامە ببووم و لە ئەدەبیاتی فارسی و کوردیشدا شارەزایی تەواوم پەیدا کردبوو. بۆ خۆشم شیعرم دادەنا. دیوانێکی گەورەم دروست کردبوو. بابم ئەگەرچی بۆ خۆی ئەهلی زەوق بوو و شیعری زۆر پێ خۆش بوو بەڵام زۆری پێ ناخۆش بوو من ببمە شاعیر. لە کن ئەو بڕای ـ بڕای باسی شاعیری خۆم نەدەکرد. دەفتەری شیعرەکانم وەك بێچوەپشیلە لە بابم دەشاردەوە.

رۆژێك خەریکی شیعر نووسینەوە بووم، کارێکم هاتە پێش وەدەرکەوتم و دەفتەرەکەم لە گۆڕێ بەجێ هێشت. ترسی وەم نەبوو بابم لەو وەختەدا بێتە دیوەخان. زۆرم پێ نەچوو، کە هاتمەوە دەفتەرەسوور دیار نەبوو. پرسیارم کرد گوتیان بابت دەستی دایە و بردی، لە پشتێن بەرەوژێرم مرد. پێم وا نەبوو بە هاسانی نەجاتم دەبێ؛ زانیم خراپم لێ قەوماوە. شیعرەکانم پوختە نەبوون؛ لاسای شاعیرەکۆنەکانم کردبۆوە. هەموو جۆرە شیعرێکم دانابوو؛ تەنانەت لە فرهاویشتندا لاسای «شێخ رەزا» و «ئیرەج میرزا»ی فارسیشم کردبۆوە. بۆیە

هەقم بوو بترسم؛ گاڵتە نەبوو، مـن هـەم شـاعیر بـووم و هـەم ئـیعترافم بـە گونـاه کردبوو. با بەخەیاڵیش بێ. منیش وەك شێخ رەزا بوختانـم بە خۆم کردبوو و بابـم شتی وای پێ قبووڵ نەدەکرا، بەڵام وا دیار بوو نەیـخوێندبوونەوە.

چوومەوە ژووری و گوتـم ئەگەر کارەکە گەنـد بـوو دایکـم دەکەمـە تکاکـار. پرسیم گوتـم کـوا بابـم؟ گوتیـان بـەتووڕەیی چووە متبـەخ. خـۆم وەپـەنادا، بـە بۆڵەبۆڵ هاتە دەر و لەبەر خۆیەوە دەیگوت: خوێڕی کارم بـۆ فێـر بـووە، شـاعیری شـاعیری! دەیـەوێ لـە برسـان بـمرێ. خـۆم بـە متبەخـدا کـرد، تەماشـام کـرد دەفتەرەسوور لەسەر کڵی تەندوور بۆتە قەقنەس.

ئەو دەمی زۆرم پەرۆش بوو. بەڵام پاشان گوتـم دەسـتی خـۆش بـێ. چـونکە بێگومان ئێستا مابان بۆ خـۆم دەمـسووتاندن. راسـتە هـەموو مـەوزوون بـوون و قافیەیان هەبوو بەڵام لاسا کردنەوەی تـەواو بـوون و هەسـتی شـاعیرانەی خۆمیـان کەم تێدا بوو. پاشانیش زۆری وام فڕێ داون. بێجگە لـە کـار و کاسـبی رۆژانـە و موتاڵا و خوێندنەوەی شەوانە لە دێ سەرگەرمی دیکەشم بوون، سواری و تەقڵە و رمبازی و راوەکەو و راوەتاژی و راوەتفەنگ.

بابـم ئەسپی زۆر رەسـەن و باشی هـەبوون کـە زۆری خـۆش دەویـستن و باشـی ئاگا لێ بوون. من و کـاکم هەمیـشە ئەسـپ و مـاینی تایبـەتی خۆمـان هـەبوو. هیچمان هەقمان نەبوو سواری ئەسپی ئەویتر بـین، دیـارە کـاکم سەرپـشك بـوو و ئەسپی باشتری بۆ خۆی هەڵدەبژارد. بەڵام لەدواییدا هەمیشە ئەسـپی مـن باشـتر دەردەچـوون. چـونکە لـەوی هێـدیتـر بـووم و کـەمترم مانـدوو دەکـردن و لـەوی بەمشوورتر بووم و چاکترم ئاگا لێ دەبوون و باشترم بـەخێو دەکـردن. زۆر جـاریش گرتەی تێدەهاڵاندم و ئەسپەکەی لێ دەستاندمەوە و یەکی دیکەی دەدامێ. بەڵام

بابم بۆی تێهەڵدەهێنامەوە و ئەسپ و ماینەکانی‌تری دەدا بە من سواریان بم و تەعلیمیان بدەم. سوارێکی باش بووم و ولاغم چاك دەعاملاندن؛ بەڵام قەت راوکەری چاك نەبووم. نە تەماڵ و دیاردیم باش دەدیتەوە، نە شوێنم چاك دەگێڕا، نە داوم بە پەلە بۆ دەچەقا، نە تفەنگم باش دەنگاوت. دیارە بە تاپڕ کەم وا بوو لە هەردی ببوێرم. بەڵام نەمدەگەیاندە ئەو تفەنگچیانەی لە هەوا نەیاندەبوارد.

ڕۆژانی جێژن و بووك هێنان و خەنەبەندان و کچ بەمێرددان داوەت و رەشبەڵەکمان دەگرت. هەموو جارێ پیاوێکی ماقووڵ و ردێن سپیمان دەنارده کن بابم و ئیجازەمان لێ وەردەگرت. هەموو جارێ موخالەفەتی دەکرد. بەڵام هێندی لەبەر دەپاڕاینەوە دەهاتە رەدایە و بەو شەرتەی لە نەدیوی دیوەخانی ئێمە داوەت بگێڕێ، ئیزنی دەداین. بەڕاستی خۆش بوو، کچ و کوڕ و ژن و پیاوی گوندەکەمان هەڵدەپەڕین. من ئەو رەسمەم لە رەشبەڵەکی لادێدا زۆر پێ جوان بوو کە پیاو مەگەر ژن بۆ خۆی بانگی کردبا، دەنا هەقی نەبوو بچێتە دەستی دۆیان. پیاو دەبوو هەمیشە لە پێشەوەڕا بچێتە نێو گەڕی داوەت، دەنا عەیب بوو. بەڵام دۆ دەبوو لە پاشەوەڕا بێتە ناو داوەت و هەڵبژاردن بەخۆی بوو. ئەو رەسمە دەگەڕێتەوە سەر ئەو زەمانەی کە ژن لە کوردەواریدا ئازادی پتر بووە.

بۆ شەوداوەت ئیجازەمان لە کەس وەرنەدەگرت. شەوی مانگەشەوی هاوین لە حەوشەی مەڕی، کچ و کوڕی ئاوەدانی تێکەڵ دەبوون و داوەتیان دەگرت و هەمیشە لەدووی منیشیان دەنارد. زستانان لە ئاخەڵ و هۆڵاندا شەوداوەتمان دەگرتن. جارجارە سۆفی شەیتان و شۆفار خەبەری ئەو شەوداوەتانەیان بە بابم رادەگەیاند. ئەویش لە پێشدا جنێوی بە من و دوایە بە چەند کوڕە جحێڵەی دێ دەدا و کەمێکی هەڕەشە لێ دەکردین و دەبڕاوە. بەڵام بە قسەی شەیتان و شۆفار

دەستمان لە شەوداوەت هەڵنەدەگرت و جنێوی گەورانیش بە قەولی کوڕە جحێڵەکان خەڵات بوو.

زستانان بە شەو جۆرابێن و کاڵەمستێن و فەلەی بێدەنگ و کۆسەبازی و تەرکی بن بەڕەیان لە مزگەوت دەکرد و بە ڕۆژ جگێن و ماتێن و مێشێن و هێلکەشکێن و شێروخەتیان دەکرد. من تا کتێبم وەگیر کەوتبایە لە دیوەخانی خۆمان وەدەر نەدەکەوتم و نەدەچوومە سەیری ئەوانە. بەڵام سەرەبەهاران هەموو ڕۆژێ دەچوومە تۆپێن.

لە مانگی خەرمانانی ١٣٢٠(١٩٤١) ڕۆژێکی چووبوومە سەر خەرمانان. کرێکارەکانمان خەریکی مالووسک زرینگاندنەوە و باڵەکەو بوون و منیش لە کنیان دانیشتبووم و ئەسپەکەم وەسەر کوێزر کردبوو. ئەو دەمی فڕۆکە و ماشێن زۆر کەم بوون و خەڵك پێی سەیر بوو. لەپڕ دوو فڕۆکەی ڕەشی زەلام پەیدا بوون. ئێمە تاوێستا فڕۆکەی ئەوەندە زلمان بە ئاسمانەوە نەدیبوو. هەموو دەستیان لەکار هەڵگرت و تەماشای فڕۆکەکانیان دەکرد. دیمان فڕۆکەکان نزیك بوونەوە و نەوی بوون و کاغەزیان بەردانەوە. هەموویان رایان کرد بزانن چیە؟ ژنێك لە پێش هەمووان‌دا گەڕاوە و کاغەزێکی دامێ و گوتی: ها بە قوربانت دەبم! بیخوێنەوە بزانە چیە و چی تێدا نووسراوە؟ بڕوا بکەن وەختابوو لە خۆشیان باڵ بگرم. ئەو کاغەزە بەیاننامێك بوو کە بە زمانی کوردی نووسرابوو. چۆن ئەوە خەونە، یا راستییە؟ دەوڵەتێکی گەورەی وەك یەکێتی سۆڤێتی بە زمانی کوردی بەیاننامە بڵاو بکاتەوە؟ بۆ من هەر وا کەم نەبوو. بۆ من کە شێت و شەیدای زمانی کوردی بووم ئەو پەڕە کاغەزە بەس بوو کە لە خۆشیان شاگەشکەم بکا. ئەو دەمی وا وردم لێك نەدابۆوە، بەڵام لە واقیعدا لە باری سیاسییەوە ئەو کارەی دەوڵەتی شووڕەوی ئەو پەڕی ئازادیخوازی تێدا بوو و نیشانەی ئەوە بوو کە ئەو

دەوڵەتە ئیعتراف بە بوونی گەلانی جۆربەجۆری ئێران دەکا. ئەو بەیاننامە بۆنی شەڕی لێدەهات. دیار بوو لەشکری سوور هاتبوو دە ئێرانەوە. هەرچەند لە بەیاننامەکەدا دڵخۆشی خەڵکیان دابۆوە و هەڕەشە و شتی وای تێدا نەبوو، بەڵام ئێمە زۆر لە رووسان دەترساین. پیرەکان نەقڵی بەدفەڕی و بێڕەحمی و دەستوەشێنی لەشکری تەزاریان لە شەڕی یەکەمدا بۆ گێڕابووینەوە. لە سەرتاسەری رۆژگاری حکوومەتی پەهلەویدا رۆژنامەکانی ئێران هەر شتی خراپیان لە دژی شووروەوی نووسیبوو. باڵشویك لەو سەردەمەدا لە ئێران گەورەترین جنێو بوو. خۆ بە تایبەتی پاش ئەوەی شەڕ لە نێوان ئاڵمانی نازی و یەکێتی سۆڤێتیدا هەڵگیرسا، چاپەمەنی ئێران هەموو نووسینەکانیان بە سوودی ئەڵمان و بە زیانی شووروەوی بوو. ماوەیەك بوو شارەوانی مەهاباد رادیۆیەکی هێنابوو و بەرنامەکانی «بێرلەنی» بە زمانی فارسی بڵاو دەکردەوە، کە سەرتاپا جنێو بە کۆمونیزم و باڵشویزم بوو. بەڵام ئەوانە هیچی بۆ من لەو وەختەدا گرنگ نەبوون، گرنگ ئەوە بوو کورد میللەتێکە دەوڵەتان دەیناسن و بەیاننامە بە زمانی ئەو بڵاو دەکەنەوە.

نازانم چۆن خۆم گەیاندە ئەسپەکەم و سوار بووم و پێم پێوە نا و لەسەر جڵەوان چوومەوە ماڵ. بەیاننامەکەم بۆ بابم خوێندەوە، بەڵام ئەو بە پێچەوانەی من رەنگی بزرکا، شڵەژا و بە کاوەخۆ گوتی: رۆڵە قەوما، وا دیارە رووس هاتوونە دە ئێرانەوە، شەڕ و کێشە پەیدا دەبێ، وڵات دەشێوێ. کوڕی خۆم تۆ نەتدیون و نایانناسی، زۆر خراپن، زۆر پیاوکوژ و بێبەزەیی و دەستڕەشن، من کوشتاری سابڵاخم بە چاوی خۆم دیوە و لە بیرمە چۆن خەڵکی بێدەرەتان و لێقەوماویان بە شیران شەقشەق دەکرد. دەبێ زوو خۆمان خڕ کەینەوە و خۆ

بگەیەنینە قایـمە؛ خودا بـمانپارێزێ. ڕۆژی پیاوانە، بـۆ ئـەو ڕۆژە بـوو دەمگـوت فێری سواری و تفەنگ هاویشتن بن. بۆی مات بوو و دووسێ جـار لەبـەر خۆیـەوە گوتی: «هەرزن و بزن چیایەمەزن». بابـم هـەقی بـوو نیگـەران بـێ چـونکە ئـەو لەشکری تەزاری دیبوو، ئەو کوشتاری بـێڕەحـمانەی ژەنەراڵـە کۆنەپەرسـتەکانی ڕووسی لە کوردستاندا دیبوو، ئەو وەکوو زۆربەی ئێرانیەکان ئاگای لـە ئـاڵوگۆڕی پاش شۆڕشی ئوکتۆبر لە یەکێتی سۆڤێتیدا نەبوو؛ نەیدەزانی لەشکری سوور چۆن عاملاوە؟

بۆ ئێوارێ چەند پیاوی مـاقووڵی مـەهاباد پەیـدا بـوون. ئـەوانیش دۆسـت و هاوتەمەنی بابـم بوون. شەڕی یەکەمیان وەبیر دەهات. زۆر لە بابـم پـتر نیگـەران بوون. یەکیان گێڕایەوە و گوتی نۆ کەس لە بنەماڵەی ئێمە بە ڕۆژێك بـە دەسـتی ساڵداتی ڕووس کوژراون.

ئەو قسانە منیشی برێك نیگەران کردبوو. بەڵام لە خۆشی بەیاننامەکە هـەر شاییم لـە دڵـدا دەگـەڕا. خـەریکی خزمـەتی میوانـەکان بـووم بـەڵام هـەر دەمـە نادەمێـك بەیاننامەکـەم دەردێنـا و دەمـــخوێندەوە و سـەر لـە نـوێ لـە تەنکـەی گیرفانـم دەناوە.

شەو کاکم و پیاوەکانـمان چوون و ژن و منـداڵی ئـەو میوانانـە و خزمـەکانی خۆمانیان لە شار هێنا دەر.

بەیانی دوو فڕۆکە هاتن و چەند نارنـجۆکی بچووکیان بە شاردا دا، ئەرتەشی شاهەنشاهی، ئەو ئەرتەشەی لە کوشـتنی میللـەتی ئێرانـدا لاسـای داگیرکـەرانی مەغول و نازی دەکردەوە، تاوێکی بەربـەرەکانی نـەکرد و پـێش ئـەوەی لەشـکری سوور بگاتە مەهاباد چەکی فـڕێ دا و وەك تـۆوی هـەرزن بـڵاو بـوو. هـەزار لـەو

بارەوە هەر ئەو دەم چەند جوانی گوت:

بــە بڵاوبــوونی دووپــەڕ ئاگــاهی   بوو بــڵاو ئەرتەشــی شاهەنــشاهی

تفەنگی بڕنۆیان دەدا بە نانێك. ئەویش ئەوی ئازایان، دەنـا ئـەوی ترسـەنۆك بەرتیلی دەدا تفەنگەکەی لێ وەرگرن.

بەشـی زۆری خـەڵکی مـەهاباد روویـان لـە گوندەکـەی ئێمـە کـرد. بابـم پێشوازێکی باشی لێ کردن و هەرچی هەمان بـوو لـە ئیختیـاری نـان. عـەمباری گەنـمی کردەوە و ئاشەکانی گوندەکەمانی دا بە خـەڵك و هـەر کـەس هەرچـەندی ئارد ویستبا دەیاندایە.

هەموو رۆژێ جاڕیان دەکێشا هەر کەس هەرچی پێویستە، بێ لـەڕوودامان و شەرم کردن داوا بکا. خەڵکی مەهاباد ئەو پیاوەتیەی بابـمیان لە بیر نەچوو و تـا ما زۆریان ئیحترام گرت.

چوارپێنج رۆژ کەس بەسەر کەسـەوە نـەبوو. لـە پێـشدا لەشـکری ئینگلیـس گەیشتە سابڵاخ و دەستێکیان رە سەربازخانە خست و چەکی قورسیان برد. دوایـە لەشکری سـوور هات. بە پێچەوانەی ئەوەی چاوەنۆڕی دەکرا نـە کەسـیان کوشـت، نە کەسـیان تاڵان کرد، نە ئازاریان بە کەس گەیانـد. ئەوەنـدە بـاش لەگـەڵ خـەڵك جووڵانەوە کە کەس بە لەشکری داگیرکەری نەدەزانین.

نەقڵێکی خۆشم وەبیر هاتەوە: لە زەمانی پەهلەویدا کابرایـەکی دز و چـەتە و پیاوکوژ و خراپ پەیدا بوو. بە تای تەنێ کەڵەگایی لە خەڵك دەکرد. کەتـە پێـنج تیرێکی کۆنی پێ بوو و لەو ناوەدا دەگەڕا و هەرچی وازی لێبا دەیکـرد. پۆلیـسی ئێران بۆی نەدەگیرا. بەڵام زانیبای چۆتە هـەرماڵێـك خـاوەن ماڵەکـەی دەگـرت.

کابرایەکی پیریان بەو تاوانە گرتبوو کە شەوێك سۆغرە (یانی ئەو چەتە پیاو خرابە) نانی لە ماڵی خواردبوو. دوو ساڵ بوو لە ورمێ گیرابوو. کە هاتەوە پێوەی چووم و گوتم مامە چۆنت نەجات بوو؟ گوتی چووزانم، فریشتێکی سووری چاوشین هات و دەرکی لێ کردمەوە و گوتی برۆ.

لەشکری تاران لە موکریان نەما. لە پێشدا عەشیرەتەکان تا رادەیەك ناڵۆزیان کرد و یەکتریان کوشت. بەڵام وردە ـ وردە وڵات ئارام بۆوە و وەزعێکی لەبار بۆ جووڵانەوەی سیاسی پێك هات.

ئێمە یانی ئەو پۆلە لاوەی لە زەمانی پەهلەوییەوە یەکترمان گرتبوو و دۆستانە پێکەوە کارمان دەکرد، مەیدانمان بۆ ئاوەڵا بۆوە و چالاکی خۆمان پەرە پێدا. دەمانناردە عێراق رۆژنامە و گۆواری کوردییان بۆ دەهێناین و دەمانخوێندنەوە. من شیعری خۆم و شیعری شاعیرەکانیترم بە خەت بۆ لاوەکان دەنووسییەوە و بڵاوم دەکردنەوە. «دڵشادی رەسووڵی» لە عێراقەوە هاتبۆوە. ئەو ئیملای کوردی لەهی ئێمە باشتر بوو و خەتیشی خۆشتر بوو و زۆریشی شیعری «بێکەس» و «پیرەمێرد» و «ئەحمەد موختار جاف» و «حەمدی» لەبەر بوون و بە خەت بڵاوی دەکردنەوە. گۆواری «گەلاوێژ» رۆڵێکی باشی یاری کرد و لاوەکانمان فێری کوردی خوێندنەوە بوون. هەلومەرج بۆ پێکهاتنی حیزبێکی ناسیۆنالیسی کوردی لە مەهاباد پێکهاتبوو.

پاش دامەزراندنی «حیزبی توودەی ئێران» چاپەمەنیەکانی ئەو حیزبەش ئاڵوگۆڕێکی فیکرییان لە ناو کۆمەڵی کوردەواریدا پێکهێنابوو. تەنانەت چەند کەسی کورد و ئەرمەنی تێکۆشان لکی ئەو حیزبە لە موکریان دابمەزرێنن، بەڵام خەڵك پێشوازی لێ نەکردن. حیزبێکیش بە ناوی «حیزبی ئازادی» بە بەرنامەیەکی چەپییەوە سەری هەڵدا و نەژیا.

تــا رۆژی ۲۵ی گەلاوێــژی ۱۳۲۱(١٦ی ئــابی ١٩٤٢) کۆمەڵــەی «ژ.ك» دامەزرا. ئەوانی ئەو کۆمەڵەیان دامەزراند دۆستانی پێشووی من بوون. مــن لـەو سەروبەندەیدا لە تەورێز بووم و لە رۆژی دامەزرانی کۆمەڵەدا حوزوورم نەبوو. کـە هاتــمەوە بە هۆی زەبیحی کە لەمێژ ساڵ بوو دۆست بووین بە کۆمەڵە ناسێندرام. لە ماڵی یــەکێك لــە دۆستەکانی خــۆم کــە پاشــان زانــیم ئەنــدامی ژمــارە یــەکی کۆمەڵەیە و بەڕاستی تێکۆشەرێکی بەجەرگ و ئازا و نەبەز و کۆڵنەدەر بــوو، بــە قورئان و بە ئاڵای کوردستان و بە شەرەفــی خۆم و بە شــمــشێر ســوێندیان دام کـە بە زمان، بە قەڵەم و بە ئیشارە خەیانەت بە نەتەوەی کــورد و ئەنــدامی کۆمەڵــە نەکەم. ناوی نهێنی حیزبیم «هێمن» بوو و ژمارەی ئەندامەتیم ۵۵. مــن هــەقم نەبوو هیچ لەوان بپرسم. بەڵام ئەوان ئەوەندەیان متمانــە بــە مــن بــوو، پــێم بڵــێن هــەزاریش ئەنــدامی کۆمەڵەیــە و خــۆت لــە کــن ئــەو مەشــارەوە، ئــەوەش بــەو رادەگەیەنین.

بــەو جــۆرە مــن لــە ژیــانی کۆمەڵایــەتی و سیاســی و ئەدەبیمــدا پــێم نایــە قۆناخێکی نوێ.

ئەندامی کۆمەڵەی «ژ.ك» گۆڕانێکی سەیری بە سەر مندا هێنا. شەو و رۆژ لە بیری کۆمەڵەدا بووم کە ئەویش ئامانــجی رزگار کردنی نەتەوەکەم بوو. هەموو ئاوات و ئارەزووی تایبەتی خۆم وەلانــا. ئــیتر بــە تــەنیا دەســتم لــە شــەوداوەت و هەڵپەڕین و رێبازگرتن و لەســەر ســوانە وەســتان هــەڵگرت، بــەڵکوو وەك سۆفــی تۆبەکار تووشی هەر کیژ و ژنێکــی کــورد دەهاتــم ســەرم دادەخــست و چــاوم لــێ نەدەکرد؛ چونکە ئەوەشم بە خەیانەت دەزانی. بۆ خاتری کۆمەڵــە مــن دەســتم لــە یارێك هەڵگرت کــە بــە گــەورەترین مەحروومییــەتی ژیانــمی دەزانــم و رابردنــی

زەمانیش لە بیری نەبردوومەوە و ناسۆری لە دڵمدا هەر ماوە.

لەوساڵانەی دواییدا دۆستێکم ـ کە باش لە شیعر بە تایبەتی لە سەبکی شاعیری من دەگا ـ گوتی: تۆ بۆ گوتووتە: ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ نیم؟!

گوتم کاکە من قەت درۆم لەگەڵ ئیحساسی دەروونی خۆم نەکردووە. ئەگەر تۆ دەتزانی من ئەو شیعرەم لە چ هەلومەرجێکدا گوتووە، بڕوات دەکرد هەستی دەروونی خۆم دەربڕیوە و بەڕاستی لەو کاتەدا من لە خەیاڵی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵدا نەبووم.

«کۆمەڵە» بێجگە لەوەی کۆمەڵەیەکی سیاسی بوو، کۆمەڵەیەکی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقیش بوو. زۆربەی ئەندامەکانی کۆمەڵە بڕوایان بەو سوێندە هەبوو کە خواردبوویان و دەستیان لە ئاکاری دزێو هەڵگرتبوو. دزی، خراپە و نێوان ناخۆشی لە کزی دابوو و دەتوانم بڵێم هێندێك جێگایان هەر نەما.

هێندەی پێ نەچوو کۆمەڵە سەرانسەری کوردستانی ئێرانی تەنیەوە و پەلی هاویشت بۆ پارچەکانیتری کوردستان، بە تایبەتی لە کوردستانی عێراقدا لکی کۆمەڵە زۆر پەرەی گرت و بەهێز بوو.

ئەندامانی کۆمەڵە لە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواری پێك هاتبوون و جیاوازی بیر و بڕوای سیاسی و فەلسەفییان هەبوو. ئەگەر چاوێك بە ئۆرگانی کۆمەڵەدا بخشێنن ئەو ڕاستییەتان بۆ دەردەکەوێ کە من لێرەدا مەجالم نیە بۆتان شی بکەمەوە. بەڵام هەموو لەسەر شتێك ڕێك کەوتبوون: ئەویش ڕزگاریی کوردستان بوو. ئەندامی کۆمەڵە خاوەنی هەر بیر و بڕوایەك با و لە هەر چین و توێژێك بایە بۆ فەرمانی لای سەروو نەك ئامادە بەڵکە بەڕاستی فیدایی بوو.

داهاتی کۆمەڵە تەنیا و تەنیا مانگانەی ئەندامان و فرۆشی چاپەمەنیەکان و

داهاتی تیئاتر و نمایشەکانی بوو. کەچی زۆر بە باشی بەڕێوە دەچوو. هۆی ئەوە بوو هەموو کەس بەو پەڕی دڵخۆشییەوە مانگانەی دەدا و چاپەمەنی کۆمەڵەی بە چەند هێندەی نرخی دیاریکراو دەکڕی. من خۆم دیومە ژمارەی «نیشتمان»یان بە ۲۰۰ ئەوەندەی نرخەکەی کڕیوە. نیشتمان قەت دانەیەکی نەدەماوە. کۆمەڵە لە پێشدا کتێبێکی بچووکی شیعری بڵاو کردەوە و بە ناوی دیاری کۆمەڵەی «ژ.ك» کە شیعرە نیشتمانییەکانی حاجی قادر و مەلای گەورەی کۆیە و هەژار و شێخ ئەحمەدی حیسامی تێدا چاپ کرابوون و دەسبەجێ تەواو بوو. دوایە گۆواری نیشتمانی وەك ئۆرگانی کۆمەڵە چاپ کرد.

یەکەم شیعری من لە ژمارە دووی نیشتماندا بە ناوی «م.ش هێمن» بڵاو کرایەوە و ئیتر بوومە ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەو گۆوارە و لە هەموو ژمارەکانیدا شیعر و وتارم بڵاو کردەوە. زەبیحی سەرنووسەری نیشتمان بوو و بەڕاستی لە چاپ کردنی ئەو گۆوارەدا زەحمەتی کێشا و وریایی نیشان دا. جگە لە زەبیحی و چەند کەسی باوەڕپێکراویتر، کەس دەستەی نووسەرانی نیشتمانی نەدەناسی و نەیدەزانی ئەو گۆوارە لە کوێ چاپ دەکرێ.

ئەندامی کۆمەڵە وەك ئەندامی حیزبێکی نەهێنی و بە دیسیپلینی توند هەر ئەوەندەی دەزانی کە پێویست بوو بیزانێ.

لە بیرمە نیشتمانم بۆ بابم دەخوێندەوە. بە تایبەتی شیعرەکانی خۆم و دەیگوت: «کوڕە ئەو هێمنە کێیە؟» لە دڵی خۆمدا پێدەکەنیم، بەڵام نەدەکرا بڵێم ئەو کەسەیە کە تۆ دەفتەری شیعرەکانیت لە تەندووری بەکەمران هاویشت. کۆمەڵە گۆواری «ئاوات»یشی چاپ کرد و من لەویشدا نووسیم.

تیئاتری «دایکی نیشتمان» گەورەترین تەبلیغاتی بۆ کۆمەڵە کرد. ئەو تیئاترە کە زۆریش ساکار بوو و دەتوانم بڵێم لە باری هونەری و تەنانەت فیکرەوە

ناتەواویش بوو، سێ چوار مانگ لە مەهاباد و شارەکانی‌تری موکریان لەسەر شانۆ مایەوە. کەم کەس هەبوو نەچووبێ و هەر کەسیش چووبا دەگریا و هەستی کوردایەتی دەبزووت. لە دێهاتی زۆر دوورەدەستەوە خەڵك بۆ دیتنی ئەو نومایشە دەهاتن. بێجگە لە تەبلیغاتی سیاسی لە باری ماددیشەوە داهاتێکی زۆری هەبوو و کۆمەڵەی دەوڵەمەند کرد.

کۆمەڵە هەر بەو داهاتانە توانی چاپخانەیەکی دەستی بکڕێ و لە مەهاباد دایبمەزرێنێ.

تا زیاتر لە کۆمەڵەدا کارم دەکرد پلەی زانیاریشم پتر دەچووە سەر و لە پیاوی زانا و ئەدیبی وەك پێشەوا قازی محەممەد و کاکەڕەحمانی موهتەدی نزیکتر دەبوومەوە و شتیان لێ فێر دەبووم. هیچ کام لەو پیاوە گەورانەی کورد کە لە پارچەکانی‌تری کوردستانەوە دەهاتن لە من شاراوە نەبوون. هەمزە عەبدوڵڵا، مستەفا خۆشناوی شەهید و میرحاج و قودسی شەهید و زۆری‌ترم لەو تێکۆشەرانە دیتن و ئاڵوگۆڕی فیکریم لەگەڵ کردن. چاپەمەنیەکانی ئێران پێشکەوتووانەتر بوون و شتی تازەیان تێدا بوو. بە تایبەتی چاپەمەنیەکانی حیزبی توودەی ئێران لە روون کردنەوەی بیروڕای سیاسی مندا کاریان کرد.

رەوابیتی فەرهەنگی ئێران و شووڕەوی لقی لە مەهابادیش دامەزرا. منیش یەکێك لەوانە بووم کە لەوێدا کارم دەکرد. هەرچەند بە داخەوە ئەو بنکە پێشنیارەکانی منی جێبەجێ نەکرد و هیچی بە کوردی بڵاو نەکردەوە، بەڵام زۆر شتی بەنرخی بە فارسی بڵاو دەکردەوە و من کەڵکم لێ وەردەگرتن. شیعر و نووسراوی کوردی بە ئازەری و رووسی تەرجەمە دەکران و ئەوەش دەسکەوتێکی باش بوو بۆ ئێمە. یەکێك لەو شتانەی تەرجەمە کران و منیش لە تەرجەمەکردنیدا بەشدار بووم ئاڵەکۆکی هەژار بوو، کە لە لایان ئینسانێکی

واقیعی و شاعیرێکی باشی ئازەربایـجانی شوورەوی مامۆستا جەعفەر خەندانـەوە بە ئازەری و بە شیعر تەرجەمە کرا.

شەڕی ماڵ وێرانکەری دووەم بە تێکشکانی فاشیزم و نازیسم و شـرت و گـوم بوونی هیتلەر و کوژرانی موسولینی و گیران و لەناو چوونی شـەڕ هەڵایـسێنەکان تەواو بوو. هیوا و هومێدی گەلانی ژێردەسـت و زۆرلێکـراو گەشـەی پەیـدا کـرد. لەشـکری هاوپەیــمانەکان لـە ئێـران چـوونە دەر. لـە حاڵێکـدا کـە جووڵانـەوەی رزگاریـخوازی گەلانی ئێران رۆژبەڕۆژ پەرەی دەگرت. گەلی کورد یەکێك بوو لـەو گەلانەی کە هیوای بە دوارۆژی گەشەداری خۆی دەمبەدەم پەرەگرتر دەبوو.

دەستەیەك لە رووناکبیران و ئەنـدامانی کۆمەڵـەی «ژ.ك» هاتنـە سـەر ئـەو بڕوایە کە جێبەجێ کردنی بەرنامەی کۆمەڵە لە هـەلومـەرجی ئێـستای جیهـان و کوردسـتاندا ئیمکـانی کەمـە. بۆیـە بەرنامەیـەکی کـورت و نوێیـان کـە لەگـەڵ هـەلومـەرجی ئـەو سـەردەمیدا دەگونـجا گەڵاڵـە کـرد و لـە رۆژی سـێی(٣) خەزەڵوەری ١٣٢٤(١٩٤٥) یەکـەم کـۆنگرەی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان لـە شاری مەهاباد گیرا و ئەو بەرنامە پەسـند کـرا و رێکخـراوی حیزبـی دێمـوکراتی کوردستان هەر لەسەر بناخەی رێکخراوی کۆمەڵەی «ژ.ك» دامـەزرا و تـەنیا لـە کادری رابەریدا ئاڵوگۆڕێك پێك هات و پێشەوا قازی مـحەمـمەد کە ئەندامێکی سادەی کۆمەڵە و ناوی نەهێنی «بینایی» بوو، بە پێشەوای حیـزب هەڵبـژێردرا و سەرۆکی کۆمەڵە کە پیاوێکی زۆر تێکۆشەر و ئازا و پاك بوو لە کـادری رابەریـدا نەما. ئەم ئاڵوگۆڕە هیچ کاری نەکردە سەر ئەو پیـاوە و لـە ریزەکـانی خـوارەوەی حیزبدا درێژەی بە خەبات و کاری خۆی هەر دا و رەنـجێکی زۆری کێشا.

لە کۆبوونەوەکانی کۆنگرەدا مـن بـۆ یەکـەم جـار لـە ژیانــمدا لـە بەرامبـەر خەڵکدا شیعرم خوێندەوە. کاتێك بەڕێوەبەری کۆبوونـەوە گـوتی: ئێـستا «ئاغـای

هێمن» شیعرتان بۆ دەخوێنێتەوە و من بۆ شیعر خوێندنەوە بە شەرمەوە چوومە سەر مینبەری مزگەوتی سووری مەهاباد، هەموو کەس تەنانەت پێشەواش واقعی وڕ ما و لە خۆیان دەپرسی: چۆن هێمن شاعیر و نووسەری نیشتمان، سەید محەممەد ئەمینی شێخەلئیسلامی بوو و ئێمە نەماندەناسی؟ بابیشم کە ئەوەی بیستەوە لە گفتی خۆی پەشیمان بۆوە و گوتی هێمن شاعیرێکی باش نیە.

حیزبی دێموکراتی کوردستان کۆڕێکی بەناوی «هەیئەتی رەئیسەی میللی» هەڵبژارد کە منیش یەکێك بووم لە ئەندامەکانی. لە هەڵبژاردنی ناوخۆدا حاجی بابەشێخ کە پیرترین ئەندام بوو، بە سەرۆك و من کە لاوترین ئەندام بووم بە سکرتێر[1] هەڵبژێردراین. چەند مانگ لەو کۆڕەدا کارم کرد؛ کارێکی گران بوو. هەر من بەتەنێ بە کارەکان رادەگەیشتم و حاجی بابەشێخی رەحمەتی هەر ئەوەندەی لەسەر بوو ئەوی من دەینووسم ئیمزای بکا. هەرچەند لەبارەی دەستەلات و ناوبانگەوە کارێکی گرنگ بوو، بەلام لەگەڵ زەوقی من رێك نەدەکەوت، بە تایبەتی بەرێچوون لەگەڵ حاجی بابەشێخی خۆبەزۆرگر و کەللەرەق کارێکی هاسان نەبوو.

لێرەدا کە باسی حاجی بابەشێخ هاتە گۆڕێ دەمەوێ شتێکی مێژوویی روون بکەمەوە. لە نووسراوی چەند پیاوی بێخەبەردا دیومە و لە خەڵکی ساکاریشم بیستووە تاوانی خەیانەت وەپاڵ حاجی بابەشێخ دەدەن. من حاجی بابەشێخم خۆش نەدەویست، چونکە لەگەڵ ئەوەشدا دەیانگوت لە علوومی دینیدا زۆر شارەزایە و ریازیاتی کۆن زۆر باش دەزانێ، پیاوێکی زۆر کۆنەپەرست و کەللەرەق و خۆپەرست و ناشارەزا بوو، بەلام زۆر راست و پاك و نازا و بەبیر و بڕوا بوو. بە

١- سکرتێر لێرەدا وا بزانم بە مانای «دەبیر» یان «دەفتەرداری» ئەمڕۆ بێ.

هیچ بارێك تاوانی خەیانەتی پێوە نانووسێ. لـە کـاتی وتووێـژ لەگـەڵ نوێنـەرانی دەوڵەتی مەرکەزیدا دوور نیە فریوی خواردبێ و بە هەڵە چووبێ، بەڵام لە ڕێگـای ڕاست لای نەداوە.

بڵاوە پێدانی گەمارۆی دەوری سەقز و سەردەشت و خوڕخوڕە کـە تاوانەکـەی دەخەنـە سـەر حـاجی بابەشـێخ پێوەنـدی بـە مەسـەلەیەکی قـووڵ و نـەهێنی سیاسییەوە هەیە کە لێرەدا جێگای باس کردن نیە و با جـارێ دەرخۆنـەی لەسـەر دابنێین و زۆر لە دەستەڵاتی حـاجی بابەشـێخ بـەردەوژوورتر بـوو. حـاجی بابەشـێخ ئەوندەی دەستەڵات نەبوو فەرماندەکانی دەوروبەری ئەم شارانە بە قسەی بکـەن و بکشێنەوە، خۆ ئەو هیچ مەسئولییەتی لەشکری نـەبوو. لەشـکری کوردسـتانیش وەك لەشکرێکی ڕەسـمی بـە قـسەی فەرمانـدەکانی خـۆی دەکـرد نـە بـە قـسەی سەرەكوەزیرێکـی بـێدەسـتەڵاتی غـەیرەنیزامی. هیـوادارم بـەم کورتـە نووسـینە خوێنەرەکانـم روون کردبێتەوە.

من وازم لە سـکرتێری هەیئـەتی ڕەئیـسەی میللـی هێنـا و لـە کومیـسیۆنی تەبلیغاتی حیزبدا دەستم بەکار کرد. لە هەموو چاپەمەنیەکانی حیزبدا دەستم بـە نووسین کـرد. لـە ڕۆژنامـەی کوردسـتان و گـۆواری کوردسـتان و هـاواری کـورد و هـاواری نیـشتمان و گڕوگـاڵی منـداڵان و گـۆواری هەڵاڵـەدا شـیعر و وتـارم بـڵاو دەکردنەوە و لە میتینگەکانی حیزبـدا بەشـدار دەبـووم. لـە دەسـتەیەکدا کـە بـۆ دانانی کتـێبی کـوردی بـۆ فێرگـەکانی کوردسـتان کاریـان دەکـرد، ئەنـدام بـووم. ئەندامە ئەسڵیەکانی ئەو لێژنـە وەك لـەبیرم مـابێ، زەبیحـی و هـەژار و برایـمی نادری و دڵشادی ڕەسووڵی و مـن بـووین. پێـشەوا بـۆ خـۆی و چـەند مامۆسـتای شارەزاش یارمەتییان دەداین. هەرچەند هیچمان لەو کارەدا پسپۆڕ نەبووین، بەڵام چونکە زۆر بە دڵسۆزییەوە کارمان دەکرد پـێم وایـە کتێبـەکان ـ کـە بـە داخـەوە

چاپ نەکران ـ خراپ نەبوون.

رۆژی بیست و شەشی سەرماوەز ئالآی کوردستان لە مەهاباد هەڵکرا و رۆژی دووی ڕێبەندای ١٣٢٤ کۆماری کوردستان دامەزرا. من نامەوێ لەو بارەوە بدوێم چونکە زۆری باس کراوە؛ تەنیا دەڵێم من لەو رۆژە پیرۆزانەدا بەشدار بووم و شیعرم خوێندەوە.

لەو ماوەدا من و هەژار یەك ماڵ بووین، شەو و رۆژ پێکەوە دەگەڕاین. ماوەیەکیش قزڵجی‌مان لەگەڵ بوو. کاتی بێکاری و سانەوەمان زۆر خۆش رادەبوارد. من کە پایەی خوێندەواری و زانیاریم زۆر لەوان کەمتر بوو، لە هاونشینی ئەوان کەڵکم وەردەگرت و شت فێر دەبووم. چونکە من و هەژار بۆ هەموو جێگایەك پێکەوە بووین و لێك هەڵنەدەبڕاین، زۆر کەس نەیدەزانی کاممان هەژارە و کاممان هێمن و ئەگەر یەکمان بە تەنێ گەڕابایین دەیانگوت کوا ئەوی‌تر؟

پاش دووی ڕێبەندان و پێکهاتنی کۆماری کوردستان، کوردەکانی پارچەکانی‌تری کوردستان روویان لە مەهاباد کرد و من و هەژار لەگەڵ هەموو پیاوە بەناوبانگەکان پێوەندی دۆستایەتیمان دامەزراند. مامۆستا قانیعیشم ناسی و لە ئەزموونی ئەدەبی ئەویش کەڵکم وەرگرت. زۆرم بیرەوەری خۆش لە هاونشینی مامۆستا قانیع هەیە کە بە داخەوە لێرەدا مەجالی گێڕانەوەیان نیە.

دایکم لەمێژ بوو دەیویست ژنم بۆ بێنێ و تا نەمردووە من بە زاوایی ببینێ. بەڵام من ملم رانەدەکێشا و نەدەچوومە ژێر بار. خۆم بە خوێندەوار دەزانی و پێم وابوو هەق نیە دایك و بابم ژنم بۆ بێنن. بۆ خۆشم لە هەڵبژاردنی دەزگیراندا دڕدۆنگ بووم و هەتا گەورەتر دەبووم ئەو دڕدۆنیگییەم زیادی دەکرد.

لەو ئاخیرانەدا هاتبوومە سەر ئەو خەیاڵە کە ئەسڵەن ژن نەهێنم و بە ڕەبەنی

بمێنمەوە. هیچ کچێك تەبعی جوانیپەرستی منی رازی نەدەکرد و رەنگ بێ ئەگەر دایکم نەبووبا ئێستاش بوخچەی نەکراوە بوویام. بەڵام دایکم ئەو ساڵی پێی لێ لە کەوشان کردم و گوتی: «ئیللا ـ بیللا، پێت خۆش بێ و پێت ناخۆش بێ ژنت بۆ دێنم.» لەو لاشەوە هەژاری لێ دنە دابووم و شەو و رۆژ لە بن هەنگڵمدا بوو. هەژار بە تەمەن چی وا لە من گەورەتر نەبوو، بەڵام سارد و گەرمی رۆژگاری لە من زۆر پتر چێشتبوو. دوو جاری ژن هێنابوو و ئەزموونی لەو بارەوە زۆر بوو. توندی و سەرەڕۆیی دایکم و نەرمە ـ نەرمە و دنەدانی هەژار دڵیانێ نەرم کردم.

دایکم برازایەکی خۆی کە کچی پیاوێکی بەدەستەڵات و دەوڵەمەند بوو بۆ خواستم کە نە دیبووم و نە دەمناسی. درۆ نەبێ جارێکی دووربەدوور لەبەر مانگادۆشین دیبووم؛ ئەویش روخسارم نەدیبوو، بەڵام دەمزانی کورتەباڵایە. ئەوەش سەیر بوو من ئەو خۆوێژە نەبووم گوتوویەتی «سەد نەحلەت لە حاڵەتم هەر ئی کورتم خۆش دەوێن». من لە ژندا ئەوی لە هەموو شت پتر سەرنجم رادەکێشی بەژن و باڵای رێك و پێك و بەرزە. ئەوەشم بە دایکم گوت، گوتی: رۆڵە ئەو قسانە چن؟ زێڕیش بچووکە. دایکم ژنێکی دنیادیدە و بەئەزموون و کارامە و زۆر بەدەستەڵات بوو. خزم و کەس و کار و دۆست و ناشناشمان زۆر بوون، لەناو ئەو هەموانەدا ئەو برازایەی هەڵبژاردبوو. دیارە ئەو بە دوای کچی شۆخ و شەنگ و جوان و چەلەنگدا نەگەڕابوو ئەو دەیویست بووکێکی ناکاربەش و رەفتارچاك و وریا و بەمشوور و ماڵداریکەری هەبێ.

شایی هێمن دەست پێکرا؛ هەژار هەڵبەزی، سەرچۆپی کێشا، دەستی دۆی ناسك و نازداری گوشی، چاوی لە کیژۆڵان داگرت و شەوانەش بەو قسە قۆڕانەی

خۆی کۆڕی دیوەخانی وەپێکەنین دەخست. بەڵام هێمن نیگەران بوو، نیگەرانی دوارۆژی خۆی و بیری لەوە دەکردەوە چۆن لەگەڵ ژنێك کە هەڵبژاردنی دایکیەتی و بۆ خۆی نەیدیوە و نایناسیّ، دەتوانیّ ژیان بەرێتە سەر. نەیدەزانی تۆقی لەعنەتی بۆ دێنن یا فریشتەی رەحمەت.

رۆژی ٢٥ی خەزەڵوەری ١٣٢٥ بووکیان بۆ دابەزاندم. دیارە ئەو پەری ناسك و نازدار و شۆخ و شەنگ و جوان و چەلەنگە نەبوو کە خەیاڵی شاعیرانەی من بە شوێنیدا دەگەڕا و هێشتاش تووشی نەبووە. بەڵام زۆر زوو توانی خۆی لە دڵی مندا جیّ بکاتەوە و وا لە خۆی بکا کە لە قووڵایی دڵمەوە خۆشم بویّ و ببیّ بە یاری هەمیشەیی و خەمڕەوێنی رۆژانی تاڵ و تفتی ژیانم. بیست و سیّ ساڵ پێکەوە ژیاین و لە پەنا ئەودا هەستم بە سانەوە دەکرد. قەتی ئەوندە دڵ نەشکاندم رۆژێك تا ئێوارە لێی زیز بم و دەنگی لیّ بگۆڕم. زۆر لە ژیانی ژن و مێردایەتیم رازیم. ئیقرار دەکەم ژیانی خۆشی ژن و مێردایەتیمان زیاتر ئەو پێکی هێنابوو؛ چونکە من دەزانم حەساس و تووڕە و تەنانەت بیانووگر و جینگنۆکەم، بەڵام ئەو هێدی و ئارام و ژیر بوو و بیانووی نەدەدا دەستم. تاقەکوڕێکمان بوو ناوم نا «سەلاح». ئەوە ماوەیەکی زۆرە لە دیداریان بیّبەشم و دەردی دووری دەچێژم؛ یادیان بەخێر.

هێشتا مانگێك بەسەر شەوی زاوایەتیمدا رانەبردبوو و بە قسەی ئەورۆ مانگی هەنگوینم تەواو نەکردبوو، کە بە داخەوە ئەوی نەمدەویست روو بدا رووی دا و ئەوی پێم خۆش بوو بمرم و نەیبینم دیتم... ریسەکەمان لیّ بۆوە خوری. هێلانەکەمان لیّ شێوا و کۆمارەکەمان رووخا و دوژمن بەسەرماندا زاڵ بۆوە.

ماوەیەك بوو هەست بە مەترسی دەکرا. جەبهەی سەقز و سەردەشت قایمتر

دەکران. چەند دەرەبەگی بەناوبانگ و خاین رایـان کردبـوو بـۆ عێـراق و یـەك دوو مـەلا و شـێخی خوێڕیـەپیاو دەس‌بـەسـەر کرابـوون. حکوومـەتی ئازەربایـجان لەشکرێکی سـاز و تـەیاری بـۆ پـشتیوانی پێـشمەرگە نـاردبووە جەبهـەی سـەقز، چونکە وا بەراورد کرابوو کە تەنیا لەو جەبهەڕا ترسی پەلاماری دوژمن هەیە. لە پێشداش چەند جار لـەو جەبهـەڕا دوژمـن پـەلاماری هێنـابوو، بـەڵام زۆر خـراپ شکابوو و زەبری دەستی پێشمەرگەی کوردستانی چێشتبوو.

ئازەربایـجان حکوومەتێکی گەورەتر و بەهێزتر و زۆر تەیارتر و پڕچەکتر بوو لە کوردستان. خەتی دیفاعی ئازەربایـجانیش زۆر قایـمتر بوو. کەوابوو کەم کەس بە خەیاڵیـدا دەهـات لـە رێگـای ئازەربایـجانەوە پـەلامار بـۆ سـەر جووڵانـەوەی رزگاریـخوازی گەلانی ئێران بهێنرێ.

ماوەیەك بوو بۆ ئەوەی کارەکانی حیزبی باشتر رابپەڕن پـاش ئـەوەی شـەوانە پێشەوا ـ کە زۆر شەو تا درەنـگ لـە دەفتـەری حیزبـدا دەمـاوە ـ دەچـۆوە مـاڵی خۆی، کـادرێکی حیزبی لە دەفتەری حیـزبدا دەماوە بۆ ئەوەی راپۆرتی خـوارەوە ـ ئەگەر پێویست بوو ـ بە پێشەوا رابگەیەنێ و دەستووراتی پێـشەوا بـۆ خـوارەوە بنێرێ. ئەو شەوی نۆرەی منی تازەزاوا بـوو. لـە دەفتـەری حیـزب دانیـشتبووم و خەریکی نووسینی مەقالەیەك بووم بۆ «کوردستان»، ئەفـسـەرێکی بـچووك بـەڵام دۆستێکی گەورەی من و ئەنـدامێکی زۆر بـەوەفای حیـزب هاتـە ژوور، زۆرم پـێ ناخۆش بوو کە دەستی بۆ رادیۆکەی سـەرمێزەکە بـرد؛ چـونکە نووسـینەکەی لـێ تێك دەدام، بەڵام چم نەگوت و قەڵەمەکەم دانا. لەپڕ شتێکی وامان گوێ لێ بـوو کە وەختابوو پێمـان بـە عـەرزەوە وشـك بـێ. رادیـۆ تـاران تەلگرافـی پیرۆزبـایی دوکتۆر جاوید وەزیری ناوخۆی ئازەربایـجانی دەخوێندەوە کە بە بۆنەی گەڕانەوەی ئەرتەشی شاهەنشاهی بۆ تارانی ناردبوو.

دوایــه خەبــەری راکردنــی «موتەجاســیرین»ی راگەیانــد. موتەجاســیر و ماجــەراجوو دوو نــاو بــوون کــە لــەو شــەوەڕا بەســەر بەڕێوەبــەرانی جووڵانــەوەی ئازادیــخوازی کوردســتان و ئازەربایــجاندا بــڕان و ئێــستاش دەزگــای تــەبلیغاتی ڕێژیم دووپاتەیان دەکاتەوە و دەیانهێنێتەوە کاوێژ.

دەسبەجێ بە تەلیفوون ئەو خەبەرەم بە پێشەوا راگەیاند. گوتی بۆ خۆت وەرە ئێرە و بە ئەوانیتریش رابگەیەنە بێنە ئێرە. بـە دوای ئەوانــمدا نـارد و بـۆ خـۆم چووم بۆ ماڵی پێشەوا. سەدری قازی برای پێشەوا کە نوێنەری مـەجلیس بـوو لـە تاران و بە رواڵەت نەدەبوو لەو واقیعە بترسێ، لە هەموو کەس پتر شڵەژابوو. ئەو دەسبەجێ گەڕاوە بۆ تاران و لەوێ گرتیان و هێنایانەوە مەهاباد.

ئازەربایــجانی وا تــەیار و پڕچــەك بــە لەشــکری ســاز و پــەرداخ و فەرمانــدە لێزانەکانییەوە بۆ وا زوو تەسلیم بوو؟ پێشەوەری کارامە و شۆڕشگێڕ و کۆنــەپیاو و ئازا و رابەرەکانیتری ئازەربایــجان بۆ وا بە پەلە رایان کــرد؟ پرســیارێکە کــەس بە تەواوی جوابی نەداوەتەوە و منیش جوابــم بۆ نادرێتــەوە. بــەڵام دڵنیــام ئەگــەر فیدایی دەستی کردبــاوە و ئەگــەر فــیرقە بەربــەرەکانی بکردایــە، لەشــکری شڕ و شپرێوی تاران نە تەنیا پێی لەتەورێز نەدەنا و ئــەو هــەموو کوشــتارەی نــەدەکرد، بەڵکــە تــارانیش دەشــێوا و لەوانــە بــوو لــە سەرتاســەری ئێرانــدا جووڵانــەوەی ئازادیــخوازی بەسەر کۆنەپەرستیدا سەرکەوێ و تەنانەت نفــووزی ئیمپریــالیزم لــە رۆژهەڵاتی ناوەڕاســتدا زووتــر بنــەبڕ بــێ. بــەڵام وەك زانایــان گوتوویانــە «مێــژوو ئەوەیە روو دەدا نەك ئەوە کە ئێمە دەمانەوێ.»

بەڵێ کوتوپڕ تەورێز گیراوە و کوردستانیش لە هەموو لاوە گەمارۆ درا. پاش ئەوەی سەدری قازی نازانــم بۆچی بەرەو تاران گەڕاوە رابەرانی حیزبــی دێمــوکراتی کوردستان لە مــاڵی پێــشەوا کــۆ بوونــەوە و ئــەو شــەوی رۆحیــەی هــەموو کــەس

دەتوانم بڵێم باش بوو. شوورای جەنگ بە سەرۆکایەتی حاجی بابەشێخ پێك هات و سوورەتجەلسەی یەکەم ئیمزا کرا و قەراری بەربەرەکانی درا. بەڵام هێشتا مەرەکەبی بڕیارنامەکە وشك نەبۆوە کە خەبەر هات یەکێك لە ئەندامەکانی ئەو شوورایە رای کردووە.

بۆ بەیانی وەزع گۆڕا و بڕیاری بەربەرەکانی هەڵوەشاوە و بە پێشمەرگە دەستوور درا بێ دەست کردنەوە پاشەکشە بکا و ڕێگا بۆ ئەرتەش بەتاڵ بکا؛ خەڵك دەستێکی کەوتە ئەولای و یەکێکی کەوتە ئەم لای.

پێشمەرگە لە جەبهەی سەقز و سەردەشتەوە بە ڕێکوپێکی پاشەکشەی کرد. فیداییەکان کە فەرماندەکانیان رایان کردبوو وەك مەڕی بێشوان بڵاو بوون و عەشایر لێیان وەخۆ کەوتن و هەموویان داپڵۆسین و نەیانهێشت تاقە فیشەکێك لەگەڵ خۆیان بەرنەوە، بەڵام نەوێرانە پێشمەرگە. تەنیا لەناو مەنگوڕان پێشی دەستەیەکیان گرت کە بە فەرماندەیی زێرۆی دەگەڕاوە، زێرۆش کە بۆ خۆی شڕەخۆرێکی وەك ئەوان بوو، دەستی نەدا و بەگژیاندا هاتەوە و تەنانەت چەند گوندیشی تالان کرد و گەیشتەوە مەهاباد. ئەوانی فیداییەکانی ئازەربایجانیان رووت کرد کەسیان نەکوشت. ئەوی من وەبیرم بێ لەو کارەساتەدا تەنیا پێشمەرگەیەکی کوردی عێراق شەهید کرا و هێندێکیشیان ناپیاوانە رووت کردن. فەرماندەی ئەرتەش بێهیچ زەحمەت گەیشتە گوندی حەمامیان و پێشەوا لەوێ دیتی.

لەو ماوەدا من هەمیشە لەگەڵ پێشەوا بووم. دیارە لەگەڵی نەچوومە حەمامیان، بەڵام لە شاری بەجێم نەهێشت. دەمدیت پەشۆکا بوو، بەڵام نەك لە ترسان، بەڵکە لە داخان و لەبەر ناهومێدی.

من لەمێژ بوو پێشەوام دەناسی و لە رۆژی تەنگانـەدا دیبـووم. بـە دەسـت و تفەنگی خۆی پیاوێکی زۆر ئازا بوو. پێش دامەزرانی کۆمـاری کوردسـتان چـەند جار عەشایر هاتنە سەر مەهاباد و پێشەوا بۆ خۆی لە یەکەم سەنگەردا بۆ دیفـاع ئامادە بوو. ئەدی چۆن بوو ئەو جار تەسلیم بوو؟ بۆ خۆم لێم بیـست گـوتی: «لـە سـەرمانەوە ناچـن و دەمـانکوژن. بـەڵام پـێم خـۆش نیـە گەلەکـەم بـەجێ بـێڵم و دەمەوێ لەناو ئەواندا بـمرم.»

راستە کوردستان پاش گیرانەوەی ئازەربایـجان و لەدەستدانی ئەو هاوپەیـمانە بەهێزە لە هەموو لایەکەوە گەمارۆ درابوو؛ راستە بەشێکی عەشایر گوێیان لە کـڵاو پەڕاندبوو و چاوەنۆڕی خراپەیان لێ دەکرا؛ راسـتە خەزێنـەی کۆمـار بـەتاڵ و حـەتاڵ بوو و هەمووی درابوو بـە تـووتن و هێـشتا نەفرۆشـرابۆوە و لـە عـەمباردا مـابۆوە؛ راستە لە هەموو یارمەتییەکی دەرەوە هیوابڕاو کرابوو، بـەڵام مـن بـەش بـە حـاڵی خۆم لەو بڕوایەدام ئەگـەر دەسـتەوەکەری کرابـا و ئێمـە ئـەزموونی شۆڕشگێڕیـمان هەبا مێژووی کۆماری مەهاباد بەو جۆرە دوایی نەدەهات کە هات.

رۆژی ٢٦ی سـەرماوەزی ١٣٢٥(١٩٤٦) ئەرتەشـی شـەڕ و شـەپڕێوی شاهەنـشاهی تـەواو سـاڵە وەختێـك پـاش هـەڵکردنی ئـاڵای کوردسـتان شـاری مەهابادی گرتـەوە. هێنـدێك لـە بەڕێوەبـەران و کادرەکـانی حیـزب رایـان کـرد و خۆیان شاردەوە و هێندێکیش دانیشتن و چاوەنۆڕی گرتن بوون. من ئـەو رۆژی لـە شار وەدەر کەوتـم و چوومە خانەقای شێخی بورهـان. لـەوێ شـێخ مـحەمـمەدی خالّم حەشاری دام و لە بن باڵی خۆی گرتـم. لە خانەقا بووم کـە خەبـەری گیرانـی پێـشەوا و رابـەرانی حیـزب و کۆمـارم بیـست. پیـاوم وە دووی هـەژار خـست بیبینمەوە و پێکەوە تەگبیرێك بکەین. ئەویش بۆی دەرچووبوو و بۆم نەدۆزراوە.

نەخۆشی کەوتوویی لە خانەقا هەبوو، زۆر کەس گرتبووی و چەند کەسیشی کوشتبوو. من جارێکیتر هەر لەو خانەقایە ئەو نەخۆشیەم گرتبوو و زۆری لێ دەترسام. گوتوویانە «هەرچی بترسێ ناخەلسێ» هێندەی پێنەچوو گرتم و کەوتم. بەفرێکی یەکجار زۆر و ئەستوور کەوتبوو، هیچ دوکتۆرێك بەو بەفرە نەدەگەیشتە خانەقا. دوو مانگی رەبەق بۆی لەسەر رەقی پشتی کەوتم. ئەسپەك لە سەری دام و قسەی هاتەران پاتەرانم دەکرد، هەموو بەندەنم بە نوێنانەوە چوو و توێخی هاویشت. بەڵام ئەو جاریش لە دەست ئیزراییل رزگاریم هات.

کە لە نەخۆشی هەستامەوە بەفریش کەم ببوو، رێگا کرابوونەوە. وایان بە مەسڵەحەت زانی بۆ ئەوەی کەمێك ژیوەلە ببمەوە و گورد بگرمەوە، بە دزی بچمەوە ماڵی خۆمان کە لە شار نزیك بوو و دەرمان و خواردنی باشتری لێ وەدەست دەکەوت. چاك لە بیرم نیە چەند رۆژان لە ماڵێدا تەماڵم هەڵگرت و خۆم مەلاس دا.

رۆژێك لە ژووریٰ دانیشتبووم و کتێبم دەخوێندەوە، لەپڕ لە ناوێدا بوو بە شین و گابۆڕ، ناردم بزانم چیە؟ قاسید بە گریان و لەخۆدان هاتەوە و گوتی ئەوانەی لە شاری هاتوونەوە دەڵێن دەوری شار گیراوە و نایەڵن کەس بچێتە ناو شار یا وەدەرکەوێ و دەنگۆیە و دەڵێن پێشەوا و سەدری قازی برای و سەیفی قازی ئامۆزای لە چوارچرای مەهاباد لە دار دراون.

ئەو رووداوە دڵتەزێنە و ئەو کارەساتە جەرگبڕە هەموو کوردێکی بەشەرەفی خەمناك و تازیەبار کرد. بەتایبەتی دڵی منی بە ناسۆر ئەنگاوت. ناسۆرێك کە بۆتە تیراوی و ئێستاش هەر وەبن دەداتەوە و هەڵدەداتەوە و بێگومان سارێژ نابێ و لەگەڵم دێتە بن گڵ.

من پێشەوام لە دڵەوە خۆش دەویست، بە رابەرێکی دڵسۆز و ژیرم دەزانی،

به کوردێکی پاك و چاکم دەناسی و بە موسلیحێکی یەکجار گەورە و مەزنم دەزانی. دەمزانی نەتەوەکەی خۆی چەند خۆش دەوێ و چەندی پێ خۆشە خزمەتی بکا؛ چەند بە ئاواتەوە بوو کورد بگاتە ریزی نەتەوە بەختەوەرەکان. زۆرم هیوا پێ بوو گەلەکەمان بەپەلە بەرێتە پێش و ولاتەکەمان زوو ئاوەدان بکاتەوە. لەو ماوە کورتەشدا دەزانین چەندی خزمەتی بەکەلك کردن. بەڕاستی مەرگی پێشەوا نەك هەر بۆ نەتەوەی کورد بەلکە بۆ جوولانەوەی ئازادیخوازی و دژی ئیمپریالیستی سەرانسەری ئێران زیانێکی گەورە بوو. دەریایەك زانست و ئەدەب، دەریایەك فیکر و بیر بە دەستی زۆردارێکی سەرەڕۆ و نەزان وشك کرا و لەناو چوو.

سێ ڕۆژ پاش شەهیدبوونی پێشەوا ـ یانی ڕۆژی سێزدەبەدەر ـ قەلفرم بۆ کرد و لەگەل پیاوێکی هەژار و هاوالێکی زۆر بەنرخی حیزبی بەرەو کوردستانی عێراق وەڕێ کەوتین. بە دوو ڕۆژ و دانێك سنوورمان پەڕاند. لەو بەری جۆگەوە بازم دا ئەو بەری جۆگە، بە ڕوالەت هیچ فەرقێکم نەهاتە پێش چاو؛ بەلام لە واقیعدا سنووری سیاسی ولاتێکم پەڕاندبوو و چووبوومە ولاتێکی دیکە. گەیشتمە شاری قەلادزە. وەنێو بازاڕ کەوتم و نەکەوتم بە بەرگ و لیباس پۆلیس ناسیمی و زانی لەودیوڕا هاتووم. پیلیان گرتم و خەریك بوون تێکمەوە پێچن. بەلام مەلایەك و حاجییەك بێ ئەوەی بمناسن بالیان بەسەردا کێشام و ئەجاتیان دام. نەقلەکە ڕاست لە من رووی دابوو لە ترسی ئاگر پەنام بۆ مار بردبوو. مەلا پێی خۆش بوو بمناسێ، منیش لەگەل ئەوەشدا پێم خۆش نەبوو کەس بمناسێ و ناوی خۆم بە کەس بلێم خۆم پێ ناساند. دیار بوو مامۆستا منی لە دوورەوە دەناسی. ئەو شەوەی زۆری حورمەت گرتم و لە حوجرەی فەقێیان نووستم و بەیانی بۆ خۆی وەپێشم کەوت و بردمی بۆ گوندی گردبوداغ. من بە هیوا بووم سۆراخی هەژار و

زەبیحی و قزڵجی و دڵشاد بکەم و قسەی خۆمان بێ لە دڵی خۆمدا وام دانابوو یەك بگرینەوە و سەر لە نوێ دەست بە کار بینەوە. دیارە ئەو قسەم بە مامۆستا عەرز نەکردبوو، بەڵام پێم گوت دەمەوێ ئاواڵەکانم ببینمەوە. مامۆستا گوتی جارێ رووبار زۆرن و بوار نین و بێجگە لەوە ئەو کوردانەی ئێرە کە هاتبوونە ئێران هاتوونەوە و دانگەریزە دەکەنەوە بۆ لای شاران و پۆلیس ئامادەیی هەیە. جارێ ماوەیەك لێرە بە تا وڵات کەمێك ئارام دەبێتەوە. هاورێیەکەم ناردەوە و بۆ خۆم دەستم کرد بە خوێندن و سەر لە نوێ بوومەوە فەقێ؛ زۆر چاکم دەخوێند. هەم خۆم دەخافڵاند و وەڕەزی خۆم دەشکاند و هەم دەمویست ئەوی لە سووریم دۆڕاندووە لە کایەی تێ‌هەڵبێنمەوە. هێشتا لاو بووم و ئەگەر خوێندبام دەمتوانی شتێك بە شتێك بکەم، بەڵام خوێندنەکەم زۆری نەخایاند. بیستم وەزعی ئێران ئارام بۆتەوە و دەستیان لە خەڵك گرتن هەڵگرتووە. لێکم داوە پاش ئەوەی لێرەش هەر قاچاغم و ئاوێرم بگەڕێم بۆ سەرێك لە وڵاتی خۆمان نەدەمەوە؟ ئەگەر زانیم دەحاوێمەوە ئەوە هەر لەوێ خۆم حەشار دەدەم. بە تاقی تەنێ رووم لە کوێستانە خۆشەکانی کوردستان کرد، بە نێو چادر و هۆبە و گوڵ و گوڵزاراندا گەڕام. شەنگەبێری کێڵگەردنم دین. لەو گەشت و گەڕانەدا بووم کە پارچە شیعری «بەهاری کوردستان»م گوت، کە بۆ خۆم ئێستاش زۆرم خۆش دەوێ و بە شاکاری دەزانم. ژاندارم و پۆلیس لە هیچ کوێ تووش نەبووم و بێ‌سەدەمە گەیشتمەوە گوندەکەی خۆمان.

راوەستام تا شەو بەسەر دەستاندا هات و بە تاریکی چوومە ماڵێ. یەکسەر چوومە پشت دەرکی ژووری بابم. بۆ یەکەم جار لە ژیانمدا خۆم گرت، چونکە بابم خۆ لە خەڵك گرتن و گوێ لە قسەی خەڵك هەڵخستنی زۆر پێ ناخۆش بوو.

تەنانەت ژنی ماڵی ئێمە لە ترسی بابم قەت نەیاندەوێرا شەمۆڵە بگرنەوە کە ئەو دەم لە لادێدا زۆر باو بوو. لە درزی دەرکەوە دیتم بابم بە حەواوە راوەستاوە و لەگەڵ ئەو پیاوەی کە لەگەڵم هاتبوو بۆ کوردستانی عێراق قسە دەکا و پێی دەڵێ رۆڵە پێم بڵێ لە کوێیە بۆ خۆم پیاو دەنێرم. ئەویش دەڵێ دوو رۆژی دی بۆ خۆم دەچم و دەیهێنمەوە. قەولم پێداوە جێگا و شوێنی ئەو بە کەس نەڵێم. بابم کەمێك بە تووڕەییەوە گوتی چۆن بە منیش نالێی. گوتی نەخێر بە تۆش نالێم، بە دایکیشی نالێم، قەولم پێ داوە و قەولی خۆم دەبەمە سەر. ماندوویی رێگا و کوێرەوەری غەریبی و بێنازی و لێقەوماویم لە بیر چۆوە و لە دڵی خۆمدا گوتم: چۆن زەحمەتکێشانی کورد کوڕی وایان لێ پەیدا بووە؟

بەڵێ زۆر قارەمانی وا لە خەباتی رزگاریخوازی گەلەکەماندا هەن کە بە شەرەفەوە ژیاون و بە شەرەفەوە دەمرن و مێژووش لە بیریان دەکا. ئەو پیاوە، پیاوێکی هەژار و زەحمەتکێش و نەخوێندەوار بوو. لە سەرەتای کۆمەڵەوە بە بڕوایەکی قایم و تەواوەوە هاتبووە ناو کۆڕی خەبات و بێ ئەوەی خۆی رانێ خزمەتی زۆر گەورەی کردبوون و کەسیش باشی ناناسێ و منیش لێرەدا ناوێرم ناوی بەرم، چونکە نازانم ماوە یا نەماوە و دەشزانم ئەگەر مابێ تووشی دەردیسەر دەبێ.

چیدی خۆم پێ رانەگیرا و چوومە ژوورێ. دایکم و بابم و کابرا واقیان وڕما. دایکم ئامبازم بوو و تێروپڕی ماچ کردم. بەڵام بابم ئەو بابەی کە قەت رووی نەدەدامێ و لەبەر هیچ کارەساتێك نەدەچۆما و بە مەتانەت و خۆڕاگری لە وڵاتدا ناوبانگی هەبوو و هەتا ما یەکمان جگەرەمان لە کن نەکێشا و بێئیجازە دانەنیشتین، خۆی پێ رانەگیرا و بە لووزەوەو فرمێسکی لە چاو هاتە خوار و هەتا ماوەیەك هیچ قسەی بۆ نەکرا. دوایە بۆ یەکەم جار و ئاخر جار لە ژیانمدا

بەخێرهاتنی کردم و گوتی چاك بوو هاتیەوە. ئەوە لە دوام دەناردی عەفوی عموومی بۆ عەشیرەتان دەرچووە. راستە ئێمە عەشیرەت نین، بەلاّم خەڵکی گوندین و دەتوانین لەو دەرفەتە کەڵك وەرگرین. ماڵی دنیام زۆرە و ئێستا هەموو شت بە بەرتیل دەکرێ. جارێ ماوەیەك لە ماڵێ دانیشە و هاتوچۆی شار و باران مەکە تا بزانین دنیا چی لێ دێ.

لە ماڵێ دانیشتم و چ باس نەبوو، وردە ـ وردە خەڵکیان بەردا. منیش دەستم کردەوە بە جووت و گا و ئاژەڵدارییەکەی خۆم و هاتمەوە سەر حووللەمەرەسێ. حیزبی توودەی ئێران بە ئاشکرایی خەباتی دەکرد و رۆژبەرۆژ کۆمەلاّنی خەڵکی ئێرانی زیاتر لێ کۆ دەبوونەوە. لە رۆژنامەکانی خۆیدا ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی بە توندی دەکوتا و تیئۆری زانستی بلاّو دەکردەوە. حیزبی دێموکراتی کوردستانیش کەم ـ کەم بووژاوە و کادرە لاوەکانی دەستیان کردەوە بە خەبات. پیاو هەق بڵێ حیزبی توودە لەو سەردەمەدا لە بووژاندنەوەی حیزبدا رۆڵێکی باشی یاری کرد، تەنانەت لە پاراستنی ناوی حیزبدا. چونکە هێندێك لە لاوە ئازادیخواز و کەم ئەزموونەکان خەریك بوون ناوی حیزب بگۆڕن و بیکەنە کۆمەڵەی کۆمونیستی کوردستان و وەك بیستوومە بەرێوەبەرانی حیزبی توودە مانیع بوون.

ژمارەیەك نیشتمان بلاّو بۆوە و گەیشتە دەستم و هومێدم پەیدا کرد کە خەباتەکەمان پەرە بگرێتەوە. هەر چەند راپۆرتیان لێدام کە لە نووسینی ئەم گۆوارەدا دەستم هەیە و برێکیان ئەم بەر ئەو بەر پێکردم و بە خوای دەستێکیشیان بە یاڵ و بژیدا هێنام و پووڵ چایەکیان لێ ئەستاندم، بەلاّم ئەوە چوو و رابرد نەمزانی لە کوێ چاپ کرا و هەر بە شێوە نووسین نووسەرەکانم ناسین. ژمارەیەکیش «رێگا» دەرچوو و پێم گەیشت. یەکێك لە نووسەرەکانم

دیت و بەڵێنی هاوکاریم پێدا، بەڵام بەداخەوە ئەویش تێدا چوو.

لە رۆژی ١٥ی ڕێبەندانی ١٣٢٧دا «ناسری فەخرارایی» لە دانیشگای تاران شای وەبەر دەمانچان دا، تۆزکاڵێکی دەم و لێو و پشت رووشاند. ئەو تاوانەیان هاویشتە سەر حیزبی توودە و ئیجازەی رەسمی کارکردنی ئەو حیزبەیان هەڵوەشاندەوە و رابەرەکانیان گرتن و دەرکی رۆژنامەکانیان داخستن و لە سەرتاسەری ئێراندا حکوومەتی نیزامی دامەزرا. ئەوەش زەبرێک بوو کە بە نەخشەی ئیمپریالیزم و بە دەستی کۆنەپەرستی وە جووڵانەوەی رزگاریخوازی ئێران کەوت.

بەڵام زۆری پێ نەچوو رۆژنامەکانی حیزبی توودە بە نهێنی دەرچوونەوە و رابەرانی حیزب توانییان لە زیندان را بکەن.

سەیر ئەوە بوو پاش رووخانی کۆماری مەهاباد من بۆ یەکەم جار دوو رۆژ پێش واقیعەی دانیشگا وێرابووم بە ئاشکرایی بچمە مەهاباد و بە رۆژی رووناک بگەڕێم کە ئەو رووداوە لە تاران قەوما و لە مەهابادیش دەستیان کردەوە بە خەڵك گرتن، ناچار منیش خۆم شاردەوە. لەو خۆشاردنەوەدا شیعرێکی زۆر باشم لە ژێر عینوانی «ژوانی ئاغا»دا گوت کە بە داخەوە خۆم نەماوە و تکا لەو کەسانە دەکەم کە هەیانە بیپارێزن و ئەگەر کرا بۆم بنێرن.

ساڵی ١٣٢٧ ساڵێکی یەکجار تووش و شووم بوو. من بە عومری خۆم زستانی وا سەختم لە وڵاتی خۆمان نەدیبوو. پازدە رۆژی پاییز مابوو بەفرێکی ئەستوور و وشك باری، یەك نوا لە هەموو جێگایەك لە میترێك پتر بوو. وشکەبەند و سەرما و سایبقەی بەدوادا هات و یەکسەر بوو بە روو؛ بەفری دیکەشی بەسەردا بارین، ڕێ و بان گیران، قات و قڕی پەیدا بوو، ئاو وشك بوون

و خـەڵك ناچـار بـوو بـەفر بتوێنێتـەوە و بیخواتـەوە. نـەوت و ئـاوردوو وەگـیر نەدەکـەوت. ئـاژەڵ و مـاڵات قڕانـی کـرد. ڕەپـستە ڕزیـن و نەوەنـدە گنخـان و گرانیەکی زۆر بە سامی بە دوادا هات.

من بۆ خۆم لە ئـەزموونی پیـاوێکی دنیادیـدە و کۆنـساڵ کـەڵکم وەرگـرت و توانیم بەشێکی زۆر لە دەغڵ و دانی خۆمان لە ڕزین و زایەبوون ڕزگار بکەم.

بەهار درەنگ بوو، هەوا گەرم ببوو، بەڵام بەفر ئارەقیـشی نـەدەکرد. ڕۆژێـك چوومە مزگەوت. تەماشام کرد پیرەپیاوێك بە تـەنێ لـە تەنیـشت سۆبە سـارد و سڕەکە هەڵکورماوە. هەر منی دیـت گـوتی: منـداڵی ئـەو زەمانـە ئێمـەیان پـێ خەرفاوە. گوتـم: مامە گیان چ قەوماوە؟ گوتی: بە سەری تۆ ئەوە چەند ڕۆژە بەو هەتیوە گێژانەی خۆم دەڵێم بـچن بـەفری سـەر ڕەپـستەکەمان کـون ـ کـون بکـەن گوێشم نادەنێ. گوتـم بیلامانێ کە ساڵ درەنگ بوو، هەرد گـەرم دادێ و هـەڵمێ دەکا. بەفریش نایەڵێ هەڵمەکە بێتە دەر و لە ناو خۆیدا دەگەڕێتـەوە و دەغڵەکـە دەسووتێ. ئەگەر کون بکرێ هەڵمەکەی دێتە دەر و ناسووتێ. قـسەی مامـەپیرەم بە دڵیەوە نووسا؛ چەند ڕۆژان پیاوم هەڵگرتن و چوومە زگ بەفر کون کردن.

هەوا خۆش بوو، بەڵام کارەکە زۆر گران بـوو. بەفرەکـە ئەوەنـدە ڕەق بـوو بـە لۆسە کون نـەدەکرا. بـەڵام پاشـان تێگەیـشتم پەنـدی پێـشینان چـەند ڕاسـتە کـە گوتوویانە: «دەستی ماندوو لە سەر زگی تێرە». بەشـی زۆری دەغڵـی ئێمـە ئـەو ساڵی نەڕزی و نان و تۆوی خۆمان بوو.

ئەو ساڵی لە هیچ کوێ دەغڵ نەبوو. ئـەو جـووتبەندانـەی زەوی ئاویـژەیان بـە دەستەوە بوو، هەرزن و گەنـمەشامییان چاند و نێوەنانیان پەیدا کرد. منیش هـەرزە و گەنـمەشامی زۆرم چاند و بەرهـەمێکی باشـیان دا، بـەڵام لـە گوندەکـەمان هـیچ

داهاتمان وەگیر نەکەوت، چونکە بۆ خۆیان هیچیان نەبوو تا بەشی ئێمە بدەن.

بۆ زستانی داهاتوو گرانییەکی بەسام سەرانسەری ئێران بە تایبەتی کوردستان و ئازەربایجانی داگرت. دەغڵی فرۆشتن هەر نەبوو، هەشبا لە کڕین نەدەهات. هیچ شتیتریش دراوی نەدەکرد. دوو مەڕی داشتی پووتە گەنمێکی نەدەکرد. کەویژە گەنمێکیان بە جووتێك کەڵی خاویَ نەدەدا. هاواری سەروماڵ بوو، برا ئاوڕی وەسەر برا نەدەدا. بەڵام من نەمدی و نەمبیست لە کوردستان کەس راستەوخۆ لە برسان بمریَ، هەرزن و گەنمەشامی خۆولاتی و گەنم و جۆ و خورمای عێراق هۆیان داوە.

لەگەڵ ئەوەشدا دەزگای تەبلیغاتی پادشایەتی ئێران لەو ساڵانەدا شەو و رۆژ و وەخت و بیٚوەخت پەلاماری دەبردە سەر دەوڵەتی شووڕەوی، ئەو دەوڵەتە وەك جیرانێکی باش و دڵسۆز گەنمێکی زۆری دا بە ئێران. ئەویش چ گەنمێك بە روحی پیاوی پێدەکەنی. بە هاتنی ئەو گەنمە خەتەر کەم بۆوە و قات و قڕی لە شاران نەما.

دەوڵەت لە دابەش کردنی ئەو گەنمەدا دێهاتیشی لە بیر نەکردبوو و لە رووی شناسنامە میقدارێکی گەنم بۆ هەر خێزانێك دانابوو. بەڵام دەبوو ئاغا بە قەرزی سەرخەرمان وەریبگریَ و سەنەد بدا، جا بە سەر خەڵکی گوندەکەدا دابەشی بکا. ئاغاکان گەنمەکەیان بە زیادەوە وەرگرت و وەك پیاوی چاك لە پێش چاوی کاربەدەستانی دەوڵەت بە سووت و سەلەمخۆرەکانی شاریان فرۆشت و دراوەکەیان نەخدوپوخت لە تەنکەی گیرفان قایم کرد. ئەوان ئەنگڕان، سووتخۆری شار قازانجیان کرد، سمێڵی پیاوی دەوڵەت چەور کرا و ئەوی لەو ناوەدا هیچی پیٚ نەبرا هەژار و نەداری لادیٚ بوو.

لە بەهاردا خەڵکی دێهاتی ئازەربایجان لە حاڵێکدا کە وەك خەزەڵی پاییز

لە برسان هەڵدەوەرین و پیاو ئاگری بۆ تێبەر دەبوون بە کوردستان وەربوون.

گەلی کورد جارێکی دیکەش پیاوەتی و نانبدەیی و میوانداری خۆی نیشان دا. هەر دەستەیەك رووی لە هەر ئاوەدانییەك دەکرد، خەڵکی ئەو ئاوەدانییە بە پیریانەوە دەچوون و ژەمێکیان تێر دەکردن و بەرێیان دەکردن. زۆر ماڵی وا هەبوون ئەو ژەمە بۆ خۆیان هیچیان نەدەخوارد و دەیاندا بەو میوانە رەش و رووت و برسی و خورێنانە. ژاژ و پەنیر و لۆرك تایبەتی ئەوان بوو. ماڵی زۆر لەچەر و پیسکە نەبا ئەو ساڵی رزقی بۆ نەگیرا.

ئەگەر گەلی کورد بۆ خۆی لە وەزعێکی وادا نەبوو بتوانێ میوانەکانی خۆی باش بەخێو بکا، کە بەهار کامڵ بوو نیشتمانەکەی، کوردستانی رەنگین و بژوێن باوەشی دایکانەی بۆ ئەو برسی و رەش و رووتانە، بۆ ئەو لاواز و لەجەرانە، بۆ ئەو لێقەوماو و دەربەدەرانە کردەوە. لە نواڵە زەنوێرەکانیدا سفرەی نیعمەتی بە هەڵز و مەندۆك و بیزا و کارگ و کوراده و زرەمەندی و سێوەڵووکە و وێنجەکێویلە و کەنگر و رێواس و ئەسپنك و ئاڵەکۆك و دۆری و ترشۆکە بۆ رازاندنەوە.

بەڵێ دیتم لە چەرخی بیستەمدا، لەو چەرخەدا کە ئینسان ئەتۆمی شکاند، راداری دروست کرد، تەنانەت مانگی داگیر کرد، ئینسانیش وەك ئاژەڵ و وڵسات لە کێو و کەژ بلەوەرێ. دەمدیت بە گیا خواردن بایان دەکرد، بەڵام نەدەمردن.

ئەو مێگەلە شپرزە و سەرگەردان و بێشوانە بە چیا سەرکەشەکانی کوردستانی ئێراندا هەڵکشا و گڵۆپکی ئەو گیایانەی هەڵپساند و خۆی پێ تێر کرد و شۆڕ بۆوە بۆ گەرمەسێری کوردستانی پڕخێر و بەرەکەتی عێراق و وردە ـ وردە دانگەرێزەی کرد تا بەسەر خێر و خۆشیاندا کەوت. لەوێ کەوتە فەرعانە. دەغڵودان فەریکە ببوو، خانەخوێش هەر کورد بوو، بەدڵ بوو،

بەبەزەیی بوو، ئینسان بوو و دڵسۆزانە میوانداری کرد و بەخێوی کرد.

من لە ماوەی ئەو گرانییەدا پیاوەتی ئەوتۆم بە پیاوی نەدار و زەحمەتکێشەوە دیتن کە بەڕاستی مایەی شانازی ئینسانیەت بوون. بەڵام بە داخەوە کارەساتی زۆر دڵتەزێن و دیمەنی زۆر دزێویشم دیتن. من بە چاوی خۆم دیتم ئینسان لە برسان مرد. من ئینسانم دیت لەبەر موحتاجی خەریك بوو نووری چاوی خۆی بە ئارد سەودا بکا و هەروەها زۆر حەیوانی دووپێی وام دیتن بە رواڵەت ئینسان بوون کەچی لەو وەزعە نالەبارە بۆ ئاخنینی گیرفان یا دامرکاندنی هەوەسی خۆیان کەڵکیان وەرگرت.

رۆژێك لە بن دیوارێکی خواروخێچ خۆم لە بەربەرۆچکە هەڵخستبوو و چیلکەم لە هەردی دەوەژاند، هێشتا خاکەلێوە بوو و وڵات نەخەملیبوو. بیرم لە حاڵی ئەو خەڵکە هەژارە دەکردەوە، چەند منداڵی دێ هاتنە لام یەکیان گوتی: فلان کەس خەریکە ژن بێنێ. ئەو فلان کەسە پیرەپیاوێکی دڵڕەش و کۆنەگزیرێکی بەدفەڕ بوو. کەس کچی نەدەدایە و بێژن مابۆوە. پێکەنیم و گوتم: نای لەو درۆیە! منداڵ تێکڕا وەجواب هاتن، بە پەلەپەل و سوێند و قوڕئان خواردن گوتیان: درۆ ناکەین، ئەوە خەریکە کچی ئەو کابرا حەجەمە بکڕێ و لە خۆی مارە بکا. ماشەڵڵا جوانیشە.

ـ چی چی؟ بیکڕێ؟

ـ بەڵێ، بەڵێ، بیکڕێ و لە خۆی مارە بکا.

وەك فیشەك لە جێی خۆم دەرپەڕیم و منداڵ کەوتنە شوێنم. کە چوومە حەوشەی کابرا، دیتم بۆ خۆی لەسەر کورسییەك دانیشتووە و لاقی هاویشتۆتە سەر لاق و هەروا بزەی سمێڵانی دێ. پیرەپیاوێکی کەڵەگەت و تەژە و وشك و رەق، بەڵام بە داروبار لە بن دیوار هەڵتروشکاوە و چوار منداڵی رەش و رووت و

کز و لەجەر لە دەوروبەری کـەوتوون. کـچێکی باڵابـەرز و ئەسـمەر و چـاو و بـرۆ جوان، بەڵام لەڕ و لاوازیش پاڵی وەکۆڵەکەی بێلاکـە داوە. چارەڕەشـی و نەگبـەت لەو دیـمەنە دەباری.

ـ ها کوێخا! ئەوە چیە؟

ـ قوربان چت لێ وەشارم ئەو کچەم لەو پیرە مەشەدییە کڕیوە.

ـ کڕیوتە؟ بە چەند؟

ـ وەڵڵا قوربان بە گران. بە پووتێك ئارد. (زەردەخەنەیەکیشی بۆ کرد).

ئاگرم لە جەرگ بەربوو، مچوڕکێکم لە بـەری پێـوە هـات و لـە تـۆقی سـەرم دەرچوو، بەری چاوم تاریك بوو. خەریك بووم بە گژ ئەو پیاوە دلڕەشەدا بێم. بەڵام پیشم خواردەوە، خۆم ڕاگرت و لە مەشەدیم پرسی: ئەو کچە بۆ دەفرۆشـی؟ ملـی بەلاوە نا، هەناسێکی ساردی هەڵکێشا، ئاوی لە چاوی گەڕا و گوتی: دایکی دوو ڕۆژ پێش لە برسان مرد. بۆ خۆشی کەنەفت بووە و هەر بینا سلار بـۆوە. دەسـتی بۆ لای منداڵەکان ڕاداشت و گوتی: ئەوانەش برسین. بۆیەی دەفرۆشم تـا بـۆ خـۆی لە برسان نەمرێ و ئەوانەش بژیوی چـەند ڕۆژێکیـان هـەبێ. سەربەسـەر بـە زێـڕم نەدەدا و ئێستا بە ئاردی دەفرۆشم.

لە کچەکەم پرسی: تۆ بەو کارە ڕازی؟ مێرد بەو کابرایە دەکـەی؟ فرمێـسکی بە چـاوە جوانەکاندا هـاتە خوار، بە شـەرمەوە گوتی: نیـنم ئـوشاقلار ئاچدلار (ـ چ بکەم منداڵەکان برسین)

ـ گوتـم ئەگەر خێرۆمەندێك ئەوەندە ئارد بدا بە باوکت هێشتا حـازری مێـرد بەو کابرا پیرە بکەی؟ بە بێزارییەوە گوتی: یوخ وەڵڵا (ـ نە بە خودا.)

لەو کەین و بەینەدا ژن و منداڵی ئاوەدانی ئاپۆرەیان لە دەوری من دابوو. لە قسەکانـمان نەدەگەیشتن. نەقڵەکەم لە سەرڕا بۆ گێڕانەوە، ژنەکان تێکڕا گوتیـان:

ئەیەڕۆ، چ خێر بوو، بۆ کافرستانیە؟ گزیرە پیرەیـان تـف بـاران کـرد و هـەموویان بەغار چوونەوە ماڵی خۆیان. ئینسانیەت گەیشتە ئەو پەڕی، دەوڵەمەند و هـەژار کەس بە دەستی بەتاڵ نەگەڕاوە. هەر یەکە لە قەدەر خۆیان، نان، کولێرە، ئـاردی گەنـم، جۆ، گەنـمەشامی، هەرزن، ماش، نۆك، نیـسك، تەنانـەت بـرینج و رۆن و جلکە کۆنیان لەگەڵ خۆیان هێنـابوو. زگـی منداڵـەکانیان تێـر کـرد و تـوورەکـەی مەشەدییان ئاخنی. ئەو وەختە من لە خۆشیان گریام کە دیم منداڵە قۆشـمەکانی دێ کـە لـە سـەر دوو شـایی مێـشێن و جگـێن و شـێر و خـەت سـەری یـەکتریان دەشکاند، بە پەلەپەل و هەلەهەل زارکی کیـسە پـەڕۆکانیان دەکـردەوە و هەرچـی قەرەپوولی هەیانبوو لـە مـستی پـیرە مەشـەدییان دەکـرد و بـۆ خۆیـان مـافنگی دەمانەوە.

هەستی ئینسانی ئەو کیژە کوردانە ئاواتی شەیتانی ئەو دێوەزمـە بلـەوەزەی کردە بلّقی سەر ئاو کە قرمی لەو کچۆڵە بێدەرەتانە خۆش کردبوو. بـاربووی ئـەو ئینسانە ساکار و پاکانـە چـەند ئەوەنـدەی ئـەو نرخـە بـوو کـە ئـەو گورگـە پـیرە دەیویست ئەو بەرخۆڵە بێئازارەی پێ بکڕێ. چەند دڵخۆش بووم کە بـە هـەموان نەمانهێشت لە گوندە خونچیلانەکەماندا ئینسان بە ئارد سەودا بکرێ.

تەنگانە بەریان کورتە؛ گرانی دوایی هـات. قـات و قـڕی تـەواو بـوو؛ خـەڵك کەوتەوە سەر کاروکاسبی. بەڵام زۆر کەس لە برسان مردن، زۆر پیاو لـە پیـاوەتی کەوتن، زۆر ماڵ لە ماڵ بـوون، زۆر کـەس لـە سـەر سـاجی عـەلی دانیـشتن، زۆر ناکەس پێگەیشتن، زۆر گیرفان ئاخندران، زۆر کۆشك قوت بوونەوە و زۆر مافوورە راخران و زۆر ماشین کڕدران.

لە وڵاتێکی بێسەرەوبەرەدا، لە رێژیـمێکی کـۆنی دەرەبەگایەتیـدا هەمیـشە

بەڵای تەبیعەت، زوڵم و زۆر و خراپە و دزی و دەسدرێژی پیاو خراپانیشی لەگەڵە.

ئەو رووداوە ناخۆشە زۆری کار کردە سەر هەستی ناسك و شاعیرانەی من و هەروەها زۆریشی تەئسیر کردە سەر وەزعی ئابووری و کۆمەڵایەتی و تەنانەت سیاسی کوردەواری. وەزعی خرابی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی وڵات و نەداری و دەستکورتی زۆربەی خەڵك و زۆرداری کاربەدەستانی دەوڵەت و تاوان و خەیانەتی چینی دەستەڵاتدار بوو بە هۆی راپەڕینێکی فیکری بێوێنەی زەحمەتکێشانی کوردستان و هەست بە مەسئوولیەت کردنی رووناکبیرانی شۆڕشگێڕ و لەخۆبوردوویی نەتەوەکەمان.

ئەو راپەڕینە فیکرییە و ئەو هەست بە مەسئوولیەت کردنە بوون بە هۆی ئەوە کە چینی چەوساوە و توێژی رووناکبیری کورد زۆر لە جاران بەبڕواتر و ئامادەتر لە دەوروبەری حیزبی دێموکراتی کوردستاندا کۆ ببنەوە. پاش رووخانی کۆماری مەهاباد قەت وەك ساڵەکانی ٢٩ هەتا ٣٢ هەلومەرجی لەباری عەینی و زەینی بۆ خەباتی رزگاریخوازانەی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران هەڵنەکەوتووە.

هەر چەند لەو ساڵانەدا حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ژێر تەئسیری حیزبی توودەی ئێراندا بوو و ئەوەندە بەرەو خەباتی چینایەتی دەڕۆیشت کە لە خەباتی نەتەوایەتیدا کەمتەرخەمی دەنواند و ئەوەندە بۆ رووخاندنی کۆنەپەرستی و دامەزراندنی دێموکراتی لە ئێراندا تێدەکۆشا کە ئەستاندنی مافە رەواکانی گەلی کوردی لە پلەی دووەمدا دادەنا، بەڵام دیسان بە پشتیوانی چین و توێژە چەوساوەکانی گەلی کورد پشتئەستوور بوو.

من هەر چەند بە پێی توانای خۆم لەو خەباتەدا بەشدار بووم، بەڵام لەبەر نەبوونی چاپەمەنی کوردی نەمتوانی هونەرەکەم وەك پێویستە لە رێگای خزمەتی

گەلەکەمدا لە کار بێنم. لەو کاتەدا کە ڕۆژنامەکانی فارسی بە نهێنی بڵاو دەبوونەوە و پۆلیس نەیدەتوانی بیاندۆزێتەوە، بێگومان دەشکرا چاپەمەنی کوردی بڵاو بێتەوە، بەڵام بەڕێوەبەرانی ئەو سەردەمی حیزب لەبەر بێئەزموونی ئەوەیان بەلاوە گرینگ نەبوو.

ئەو دەمیش بڕوام وا بوو و ئێستاش هەر لەسەر ئەو بڕوایەم کە دەبێ زەحمەتکێشانی کورد بە زمانی خۆیان بدوێنین و دەبێ ڕووناکبیرانی کورد بە زمانی ساکارترین ئینسانی کورد مەسایلی سیاسی و کۆمەڵایەتی بنووسن و کۆمەڵانی گەلەکەیان ڕێنوێنی بکەن. بەڕاستی هەم لە باری خزمەت کردن بە زمان و ئەدەبی کوردی و هەم لە باری ڕووناک کردنەوەی بیروڕای سیاسی چینە چەوساوەکانی کوردستان هەلێکی گەورەمان لە دەست دا.

حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکانی ئێران بە تایبەتی حیزبی توودەی ئێران و جەبهەی میللی و پیاوە ئازادیخوازە سەربەخۆیەکان خەباتێکی ڕێکوپێکیان دەست پێ کردبوو. ڕۆژنامەکان هەقایقیان ڕوون دەکردەوە و تاوانەکانی ڕێژیم و گەندەڵ فێڵی ئیمپریالیزمیان ئاشکرا دەکرد. کۆنەپەرستی لە مێژینەی ئێران ڕۆژبەڕۆژ پاشەکشەی دەکرد و سەنگەرەکانی لێ دەستێندران. دەوڵەتەکانی دەستکردی ئیمپریالیزم و نوێنەری کۆنەپەرستی خۆیان نەدەگرت و یەک بە دووی یەکدا دەڕووخان. ڕەزمئارا ئەفسەری بەهێز و بەدەستەڵاتی ئەرتەشی ئێران وەک ئاخرین تیری تەرکەشی کۆنەپەرستی هاتە سەر کار، بەڵام بێگومان ئەگەر نەشکوژرابا نەیدەتوانی بەر بە لافاوی بەتەوژمی خەباتی ئازادیخوازان بگرێ و قازانجی شیرکەتی نەوت بپارێزێ و دەستەڵاتی دەرباری کۆنەپەرست و سەر بە ئیمپریالیزم بێنێتەوە سەر دەقی جاران و ئەویش هەر تێدا دەچوو و مێژووش ڕێگای خۆی هەر دەبڕی.

خەباتی شێلگیر و بێوچانی گەلانی ئێران نیشتمانپەروەری بەناوبانگ دوکتۆر موسەدیقی هێنا سەر کار. ئەو پیاوە بەجەرگ و نەبەزە خەباتی گەلانی ئێرانی ژیرانە رابەری کرد و توند بە گژ ئیمپریالیزمدا چوو. سەنگەرەکانی یەك ـ یەك پێ بەتاڵ کرد تا بە جارێکی پشتی شکاند و نەوتی ئێرانی میللی کرد و دەستەڵاتی شوومی شیرکەتی نەوتی ئینگلیسی لەناو برد کە لەمێژ ساڵ بوو وەك دەوڵەتێکی گچکە و بەهێز لەناو دەوڵەتی بێهێزی ئێراندا رەگی داکوتابوو.

بە بڕوای شەخسی من ئەو پیاوە مەزنە هەڵەیەکی مێژوویی کرد، ئەویش ئەوە بوو ئەوەندەی بە گژ دوژمنی دەرەوەدا چوو بە گژ دوژمنی ناوخۆدا نەچوو. ئەو کەسەی لە رۆژی ۳۰ی پووشپەڕی ۱۳۳۱دا ئەو فیداکاری و گیانبازی و پشتیوانییەی لە گەلانی ئێران دیبوو، نەدەبوو بە سەر کۆنەپەرستییەوە بچێ و دەبوو رەگ و ریشەی دەربهێنێ. کۆنەپەرستی لە هەموو شوێنێکی جیهاندا بۆ پاراستنی دەستەڵاتی خۆی دەست لە هیچ تاوانێك ناگێڕێتەوە، بۆیە دەبێ ئازادیخوازانیش لە دەرفەتی ئەوتۆدا دەستی لێ نەپارێزن. دەیتوانی هەر لە رۆژەکانی پاش ۳۰ پووشپەڕی ۱۳۳۱دا شوێنەواری کۆنەپەرستی لە ئێراندا نەهێڵێ و ئەوەندەی بێهێز بکا کە نەتوانێ راست بێتەوە و سەر لەنوێ وەك داردەستی ئیمپریالیزم بێتەوە سەر کار.

بە درێژایی حکوومەتی دوکتۆر موسەدیق کۆنەپەرستی لە ئێراندا بەرەو کەمهێزی دەچوو و لە هێندێك جێگادا تەواو بێدەستەڵات ببوو، بەڵام بە داخەوە لە کوردستاندا هەرچەند هێز و گوڕی جارانی نەبوو، هێشتا بە تەواوی لێ نەکەوتبوو.

ئەرتەش بە پشتیوانی دەرەبەگەکانی خۆڵاتی زۆر جار بەرەنگاری خەباتی گەلی کورد دەبوو و زەبری لێدەوشاند.

جووتیارەکانی کوردستانی ئێران لە ساڵی ١٣٣١(١٩٥٢)دا لـە دژی زوڵـم و زۆر و چەوسـاندنەوەی دەرەبەگـەکان راپـەڕین و بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی کوردسـتانی ئێرانـدا ناتـەبایی چـینایەتی گەیـشتە رادەی تەقینـەوە و چـینی چەوساوەی وڵاتەکەمان بۆ ماوەیەکی کورت لە بەشێکی کوردستاندا توانی بەسەر چینی دەستەڵاتداردا زاڵ بێ.

جووتیارەکان هەر بە هێزی خۆیان توانیان لە بەری فەیزوڵڵابـەگیان و چـۆمی بۆکان و چۆمی مەجیدخان و شامات و بەشێکی مەحاڵ بێخوێنڕێژی و ئازاردان و خراپە لەگەڵ کردن، ئاغاکان لە گوندان دەربکەن و بە خـاو و خێزانـەوە لـە شـاری بۆکانیان پەستێون و لەوێشدا گەمارۆیان بدەن و بەپەلە خەریکی چەکدار بوون بن.

بێگومان ئەگـەر لـەو سـەردەمدا رابەرایـەتی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان دروشـمی خەباتی چەکدارانەی هەڵبگرتبایە و ئەزموونی شۆڕشگێڕانەی هەبایـە و جڵـەوی ئـەو راپەڕینـەی بـە دەسـتەوە گرتبایـە و چـین و توێـژەکانی دیکـەی بـۆ یارمەتی و پـشتیوانی جووتیـاران هـان دابایـە، ئـەو راپەڕینـە زۆر زوو دەبـوو بـە ناوەندی شۆڕش. شۆڕشێکی رەسەن و بەرین، شۆڕشێکی سەرانسەری کوردستان و لەوانە بوو زۆر زوو بتوانێ مافە رەواکانی گەلی کـورد لـە چوارچێوەی ئێرانێکـی دێموکراتدا بچەسپێنێ و جووتیـارانی کوردسـتان رزگـار بکـا. داخـی گرانـم ئـەو هەلە لەبارە و ئەو دەرفەتە باشە کەڵکی لێ وەرنەگیرا. بێئـەزموونی خۆمـان پـتر لە هەموو هۆیـەك شۆڕشـی کوردسـتانی ئێرانـی وەدوا خـست. چین و توێـژەکانی دیکەی کوردستان یارمەتی راپەڕینی جووتیـارانی کوردسـتانیان نـەدا و دەسـتیان لەسەر دەست دانا.

سـەرتیپ موزەفەری فەرماندەی تیپی مەهاباد بـە سـوپا و لەشـکر و تانـك و تۆپەوە بە هـاواری دەرەبەگەکانـەوە چـوو، راپـەڕینی جووتیـاران و وەرزێرانـی زۆر

بێڕەحمانە و بە توندی سەرکوت کرد. دەرەبەگەکانی فەیزوڵڵابەگی و دێبوکری بە پشتیوانی ئەرتەش و یارمەتی قوڵە ئاغایانی مەحاڵ و شارۆیران لە وەرزێران وەخۆ کەوتن. لێیان دان، دەریان کردن، تالانیان کردن و کوشتیانن و لاشەی دەیان وەرزێری شۆڕشگێڕ و تێکۆشەریان بە چۆمی بۆکاندا دا.

حکوومەتی نیشتمانی موسەدیق نەیتوانی پێشی ئەو تاوان و جینایەتە ئاشکرایە بگرێ. حیزبی توودەی ئێران بەو هەموو هێزەی کە ئەو سەردەمی هەیبوو نەیتوانی ئەو راپەڕینە بپارێزێ و بچووکترین یارمەتی پێ بگەیەنێ.

جارێکیتر بە چاوی خۆم تێشکانی رەسەنترین راپەڕینی گەلەکەم دی. ئەگەر گوتم رەسەنترین راپەڕین، بە هەڵە نەچووم، چونکە ئەو راپەڕینە لە ناو زەحمەتکێشترین چینەکانی خەڵکی کوردەواری و لە خۆوە هەڵقوڵیبوو. یەك ـ دوو کەس نەبێ، نوێنەری هیچ چین و توێژێکی کوردستان تەنانەت وردە بۆرژوازیشیان لەگەڵ نەبوو. راستە بەشی زۆری ئەو وەرزێرانە ئەندامی بەوەفای حیزبی دێموکراتی کوردستان و دۆستی بەئیمانی حیزبی توودەی ئێران بوون، بەڵام بەداخەوە رابەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستان درەنگ جووڵایەوە و نەیتوانی ئەو راپەڕینە رەسەنە بە چاکی بەرێوە بەرێ. بێگومان ئەگەر ئەو راپەڕینە باش رابەری کرابا لەو کاتەدا کە کۆنەپەرستی لەو پەڕی بێهێزیدا بوو زۆر زوو دەیتوانی هەموو کوردستان بتەنێتەوە و ببێتە سەرەتای شۆڕشێك کە پێم وایە درێژخایەن نەدەبوو.

لە ساڵی ١٣٣٢دا خەباتی گەلانی ئێران بە رابەرایەتی موسەدیق سەرنجی دنیای بۆ لای خۆی راکێشا و موسەدیق بە یەکەم شەخسی ساڵ ناسرا.

خەباتی حیزبی دێموکراتیش بارێکی لەبارتری بە خۆیەوە گرت و تا رادەیەکی زۆر پێشی چەپڕەوی منداڵانە کە راست و راست بە قازانجی

کۆنەپەرستی تەواو دەبوو گیرا.

منیش پاش چەند ساڵ تووشی لاوێکی رووناکبیر و تێکۆشەری کورد هاتم کە چونکە ئازادیخوازێکی شێلگیر بوو بڕوای بە چارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوایەتی هەبوو و لە زمانی یەك دەگەیشتین.

من لەمێژ بوو هاوارم دەکرد، بابە راستە رۆژنامەکانی سەر بە حیزبی توودە رۆژنامەی چاك و بەکەڵکن ـ بە راستیش وا بوون ـ، بەڵام دەردی ئێمە دەرمان ناکەن. بەشی زۆری گەلەکەمان فارسی نازانیّ و لە مەبەستی رۆژنامەکان ناگا و لەسەر مەساییل روون نابێتەوە، بەڵام بەداخەوە زۆرم گوێ نەدەدرایە و تەنانەت چەپڕەوی وامان هەبوون کە لە عەینی نەخوێندەواری و نەزانیدا گاڵتەیان بەو جۆرە بیر و بڕوایە دەکرد و بەردیان لە ئەژنۆی خۆیان دەدا.

ئەو لاوە لە قسەم گەیشت، دەستەڵاتیشی زۆر بوو. بڕیارمان دا رۆژنامەی «کوردستان» رۆژنامەی حیزبی دێموکراتی کوردستان، یادگار و خۆشەویستی پێشەوای نەمرمان سەر لە نویّ چاپ بکەینەوە و بە زمانی ساکاری کوردی لەگەڵ زەحمەتکێشانی گەلەکەمان بدوێین و لەسەر مەساییل روونیان بکەینەوە. خەریك بوو ئاواتی لەمێژینەی من بێتە دی، کە بەداخەوە کودێتای شووم و رەشی ۲۸ی گەلاوێژ بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ لێکی جویّ کردینەوە و وەك بابردەڵە هەر یەکەی بۆ لایەك هەڵداشتین.

ئەو لاوە تێکۆشەرە پاش چەند ساڵ ئاواتی منی هێنا دی و توانی رۆژنامەی «کوردستان» چاپ و بڵاو بکاتەوە. چوار ژمارەی ئەو رۆژنامەم پێگەیشت، بەڵام ژمارەی پێنجی هەرگیز نەگەیشتە دەستم، چونکە ئەو کەسەی رۆژنامەکەی بڵاو دەکردەوە بە خۆی و رۆژنامەکەیەوە گیرا و هەموو ژمارەکانی لەناو چوون. من ئەگەرچی زۆرم پیّ خۆش بوو لەگەڵ ئەو رۆژنامە هاوکاری بکەم و شتی بۆ

بنووسم، هەل و مەرجێکی نەهێنی ئەوتۆ لە گۆڕێدا بوو کە پیڕانەگەیشتم هیچی بۆ بنووسم.

زۆر شت لەسەر کودیتای ڕەش و شوومی ٢٨ی گەلاوێژ نووسراوە و گوتراوە و دووپاتە کردنەوەیان لێرەدا بێجێیە، بەڵام چونکە ئەو کودیتایە تەئسیری ڕاستەوخۆی لەسەر ژیانی من هەبووە و منیش یەکێکم لەو کەسانەی وەبەر پەلامار هاتم و زۆرم ڕەنج و کوێرەوەری و ئازار دیت و گەلێکم زیانی ماڵی پێگەیشت و دەرد و سزام چێشت، ویستم هەروا بە سەریدا تێنەپەڕم.

لە ریفراندۆمی موسەدیقدا هێزی کۆنەپەرستی و هێزی ئازادیخوازی زۆر باش ڕادەی دەستەڵاتیان دەرکەوت، بە تایبەتی لە کوردستاندا. بۆ نموونە لە شاری مەهاباد کە دەنگدان ئازاد بوو و وەك گوتم هێشتا کۆنەپەرستی و ئەرتەش کەم تا کورتێك جووڵەیان مابوو، تەنیا دوو کەس بە قازانجی دەربار دەنگیان دا، ئەویش وەك شاهیدێکی زیندوو ئاگام لێ هەیە لاوێکی زۆر پاك و چاك لە داخی چەپڕەوی ئەندامێکی بێکەڵکی حیزب دەنگی دا و پتر لە پێنج هەزار دەنگ بە قازانجی موسەدیق درا. بەوەڕا دیارە خەباتی دژی ئیمپریالیستی چەندەی پەرە گرتبوو. خەڵك لەمێژ بوو خەریك بوو جێژنی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان بگرێ. کەچی خواوڕاستان لە ڕۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢دا جێژنەکەیان بوو بە دوو جێژن. لەو ڕۆژەدا بوو کە شا لەبەر تەوژمی شەپۆلی تووڕەیی خەڵك خۆی نەگرت و ڕای کرد و بەرەو بەغدا هەڵات، لەوێش نەگیرساوە و هەی دێ بۆ ئیتالیا. بەڕاستی ڕۆژێکی خۆش بوو، دوکان و بازاڕ داخران و خەڵك ڕژانە ناو کووچە و خیابان. بوو بە هوراکێشان و چەپڵەڕێزان و سەما و هەڵپەڕین. ژن و پیاو و گەورە و بچووك لەو زەماوەندەدا بەشدار بوون. کۆبوونەوەیەکی گەورەی حیزبی لە مەیدانی شار کرا. منیش پاش رووخانی

کۆماری کوردستان بۆ یەکەم جار شیعرم بۆ خەڵك خوێندەوە. دیارە شیعرەکانم بەپەلە دروست کردبوو و لە باری هونەریەوە زۆر باش نەبوون، بەڵام چونکە ئیلهامم لە خەڵك وەرگرتبوو و بۆ خەڵك بوون، دوو سەعات پێ‌نەچوو گەورە و بچووك و ژن و پیاو و منداڵی شارەکەمان سەربەندی شیعرەکەمیان دەخوێندەوە و دەیانگوت «دەبڕۆ ئەی شاهی خائن بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ».

سێ ڕۆژان دەنگی دەهۆڵ و زوڕنا و تریقەی پێکەنین و ڕمبەی هەڵپەڕین لە مەهاباد نەبڕایەوە، بەڵام بەداخەوە ئەم کەیف و ئەهەنگ و بەزم و زەماوەندە زۆری درێژە نەکێشا و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٣٢ کودیتای شووم و ڕەش و دژی گەلی (دالیس ـ ئەشرەف ـ زاهیدی) سووك و هاسان سەرکەوت. زاهیدی ئەو ئەفسەرە فاشیست و کۆنەپەرستەی کە ڕۆژگارێك بە تاوانی جاسووسی ئاڵمانی نازی لە لایەن ئینگلیس و ئەمریکاوە گیرا، ئێستا بە قازانجی ئەوان و دەرباری کۆنەپەرست ڕابەری کودیتای بە دەستەوە گرت و بە سەرکردەیی ژمارەیەکی کەم لە ئەفسەرانی کۆنەپەرست و دەرکراوی ئەرتەش و دەستەیەك پیاوخراپ و کەتە و کۆشە و بە پشتیوانی ئیمپریالیزمی ئینگلیس و ئەمریکا توانی جووڵانەوەی ئازادیخوازی پەرەگرتوو و بەربڵاوی ئێران سەرکوت بکا و دەوڵەتی نیشتمانی موسەدیق بڕووخێنێ و دەسەڵات بداتەوە دەست کۆنەپەرستی و شای ڕاکردوو، شای بەزیو و شای خوێڕی و پیاوکوژ بگەڕێنێتەوە سەر تەختی پاشایەتی و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژ بکا بە سەرەتای سەردەمێکی ڕەش و شووم و خوێناوی مێژووی ئێران.

من بۆ خۆم پێم وا نەبوو کۆنەپەرستی بە هەڵاتنی شا لە ئێراندا بنەبڕ دەبێ و ئیمپریالیزمی جیهانی وا سووك و هاسان دەست لە خەز و بەز و خێر و بێری ئێران هەڵدەگرێ، بەڵام قەت خەیاڵیشم نەدەکرد وا بە هاسانی زاڵ بێتەوە، چونکە جووڵانەوەی ئازادیخوازی ئێران زۆر بەهێزتر لەوە دەهاتە پێش چاو.

من نامەوێ بچمە قووڵایی مەسەلەکەوە، بەڵام ئەوەندە دەڵێم ئەگەر رابەرانی جووڵانەوەی ئازادیخوازی لە تاران وەدەست دەهاتن و بەرەنگاری کودیتاچیەکان دەبوون، هەرگیز کۆنەپەرستی نەیدەتوانی بەسەر جووڵانەوەی ئازادیخوازیدا زاڵ بێ و شا بگەڕێتەوە ئێران و وڵاتەکەمان بکاتە گۆمی خوێن و ئەو هەموو ئینسانە بەشەرەفە بکوژێ و ئەو هەموو خوێنە پاکانە بڕێژێ و ئەو هەموو خەیانەتە بە گەلانی ئێران بکا.

پاش نیوەڕۆی رۆژی ٢٨ی گەلاوێژ زۆر بە زەحمەت توانیم خۆم دەرباز بکەم و لە مەهاباد وەدەر کەوم و ملی چیا بگرم. ماوەیەکی زۆر بە کێوانەوە بووم، شەوانە خۆم لە گوندێك دەکوتا و نان و ئاوێکم دەخوارد و بە رۆژ وەچیا دەکەوتم. پۆلیس زۆر بە توندی لێم دەگەڕا و هەڕەشەی کوشتنی لێ دەکردم، بەڵام شوێنی بۆ هەڵنەدەگیرام. ئەوەش لە سایەی یارمەتیدانی خەڵك بوو، هەموو کەس رای دەگرتم. نانی دەدامێ، دەیشاردمەوە، تەنانەت ئەوانەی زۆر بە شاپەرست مەشهوور بوون بەڕاستی چاکەیان لەگەڵ کردم و زۆریان مەمنوونم. بەڵام بۆیە ناویان نابەم بۆ خۆیان رەنگبێ پێیان باش نەبێ.

پۆلیس کە دەستی وەمن رانەگەیشت کەوتە ئازاردانی بابم. ئەوە منی زۆر ناڕەحەت کرد. بابێکی پیر و موحتەڕەم کە ماڵی پەناگای لێقەوماوان بوو، ئێستا لەسەر من سووکایەتی پێدەکرا. ئێستاش کە ئەوەم وەبیر دێتەوە ناڕەحەت دەبم. بەوەشەوە رانەوەستان و گیشەی گوندەکەیان تێکڕا سووتاندین. وڵاتی ئێمە زۆر کوێستانە، ساڵی وا هەیە پێنج مانگ بەفر عەرز بەرنادا و حەیوان و ئاژەڵ لەسەر ئاخوڕ و دانگەیە، لەبەر ئەوە خەڵك ناچار گیا و وێنجە و کۆدە و گزرە و تفاقێکی زۆر داخا. بەداخەوە لە قەدیمەوە عادەتێکی خراپ لە کوردەواری هەبوو، هەر کەس رقی لە یەکێك هەستا و بە ئاشکرایی نەیوێرایە، گیشەی

دەسووتاند. پیاوەکانی پۆلیس بە دزی گیشەی گوندەکەی ئێمەیان کە بە سەری یەکەوە داندرابوون ئاگر تێبەردا. بێگومان زەرەری ئەو سووتمانە لەسەر هەزار تمەن زیاتر بوو. ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە خەڵکی هەژار و زەحمەتکێش و بێتاوان لە سۆنگەی مندا ئەو هەموو زیانەیان پێگەیشت و بەرهەمی شان و پیلیان بوو بە ژیلەمۆ و ئاژەڵە بەستەزمانەکانیان بێ تفاق مانەوە کزەم لە جەرگی دێ و لە کن ویژدانی خۆم شەرمەزار دەبمەوە و خۆم بە پشیلەی ڕەجەبە شێت دەزانم.

پاش ٢٨ی گەلاوێژ زۆر لە ئەندامانی حیزب ڕوویان لە نێو مەنگوڕان کرد. عەشیرەتی مەنگوڕ بە پانەوە، بە ئاغا و ڕەعیەتەوە، بە ئەدار و دەوڵەمەندەوە باوەشیان بۆ کردنەوە.

هەرچەند هێندێك لە تێکۆشەران پێشنیاری هەڵایساندنی شۆڕشی چەکدارییان دا و لەبیرمە کاغەزێکم بۆ هات کە چاوەنۆڕ بە بەو زووانە چەك بڵاو دەکەینەوە و شۆڕش دەست پێدەکرێ، بەڵام چ باس نەبوو. بێگومان لەو وەختەدا کە عەشیرەتی مەنگوڕ لەو شوێنە سەخت و قایمەدا هاوکاری حیزبی دەکرد، دەست پێکردنی شۆڕشی چەکدارانە کارێکی مەحاڵ نەبوو. پێم وایە دەوڵەت هەستی بەوە کرد و گیراوەکانی بەردان و خەڵکی دامەزراندەوە. منیش پاش چوار مانگ دەربەدەری توانیم بچمەوە ماڵی خۆم و دامەزرێمەوە. لەو ماوەدا بەڕاستی ڕەنج و کوێرەوەرییەکی زۆرم دی و هێز و توانام لە دەست دا.

ئەوە بوو بە سەرهاتی منداڵی و لاوی من. چونکە ڕەنج و کوێرەوەری ژیان لە ٣٠ ساڵیدا منی پیر کرد، سەروڕیشم بۆز بوو، ددانم شاش و واش بوون، چاوم حوکمی کەم بوو، هێز و توانام ڕۆژبەڕۆژ لە کەمایەسی دا، هەموو شتم بەرەو نەمان چوو. بێجگە لە هەستی شاعیرانەم کە بە بڕوای خۆم تا ئێستاش هەر لە

زێدەی‌یە و کەمی نەکردووە.

لە ساڵی سی و دوورا هەمیشە لـە ژێـر چاوەدێری پۆلیـسدا بـووم و پـۆلێکم جاسووس لە دەور و بەری گەڕاون.

ساڵی ١٣٣٨ ساڵێکی زۆر شووم بوو لە مێـژووی ژیـانی منـدا. لـەو سـاڵەدا سـازمانی ئەمنیـەت گـەورەترین زەبـری لـە حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان و جووڵانەوەی ئازادیـخوازی گەلی کـورد وەشـاند، کـە بـێ‌گومـان لـەو سـەردەمیدا دەکرا بە بەهێزترین رێکخراوی سیاسی رێکوپێکی ئێرانی بزانی.

منیش لەو سەردەمەدا تووشی نەخۆشـییەکی رۆحـی هاتـم. ناهومێدییـەکی رەش ئاسۆی ژیان و بیر کردنەوەی داگرتـم. ئـەو ناهومێدییـە زۆر جـار تـا حاڵی خۆکوشتن پاڵی پێوەنام. نامەوێ ئەو تاوانە باوێژمـە سـەر ئەسـتۆی کـەس. بـەڵام ئەوەندە دەڵێم ناتەبایی و ناکۆکی ناو خێزان و بنـەماڵی خۆمـان زۆری کـار کـردە سـەر من. هەڵەی وام کردن کە نەدەبوو بە هیچ نرخێك بیانکـەم و بـە سـەر پـەلی وادا کەوتـم کە دەبوو خۆیان لێ بپـارێزم. دوو سـاڵی زۆر تـاڵ و تفـت و پـڕڕەنج و کوێرەوەریم رابوارد و هەزار جار مەرگم بە ئاوات خواست. بـەڵام لـەپڕ ئـەو مـژ و هەورە ردوی و گزنگی هیوا سەر لە نوێ لە ئاسۆی ژیانـمدا ئەنگوت.

لاوێکی رووناکبیر و کوردێکی پـاك و بەشـەرەف کـە بەداخـەوە نـاکرێ نـاوی بەرم، خۆی و رەفیقانی ئەو لەو ماوەدا زۆر لە هانام هـاتن و زۆرم لەگـەڵ مانـدوو بوون. لە ساڵی ١٣٤٠دا سـەر لە نوێ تێهەڵچوومەوە و هاوکـاری ئازادیـخوازانـم دەست پێکردەوە؛ دەستەیەك رەفیقی تازە و پێگەیشتوو و رووناکبیرم پەیدا کردن؛ لەباری هونەریشەوە شیعرەکانـم نـەك هـەر باشتر بـوون، بەڵکـە بـە بـڕوای خـۆم تێیانپەڕاند.

لە ساڵی ١٣٤٤دا لاوێکی یەکجار خۆشەویست و خزمێکی زۆر نزیکم کە لە

دەرەوەی وڵات دەژیا و دەیخوێند و هیوایەکی زۆرم پێ هەبوو مرد، ئەو رووداوە زۆری پەرێشان کردم.

هێندەی پێ نەچوو لە سەفەردا بووم کە خەبەری جەرگبڕی مردنی بابمیان دامێ. ناتوانم شەرحی تەئسیری ئەو خەبەرە لەسەر هەستی خۆم بدەم. ئێستا کە ئەو دێڕانە دەنووسم بە زەحمەت فرمێسکم بۆ رادەوەستن. ئەوەندە دەڵێم دەردی باب مردن دەردێکی گرانە و پیاو لە هەر تەمەنێکدا بابی بمرێ هەست بە هەتیوی دەکا.

دوو ساڵ پاش دایکیشم مرد. بابم پیاوێکی بە زیبك و زاکوون بوو، قەتی روو نەدەدا منداڵەکانی، تەنانەت بە پیریش من جگەرەم لە کن نەدەکێشا. دایکم زۆر سەر و روو خۆش بوو و منی لە هەموو منداڵەکانی خۆشتر دەویست، کەچی پێم سەیرە مەرگی بابم زۆر پتری کار کردە سەر من و پتری پەرێشان کردم.

ساڵی ١٣٤٧ لە حاڵێکدا کە زۆر دەوڵەمەند و تێر و پڕ بووم و ماڵ و دەوڵەتێکی زۆر لە پێویستی خۆم زیاتر هەبوو و پیر و کەنەفتیش بووبووم و دەمەویست گۆشەگیری بکەم و لە ناو ژن و منداڵی خۆمدا بحەسێمەوە، زوڵم و زۆری رێژیم نیسبەت بە گەلی کورد گەیشتە رادەیەك کە بۆ هیچ ئینسانێکی خاوەن شەرەف قبووڵ نەدەکرا. من چۆن چاوم بەرایی دەدا لاوانی تێکۆشەر و رووناکبیری کوردم ـ هەر بەو تاوانەی داوای مافی رەوای نەتەوایەتی خۆیان دەکرد ـ لە پێش چاو بکوژن و بەوەشەوە رانەوەستن، تەرمی خوێناوی و کونکراویان بە شار و بازێڕاندا بە چەپڵەڕێزان بگێڕن و داوەت و سەمای لە دەوری بکەن؟ ناچار بە پیری، سەری خۆم هەڵگرت و بە داری دەستی رووم لە وڵاتی غەریبایەتی کرد و دەستم لە ژن و ماڵ و کەس و کار و یار و دیار هەڵگرت. ئەوە پێنج ساڵ و چەند مانگە ئاوارە و دەربەدەر دەخولێمەوە و هەزار گوتەنی

هەر شەوە میوانی خانەخوێیەکم و هەر ڕۆژە لە جێیەك. زۆرم کوێرەوەری و چەرمەسەری چێشتووە، زۆرم شەو و شەونخوونی کێشاوە، زۆرم نەداری و رووتی دیوە. ئەگەر ژیانی ئەو چەند ساڵە بنووسم خۆی سەدان لاپەڕە کاغەزی بەش ناکا. بەڵام نەهێنیکاری ئیجازەی نادا.

خوێنەری خۆشەویست هیوادارم توانیبێتم تا رادەیەك خۆم بە تۆ بناسێنم. دیارە تۆش چاوەنۆڕی ئەوە نی هەموو رازەکانی خۆم بۆ تۆ گێڕابێتەوە.

من ئینسانم نە مەلاییکەم و نە پەری. دەخۆم، دەنووم، شاد دەبم، وەڕەز دەبم، دەگریم، پێدەکەنم، دەترسم، ناهومێد دەبم، دار و بەرد نیم، لەو ماوە دوور و درێژەی ژیانمدا زۆر کاری چاکم کردووە و بەسەر خراپەشدا کەوتووم. تەنیا کارێکی خراپی کە دڵنیام قەتم نەکردەوە دزییە، ئەویش قەت ئەوەندە موحتاج نەبووم مەجبوور بم دزی بکەم. بە چی مەعلووم ژیان ئەوەندەم موحتاج نەکا تووشی ئەو گوناهەش بم کە زۆرم پێ گەورەیە؟

نیوەشەوی سێی رێبەندانی ١٣٥٢(٢٤ی ژانویەی ١٩٧٤) و (یەکەمی موحەڕڕەمی ١٣٩٤) لە نووسینەوەی ئەو سەرگورشتە بوومەوە. ئێستا لە شارێکی دوور وڵات بە تاقی تەنێ لە ژوورێکی رەق و رووق دانیشتووم. هەموو سامانم تەختێك و دەستێك نوێن و دوو دەست بەرگی کۆن و نوێ و چەند کراسی چڵکن و چەمەدانێك و ساکێکی دەستی و چەند کتێب و کۆڵێك کاغەزی بڵاوە و ئەسپێ لە گیرفانمدا سەوزەڵەتان عەرز دەکا، بەڵام زگتان پێم نەسووتێ. ئەو ژیانەم بۆ خۆم هەڵبژاردووە، دەنا دۆستی وام هەن ئەگەر حەز بکەم پارووی لە زاری خۆیان دەردێنن و لە زاری منی دەنێن.

تا ئەو نوختەم دانا زیندوو بووم و پشووم دەهات و دەچووم و هیچ رەنگ مردن نەبووم. جا نازانم کەی سەر دەنێمەوە و کۆچی دوایی دەفەرمووم؟

لێرەشدا دەمەوێ شتێك بڵێم، بە پێچەوانەی زۆر هونەرمەندی کورد، من لـە نەتەوەکەی خۆم رازیم. کەس تا ئێستا بێحورمـەتی پـێ نـەکردووم. داوای دراو و ماڵیشم لە کەس نەکردووە تـا بزانـم دەمـداتێ یـا نـا. لـە لێقەومانیـشدا نانیـان داومێ و رایانگرتووم.

شیعریشم تەنیا بۆ دەربڕینی ئیحساسی خۆم داناوە و هیچ هەقم نیە منەتیان بەسەردا بکەم. ئەوان پێیان ناخۆش بێ یا خۆش، من کە شیعرم بۆ هات ناتوانـم نەیڵێم.

گەلێك قـسەم لـە دڵا بـوو، حیکایەتـم مـابوو
کەچی لە بەختی کەچم خامە نووکی لێرە شکا

لەبەر شکانی نووکی خامە نیە کە لـە گێڕانـەوەی حیکایـەتی دڵـی خـۆم واز دێنم. نا، من وەك هەموو ئینسانێکی کورد بە تایبەتی کوردێکی ئێرانی هێـشتا لە دنیایەکی پڕ لە ئەسراردا دەژیم و ناکرێ رازەکانی دەروونـم هەڵڕێژم. تـۆ بڵێـی کورد بگاتە جێگایەك و منیش ئەوەندە بژیم هەرچی دەیزانـم بینووسم و قازانـجی لە زیان پتر بێ؟

ئینسانـم.

ژیانـم پێ خۆشە.

پێم خۆشە لە شاری ئاوەدان، لە شەقامی پاك و خاوێن لەگـەڵ خۆشەویـستان بگەڕێم. پێم خۆشە لە ژووری گەرم و گوڕ لەسەر نوێنی نەرم وەرکەوم. پێم خۆشـە سەر وە باسکێکی نەرم و نۆڵ بکەم. پێم خۆشە کام خۆراك خۆشە لـە پێـشم بـێ، پێم خۆشـە کـام شـەراب چـاکە لـە جامـمدا بـێ، دەمـەوێ سـەما و هەڵپـەڕینی نازداران تەماشا کەم. دەمەوێ جـوانترین بالـە ببینـم، بـۆ چـاکترین ئـوپێرا گـوێ

رابگرم، دەمەوێ بەرزترین سەمفۆنیم بۆ لێ بدرێ.

نامەوێ دەربەدەر و سەرگەردان بم، بە تەنێ بە کێو و شاخاندا بگەڕێم، لە ئەشکەوت و زەندۆلان بخزێم، لەسەر بەردی رەق بنووم، قۆنداغی رەق و ساردی تفەنگ بکەمە سەرین، نانی وشك و كەرواوی بخۆم، ئاوی سوێر و گەرم بخۆمەوە، پێم خۆش نیە لاقەفرتە و چەنگەکرەی نیوەگیانیان ببینم، خوێن و فرمێسکم وەبەر چاو بکەوێ. پێم خۆش نیە بە تەقەی تفەنگ و گرمەی تۆپ و هارەی تەیارە رابچەنم.

بەلام چ بکەم؟!

کوردم

کۆیلەم

ئەوانە هەموو و تەنانەت کوژران و کوشتنم پێ لە کۆیلەتی خۆشترە.

٥٢/١١/٣ ـ هێمن

تاریک
و
روشن

کوردم ئەمن

گەرچی تووشی ڕەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن
قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم، مەردم ئەمن
ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ نیم
ئاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردم ئەمن
گەر لە برسان و لەبەر بێبەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵێم
نۆکەری بێگانە ناکەم تا لەسەر هەردم ئەمن
من لە زنجیر و تەناف و دار و بەند باکم نیە
لەت لەتم کەن، بمکوژن، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

شیلان ئاوێ ١٣٢١-١٩٤٢

وتوویژی کچ و کوڕ

کاکە گیان! لاوی کوردی شۆخ و شەنگ
تا کەنگێ دەبی وا بێ‌هەست و دەنگ؟
دیلی، ژێردەستی، نەسیری، تا کەی؟
رووتی، نەداری، فەقیری، تا کەی؟
لە ژێر زنجیر و کۆتا دەناڵی
مەگەر دێوانەی، شێتی، عەودالی؟
تێفکرە خەڵکی هەموو ئازادە
هەر تۆ خەمناکی هەموو کەس شادە
وەرە مەیدانێ لە رێی نیشتمان
بکە قوربانی سەر و ماڵ و گیان

کوڕ:

دێـــدە گیـــان! کـــچی کـــوردی ژیکەڵــە!

داوێـــــنی پاکـــت دوور بـــێ لـــە پەڵـــە

«لیـــنین» راپـــەڕی مـــاڵی «چـــار» شـــێوا

تـــۆ هێـــشتا حەپـــسی لـــە ژێـــر چارشـــێوا

کـــچی هـــەموو کـــەس ئیمـــڕۆ سەربەســـتە

هـــەر هـــەقی کـــچی کـــوردە پـــێبەســـتە

بپـــسێنە لـــە پـــێ تـــۆ زنـــجیر و کـــۆت

دێـــدە گیـــان بـــدە یـــاری بـــرای خـــۆت

لە گوێن «ژاندارک» هەستە وەك مەردان

دوژمـــن وەدەرنـــێ لـــە خـــاکی کـــوردان

۱۳۲۱-۱۹٤۲

خاوەنی زێڕ

لــەبار و قیــت و قــۆزە خــاوەنی زێــڕ
ئەگەر کووڕە و وەگەر گۆجە و شەل و گێـڕ
بــەژن باریــك و شــووش و شــۆڕەلاوە
ئەگــەر پیرێکــی خــوێن تاڵــە و ورگ تێـڕ
دەڵــێن زانــا و ئــەدیب و خوێنــدەوارە
ئەگەر نەیخوێندبێ شەش پیت و دوو دێـڕ
بــەڵام زێـڕت نــەبێ سـووکی، ئەگــەر تــۆ
بــدەی دەرســی هــەزاری وەك شکــسپێڕ

١٣٢٠

دەیڵێم و بێباکم

هەچـێکی بێتـە سـەر زارم
ئـەمن دەیڵـێم و بـێباکم
ئەگەرچـی بێکـەس و زارم
ئـەمن دەیڵـێم و بێبـاکم

ئـەوی ئاغـا بـێ بێکـارە
جـەبوون و قـەڵس و لاسـارە
دزی و ڕێگـرتنی کـارە
ئـەمن دەیڵـێم و بێبـاکم

گەلێ بێ‌فیکر و ئیدراکن
گەلێ بێ‌خێر و ناپاکن
توخواکەی کامەیان چاکن
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

ئەوەندە گێژ و بێهۆشن
حەیا و نامووسێ دەفرۆشن
لەبۆ ئازادی ناکۆشن
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

خودای ناغاوەتان قەندە
لەبۆ قەندی هەموو بەندە
بە حاڵی وان دەکەن خەندە
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

نییانە بیری سەربەستی
دەکەن فەخرێ بە ژێردەستی
دەڕۆن هەروا بەرەو پەستی
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

لــــه تــــالاّن و بــــڕۆ ئــــازان
له ڕێ گـرتن هـەموو وریـان
درۆ ناکــــــەم بپرســــــه وان
ئــــەمن دەیڵــــێم و بێبـــاکم

ئەوانــەی ئێــسته ســەردارن
جــــەفاجۆن و ســــتەمکارن
غـــولاّمی پــوولّ و دینـــارن
ئــــەمن دەیڵــــێم و بێبـــاکم

به شەو تا ڕۆژ دەکەن تەگبیر
چ مڵکێکــی بکــەن داگــیر
چ داماوێــك بکـەن یەخـسیر
ئــــەمن دەیڵــــێم و بێبـــاکم

لەبـەر زوڵـم و جـەفای وانـه
وەتــــەن یــــەکباره وێرانــــه
هـەزار خۆزگـەم بـه بێگانـه
ئــــەمن دەیڵــــێم و بێبـــاکم

لە شەرم و شوورەیی مردم
بە خۆم من گەر بلێم کوردم
کە ئاغا ئابڕووی بردم
ئەمن دەیلێم و بێباکم

منم لاوێکی بێپەروا
لە کەس باکم نیە بە خوا
ئەگەر ئاغا لە حەبسم کا
ئەمن دەیلێم و بێباکم

قەلاّی نیشتمان

وەتەن! گیان و سەر و مالّم فیدای تۆ
وە گیانی من کەویّ دەرد و بەلاّی تۆ
لە پێناوت دەنێم سەر، تا بزانی
منم رۆلّێکی ئازا و باوەفای تۆ
لەبۆ پاراستن و حیفزی سنوورت
لەباتی «ماژینۆ»، سینگم قەلاّی تۆ
دەبیّ من چۆن بژیم مەسروور و دلّشاد؟
کە دەتبینم لە دەس بێگانەدای تۆ
دەبیّ کەی سەربەخۆ بی تۆ، هەتا من
بە سەربەستی بکەم سەیر و سەفای تۆ؟
بە شینکە و گولّ سەراسەر سوور و شینە
چ جوانە دیمەنی کێو و چیای تۆ
لەگەلّ تۆ بۆ نەجاتی نیشتمانت
دەدەن هێمن! هەولّ خوشك و برای تۆ

ئەمەگی گوڵان

هاتە دەر مانگی یەکەمی بەهار
مێلاقە سوورە لە لێوی جۆبار
هەروا کەمێك دوور وەنەوشێك بوو شین
وەنەوشێکی چۆن؟ ملکەچ و سەرشین
بە وەنەوشەی گوت مێلاقە جارێك:
لەمێژە هەمە لە تۆ پرسیارێك
ئەتۆ کە پەلکت وا سوور و گەشە
دەروونت بۆچی خەڵووزی رەشە؟

مێلاقە:

چت لەوەی داوە دەس هەڵگرە لێم
رازی دەروونم بۆ بە تۆ بڵێم

وەنەوشە:

سوێندت بۆ دەخۆم هەتا بمێنم
ئەو رازە لە کن کەس نەدرکێنم

مێلاقە:

دەس هەڵناگری گوێ راگرە بۆم
تاکوو پێت بڵێم دەردی دڵی خۆم

ئـــەمن لـــە خـــاکی کـــوردی رواوم
بـــە نـــاوی ســـاردی کـــانی دێـــراوم
بـە شـەوبای چیای بڵنـد و سـەرکەش
رەنگی پەلکی من بووە سوور و گەش
چـاکەی کوردانـــم لـــە چـاوی دایـــە
لـــە نـــاو گوڵانـــدا ئـــەوە رەوایـــە؟
کـورد وا هـەژارن مـن هـەژار نەبـم؟
ئـەوان داخـدارن مـن داخـدار نەبـم؟
دەروونـــم رەشـــە، جـــەرگم ســـووتاوە
وەتـــی کوردســـتان داگـــیر کـــراوە
لۆمـەی مـن دەکـەی وەنەوشـە کەچـی
بـۆ خـۆت سەرشـین و دژ و مـلکەچـی

وەنەوشە:

منـــیش بـــە دەردی تـــۆ گرفتـــارم
پـــەروەردەی خـــاکی کـــوردی هـــەژارم
کـە تـۆ هـەناوت بـۆ کـورد بـووە رەش
منیش بۆ کـوردی سـەرم نـا لـە هـەش
بـە ملـی کەچـم وەك کـوردی دەچـم
کە کورد ملکەچـن منـیش ملکەچـم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٢

بەهاری لادێ

بـەهارە، کـاتی کـارە، خۆشەویـستم بۆچـی بـێم بـۆ شـار؟
ئەگـەر مـن بێمـە شـاری، کـێ وەئەسـتۆ بگـرێ کاروبـار؟
ئەمن کرمانـجم و کرمانج کە هات فەسڵی بەهار، وەك هار
دەبـێ بـخولێتەوە کێـو و تـەلان و بەنـدەن و نیـسار
هـەتا پەیـدا بکـا نـان و نـەبا بـۆ خـەڵکی شـار، هـاوار

لـەوەی دواوە دەبـێ قـۆڵی هـەتا ئانیـشکی هـەڵماڵێ
هـەموو رۆژێ هـەتا ئێـوارێ بـچتە جـووت و جۆمـاڵێ
کـە بـوولێڵی شـەوێ پەیـدا بـوو ئەنـجا بێتـەوە مـاڵێ
بـەبێ وەی کـەس هـەبێ بیـشێلێ، یـاخۆ پـشتی دامـاڵێ
کە نانی خوارد و لێی نووست تا بەیان نابێ لـە خـەو بێـدار

ئەوێستا کـاکی جووتیـاری، بـە کـاری چابوك و مـەزبووت
بە بێباکی، بە دڵپـاکی، بـە پێخواسـی، بـە سـینگی رووت
دەدێرێ ئاو، دەچێنێ تۆو، دەکا جێ شەتڵی پـەین و کـووت
دەرێـژێ ئارەقـە، پەیـدا بکـا تـا بـۆ منـاڵی قـووت
پـشوو نـادا، وچـان نـادا، وەڕەز نـابێ لـە ئـەرك و کـار

هەموویان توند و تۆڵ و گورج و گۆڵ و چوست و چالاکن
هەموویان بێفرِوفێڵ و بەکار و سادە وو پاکن
لە لادێدا خراپ زۆر کەم دەبینی، نێر و مێ چاکن
نە ئالوودە بە ئالکۆڵ و نە فێری بەنگ و تریاکن
دەبێ بێ دەرسی ئەخلاق لێرە بخوێنێ کورِیژگەی شار

بە تاڵ و تفت و سارد و گەرم و ناخۆشی ژیان رادێن
بە گژ تین و بلێسە و بەفر و باران و هەوردا دێن
پەنیر و رۆن و ماست و شیر و هێلکەت بۆ لە دێرِا دێن
خوری، مازوو، کەتیرە، دەغڵ و تووتن بەرهەمی لادێن
نمەکخوردەی دەسی وەرزێرە شێخ و حاکم و سەردار

دەکێشن زەحمەت و ناخۆن وەکوو وان نانی خۆرِایی
دەکەن کار و دەرِێژن ئارەق و نازێن بە ریسوایی
لە سەریاندا نیە پۆز و ئیفادە و فیزی ئاغایی
لە سایەی زەحمەت و رەنج و لە سایەی کار و ئازایی
بە سەربەرزی دەژین، بۆ کۆمەڵ و گەل نابنە سەربار

نیە داوێن و دەستی خەڵکی لادێ پیس و ئالوودە
لە دەس ناچێ وەخت لێرە بەخۆرِایی، بە بێهوودە
ئەوان وەك ئێوە نازێن تەمبەڵ و بێکار و ئاسوودە
ئەوان وەك ئێوە ناخۆن شەربەت و شەکراو و پالوودە
لە کوێ بێنن پلاو و گۆشت و خۆرشت و فرِ و فیسار؟

ئەوان وەك ئێوە ناکەن پۆکەر و پاسۆر و ئاس و نەرد
یەکێك سەرگەرمی شێوە ئێستەکانە، یەك خەریکی وەرد
ئەوەی‌تریان خەریکە هەڵدەوێژێرێ لە کێڵگەی بەرد
یەکێك ماڵوو دەکا، یەك دادەچێنێ تازە شیناوەرد
ئەوەی‌تر هەڵدەپەرتێوێ لك و پۆپی چڵووکی دار

دەبینی یەك ئەوە مەشغووڵی هەڵگێڕانەوەی بانە
ئەوەی‌تر دادەمەزرێنێ پلووسك و چۆتە گوێسوانە
یەکێك کوتکی لە دەس دایە، یەکێك بێڵی لە سەر شانە
یەکێك دەشکێنێ بەرد و یەك خەریکی شوورەهەڵدانە
بەڵێ نابینی کاکی خۆم لە لادێدا کەسێ بێکار

کچێك پێیەتی دوو گۆزە بە لەنجە دەچێتە سەر ئاوێ
کچێکی‌تر شەکۆی هەڵگرتووە دەڕواتە پاراوێ
ژنێك چەند ماشەری پێیە، دەیانهێنێتە بەرتاوێ
ژنێکی‌تر بە دەستاڕی دەهاڕێ گەنمی بۆدراوێ
بەرەو ماڵ بوونەوە پۆلێك و پۆلێك دەچنەوە بۆ بژار

عەزیزم تۆ وەرە ئێرە کە چاو لە جوانی نابێ تێر
ببینە خاو و گیابەند و هەڵاڵە و سوێسن و شلێر
لە لایەك زاوەماك دەڕوا، لە لایەکی دەکەن هاوێر
لە لایەك باسکی هەڵماڵیوە بێری، مەڕ دراوە بێر
دەبینی دیمەنی وا جوان لە ناو بازاڕی پڕئازار؟

چ خۆشە کارِ و کوورِی مەرِ، چ خۆشە پرِمەکەی کەحلان
چ خۆشە فیتەفیتی شوان، چ خۆشە ئۆحەکەی گاوان
چ خۆشە خرمەکەی خرِخاڵ و بازن و زێرچەنەی کابان
چ خۆشە نەغمەکەی بلوێر، چ خۆشە لاوك و حەیران
چ خۆشە دەنگی باللۆرە، چ خۆشە هۆوەرەی جوتیار

وەرە ئێرە و مەپرسە تۆ ئەدی چارشێو و رووبەند کوان
وەرە ئێرە و ببینە چاوی مەست و بەژن و باڵای جوان
وەرە ئێرە و ببینە وردەهەنگاوی بەرەو جێژوان
وەرە ئێرە و ببینە نازی بێری و دەسبزێوی شوان
بچۆ ناو رەشبەڵەك بکوشە دەسی دۆی ناسك و نازدار

شیلان ئاوێ - ١٣٢٢

تۆم هەر لە بیرە

لە شاییدا لە وەختی هەڵپەڕینا
لە خۆشیدا لە کاتی پێکەنینا
لە کۆڕی ماتەم و گریان و شینا
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

بە شەو تاکوو بە سەرما زاڵ دەبێ خەو
بە ڕۆژ تاکوو دووبارە دێتەوە شەو
لە کاتێکدا کە دەدوێنم ئەم و ئەو
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

زەمانێکی کە دەچمە سەیری گوڵزار
لەگەڵ پۆلی ڕەفیقانی وەفادار
تەنانەت وەختی دەسبازی لەگەڵ یار
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

لە کوێستانێ دەمی راو و شکارێ
لە مەزرایە کە خۆم هەڵکرد لە کارێ
لە جێژوانێ کە دەکوشم مەمکی یارێ
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

دەکەم تەرخان لە رێی تۆدا ژیانم
لە سەنگەردا بەرەو رووی دوژمنانم
بە خاکی تۆ! دەمی ئاویلکەدانم
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

شیلان ئاوێ ١٣٢٣(١٩٤٤)

کیژی لادێ

کیژی لادێیی نەشمیلی جوان چاك!
بێفرۆفێڵ و هێدی و داوێن پاك!
ئەتۆ هەر زگماك وەها جوانی
«تەوالێت» چیە؟ ناوی نازانی
نیتە کراسی حەریر و پۆپلین
گەوهەری پێچرای لەناو خامی شین
«پۆدر» و «کرێم» و «ماتیکت» نیە
هەر نەتبیستووە «نۆدی کلۆن» چیە!
نەتکرد سووراو و سپیاو چون دووری
لە شاری، کەچی هەر سپی و سووری
«فێر»ت لێ نەدا، بسکەکەت لوولە
رێژیمت نەگرت، بەژنت وەك توولە
لاجانگت وەکوو گزنگی تاوێ
هەر بۆ خۆی جوانە، تیفتیفەی ناوێ

کوڵمەکـەت وەکـوو گوڵاڵـەی گەشـە
بێسورمەش چاوە مەسـتەکەت رەشـە
وەکـوو فرمێـسکی ئاشـق روونـاکی
وەکـــوو ئـــاونگی بـــەیانی پـــاکی
فێر نەبووی سیحر و گشتەك و نوشتوو
نـە جگـە گورگـت هەیـە نـە مـووروو
مایـەی هومێـدی کیـژی چـاوهەڵۆ!
نـــازانی مـــەکر و جامبـــازی و درۆ
چارشـێوت نیـە روو نـاگری لـە کـەس
نامووســی خۆتــە پاســەوان و بــەس
بە تاسکەتاسـك و بـە لەنـجە و لارت
بـە بـەژن و بـاڵای بـەرز و لـەبارت
بـە دڵـی سـادە و بـە هەسـتی پاکـت
بـە شـەرم و حـەیا و ئاکـاری چـاکت
منـت کـردووە شـێت و وێـتی خـۆت
وەختە لە سوێیان گیانـم دەرچێ بـۆت

مەهاباد - ١٣٢٤

دوارۆژی رووناك

لەمێژ بوو هەققی کورد دەخورا بەفیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شین و ڕۆڕۆ
لە مەیدانی شەقێنی دوژمنیدا
سەری سەرداری کوردی بوو وەکوو گۆ
بە دەوری لاشی نیوەگیانی ئەودا
هەزار گورگ و چەقەڵ دەیکرد ملومۆ
دەیانبەست بۆ کوتانی مەرج و پەیمان
هەناوی لێی دەهات بۆچرووك و بۆسو
لە دێدا ئەمنیەی لێ ببووە مێمڵ
لە شاری «شارەبانی» لێ ببۆ سۆ
هەزار لاوی لە بەندیخانەدا مرد
هەزار پیاوی تەنافی خرایە ئەستۆ

کوڕی کوردی لـه خـوێنی خـۆی دەگـەوزی
کـچی کـوردی سـەری کردبـوو وەنـەژنۆ
ئـەوەی سـووکایەتی بـوو کـردی پێمـان
نـەدەکرا کـەس بڵـێ بـۆ وا دەکـەی تـۆ؟
بـڕا نێفـەك، دڕا سـەرپێچ و دەسـماڵ
بـرا کیـژ و درا کـوڕ پاڵەپەسـتۆ
گوڵـستان و زەمەنـدی کـوردەواری
بـەپێی دوژمـن دەبـوو پێـشێل و بـۆژۆ
دەیانکرد دەغڵ و دانی ئێمە بەش ـ بەش
دەیـان بـرد دانەوێڵـەی ئێمـە کۆکـۆ
ئەوی گەنـمی ڕەنێـو دێنـا بـە زەحـمەت
لـە ماڵیـدا نـەبوو خـۆی زمهـەرێك جـۆ
لـە کیـسەیدا نـەبوو تـالآیی تـووتن
ئـەوی سـازی دەکـرد سـیگاری «نوشـنۆ»
بـە دوو گـەز جـاوەوە خـەونی دەبـینی
ئەوی عـەمباری شای پڕ کـرد لـە پەمـۆ
پـەنیر و ڕۆنەکـەی ئێمـە بـە زاری
ئـەوان دەخـورا، دەمـا بـۆ ئێمـە هـەر دۆ
مریـشك و قـاز و باڕۆکـە و مـراوی
بەشـی وان بـوو، بەشـی ئێمـەش پـەڕوپۆ

لـه شـارِا تـاکوو «تـابین»، جـەردە وو دز
وڵاتیـــان کردبـــوو تـــاڵان و تـــاپۆ
هەموو سووك و چرووك و پەست و بەدخوو
هـــەموو ناپـــاك و نانیـنـــسان و نـــامۆ
لەبـەر زوڵـم و فـشار و جـەور و بێـداد
چـلۆن تێـك چـووبوو لێمـان رایـەڵ و پـۆ
جلیتبـــاز کـــەنگێ دەیـــوێرا بڵـــێ هـــەو
فەلـــەخوێ کـــوانێ دەیـــوێرا بڵـــێ هـــۆ
لـــە ژێـــر بـــاری گرانـــی زوڵمـــی دوژمـــن
دەیـــانبرد مەزنـــەکانی گـــەورە نـــسکۆ
لـەپڕ جـووڵاوە خـەڵك و تێکـی رووخانـد
بناخـــەی کۆشـــکی ئیـــستیبدادی یـــارۆ
شـــکا بێگانـــە، پـــاڵاوتی لـــە ترســـان
کـوڕی کـورد! هاتـەوە دیـسان هـەلی تـۆ
مەوێـستە، خـۆت مەگنخێنـە، مەترسـە
لـە فیـشاڵ و لـە بوختـان و لـە دەمگـۆ
هەتـــە حیزبێکـــی دێمـــوکراتی پێـــشڕەو
کـە پێویـستە لـە دەوری کـۆوەبی کـۆ
لـە سـایەی حیزبـی دێمـوکراتی خۆمـان
لـــە باڵـــدار تێپـــەڕی ئەورۆکـــە پێـــڕۆ

دەسا خۆت هەڵکە ڕێ ببڕە بە گورجی
بڕۆ پێش بێ‌وچان، لێ بخوڕە، باژۆ
نەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم
زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ
لە شایی ئێمەدا نابینی ئێستا
کچێکی دڵ‌بەخەم، لاوێکی بێ‌دۆ
درۆزن بۆی بزر بوو، هاتە مەیدان
کچی نازا، کوڕی لێزان و هەقگۆ
توخوونی دوژمنی بەدکارە نابین
کە سووتاوە دەسی ئێمە بە پشکۆ
زمانی ئێمە گەر نازانێ دوژمن
دەبێ حاڵی بکەین ئەو جار بە برنۆ
لە پێشمان دایە دوارۆژێکی ڕووناک
ئیتر ناخورێ هەقی ئێمە بە فیڕۆ

مەهاباد - ١٣٢٤

رۆژی شادی

رۆژی خۆشی و پێکەنین و داوەتە
هەی چ رۆژێکی بەقەدر و قیمەتە
جێژنی سەربەستی و دەمی ئازادییە
کاتی عەیش و نۆش و شایی و شادییە
بەرگی رەش ئیتر لە بەرمان دادڕا
بەندەکی دیلی و ئەسارەت هەڵبڕا
سەربڵندین چونکە وا ئاڵاکەمان
هەڵکراوە گەییە تەشقی ئاسمان
پەرچەمی سوور و سپی و سەوزی ئەمە
شادیهێنە، لابەری دەرد و خەمە

سوورەکەی یانی ئەوەی بێتە بنم
خوێن دەبێ بڕژێنێ بۆ پاراستنم
سپیەکەی یانی کەسێکە رووسپی
هیچ شتێك نەیکردبێ مات و کپی
سەوزەکەی دێنێتە بەر چاوان وڵات
ئەو دەمەی فەسڵی بەهاری جوانی هات
تیشکی رۆژی کورد لە ژێر هەوری سیا
هاتە دەر ئەنگاوتی وا لووتکەی چیا
دوو گوڵی گەنمیش دەڵێ هەر کشت و کاڵ
زۆر بکەن، مشتی بکەن عەمبار و چاڵ
پێت دەڵێ نووکی قەڵەم: نووکی قەڵەم
زۆر لە شیر باشتر دەپارێزێ عەلەم

مەهاباد - ١٣٢٤

یادگاری شیرین

چاودکەم! چاوی رەشی تۆ ئافەتی گیانی منە
گیانەکەم! برژانگی تیژت نووکە رمبی دوژمنە
شیری دەستی شێری ئالآیە برۆ راکشاوەکەت
جەرگی لاوێکی هەژاری کوردی ورد پێ بنجنە
دیدەکەی بەخوماری تۆ تورکانە بەدمەستی دەکا
بۆیە مەیلی وا بە کێشە و فیتنە وو خوێنڕشتنە
بەژنەکەت سێدارەیە، کەزیەت تەنافە زوو بە دەی
بیخە ئەستۆی من کە کوردم، کورد بەشی خنکاندنە
زامی جەرگی من بە فەرموودەی گراوی سواری کورد
مەلهەمی هەر ژدنگی گوارە و ئارەقی بەر گەردنە

ئارەزوومە هیچ نەبێ جارێکی ماچ کەم زاری تۆ
ئارەزووی من چووکە، ئەمما تا بفەرمووی شیرنە
دڵ بە گرمەی تۆپی گەورەی دوژمنیش رانەچڵەکی
دادەخورپێ ئەم دڵە ئەمما بە خرمەی بازنە
خەڵکی دنیا رازی دڵداری بە «بێتەل» پێك دەڵێن
راسپاردەی لاو و کیژی کوردە ئێستاکەش شنە
رۆژی بەختی هەر لە ژێر هەورێکی رەشدا لاوی کورد
تاکوو روخساری کچی شاری لە پێش چاوان ونە
نایەڵێ گۆشەی برۆکەت دەرکەوێ، چارشێوەکەت
ئەی لە دەس ئەو چڵکە هەورە مانیعی مانگ گرتنە
چۆن دەبێ سەربەست گەلی ژێردەست، کە کچ دابەستە بێ؟
بەس نەبێ ئەو کۆیلەتی و ئەو کچ لە ژوور دابەستنە؟!
دەرکی داخستووە لە تۆ بابت کەچی دەرکی نیە
دەرکە داخستن لە تۆ دەرکی هومێد داخستنە!
دارزینە، مردنە، ئاخر هەتا کەی پێت بڵێن
نابێ بێتە دەر لە ماڵ، مافی ژیانی کوا؟ ژنە
لادە چارشێوی رەشت با دەرکەوێ کوڵمەی گەشت
چون لە قەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو روو گرتنە
کیژی خەڵکی بۆمی ئاتۆمی دروست کرد و ئەتۆش
هەر دەزانی ناوی «ئەستێوڵك» و «دەرخۆنە» و «پنە»

فێـری زانـست و هونـەر بـوو ئـەو لـە سـایەی خوێنـدنی
تـــۆش تەشـــیمان بـــۆ دەڕێـــسی، یادگـــاری شـــیرنە
ئـەو بـە ئاسـمانا فـڕی، دنیـا گـەڕا، چـووە بـن بـەحر
دەك نـــەمێنم کـــاری ئێـــوەش هـــەر لـــە ژوور دانیـــشتنە
کـوڕ بەزێنـە ئـەو لـە عـیلم و ئـەو لـە کـار و سـەنعەتا
گۆرەویـشە سـەنعەتی تـۆ، پێـت خـەنی بـووم، بیـچنە
ئـەو پەچـە و رووبەنـد و چارشێوەی نـەدیوە نـەنکی تـۆ
ئـــەو شـــڕ و شـــالآتە دیـــاری دوژمـــنی دڵ چـــڵکنە
کیـژی شـێخ و کیـژی حـاجی و کیـژی ئاغـا رەنـجەڕۆن
کیـــژی ئـــازادە ئـــەوی ژیـــنی بـــە نـــووکی گاســـنە
شـــەنگەبێری یـــار و دەســـباری کـــوڕی کۆچـــەر نـــەبێ
چـۆن دەگاتــە جــێ هــەوار و هۆبــە ئـەو بارگــە و بنــە؟
قەڵـشی دەســت و کــوڵمی ســووتاوی کــچی لادێ نــەبێ
چـۆن دەگاتــە دەســتی دەســبڕ ئــەو هــەموو تاتووتنــە؟
نیـسك و نـۆك و ماشـی نـاو عـەمباری ئاغـای مفتـەخۆر
پاك لە سایەی دەسکەنەی «زین» و «مرۆت» و «سوێسنە»
شـــۆڕەژن بنکـــۆڵ نـــەکا برکـــەی بـــە قرچـــەی نیـــوەڕۆ
چـۆن لـە کاڵـەك تێـر دەبـێ ئـەو زگـزلـە بێـستانڕنـە؟
کــوا مـــەتاعی کوردەواریـــمان دەچـــوو بـــۆ هەنـــدەران
گــەر بــە سەربەســتی نــەژیبا ئــەو کــچە مازووچــنە؟

بێر و هاوێری لەگەڵ کاکی نەکربا بن‌پشك
چۆن دەمانبوو ئەو هەموو گۆشت و پەنیر و بەرکنە؟
دەست و کەرکیتی کچی نازداری هەوشاری نەبا
چۆن دەڕازاوە بەقاڵی شار و بازاڕی سنە؟
با هەزار «زێ» و «گادەر» و «لاوێنی» ڕوونیشمان هەبێ
تاکوو ژن ئازاد نەبێ، سەرچاوەکەی ژین لیخنە
کۆیلەتی باوی نەماوە، کیژی کوردی خۆشەویست!
ڕاپەڕە، هەستە لە خەو، ئاخر چ وەختی خەوتنە؟
دەرکە بشکێنە، پەچە بدڕێنە، ڕاکە مەدرەسە
چاری دەردی کوردەواری خوێندنە، هەر خوێندنە
دایکی زانایە کوڕی ئازا دەنێرێتە خەبات
من گوتم تۆش تێبگە: «ناگاتە دەریایە زنە»
گوارەکەی زێڕت بەکار نایە، لەگوێ بگرە قسەم
لایقی گوێی تۆ عەزیزم شیعری سادەی «هێمنە»

مەهاباد - ١٣٢٤

رێبەندان و شاعیر

رێبەندان! دیسان هاتیەوە سەرمان
رەقمان هەڵێنی دیسان لە سەرمان
بە سۆزەی زریان پیاوی دەکەی سڕ
بە کڕێوە و باکوت ئاژەڵ دەکەی قڕ
رێوبان دەبەستی بە بەفر هەموو
لەبەر پەساران هەڵدەنێی رنوو
پڕووشە و مژ و کەڕەسیسەکەت
تەپ و تومان و هەوا پیسەکەت
پێیەوە هەزار ئازار و ئاهۆ
کۆخە و هەڵامەت، لەرز و چەق و چۆ
کە تۆ تەشریفی ناشەریف دێنی
دڵی گەلی کورد دادەخورپێنی

ماشین و ڕێگای ئیسفالتی نیە
بەو سارد و سۆڵە عیلاجی چیە
بە هەچەهەچی کەرێ، چۆن باری
لادێیی کوردی دەگاتە شاری؟
هەژار لێی دەبڕێ ئاوردوو و زمهەڕ
کۆرووژمەی دەکا فەقیر، ماڵانگەڕ
سەر دەنێنەوە پیر و نۆجوان
بێپەرستار و بێداو و دەرمان
بەخێر نەهاتی مانگی مژ و تەم
دێنی بۆ ئێمە گەلێك دەرد و خەم

ڕێبەندان:

شاعیر! ماڵ شێواو! بۆ دژ داماوی؟
گێژی، خەواڵووی، شێتی، خەرفاوی؟
بۆچی تۆ ئاگات لە دنیا نیە؟
بۆچی نازانی دەنگ و باس چیە؟
بۆ بە من دەڵێی قسەی سوێر و تاڵ؟
بۆچی نازانی بێخەبەر! ئەو ساڵ
زریانم هێنای بۆ کورد ئازادی
شەماڵم هێنای بۆ ئێوە شادی
مژی من هات و مژی هەژاری
ڕەواند یەکجاری لە کوردەواری

بـه کەڕەسیسە و پڕووشـە و سـیخوار
ئـاواتی کـۆنی کـوردم هێنـا خـوار
لـە ڕۆژی مـندا کـورد بـە ڕووسـووری
هـەڵی بـژاردووە ڕەئـیس جـەمهووری
جـا ئـەو جـار بـاوی کـوردی دێتـەوە
ئاسـوودە دەبــێ، دەحەســێتەوە

شاعیر:

گیـانی شـاعیرت دەکـەم بـە قوربـان
وا هاتووی ئەو ساڵ مانگی ڕێبەندان!
دەك بـەخێر هـاتی قـەدەمت پـیرۆز
بـە قوربانـت بـێ جێژنەکـەی نـەورۆز
ڕۆژی تـۆ جێـژنی گـەورەی کوردانـە
ئـاوت دەرمـانی ژان و دەردانـە
ئـەو سـاڵ بـەهارە بـۆ ئێمـە زسـتان
بـمرێ دوژمـنی کـورد و کوردسـتان

هەواری کرماویلە - ١٣٢٥

بژی دێموکرات

مزگێنیم دەیە دەگەی بە ئاوات
کوردە لە سایەی حیزبی دێموکرات
حیزبی دێموکرات تۆ دەدا نەجات
پیادەی ئەو، شاهی دوژمن دەکا مات
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

کوردە گیان ئەورۆ چاو و دڵت روون
لاوانی وڵات پاک ئامادە بوون
تەمای وەیانە راپەڕن، ببزوون
لێوی دوژمنی هەرزەگۆ بدروون
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

پێکیان هێناوە لەشکرێکی چاک
لە لاوی ئازا و بەکار و چالاک
هومێدم وایە لاوانی خوێن پاک
بە خوێنی خۆیان بپارێزن خاک
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

هەموو بەجەرگ و ئازا و دلێرن
هەموو بێباك و دڵپاك و مێرن
لەناو سەنگەردا بە وێنەی شێرن
نەتەوی بێشك پێیان ناوێرن
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

پێشمەرگەی کوردی لە مەیدانی جەنگ
بەرگەی ناگرێ نە شێر نە پڵەنگ
دوژمنی نێمە تازە بکا دەنگ
سینگی دەسمن بە گوللەی تفەنگ
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

ڕۆژی بەرگری و شەڕ و تەنگانە
پاڵەوانێکە هەر یەك لەوانە
بە کوێری چاوی پیسی بێگانە
نەورۆکە ڕۆژی جێژنی کوردانە
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

مەهاباد - ڕەشەمەی ١٣٢٤

ڕۆژی خۆشی

ڕۆژی جێـژن و خۆشـییە، تێپـەڕ بـوو ڕۆژی دەرد و خـەم
هات شنەی ڕەحـمەت بـە جارێـك ڕایڕفانـد و بـردی تـەم
دێ لـە هـەر لایێکـی قاقـای پێکـەنینی کیـژ و کـوڕ
دێ لە هەر سووچێکی نەغمەی ساز و تار و زیـل و بـەم
گەرچـی زسـتانە بـەفر داپـۆشـی ئـەورۆ گـشت وڵات
خـاکی پـاکی ئێمـە خـەمڵیوە وەکـوو بـاخی ئـیرەم
جێـژنی ئیـستیقلالی کوردسـتانە، ڕۆژی شـادییە
جێژنـە پـیرۆزە لـە لاوی هـاووڵاتی خـۆم دەکـەم
نۆجوانـان! دەی بـە قوربانتـان دەبـم کـارێ بکـەن
بـۆ تـەرەقی کـورد و بـۆ پاراسـتنی خـاك و عەلـەم

بۆ نەجاتی نیشتمانی خۆشەویست کارێ بکەن

زوو دەریبێنن لە چەنگی دوژمن و دەستی ستەم

هەر کەسێ بۆ لای سنووری نیشتمانی ئێوە بێ

بیکوژن، وردی بکەن، بینێرنە مولکی عەدەم

لاوەکان! دڵپاکەکان! چالاکەکان! پێشمەرگەکان!

ئێوە شێری لێ بسوون و ئێمە پڕدەینە قەڵەم

هەر بە یەکگرتن لە دەست بێگانە دێنینە دەرێ

خاکی پاکی کوردەواری، نایەڵێن بۆ کەس ئەلەم

جێژنە پیرۆزە دەکەم لێت و دەڵێم خۆش بی، بژی

ئەی رەئیس جەمهووری کورد و پیاوی زانا و موحتەرەم

تۆم بە خوا ئەسپارد و ئەسپاردم بە تۆ ئەی «پێشەوا»

میللەتی دڵپاك و چاك و نیشتمانە جوانەکەم

مەهاباد - رێبەندانی ١٣٢٤

هەتاوی ئیقباڵ

ڕۆیی خەم، هاتەوە هەنگامی سوور
جێژنەیە، بەزمە، زەماوەندە، سوور
تیشکی زێڕینی هەتاوی ئیقباڵ
لە کولاوکەی گەلی کورد هاتەوە ژوور
کوانێ؟ لە کوێیە؟ ببینێ بەزمم
بدڕێ دوژمنی خوێڕی مەغروور
سەربەخۆ بووین و لە ژێر باری خەم
هاتە دەر میللەتی ئازاد و جەسوور
هەڵکراوە لە وڵاتی ئێمە
پەرچەمی بەرزی سپی و سەوز و سوور

خومی شێواوە، پەرێشانە، کزە
دوژمنی قین لە زگی رق نەستوور
کوڕی کورد حازرە بە خوێنی خۆی
لە هەموو لاوە بپارێزێ سنوور
کچەکەی حازرە فیشەکدانی
لە ملیدا بێ لەباتی بەرموور
تازە ناوێرێ بە خاکی کوردا
نەتەوی ئێمە بکا چیدی عبوور
هەر بەرز بێتەوە ئالای کوردی
نیشتمانی ببێ خۆش و مەعموور
بۆ فیداکاری لەڕێی میللەتدا
هەر بژی «قازی» رەئیسی جەمهوور

رەشەمە

دەك بەخێر بێـی قـەدەمت خێـرە چ خۆشـی رەشـەمە
تـاکوو تـۆ هـاتی نـەما و تێپـەڕی رۆژی رەشـی مـە
ئێستەکە کوردە هەموو بیٚهـەم و بیٚدەرد و خەمـە
شادە، ئازادە، دەکا گاڵتە وو گـەپ، کـەیف و گەمـە
نیـــشتمانی هـــەموو رازایـــەوە، بـــاخی ئیرەمـــە

شـین و رۆڕۆ بەشـی کـورد و سـەری ئـابوو لـە هـەش
چون لە ئازادی برێك نەیبوو ئـەویش بـەهرە وو بـەش
کـوردەواری هـەموو داگرتبـوو هـەور و تـەمی رەش
نـــەدەبینرا لـــە چ لا تیـــشکی گەلاوێـــژی گـــەش
بـە شـنەبایەکی رەحـمەت رەوی ئـەو هـەور و تەمـە

هاتە مەیدانێ کوڕی کوردی وەکوو فیلی دەمان
هەوڵی ئازادی دەدا ئەو بە هەموو وەخت و دەمان
دوژمنی کوردی ئەوەی دیت و ترووسکایی نەمان
دەشـــەکێنێتەوە بـــا ئێـــستەکە ئاڵایەکـــەمان
سەر و ماڵ و کەس و کارم بە فیدای ئەو عەلەمە

لاوی کوردی لە هەموو لاوە وەکوو شێری ژیان
دێتە مەیدان و دەڵێ: من دەمەوێ مافی ژیان
تازە هەڵناخەڵەتێ ئەو بە قسەی نەرم و نیان
دوژمنی میللەتی کوردی هەموو تووڕەن کە دییان
ئەو بە سەربەستی دەژی، دوژمنی زۆر و ستەمە

مەهاباد - ڕێبەندانی ١٣٢٤

دایکی نیشتمان

لــه کــاتی نیوەشــەودا بــوو شــەوێ دی
ژنێکــی پــیر و ڕەشپۆشــم لــە خــەو دی
بە پارێز چوومە پێش لێی و گوتـم پێی
چــکارەی دایــەپیرە، پــێم بڵــێ کێــی؟!
لەبــەر چــی وا دژ و دامــاوی دایــە؟!
چ قــەوماوە کــە وا شــێواوی دایــە؟!
چیە؟ چۆنە لەبـەر تـۆدا جلـی ڕەش؟
سەر و شان و ملت بـۆ ناوەتـە هـەش؟
گــوتی: «نــازانی ڕۆڵــەی هــیچ نەزانــم
ئــەمن کــێم ڕۆڵــە! دایکــی نیــشتمانم

لـه تـاوی ئێوەیـە وا مـات و گـرژم
لـە سوێی ئێـوە دەسـووتێم و دەبـرژم
دەبیـنم ئێـوە دامـاو و هـەژارن
کـز و خـەمبار و زار و لێـو بـە بـارن
منـیش بۆیـە پەرێـشان و پەشـێوم
دەبـینی بـاری خـەم نیـشتووە لـە لێـوم
نەخۆشـن ئێـوە، بۆیـە مـن نەخۆشـم
ئەسـیرن ئێـوە، بۆیـە رەش دەپۆشـم»
بە قوربانت دەبـم ئـەی دایکـی دڵسۆز
مەبـە چـیدیکە تـۆ دڵتـەنگ و ئـاڵۆز
تەماشـا کـە کـوڕی تـۆ شـادن ئێـستا
هـەموو سەربەسـتن و ئـازادن ئێـستا
«دەزانـم رۆڵـە گیـان خـەڵکی مـەهاباد
لـە ژێـر دەسـتی کـران رزگـار و ئـازاد
بـەڵام رۆڵـەم بـرای ئێـوە لـە سـەقز
تەماشـاتان دەکـەن دامـاو و سـەر کـز
چ شـەرمە کـاری ئێـوە پێکـەنین بـێ
بـەڵام کـاری ئـەوان گریـان و شـین بـێ
ئەگەر پێت خۆشە جلکی رەش نەپۆشـم
بکـەن ئـازاد کـوڕانی دیـم و خۆشـم»

لەبەر خۆت دارنە دایە جلی رەش
دڵت روون بێتەوە کوڵمەت ببێ گەش
هەنیسکان بەس بدە چیدی مەکە شین
ببینە بەیرەقی سوور و سپی و شین
ببینە «پێشەوای» مەشهووری ئێمە
ببینە تۆ رەئیس جەمهووری ئێمە
ببینە هێزی پێشمەرگە و بزانە
کە نووکی نێزە شمشێری ئەوانە
لە ژێردەستی دەکا رزگار و ئازاد
تەواوی کوردەواری وەك مەهاباد

مەهاباد ١٣٢٤/١١/١٢

نەورۆزی رزگاری

بە بەرگی سەوز رازاوە قەد و لاپاڵ و شیو و دۆڵ
چرۆی دەرکردووە دار و ملی دا یەکتری گیا وو گوڵ
بە سەر بەفری کەویدا کرد شەماڵی خاکەلێوە خۆڵ
رەفیقان رۆژی کوردانە بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

چلەی زستانی ناخۆش بوو تەزووی سەرمایە پیاوی سڕ
دەکرد و کووچە و کۆڵان لە بەفر و لیتە بووبوون پڕ
بەهار هات و دەخەملێ کێو و دەشت و بەندەن و لاخڕ
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە، جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

بە سۆزەی بای بەیان لێوی کراوە خونچەیی خەندان
لە سەر چڵ بلبلی شەیدا لە خۆشی گوڵ دەڵێ بەندان
بەجێ هات نارەزووی لاوان و گەرمە کۆڕی گۆوەندان
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

لە خۆی داوە بەرەڵبێنە کچی کابانی گەردن کێل
بە ناز و غەمزە دەڕوانێ، دەکا شینکەی نەرم پێشێل
لەگەڵ بۆنی وەنەوشە تێکەڵاون بۆنی عەتر و هێل
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

سەری کوێستانی بەرزی کوردەواری تێی نەکەوتووە خاڵ
لە دەشت و بەرپەساران هەڵدراون چادر و رەشماڵ
نەما بێگانە تاکوو جێژنەمان لێ تاڵ بکا ئەوساڵ
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە

بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە
حەساوە پیاوی رووت و قووت و بێ‌ئەنوا و بێ‌ئێروو
ژیاوە گیانلەبەر دیسان، لە کون هاتە دەرێ مێروو
لەسەر گوێسوانە دەخوێنن بە پۆل پاساری و سێروو
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

لە دنیادا کەمە هاوتای بەهاری جوانی کوردستان
ئەویش ئەوساڵ کە لایێکی نەجاتی بوو لە ژێر دەستان
لە خۆشی ئەم وڵاتە شاعیریش بۆتە هەزاردەستان
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

تەورێز - ۱۳۲۵/۲/٦

پێکەنینی گوڵ

کاتی کازیوە پێش گزنگ بوڵبوڵ
لە شەقەی باڵی دا هەتا کن گوڵ
گوتی: ئەی نازەنینی عیشوەفرۆش!
کەمکەمە دیارە بێوەفایی تۆش
بۆ شنەبا هەیەتی لێرە ڕێ؟
بۆ پەپوولە بە دەورەتا دەگەڕێ؟
چەپکی تۆ باغەوان دەکەن دەسگێڕ
لە خەیابان و کووچە وو بازێڕ
دەتفرۆشن بە قیمەتی هەرزان
دەتدەنە دەستی ناکەس و هەرزان

بۆیە سووك و چرووكی ناو چەمەنی
لەوەتی بووی هەمیشە پێدەکەنی
هەڵگەڕاوە بە ناز و گوڵ پێی گوت
شێت و شووری کە شرت و شۆمت شوت
وەکوو تۆ ناشقە پەپوولەیی زار
بۆ بە خۆڕایی ئەو بدەم نازار
شنەبا ڕێ نەدەم کە بۆ لای خۆم
کێ دەبا بۆ هەموو وڵاتێ بۆم؟
گوڵ لە کن کەس نیە عەزیزم سووك
سەری زاوایە جێی و باوەشی بووك
من کە ناگاتە هەفتەیەك تەمەنم
بۆچی بگریم و بۆچ پێنەکەنم

مەهاباد - ١٣٢٥

بلوێری شوان

نیوەشـــەوە، دنیـــا خـــامۆش
دێتە گوێم ئاهـەنگێکی خـۆش
ئاهـــەنگێکی گیـــان پـــەروەرە
شـــادیهێنـــە، خەفـــەتبـــەرە
ئاهـــــەنگێکی دڵنـــــەوازە
تـــارە؟ یۆڵۆنـــە؟ یـــا ســـازە؟
نـا... نـا... ئاهـەنگی بلـوێرە
جـا وەرە گـــوێی بـــۆ رادێـــرە
هەزار خۆزگەم بە خۆت شـوانە
کـە بـەو مانگەشـەوە جوانـە
دانیـشتووی لـە رژد و هەڵدێر
پەنـــجە دەبزێـــوی لـــە بلـــوێر

دەگـەڵ تەبیعـەت هـاودەمی
شـادی، بەکـەیفی، بـێخـەمی
ئاغـاش بـە نۆکـەر نـاگری
وەك مـن لـە داخـا نـامری
وەرە شـوانە هـەموو شـەوێ
نیوەشـەوێ، کـاتی خـەوێ
لـەو کێـو و نواڵـە زەنـوێرە
تـێ توورێنـە لـەو بلـوێرە
لـە سـەر ترۆپکـی ئـەو کێـوە
پەنـجە لـە بلـوێر ببزێـوە
بـا کێوەکـە دەنـگ داتـەوە
شـاعیریش خـەو بیباتـەوە

هەواری کرماویلە - ١٣٢٥

کورد و ئازەربایجانی

تێپەڕی ئەییامی دیلی ئێستە هەنگامی ژیانە
خۆی مەڵاس دا مامەڕێوی نۆبەتی شێری ژیانە
هەرچی پێت دەکرێ بکە ئەی دوژمنی خوێڕی و بزانە
باوی لاوی کورد و تافی گەنجی ئازەربایجانە
خۆی لە خوێناودا دەبینێ هەر کەسێك دوژمن بەوانە

با لە قوڕ نیشێ و لە هەش نێ دوژمنی وان پیل و شانی
چونکە ئەوڕۆ یەکتری گرت کورد و ئازەربایجانی
ئەوکی ئیستیعماریان گرت وەك بەڵاکەی ناگەهانی
تازە بەربوونی مەحاڵە تا نەدا یەکجاری گیانی
سوحبەتی پێ ناکرێ پەنجەی بەهێزی ئەو دووانە

ئەو کەسەی چەندێك لەوەی پێش لێی دەدا لافی خودایی
نەیدەهێشت ئێمە هەمانبێ قەت لەگەڵ یەکتر برایی
کوانێ لە کوێیە ببینێ پۆلی پێشمەرگە و فیدایی
تێبگا نایبێ لە دەست ئەو نۆجوانانە رەهایی
ئەم کوڕی سمکۆی دلێرە، ئەو نەوەی سەتتارخانە

لاوی ئازای کوردەواری نێرەشێری کاتی جەنگە
گەنجی ئازەربایجانی وەك پڵەنگی تیژچەنگە
تێگەیشتن نۆکەری بێگانە بۆ وان عار و نەنگە
پەنجەیان ئێستا لەسەر شیرە، لەسەر ماشەی تفەنگە
هەر بە ئاستەم بێتە روو بێگانە دەکرێتە نیشانە

کۆشکی زۆرداری جمیوە، هەر نەماوە زوڵم و بێداد
وەك بەهەشت خەمڵیوە خاکی پاکی کوردستانی ئازاد
موڵکی ئازەربایجانیش بۆتەوە مەعموور و ئاباد
دوژمنی بێگانە بتبینم هەمیشە پەست و ناشاد
چۆن ببوویە باعیسی وێرانی ئەم دوو خاکە جوانە

کورد و ئازەربایجانی هەر دوو داوایان رەوایە
هەر بژین و پایەدار بێ یەکیەتی ئەم دوو برایە
میللەتی ئێمە هومێدی زۆر بە کاری پێشەوایە
ئەو کوڕە ئازا و نەبەرد و مەردە بۆ میللەت قەڵایە
دەك بمێنێ تا ئەبەد ئەو کوردە زانا و قارەمانە

تەورێز - ١٣٢٥/٢/٦

ڕۆژگاری ڕەش

ئەو ساڵ جێژنەمان تاڵە — دوژمنی زاڵم زاڵە
لاو جێیان سیاچاڵە — دەستی دۆیان بەتاڵە

گاڵتە و گەپ و پێکەنین — شەوداوەت و هەڵپەڕین
جێگای خۆیاندا بە شین — دیسان خەمیان دابەشین

پۆلی جوان و نەشمیلان — دەستەی دەسماڵ تەنزیلان
ئەوساڵ ناچن بۆ دیلان — نەنگە دیلان بۆ دیلان

بڕا نانی سەرخوانان — گرا لاوی گوێسوانان
کاڵ بۆوە پەنجەی جوانان — کوانێ گەمەی جێژوانان؟

وەپاش کەوت خەباتمان — داگیراوە وڵاتمان
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان — رووخا کۆشکی ئاواتمان

نەهاتی و تەنگانەیە — باو باوی بێگانەیە
خەزری ئەو یەکانەیە — لێمان لە بەهانەیە

بووینەوە دیل و یەخسیر   وڵاتمان کرا داگیر
راوکەر بوونەوە نێچیر   یۆسف خرانە ناو بیر

حکوومەت نیزامییە   تۆزێک ئازادی نییە
ئامانجی :دوژمن چییە؟   قڕکردنی خەڵکییە

کە شەو داهات دیژبانی   لێمان دەچێتە سەربانی
تفەنگی لەسەر شانی   بۆتە رۆستەمی سانی

دەڵێ فەرمووی فەرماندەر   لە شامەوە تا سەحەر
هەر کەس لە ماڵ هاتە دەر   «کلکش بکن پسر»

داخرا دەرکی رۆژنامە   شکاون نووکی خامە
کوردی نووسین حەرامە   دوژمن دەڵێ بێ تامە

دڕان کاغەز و دەفتەر   گیران شاعیر و نووسەر
کۆمەڵێک بوون دەربەدەر   کۆمەڵێکیش دەس بەسەر

خوێندن بە زمانی خۆمان   سووچ و تاوانە بۆمان
چاپخانە و بڵیندگۆمان   بوونە بەردی بن گۆمان

لە لایەک قات و قڕە   لە لایەک کوشت و بڕە
هەموو کەس حاڵی شڕە   دوژمن نان و دۆ بڕە

ئـازان وەكـوو سـەگی هـار   دەخولێتـەوە لـە نـاو شـار
درۆزن و ریاكـــــــار   دز و جـەردە وو بـەدكردار

بـەرتیلخـۆر و گورگـەمێش   وەك سەگی سەر خۆڵەمێش
چەنە سووك و دەم لـە پێش   بـە فیـشاڵ و كێـشەكێش

ئەمنیـــە وەك داڵ و قـەل   بـڵاو بوونـەوە نـاو گـەل
كـێ ئازایـە بڵـێ لـەل!   هـەتا بیكـەن شێت و شـەل

بـۆ خۆیـان پـێ رادەگـەن   خەڵكی لە كونەڕەش دەكەن
تـا پـشووی دێ لێـی دەدەن   بـە قەمـچی وەك خـەرەزەن

لە پیـاوی ئـازا و سـەركەش   لە زەحـمەتكێشی بـێبـەش
ئـــاخنراوە كونـــەڕەش   نـابینی كەسـێ رووگـەش

دەستیان كرد بـە رەش بگیر   ناپــارێزن جـوان و پــیر
دێ زرەی كـۆت و زنــجیر   هەر لێمان دەسوون شمشیر

پیـاوی مـازاد و ماڵیـات   دەســـووڕێنەوە دێهــات
دەستێنن دەغـڵ و داهـات   لـە كرمـانج و ئاغـاوات

ئاغـا زانـی ئـەو جـارە   ئـەو قەنـدە ژەهـری مـارە
پـێشبـینی كـاك هـەژارە   ئێـستا شـەق بـە خـەروارە

قەندی بە زاری تاڵە   دەدا باجی پێنج ساڵە
چاو لێ‌پۆشین مەحاڵە   کار ئێستا بە گۆپاڵە

نۆشی گیانی بێ هەی گۆڕ   گێژی، گەوجی، لەخۆگۆڕ
با هەر سەری بکا شۆڕ   بۆ دوژمنی مچ و مۆڕ

بە قەند و شەکر و کوتاڵ   بۆ ئێمەی دێنا راماڵ
ئێستا کەوتووە وەك سیپاڵ   لە گشت لا دەیدەن رەپاڵ

سواریان کردن پیادە   جامیان کردن بێ بادە
داریان کردن ئامادە   شەهید کران «بەگزادە»

لە سەقز و لە بۆکان   شین و شەپۆڕە و گریان
تێکۆشەر لە دار دران   قارەمان لە ناو بران

لە چوارچرای مەهاباد   لە کانگای بیری ئازاد
دەستی رەشی ئیستیبداد   چەقاندی داری بێداد

لە کاتی نیوەشەوا   لە جەنگەی شیرین خەوا
کرا کاری نارەوا   لە دار درا پێشەوا

رۆڵەی وەفاداری کورد   پێشەوای ئارام و ورد
بۆ کورد ژیا، بۆ کورد مرد   گیانی فیدای گەلی کرد

زانا بوو، کوردپەروەر بوو   پێشەوا بوو، رابەر بوو
هەر کورد نەبوو بەشەر بوو   خەمی خەڵکی لەبەر بوو

بۆیە دێوی ئیستیعمار   کۆنەپەرستی زۆردار
زاڵم، خوێنڕێژ، بەدکردار   بۆیان ئامادە کرد دار

رۆڵەی کوردی بلیمەت   نەترسا لە دار و پەت
پشتی نەکرد لە میللەت   وا دەبێ زیپك و هیممەت

بەڵام کوردە نابەزێ   بەو زەبرانە ناتەزێ
لە رقان لێو دەگەزێ   کە سوار بوو دانابەزێ

داخدارە، خوێنی دیوە   بێدارە، خۆی ناسیوە
لە دوژمن راپەڕیوە   باسکی لێ هەڵماڵیوە

بەکار و توند و تۆڵە   خۆی ساز دەکا بۆ تۆڵە
ورد دەکا وەك پڕپۆڵە   تاج و تەختی ئەو زۆڵە

کوڕ و کچ و پیاو و ژن   ئێستا لێوان دەکرۆژن
دەرۆستیان نایە دوژمن   دەیئەنجنن، دەیکوژن

گردبداغ ـ ١٣٢٦

کچی مەهاباد

لـــەباری، نـــازەنینی، نـــەرم و نـــۆڵی، دڵتـــەڕی، شـــادی
لـە چاوی بـەد بـە دوور بـی ئـەی کـچی جـوانی مـەهابادی!
لـــە جوانیـــدا، لـــە پاکیـــدا، نیـــە هاوتـــات و نازانـــم
فریـــشتەی ئاســـمانی یانـــە پـــەروەردەی پـــەریزادی؟
سەری کوڵمت گەشـە هـەر وەك گـوڵی کوێـستانی کوردسـتان
لەبـەر بـەژنت دەبـێ سـەر دانـوێنێ خـەڵقی شـمـشادی
دڵـی سـەد عاشـقت کـردە نیـشانەی تـیری موژگانـت
کـچی کـوردی! لـە تـیر ئاویتنـا مەعلوومـە ئوسـتادی
بە شـمشیری دوو ئەبرۆت جەرگی خەڵکی لەت دەکـەی دیـارە
دەزانـی چـەك لـە کـار بـێنی، کـچیش بـی تۆرمـەی مـادی
لـە سـوێیانت وەهـا دێوانـە بـووم چاومەسـتی خـوێنشـیرن
لـە قـەڕنی بیـستەما رەنگـە رەچـاو کـەم کـاری فـەرهادی
ئەوێـستا تـۆ لـەوێ دیلـی دەسـی بێگانـەی و ئـەمنیش
لـە دووری تـۆ دەکێـشم رەنـج و دەرد و داخـی بـێ مـرادی
زەمانـە هـێمنی تـۆی وێڵـی دەشـت و چـۆڵ و سـەحرا کـرد
فەرامۆشـی مەفـەرمـوو، جاروبـارە هـەر بکـە یـادی

شیوه رمزان - ١٣٢٦

بەهاری کوردستان

شـــەماڵ هـــات بـــە گاڵـــەگاڵ
هـــەور بـــوون گـــەواڵ گـــەواڵ
پـشکووت گـوڵی گـەش و ئـاڵ
بلبـــــل کەوتـــــە ناڵـــــەناڵ

بـــە لـــەنگێزە، بـــە بـــاران
بـــــە شـــــنەبای بـــــەهاران
توانـــــــەوە وەك جـــــــاران
کـــــەوی بـــــەفری نیـــــساران

نـــەما مـــژ و ســـەرما و ســـۆڵ
نـــە ســـیخوار مـــا نـــە ســـەهۆڵ

تەرت و رژد و شیو و دۆڵ
لێی هاتە دەر گیا و گوڵ

دەشت و چیمەن رازاوە
کێو و بەندەن نەخشاوە
زۆنگ و چێنکە ژیاوە
گیا سەری پێوە ناوە

لە هەوشین و گەدە و لەند
لە کوێستانی دە سامڕەند
هەڵز و بیزا و گیابەند
تێک چڕژا، بۆتە زەمەند

مەندۆك و خاو و کەما
لە نەرمان و ئەستەما
بە سروە هاتنە سەما
وەیشوومە و سەرما نەما

وێستاوە زەنگوڵ زەنگوڵ
ئاونگ لە سەر پەلکی گوڵ
لە سەر چڵی سوورە گوڵ
بلبل دەخوێنێ بە کوڵ

دیسان لە چیا و لە رازان
دێ سیرەی سەقر و بازان
پێم خۆشترن لە سازان
لە ئاهەنگ و ئاوازان

بژوێنە هەموو ولات
زیندوو بۆتەوە مالآت
جەنگەی بانەمەڕێ هات
بەرەو کوێستان چوو خێلات

دیسان هات وەکوو جاران
هەوهەوی شۆڕەسواران
ویڕەی جلیت و داران
خرمەی ناڵ و بزماران

هات خرینگەی زەنگ و قۆڕ
لوشمەلوشم و هۆڕەهۆڕ
هۆقەهۆق و بۆڕەبۆڕ
حیلەی جانوونەسپی تۆڕ

کاڕ و کووڕی بزن و مەڕ
لرفەلرفی لۆک و نەڕ

کۆڕژنی ئەسپی بەدفەڕ
گوێچکەی پیاوی دەکا کەڕ

وەنەوشەی جوانی خۆشبۆ
هاتە دەر لە لێوی جۆ
دار دەری کردووە چرۆ
کەروێشکەی کرد گەنم و جۆ

سوێسن و بەیبون و شللێر
رواون لە جێگای زەنوێر
قەڵبەزی بەست ئاوهەڵدێر
شەپۆلان دەدا ئەستێر

بۆنی خۆشی هەڵاڵە
پیاو مەست دەکا لە نواڵە
وەك شەهیدە گوڵاڵە
لە خوێناوا شەلاڵە

گرمەی هەوری بەهاران
دێ بەیان و ئێواران
خوناوەی وردە باران
تەڕ دەکا گەڵای داران

ئــــەو ترۆپـــك و نـــشیوە
ئــەو یـــاڵ و خــڕ و شــیوە
لـە گـوێن بەهەشـت خـەملیوە
کــێ مەڵبەنـدی وای دیـوە؟

تــیرەگ و گـــەوە و لاپـــاڵ
پێیـــدا درا ئـــالآی ئـــاڵ
سەرچـــاوەی ســـارد و زوڵاڵ
هــەڵقوڵی وەك زیـــوی قـــاڵ

هـــات لــــە رەوەز و زەردان
قاسپەی کـەوی سـەر بـەردان
ورتـــــەورتی هـــــەوێردان
دێ لـــە نـــاو شـــیناوەردان

لــە کـن کارژیلـە و بەرخـەل
لــە کـن بـزن و مـەڕی شـەل
کـە بۆیـان هەڵکـەوێ هـەل
کـچ و کـوڕ دەکـەن هـەمزەل

کیژۆڵـەی شـۆخی جـوان چـاك
شـــۆڕەژنی داوێـــن پـــاك

رووهەڵماڵاو و بێباك
دەڕەتێنن زاو و ماك

فیتەی شوان، ئۆحەی گاوان
دێ لە مۆڵگە و دەراوان
دێتە گوێ لاوكی لاوان
بالۆرەی بەڵەك چاوان

منداڵ لە رژد و هەڵدێر
بەر دەدەنەوە تاوێر
شوانە لەسەر بەردەبێر
تێی توورِاندووە لە بلوێر

مەڕ لە گۆشتا بووە سوور
خۆ هەڵداوێن شەك و كوور
گەماڵ دەكەن چەق و لوور
سەوەڕیان دەچێ بۆ دوور

كچی لەباری رەوەند
هەڵیكرد بەڵەك و زەند
كەزی هۆنیەوە وەك بەند
كوڕان دەگرێ بە كەمەند

لەبەر دەرکی رەشمالاّن
دەبینی چاو کەژالاّن
دلاّن دەبەن بە تالاّن
کاس دەکەن کورِ و کالاّن

لێو ئالّن، دەم بچووکن
خوێن شیرن، رەزاسووکن
کولّمەیان وەك گولّووکن
گەورە کچن، نۆبووکن

شل و مل و لەبارن
چاو بە کل، گوێ بە گوارن
دەسمالّ پوولّەکەدارن
شەدە و گێلگێلە لارن

ناسك و نەرم و نۆلّن
خاوێنن، سپی و سۆلّن
بلّباسی و توند و تۆلّن
بە مژۆلّ جەرگان دەکۆلّن

هەلّیانمالّیوە باسك
باسکی قەلّەو و ناسك

کە دەکەن تاسکەتاسک
رەوەکتـرن لە ئاسک

کیژی مەرزینگ و سەکرن
بە لەنجە و لار رادەبرن
ناز دەکەن، چاو دادەگرن
کوڕگەل دەبەریان دەمرن

کابانی قۆڵ بە بازن
شەنگەبێری کێل گەردن
لە نێو مەڕ دێن و دەچن
وەک پۆلی پۆڕان دەچن

سوێسن و وەنەوش و هەمین
کەژێ و خەندان و جەمین
خاسێ، کەوێ، خاتووزین
بە پۆل دەچنە مەڕدۆشین

زێڕن و کابان و مێرێ
دانیشتوون لەبەر بێرێ
ئەستێ دەکا هاوێرێ
گوڵێ بەرخان دەژمێرێ

خونچە و گوڵووك و گەوەر
شەم و كەژاڵ و دڵبەر
زین و مرۆت و ئەسمەر
لە تاوڵی هاتوونە دەر

مامز دایگرتووە شیری
ئاسك دەكوشێ پەنیری
ناز دەشێلێ هەویری
كاڵێ دەكا نان تیری

ئامان چۆتە كوڵێنێ
پەری مەشكەی دەژێنێ
بەسێ لۆركێ دەكوڵێنێ
خەیاڵ ئاوردووی دێنێ

هێمن لەسەرەخۆ بە
نەكەی بچی بۆ هۆبە
دەنا دەشكێنی تۆبە
ئاور دەگری وەك سۆبە

نێزە - خاكەلێوەی ١٣٢٦

بابردەڵە

لەبەر نازاری ژینی نالەباری
دەناڵێ بلبلی شەیدا بە زاری
بە سۆز و داخەوە دەیگوت فەقیرم
پەڕوپۆم هەڵوەری، بێ‌وادە پیرم
مەلێکی فێری دارستان و لێڕ بێ
قەفەز پیری دەکا با شووی لە زێڕ بێ
تەلار و سەرسەرا و کۆشک چ دێنێ
کە کۆیلە وەرهەمی تێدا هەڵێنێ
لەگەڵ کازیوە بۆی نەفرم چلاوچڵ
نەبینم گوڵ، چلۆن نارام دەبێ دڵ؟!
چ خۆشە عیشق و سەرمەستی، چ خۆشە
چ خۆشە ژین بە سەربەستی، چ خۆشە

چ تاڵــــە کۆیلــــەتی و دیلـــی، چ تاڵـــە
بــە کــەم بــێ ژیــنی وا پـــڕ ئــاه و ناڵــە
من و کونــجی قەفــەز ئــەی داد و بێـداد؟!
ئــەمن دیلــم، قــەلیش سەربەسـت و ئــازاد!
لەسۆی هێلانەکەم لەت ـ لەت بـوو جـەرگم
لــە تــاوی گــوڵ نــەمام، نێزیکــە مــەرگم
دەبــێ چــەند بــەرد لــە هێلانــەم گرابــێ؟
گــوڵی ســوورم چـلۆن پــەڕ ـ پـەڕ کرابــێ؟
دەبــێ چــۆن فێــر کرابــێ بــاڵ بکــا کــل
لەبـــەر پلــــلاری دوژمــــن بێـــچوە بلبــل
دەســا ئــەو راوکــەرە کــوێر بــێ لــە چــاوان
مــــنی خــسته قەفــەز بــێ ســووچ و تــاوان
چ ئینـــسافە ئــەمن بــەو دەنگــی خۆشــم
ئەســیر و دیـــل و زینـــدانی و خەمۆشـــم
بــەڵام ئێــستا قــەلی رووڕەش لــە گــوڵزار
بــە قارەقــاڕ دەدا گــوێی خــەڵکی ئــازار
گوتـــم ئــەی بلبلــی خــەمگینی دڵمەنــد
مەناڵێنــە لــە دەس داو و لــە دەس بەنــد
بزانـــە تــــۆ ئــەوی ئــەهلی هونــەر بـــێ
دەبــێ یــا دەسبەســەر یــا دەربــەدەر بــێ

هونەرمەند و ژیانی خۆش مەحاڵە
هونەرمەند رەنجەڕۆیە، ژینی تاڵە
وریںگە خۆشەکەت بۆ تۆ بەڵایە
ئەتۆ خۆشخوێنی حاڵت بۆیە وایە
ئەگەر نەتبا وریںگە و دەنگی وا خۆش
بەرەڵڵا بووی وەکوو ئەو رووڕەشە تۆش
منیش ئەی بلبلی بەندی وەکوو تۆم
وەها دوورم لە هێلانە و گوڵی خۆم
منیش وەك تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور
منیش هێلانەکەم لێ کراوە خاپوور
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قوڵکە، تاوێك لەو چڵووکەم
منیش زۆرداری پەرزەی لێ بڕیوم
منیش بەدکاری بواری لێ تەنیوم
منیش بێدادی شاباڵی شکاندم
بە ناکامی لە خوێناوی تلاندم
منیش چونکە بڕێك خاوەن هونەر بووم
هەمیشە رەنجەڕۆ بووم، دەربەدەر بووم
هەزار گۆوەند و سەد پەندم بەسەر هات
لە ئامێزم نەگرتووە بووکی ئاوات

هەزار سوڕکەم لە بن هەنگڵ دراوە
دەمم گیراوە، چاوم بەستراوە
لە ئامێزی گەرم بێبەش کراوم
وەکوو تۆ تووشی رۆژی رەش کراوم
ژیانم پڕ لە رەنج و دەرد و داخە
ئەوە گیرساومەوە لەو کێو و شاخە
کەسێك نەیپرسی، نەیزانی چلۆنم
لە یادان چوومەوە، چیرۆکە کۆنم
بە شەو ژان و پەژارەم دێنە پاڵێ
بە رۆژ ئۆقرەم نیە ساتێك لە ماڵێ
بەڵام هاودەردی ئازیزم! هەتا هەم
وەکوو تۆ دەردی دڵ ناکەم لە دەس خەم
ئەمن پێم خۆش نیە ئاودەنگی قەل بم
ئەمن پێم خۆش نیە بێزراوی گەل بم
هەتا دوژمن نەگەوزێنێ دەخوێنم
دەخوێنم بۆ گەلی خۆم، هەر دەخوێنم

١٣٢٦

فرمێسکی گەش

قــەت لــە دنیــادا نــەبوو بێجگــە لــە ناخۆشــی بەشــم
مـــات و دامـــاو و پەشـــێو و بێکـــەس و چارەڕەشـــم
ســەردەمێك ئــاوارە بــووم و مــاوەیێکیش دەس بەســەر
نەمدی رووی ئاسوودەیی، هەر تووشی گێرە و قەرقەشم
دابــی کــوردی وایــە، کــەس لاگــیری لێقــەوماو نیــە
بۆچــی ســەرکۆنەی بکــەم لــێم زیــزە یــاری مەهوەشــم
تیغــی بــیٚمــەیلی و جــەفای ئــەو نازەنینــە دلڕەقــە
جــەرگی لــەت کــردم بــە جارێــك ئەنــجنیویە سینەشــم
کوشتمی و شەش خانی ئومـمێدی لە من گرتن حـەریف
مــۆرە هەڵــداوێم و بێهــوودە بــە هیــوای دووشەشــم
نــابینی زەردە لەســەر لێــوی کەســێ لــەم شــارەدا
گــەر خــەم و دەردی دڵــی خۆمیــان بەســەردا دابەشــم
خۆشەویـــستی گۆشـــەکەی تـــەنیایی هـــەر ئەژنۆکەمـــە
بۆیــە رۆژ و شــەو وەهــا گرتوومەتــە نێــو باوەشــم
نایــەڵێ دوژمــن بــە رەنگــە زەردەکــەی مــن پێکــەنێ
تــا دەمــی مــردن ئــەمن مــەمنوونی فرمێــسکی گەشــم
شــاعیرێکی راســت و یــەکڕووم و فیــداکار و نەبــەز
کوردە! موحتاجی مـحەك نیم، زێڕی بێغـەلل و غەشم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٧

گریانی نیوەشەو

شـەوانە ئـەو دەمانـەی شـەو دەگاتـە کـاتی نیـوەی شـەو
خەڵك نووست و لە چاوی من کەسەر دیسان رەواندی خـەو
سـکووتێکی بەسـام سەرتاسـەری ئـەم دێیـە دادەگـرێ
دەڵێـی هـەر زینـدەوارێکی هەیـە لـەو دێیـەدا دەمـرێ
لـە هـیچ لا خـشپەیەك نایـە، چـرای مـاڵێکی نایـسێ
بە ئەسپایی لە مـاڵ دێمـە دەرێ، دەخوشم وەکـوو نیسێ
تـەك و تـەنیا بـە ئـارامی دەچـم بـۆ گردەکـەی بـەر دێ
بە دڵتەنگی و کز و خـەمناکی رادەکـشێم لەسـەر بـەردێ
دەکـەم جـا سـەیری ئەسـتێران و هەڵدەمـژم شـنەی شـەوبا
شەو و بێدەنگی چەند خۆشە، هەمیشە خۆزگە هەر شەو با
وەکـوو ئـاوالّی چـاك ئەسـتێرەکان گـوێ رادەدێـرن بـۆم
هەتا بۆیان بەیان کـەم مـوو بـە مـوو رازی دەروونـی خـۆم
کـوڵم هەڵدەسـتێ ئـەو جـارە و لەبـەر دەردم دەنـاڵێنم
هـەتا ئـاوری دڵـم دەکوژێتـەوە ئەسـرین دەبـارێنم
شـەوانە گـەر نەکـەم ئـەو شـیوەن و نـاڵین و گریانـە
دەسـووتێنێ وجـوودم ئـاگری ئـەم جەرگـە بریانـە
بـەڵێ گریـانی نیـوەی شـەو دەکـا ناسـۆری دڵ مەرهـەم
کوڵ و کـۆم دادەمـرکێنێ و بـەجێ دێڵـێ دڵـی مـن خـەم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٧

ئارەزووی فڕین

ژین بە یەخسیری و دیلی بێکەڵکە
بۆیـــە لەمێـــژە لـــە ژیـــنم تێـــرم
گوزەران بـۆ مـن لـەناو ئـەم خەڵکـە
سـەختە، ناخۆشـە، چـۆنی رابـوێرم؟

هێـــزم لـــێ بـــڕا تاکـــەی دەربـــەرم
لـەناو مەینـەت و دەردی سـەرزەمین
ئـەوە بەینێکـە کەوتۆتـە سـەرم
بـیری ئـازادی و ئـارەزووی فـڕین

بەڵام داخەکەم نیمە باڵ و پەڕ
کە بفڕم، بڕۆم خۆم بدەم نەجات
بچمە شوێنێکی لێی نەبێ بەدفەڕ
لە باوەش بگرم نۆبووکی ئاوات

ئەی سرووەباکەی بەیانی! وەرە
بە شنەشن و پشووی خۆت توند کە
لەسەر ئەو دنیا نەویەم لابەرە
هەتا دەتوانی ئەمن بڵند کە

نانا هەورەڕەش! ئەتۆ نەوی بە
لەو بەرزانەوە وەرە بەرەو خوار
کەمکەمە وەرە رێکی زەوی بە
لەسەر پشتی خۆت ئەمن بکە سوار

ئەو جار هەستەوە بڕۆ بەرەو ژوور
مەوێستە هەتا تەشکی ئاسمان
بمبەرە نزیك ئاسۆی جوان و سوور
نەجاتم بدە لە کاولی خەمان

شیلان ئاوێ - ١٣٢٨

خونچەی سیس

دیـــــتم لــــــەناو دار و دەوەن
لەســـەر چـڵی ســـوورە گوڵێـــك
هـەڵكورمابوو، دەیكـرد شـیوەن
بـــــەری بــــەیانی بولبولێـــــك

گوتـــم ئـەی مـــەلی دڵــسووتاو
چـــیە، بــۆ دەنـــاڵی بــە تـــاو؟

كــــە ناڵینــــت بـــۆ ئەوەیــــە
گوڵــــــت وا زوو هــــــەڵوەریوە
ئــــەو ناڵینـــــە بـــێ فایدەیـــە
بۆچــــی نـــازانی، نەتــــدیوە؟

گــولْ حەفتــە ناباتــە ســەریْ
ســیس دەبێـــت و هەڵـــدەوەریْ

وەڵامــــی دامـــەوە بولبـــول
بـــە شـــێنەیی، بـــە کـــاوەخۆ
گـــوتی نانـــاڵێنم بـــۆ گـــولْ
کـە سـیس بـووە، دەزانـی بـۆ؟

ئـــەو عـــومرێکی رابـــواردووە
پـــشکووتووە جـــا سـیس بـووە

نـــاڵینی مـــن بـــۆ خونـــچەیە
بـــۆ خونـــچە پەشـــێوە حـــاڵم
ئـــەو داخـــە لـــە دڵمـــدا هەیـــە
بۆیـــــە هەمیـــــشە دەنـــــاڵم

ئەو، پێش پشکووتن سیس بووە
بـــە جوانەمـــەرگی مـــردووە

شیلان ناویْ - ١٣٢٨

گۆمی خوێن

عــــەزیزم بۆچـــی تـــۆراوی لـــەخۆڕا؟
چ قــەوماوە؟ دڵــی تــۆ بۆچـی گــۆڕا؟
ئــەتۆ وا زوو لــەبیرت کــردم ئەمـــــا
فەرامۆشــت نەکــەم شــەرتە لــە گــۆڕا
لــە مــنڕا خــۆ خەتایــەك رووی نــەداوە
ئەدی بێمەیلی بـۆ رووی دا لـە تـۆ ڕا؟
ئەســیری کەزیەتــە کــۆتری دڵــی مــن
دەبــێ حــاڵی چ بــێ کــۆتر لــە تــۆڕا؟
ســەر و مــاڵ و کــەماڵ و بــیر و هۆشــم
لــە نــەردی عیــشقی تــۆدا پــاکی دۆڕا
لە چاوم دێ بــەخوڕ فرمێــسکی خــوێنین
کەچـی ئـەم گۆمــە خوێنــە هەڵنەچــۆڕا
من و لاشەی پەپوولە مایــنەوە و بــەس
شەوی دووری، شەمیش تواوە لـە کـۆڕا

١٣٣٢

ئاواتی بەرز

لاگری سولّحە تەواوی رەنجبەری وشیاری کورد
چاوەنۆڕی دەرفەتێکە خەڵکی لادێ و شاری کورد
کونـدی شوومی شەڕ لە زەندۆڵان خزی بە دزی و فزی
کۆتری سولّح و ئاشتی نیشتووە لەسەر دیواری کورد
دەستی دا دەستی برای و هاتە ناو کۆڕی خەبات
کیژی نەشمیل و لەبار و شۆخ و گوێ بە گواری کورد
کورد گوتوویە سوار هەتاکوو نەگلێ قەت نابێ بە سوار
ئێستە چابوك سوارە، چونکە زۆر گلاوە سواری کورد

فێری زۆر دەرسی بەکەڵك و باشی کردین تێشکان

جا ببینە راپەڕین و شۆڕشی ئەمجاری کورد!

بەیت و بالۆرەی هەزار جار بۆ بڵێ کۆنەپەرست

تازە وێژینگێکی نادا دیدەکەی بێداری کورد

رۆژبەڕۆژ قایمترە، مەحکەمترە، بڕوایەکەی

دەمبەدەم چاکتر دەبێ، باشتر دەبێ، ئاکاری کورد

بێوچان دەڕواتە پێش و ڕێگە دەبڕێ بۆ هەدەف

زۆر لە ساڵان روونترە ئەو ساڵەکە ئەفکاری کورد

کورد بەزینی بۆ نەبوو دەستی نەدا، با دوژمنیش

رانەوەستابێ لە تاڵان و بڕۆ و کوشتاری کورد

ئەو لە ئازار و شکنجەی قەت نەبوو خافڵ، بەڵام

کوردی کردۆتە سماتە جەزرەبە و ئازاری کورد

سەد هەزار بەرگێڕەوەی با بێتە سەر ڕێ، ئاخری

هەر دەگاتە مەنزڵی ئاوات و خۆشی، باری کورد

مافی کوردی هەر دەبێ بستێندرێ بستێندرێ

دوژمنی کورد تێگەیشتووە ناکرێ باشاری کورد

وا گزینگی دا بەیانی جوانی ئازادی بەشەر

رۆژی روناکە، نەماوە زوڵمەتی شەوگاری کورد

نایەوێ یاریدەران و کۆمەگی ئەسڵی چوار

جووجەڵەی ئاغای «ترۆمن» وێی کەوت پلاری کورد

هەر کە تووشی بوو دەڵێ «یانگی گوهوم یانگی گوهوم»
تازە دەستی ئەجنەبی ناتوانێ بگرێ زاری کورد
تووڕەیی خەڵکی کە دی وا کلکی گرتە ناو گەلۆز
دوژمنی خوێڕی، وەکوو ڕێوی لە ترسی داری کورد
دێتە سەر ڕێبازی ڕاست و دێتە ناو کۆڕی خەبات
خوارەپێچەی لێ بڕاوە پیاوی خێچ و خواری کورد
هێزی بێگانەی لە پشت خۆی دیبوو، بۆیە وای دەکرد
باری هێلکان نابزێوێ خاینی لاساری کورد
دانەنیشێ گەر لەسەر ئەو پەتك و سینگە بێگومان
تۆ لە ئەستۆیدا دەبینی پەتك و گوێلەوساری کورد
تێکدەدەن کۆشکی بڵیندی مفتەخۆری زگزەلام
پاڵەوو جووتیاری برسی، کارگەری بێکاری کورد
دیوتە چۆن خۆی شاردەوە خوێڕیانە وەك ئاغایەکەی!
ئەو گزیرە بەدفەڕەی دەنگی دەدا بێگاری کورد
خۆی لەبەر لافاوی قینی توندی گەل ڕاناگرێ
دوژمنی وەحشی و دڕندە و زاڵم و زۆرداری کورد
دەچنە سەر دارێ لە ڕۆژی ئینتیقام و تۆڵەدا
ئەو کەسەی کوشتی بە ناهەق پێشەوا و سەرداری کورد
نایەڵن ئادار بەسەر پاداری ئەو دەربارەوە
چونکە دەیگوت نایەڵم ئاداری کورد، پاداری کورد

«ڕێگەیی ئاسن دەچێتە شاخی هەورامانەوە»

هەر کە کەوتە دەستی کوردی چارەنووس و کاری کورد
مەدرەسە و دانیشکەدە بۆ شار و لادێ دادەنێن
خوێندەوار بێ تاکوو ڕۆڵەی زیرەك و نازداری کورد
ئەو زمانە شیرنەی ئێمە پەردەی دەگرێتەوە
نادرێ چیدی کتێب و دەفتەری ئەشعاری کورد
بێبرەو نابێ مەتاعی کوردەواریمان ئیتر
ڕەونەقێ پەیدا دەکا ئەوجارەکە بازاڕی کورد
دادەمەزرێنن لە گشت شاری وڵات کارخانەیەك
تا بە دەستی خۆی ڕەنێو بێ بەرهەم و کرگاری کورد
بەردەدەن گاجووتی لەڕ، سواری تەراکتۆران دەبن
دێتە دەر بوورە و بەیار و بەندەن و نیساری کورد
کشت و کاڵ و جووت و گامان دێتە سەر باری لەبار
پڕ دەبێ تێر و جەواڵ و مشت دەبێ عەمباری کورد
خەستەخانەشمان دەبێ، دوکتۆر و دەرمانیش فرە
ناکەوێ تازە لە کووچان خەستە وو بیماری کورد
بەختیار و خوێندەوار و ساغ و تێر و پڕ دەبێ
دێتە دەر ماکەی نەهاتی و نەگبەتی و ئیدباری کورد
دەست لە ئەستۆی یەك دەکەن ئازاد و شاد و بەختەوەر
کیژ و کوڕ، لاو و گراوی دڵبەر و دڵداری کورد

بــۆنی رزگاریــت لــە شــیعری دێ چ جوانــت هۆنــدەوە
ئــەی هــەژار، ئــەی شــاعیری تێکۆشــەری نــاوداری کــورد!
«کــۆتری پیکاســۆ کــە مــوژدەی هــێمنی هێنــا گــوتی»
مرد، بەسەر چوو، رۆژی ئیستیعباد و ئیستیــماری کــورد
ئــەی مــەلی خــۆش‌خــوێنی ئــاوارە و تــەرە و بــێ‌ئاشــیان
مــوژدە بــێ زوو دێیــەوە نــاو میللــەتی رزگــاری کــورد
بلبلــە سەرمەســتەکەی بــاخی موکریــان! ئــەو چــەلیش
تێر بــخوێنە، دەنــگ هەڵێنــە تــۆ لــە نــاو گــوڵزاری کورد
خۆشەویــستی میللــەتی خــۆتی، لــە بــیر چــۆن دەچــیەوە؟
چــاوەڕێتە ئێــستەکانە شــاری بــێ ئــەغیاری کــــورد
ئــەو ژیانــەی بــێ تــۆ رایــدەبوێرێ «هــێمن» مردنــە
بــێ‌کەسێکە پاشــی تــۆ و پاشــی سەردەك کۆمــاری کــورد

مەهاباد - ١٣٣٢

بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

خاین، خوێڕی، درۆزن، بەدفەڕ، شەڕانی، سەرشۆڕ!
پیاوکووژ، تاوانبار، ڕووڕەش، ناکەس، ملهوڕ، دیکتاتۆڕ!
خەڵکی ئێران بە دەس تۆ کرابوون زیندەبەگۆڕ
ئەوە تۆی لێت قەوماوە، دەریان پەڕاندووی، هەی گۆڕ!؟
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

ئەی دوژمنی ئازادی، ئەی نۆکەری ئیستیعمار!
بە دەس تۆ چوونە سەر دار، مەزن، پێشەوا، سەردار
بە دەستووری بێگانە دەسووڕا چەرخی دەربار
زاڵ بوو بەسەر دەربارا پاڵە، جووتێر، کرێکار
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

کەی سێبەری خودا بووی، ئەی سێبەری نەهاتی
لە سایەی تۆدا دیمان شەڕ و گرانی و قاتی
لە خزمەت باوکی خۆتدا لە پیاو کوشتن راهاتی
هەر کە خەڵك لێتڕاسا، بۆی دەرچووی و هەڵاتی
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

پشتت لە میللەت کردووە، پەنات بردووە بۆ دوژمن
بەدرەقەی رێگای تۆ بێ تووك و نزای پیاو و ژن
دوژمنی گەل هەمیشە بە مەرەدی شا دەچن
هەر دیکتاتۆر تێدەشکێ، هەر گەلن رزگار دەبن
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

گزیری گوێ لە مست بووی تۆ بۆ شیرکەتی نەفتی
کلکی ئاغات کێشراوە بۆیە هێندە کەنەفتی
پێمانەوە نووسابووی، هەر وەکوو قیل و زەفتی
نەکەی بگەڕێیەوە، «حالا کە رفتی، رفتی»
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

مەهاباد - ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢

موو ناپسێنم

ئەمن دەمگوت لە دنیا تا بمێنم
لەبەر کەس ئەستەمە سەر دانەوێنم
کەچی ئێستا لە داوی بسکی تۆدا
گرفتارم گوڵم! موو ناپسێنم

ژیانم پڕ لە ڕەنجە و نامرادی
بە هەڵکەوتیش نەهاتم تووشی شادی
دڵم هێند تەنگە هەر جێی تۆ دەبێ و بەس
ئەتۆش مەحکوومی حەپسی ئینفیرادی

قـەرار بـوو بێـی لەگـەڵ خـۆت شـادی بـێنی
نـــەهاتی، گەرچـــی پێـــت دابـــووم بـــەڵێنی
لــە نــاو کــوردا نــەبوو پەیــمان شــکاندن
لە کـوێ فێـر بـووی گـوڵم پەیـمانشـکێنی؟

ئەگەرچـی رۆیـی، قـەت ناچـی لـە یـادم
دەکـــەم یـــادت، بـــە یـــادی تـــۆوە شـــادم
کــە بارگــەت بــۆ هــەوار تێکنــا عــەزیزم
شـــکا ئەســـتووندەکی تـــاوڵی مـــرادم

شـــەوانە هاونـــشینی جـــامی بـــادەم
بــە بــادە بــا پــەژارە و خــەم بــە بــا دەم
کــە دەســتی رۆژگــار بایــدا ســەری مــن
ســەری شووشــەی شــەراب وا چــاکە بــا دەم

نووره‌یی

ساقیا کوشتمی خه‌م و مه‌ینه‌ت
ده وه‌ره له‌و شه‌رابه مه‌ستم که
نامه‌وێ جام و ساغه‌ر و پیاڵه
به‌شی خۆم بۆ له لوێچی ده‌ستم که

وه‌ره ئه‌ی نازه‌نین به‌خێرا خۆت
گێژ و وێژم بکه به باده و مه‌ی
با منی ره‌نجه‌ڕۆ له ژینمدا
هیچ نه‌بێ جارێك بڵێم ئۆخه‌ی

حاسڵی تێگه‌یشتن و زانین
چ بوو بۆ من جگه له کوێره‌وه‌ری؟
سه‌رده‌مێکیش په‌نا ده‌به‌م بۆ مه‌ی
تا بزانم چلۆنه بێخه‌به‌ری

له‌و وڵاته که‌سێك له خه‌و رابێ
به‌شی چاره‌ڕه‌شی و خه‌م و شینه
تێگه‌یشتم عیلاجی ده‌ردی من
مه‌ستی و شێتی و نه‌زانینه

بۆسەی ڕۆژگار

نیمە ئاواڵێ لە گۆشەی بێکەسیدا غەم نەبێ
چاکە ئەو لێرەش وەفای هەر ماوە، سایەی کەم نەبێ
لاپەڕەی ژینم هەموو هەڵدەیتەوە، تێیدا نیە
باسی فرمێسك و هەناسە و شیوەن و ماتەم نەبێ
ڕۆژگاری سپڵە بۆ من بۆسەیەکی نایەوە
نەمدی هەر تیرێکی دەیهاوێ بەرەو سینەم نەبێ
ڕەنجی دووری دڵبەرم بۆ کوشتنی من کافیە
گەر لە دنیادا ئەمن هیچ مەینەتی دیکەم نەبێ
کوا دەزانێ چەند پەرێشان و پەشێوە حاڵی من؟
ئەو کەسەی گیرۆدەیی ئەگریجە وو پەرچەم نەبێ
ڕەمزی دڵداری لە زینێ فێر نەبوو یارم دەنا
کوا ئەوینداری وەفاداری وەکوو من، مەم نەبێ؟
کیژی شاریمان لە خۆی وەرگرتووە چارشێوی ڕەش
داخەکەم نەمدی لەوێ مانگێکی دەورەی تەم نەبێ
شادی جارێکی بە میوانی نەهاتۆتە دڵم
ڕەنگە خەڵوەتخانەیی خەم شوێنی نامەحرەم نەبێ
خۆم دەسووتێنم هەتا بەزمی خەڵك ڕۆشن بکەم
کێ لەڕێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتێ شەم نەبێ؟

١٣٣٨

چارەنووسی شاعیر

بــەهار بــوو فەســڵی زستانــم، ئەگــەر یــارم لەگــەڵ بایــە
درۆیـــە گـــەر گوتوویانـــە بـــە خونـــچێکی بـــەهار نایـــە
لـــە بـــارانیٚ مەپرســـە تـــا هـــەور بگـــریٚ بـــەری رۆژیٚ
دەبــیٚ بگــریم هــەتا رووی تــۆ لــە ژێــر چارشــێوی رەشدایــە
هەناســـەم لادەدا چارشـــێو و رووبەنـــدی رەشـــت ئـــاخر
هــەور هەرچــەندە پــڕ بــیٚ کــوا حــەریفی قــودرەتی بایــە؟
لـــە ژێـــر ســـایەی برۆکەتـــدا حـــوکمڕانی دەکـــا چـــاوت
لــە ســایەی دووخــی شــمشێرە کــە حــاکم حــوکمی ئیجرایــە
لەســەر بــەفریٚ بــەکار نایــە وەکــوو بیــستوومە داوی رەش
لەســـەر کوڵمـــەت ئـــەدی بـــۆ دڵگـــرە ئـــەو بـــسکە تاتایـــە؟

هونـــەر نـــاتوانیٚ جـــوانی تـــۆ بـــە هـــیچ شـــێوێکی بنـــووێنیٚ
لە مەڕ ـ مەڕ چۆن دەتاشریٚ هەیکـەلی ئـەم بـەژن و باڵایـە؟
بـــە ریـــشی بـــۆزەوە ســـوجدەی دەبـــەم مـــن بـــۆ جـــەماڵی تـــۆ
ئـــەدی بۆچـــی دەیـــانگوت دار کـــە پـــیر بـــوو تـــازە دانایـــە؟
بـــزەت نایێتـــە ســـەر لێـــو و بـــەزەت نایـــە بـــە حاڵمـــدا
ئەگەرچـی زۆر لەمێـژ ساڵە لـەدووت دەخـشێم وەکـوو سایە
دەزانـــی بۆچـــی مـــن هێنـــدە پەرێـــشان و خەفـــەتبارم
لـــە بـــازاڕی ژیـــان غـــەیری هونـــەر نیمـــە چ ســـەرمایە
بە تووتـووش تووشـی مەکتـەب بـۆ دەهاتـم مـن کـە زانیبـام
خەفەت، مەینەت، کەسەر، حەسرەت، بەشی ئینسانی زانایـە
لەگـەڵ چارەڕەشـی و دوورەبەشـی و نەگبـەت دەبـیٚ هەڵکـەم
لەمێـــژە چارەنووســـی شـــاعیرانی کـــوردی هـــەر وایـــە

جولانه

چوومه لای دوکتۆر و گوتی: نەخۆشی، دەردەکەت سەختە
گوتم: تۆ پێت وایە دەمرم؟ بەداخەوە، گوتی: وەختە
ئەو دڵەکوتەی گرتووتە پیاوی بەهێزیش بیگرێ
بێتوو ئاگای لە خۆی نەبێ هێندە پێناچێ دەمرێ

پێکەنیم و گوتم دوکتۆر! نالێم زانا و شارەزا نی
بەڵام تۆ پزیشکی ویشکی باری دڵداری نازانی

دڵەکوتەم نیە، دڵم جێی کیژێکی خانومانە
منداڵە، ئۆقرەی ناگرێ بۆم دروست کردووە جۆلانە

١٣٣٩

ماچی شیرین

بە منداڵی لە لێوی ئاڵی تۆم ئەستاندووە ماچێ
بە پیریش لەززەتی ئەو ماچە شیرینەم لەبیر ناچێ
بە سەد دوکتۆر و دەرمان و پەرستار ناکرێ چارەی
کەسێك تیری مژۆڵی ئەو کچە کوردەی لە دڵ راچێ
دەکا گیرۆدەتر پیرانی دڵتەڕ، ئەو کچە کوردەی
بچێتە مەکتەب و بسکی بە مۆدی تازە هەڵپاچێ
خەم و دەردی زەمانە پیری کردم، وشك و بێزەوقم
کە شاعیر وشك و بێشۆر بوو لە ناو خەڵکی دەبێ لاچێ
لە گۆشەی بێکەسیدا ئێستە وا دڵتەنگ و خەمبارم
نیە باکم ئەگەر ماڵم بە جارێکی بە قوڕدا چێ
بەشی کوردێکی زانا لەم وڵاتە مەینەت و دەردە
ئەوەی نەتویست بڵێ رەبیی بە دەردی کوردی زانا چێ
لەناو بازاڕی ئەوڕۆکەی ئەدەبدا شیعری تۆ هێمن
وەکوو پووڵی چرووکە، هیچ رەواجێکی نیە، ناچێ

تەورێز - ١٣٣٨

هێلانەی بەتاڵ

نیە باکم ئەگەر زاڵم شکاندوویەتی باڵی من
ئەوە سەختە کە وا ناگاتە گوێی کەس ناڵەناڵی من
بەهار هات و تەبیعەت حوکمی ئازادی مەلانی دا
لەناو کونجی قەفەزدا دیارە چۆنە ئێستە حاڵی من
لە گوڵزاری ورینگەی بلبلی سەرمەست و شەیدا دێ
بەڵام نایە جریوێکیش لە هێلانەی بەتاڵی من
لەسەر ناچێتە دەر ساتێ خەیاڵی بسکی خاوی تۆ
ئەگەرچی تێگەیشتم چاوەکەم! خاوە خەیاڵی من
ئەرێ ئەی ئاسکی ئاسک هەتا کەی دەستەمۆ نابی؟
ئەرێ پیرۆزەکەی خۆشفەڕ هەتا کەی نایە ماڵی من؟
گوتت: بۆت دێمە جێژوانێ، هەزار سوێندت بە شاڵم خوارد
لە ئاهی ئاشقانەی من بترسە، نەک لە شاڵی من
کە ماڵت بێ، کەماڵت بۆ چیە لەو شارە وێرانە؟
کە ماڵی دەوڵەمەندی دی، گوڵم نەیویست کەماڵی من
ئەگەر دەیزانی مانای خۆشەویستی ئەم کچە کوردە
بە سەد یاقووت و گەوهەر نەیدەدا فرمێسکی ئاڵی من
ڕەش و تار و درێژ و پڕ لە ئازار و خەم و دەردە
بەڵێ شەوگاری دووری بوو سەراسەر ژینی تاڵی من

مەهاباد - ١٣٣٩

گلێنەی شاعیر

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانە پاکی با بیبا
بە مەرگی تۆ مچوڕکیشم بە دڵدا نایە، با بیبا
هونەر گەر خۆی پەرێشانی نەبایە لەم وڵاتەیدا
بەشی من بۆ دەبوو چارەڕەشی و خانەخەرابی با
لە کوێ حاڵی من و تۆ وا دەبوو ئەی خۆپەرست ئێستا
ئەگەر دنیا ئوسوول و قاعیدە و نەزم و حیسابی با؟
بە جامێ بادە تێر نابم، ئەگەر مەیلت هەیە ساقی!
گلێنەی خۆم دەنێرمە خزمەتت، بۆم تێکە تا بیبا
وەبەر من نایەڵێ لێرەش مەی و ساقی، جەنابی شێخ
دەنا لەولا شەراب و حۆری با هەر بۆ جەنابی با
هەموو عەمری ئەبەد تێیدا نیە خۆشی دەمێك مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆ چ بوو؟ فێری شەرابی با

١٣٤٠

گێژەڵووکەی خەزان

گێژەڵووکەی بەسام و توندی خەزان
کە پەلاماری دایە باخ و ڕەزان
دەشکێنێ نەمامی شلك و تەڕ
گوڵی بۆنخۆش و تەڕ دەکا پەڕپەڕ
ئەو گوڵەی باخی پێ دەڕازاوە
داخەکەم ئێستە هەڵپرووکاوە
هەروەها دەستی بێبەزەی تەقدیر
نایەڵێ چووك و گەورە، جوان و پیر
تازەلاوان لە خوێن دەگەوزێنێ
جەرگی دایکی هەژار دەبرژێنێ

زەبری توندی زەمانی بەدکردار
شاری کردینە شاری پڕئازار
هەرچی دەیبینی دەس بە ئەژنۆیە
لە هەموو لاوە شین و ڕۆڕۆیە
بزە نابینی تۆ لەسەر لێوێ
چاوە فرمێسکی خوێن دەپاڵێوێ
سەربەقوڕ، ملبەکوێنە گەورە و چووك
خەنە شۆرایەوە لە پەنجەی بووك
مەرگی ئەو سێ جەوانە بێمرادە
ماتەمی خستە ئەو مەهابادە
گەرچی یوسف ئەسیری بەندی گڵە
نێستە لەو میسرە هەر عەزیزی دڵە
گەرچی بۆ خۆی خرایە چاڵی گۆڕ
شوێنەواری بەنرخی ماوە لە گۆڕ
خزمەتی خەڵکی زۆر بوو ئەو لاوە
جا چلۆن دادەمێنێ لەو لاوە؟
گەر سولەیمان نەما لە کۆڕی خەبات
نەگەیشتووە بە ئارەزوو و ئاوات
زیندووە تا ئەبەد لە ناو خەڵکی
چونکە بۆ کۆمەڵێك هەبوو کەڵکی

خزمەتی عیلمی کردە پیشەی خۆی
خوێندەوار کوڕی شین دەبەستن بۆی
ڕەنگە شاگردی کوردی وریا و ژیر
دەرسی ئەو لاوەیان بمێنێ لە بیر
کاکە داوود ئەگەر لە ڕێی ژیانا
گیانی شیرین و پاکی خۆی دانا
فێری کردین دەبێ لە کار کردن
نەبەزین تاکوو سەردەمی مردن
یادی دوو پیاوی چاکی زەحمەتکێش
یانی کاکە عەزیز و مام دەروێش
خەڵکی ئەم شارە قەت لەبیر ناکەن
خەڵکی ئەم شارە ئۆگری چاکەن

مەهاباد - ١٥ی بەفرانباری ١٣٤١

گوڵی هیوا

ئەختەر کچی کوردی چاومەست!
ئیلهامبەخشی شیعری پڕهەست!
ئەی پێشمەرگەی میللەتپەرەست
کە دیتمی تفەنگ بە دەست
زانیم گوڵی هیوا پشکووت
بەیانی ئازادی ئەنگووت

ئەختەر پێشمەرگەی کۆڵنەدەر!
ئەختەر ئەی گوڵی نێو سەنگەر!
خوێنت دەتکێ لە دمی خەنجەر
دەگری بەری هێرشی ئەسکەر
سێرەت گرت بەو چاوە جوانە
لە کەلەکەی ئەم بێژوانە

شەقت هەڵدا لە زێڕ و جل
تووڕت داوە کلدان و کل
توندت کردووە پشتێنی شل
فیشەکدانت کردۆتە مل
پساندت بازنە و پاوانە
دەستت دا تفەنگ پیاوانە

نارێژی چاو، سوور ناکەی لێو
شانە ناکەی بسکی پەشێو
یەکجاری فرێت دا چارشێو
ئەوە رووت کردە چڕ و کێو
دەبڕی جەرگی دوژمنی زۆڵ
بە سەرنێزە، نەك بە مژۆڵ

١٣٤٢

راوە بەراز

تفەنگی راوێ ئەستێنراوە یەکسەر
بە قەولی کاك هەژار بێڕاوە راوکەر
مەفەرموو راو نەما لەو شارە تازە
کە سەیری راوکەران راوە بەرازە
ئیتر دەرچوو بڵێین باوی کوڕانە
نەخێر باو باوی «سۆنە» و «دووکوڕانە»
«قورینگ» و «رەشبەشە» و «دوڕنا» و «هەڵەتانج»
نە ئاغایان لە کن پیاوە نە کرمانج
بە کەیفی خۆی لەسەر ئەو ئاوە روونە
دەکا گاڵتە و قوماری «پێبەقوونە»
سەری چۆن لێدەشێوێ «سی» لە قۆپی
کە راوکەر چونکە بێڕاو ماوە تۆپی
«بنە» رووخان و «سیپە» چۆڵ و هۆڵن
بڵاون راوکەر و باڵندە پۆلن

رفاندوویە «قەلەسابوونی» سابوون
کە هەستی کردووە لاگیریە قانوون
ئەوا «کەروێشکە» کەی سیخوار لە پشتە
قولّەشینی بەهەست و گورج و گشتە
لە لانا کەوتووە و نایێتە بیری
کە جاران شۆرەتی بوو «سەنگەسیری»
دەکا سمکۆڵ و چاوی هەر لە کۆیە
کە «نێری» تێگەیی پاییز درۆیە
ئیتر کەس رووی نەماوە بچتە کێوی
بە شێر گاڵتە دەکا ئەورِۆکە رێوی
لەسەر بەردی دەخوێنێ «کەو» بە دەستە
دەڵێ: راوکەر! ئەگەر پیاوی دە هەستە
لە چاوان هەڵوەرین فرمێسکی گوڕ ـ گوڕ
کە دێ و دەڕوا بە دەستە «چرگ» و «کوڕ ـ کوڕ»
«هەوێردە» و «زرڕەکەو» دێنە رەپستە
بەلاّم چ بکەم چەکم پلار و مستە
لە سوورکێلان دەنیشن پۆلە کۆتر
لە جاران زۆرتریش و سەربەخۆتر
«فەقێ رەحمانی» ئاواڵت چلۆنە
چلۆن بێڕاو دەژی کالیارە کۆنە؟

گەرم داهاتووە وەك پیرە لۆكی

لە سوێ ساچمەزەنی كۆنە رەشۆكی

ئەوی زۆر تووڕە بێ «دەروێش كەریمە»

كە پیری ئێمەیە و پیاوی قەدیمە

گەلێكی دی هەرا و بەزم و تەق و تۆق

چرای ژینی نەبوو وەك ئێستە بێشۆق

بزەی نایێتە سەر لێوی وەكوو میر

رەبی بێڕاو نەبێ قەت راوكەری پیر

وەكوو «ئەحمەد» گوتی ئەی پیری مەشهوور

مەخۆ خەم بۆ تفەنگی عەهدی تەیموور

ئەوەی چا بوو لە شانی ئێوەدا بوو

بەرەحمەت بێ دەنا بۆ بستە چا بوو

دەبێ حاڵی چ بێ «كاخدری» خۆمان

كوڕی كێوان و رۆڵەی بەند و چۆمان

مەگەر نۆكان بخوات و بچتە راوێ

دەنا تازە دەوێرێ ساچمە باوێ؟

رەبی دوژمن بە حاڵی «بەهمەنی» بێ

لە داخا رەنگە لووتی داژەنیبێ

كەسێكی بچتە لای و كەلپی بێشێ

وەها پەرتە، خلێنەی بۆ دەكێشێ

جەنابی «ئەردەڵان» شێواوە حاڵی
وەکوو جیبی منە ساکی بەتاڵی
رەئیسە گەورەکەی کانوونی راو بوو
ئەویشی چوو لە دەس، دەستە شکاو بوو
«رها کردە است او خوی پلنگی»
نەماوە پۆز و فیز و زەبر و زەنگی
کە سایەی کەم کراوە ئەو لە سەرمان
لەسەر کێ لێ دەدا ئەو جارە فەرمان؟
گەلێکی گۆشتی کێوی خوارد بە مفتە
لە گۆشت کەڵ ساز بکا با نێستە کفتە!
یەقین «مەحموود» با نادا سمێڵی
سمێڵ بادانی پێ حەیفە بە دێڵی
کە راوکەر بێ تفەنگ نەڵبەتتە دێڵە
لە هەموان دێڵتریش «مەحموود سمێڵە»
دەڵێن «دوکتۆر» خەوی نایە شەوانە
لە تاوی راوی «مالۆس» و «یەکانە»
نیە هۆشی لە کەس وەربگرێ ویزیت
دەدا دەرمانی «تیفۆس» بۆ «برۆنشیت»
لە کن خانم یەقین نامێنێ نازی
لە کووپەی ببڕێ قاورمەی بەرازی

بەشی ئێمەی نەدا لەو خەست و خۆڵە
مەسیحی گەورە ئەستاندوویە تۆڵە
«مەمی‌خان» چاکە هەر ماوە جەفەنگی
ئەوەش قازانج و سوودی بێ‌تفەنگی
بەڵام «میرزاحەسەن» کاری کراوە
تفەنگێکی کڕی و تەحویلی داوە
لە دەستی «مفتی‌زادە» کێ دەکا خێر
تفەنگی دایە، راوی پێ نەکرد تێر
تفەنگی تازە هێنابوو «حیجازی»
بەڵام مەودای نەبوو بۆ تورك تازی
فەڕوفیکی ئەوە گرتی هەموومان
لە داخانی دەبوو بگرن هەموو مان
چلۆنە کەیفەکەت «رەحمانی قازی»؟
دەخۆی ئێستاش کەبابی جەرگی قازی؟
ئەوێستاش لێدەنێی تۆ سەنگەسیران؟
دەنێری کاسە سفرە بۆ فەقیران؟
مەزەی وودکاتە هێشتا سینگی باڕی؟
نەوەڵڵا هێندە برسی بەرد دەهاڕی
ئەوەت چاکە لە قەسسابخانە دوور نی
وەکوو عەولای برات بۆ گۆشت زەروور نی

هەڵەم کرد لێم ببوورە تاکوو مابی
هەڵۆی و کاکە بۆ کۆڵلارە نابی
ئەتۆ پەڕکووری توند و تیژ و دڕ بووی
ئەتۆ سوڵتانی شاخ و کێو و چڕ بووی
زەمانە داخەکەم باڵی شکاندی
لە ناو داڵ و قەل و کوندی خزاندی
حەیف ئەی شاهەڵۆ بۆ باڵ و چەنگت
حەیف سەد حەیف بۆ دەست و تفەنگت
حەیف ئەی نابیغەی راوی موکریان
کە باڵندە لە ترسانت دەگریان
دەبینم ئێستەکانە چەك کراوی
دەترسم چاوی تۆ کوێر کەن مراوی
ڕەفیقان چاکە ئێوە خەڵکی شارین
وەکوو من نین، بەشی زۆرتان ئیدارین
بیحەمدیللا هەتانە کار و بارێك
بە رۆژ کار و بە شەو گاڵتە و قومارێك
ڕەفیقێك، خەمڕەوێنێك، ئاشنایەك
کتێبێك، تەختە نەردێك، سینەمایەك
بە لای ماڵی «خەلیفەی»دا، گەڕانێك
لە خزمەت «ئەرمەناك»یش، نیستیکانێك

بەڵام من خەڵكی لادێم، سەگ بە حاڵم
دژ و داماو، كەنەفت و دەس بەتاڵم
پەرێشان و كزم بۆ كار و بارم
بەبێ ڕاویش بە جارێك كۆڵەوارم
كە زۆری بۆ دەهێنام دەرد و مەینەت
دەچوومە راو و ئامێزی تەبیعەت
خودایە تازە چۆنی بگوزەرێنم؟
كە تەنیا تۆپەڕەش بوو خەمڕەوێنم
لە ژووری دادەنیشم هێند، دەمرم
كە دەچمە دەشت و مەزرا سەكتە دەكرم
لەناو داچێندراوی سەوز و شینم
هەزار جاش و كەر و گوێلك دەبینم
لە باغمدا هەیە سەد بزنە گڕوێ
بزن ئازاد كرابێ، ریشە دەڕوێ!
بە جووتیاری بڵێم چاكت نەكێڵا
دەزانم دەسبەجێ رۆ بۆتە تێلا
بە گاوانێ بڵێم زیانێ مەفەرموو
دەڵێ لاچۆ بڕۆ وەختی بەسەر چوو
بە شوانێ گەر بڵێم مەیكە لە مێشە
دەڵێ دیارە دەمێت ئێستاش لە پێشە

لەناو دێدا کە دەچمە بەربەڕۆچکە
دەدەن دەورم منالّی سەر بە کۆچکە
ئەوەندە گوێ لە مست و توند و تۆڵن
ئەگەر زوو هەڵنەیەم چاوم دەکۆڵن
خەریك بووم راگرم دوو گۆڵە تاجی
بەوان راوێ بکەم بۆ ناعیلاجی
حیسابم کرد کە نیمە نانی خۆشم
بە بارانێ رزی ئەوساڵ کلۆشم
چەلان چا بوو هەمانبوو تەختە دامە
بەلاّم ئەوساڵ لە دێ دامە حەرامە
ئەگەرچی زۆر لەمێژە دامە فێرم
بەلاّم زەحمەت بە «مام سۆفی» بوێرم
چلۆن ئاغای بکەم ئێستا لە سۆفی
کە سۆفی تازە ئاغای هەڵگلۆفی
بڵێم ئاغا، دەڵێ سندان، دڵە دەرد
دەوێری ناوی ئاغا بێنی نامەرد!؟
لە مەڵبەندێ کە ئازادی نەبێ پیاو
بە ساچمەزەن بچێتە کێوی بۆ راو
سەگی تۆڕی چ نرخێکی هەیە ژین؟
ستەم تا کەی، مەگەر ئێمە بەشەر نین؟

١٣٤١

شینی گۆران

هەر لە بۆتانەوە هەتا سۆران
هەموو سۆرانی شینە بۆ گۆران
هەر لە کوێستانەوە هەتا گەرمێن
یەخەمان دادڕاوە تا دامێن
لە جزیرە هەتاکوو بەحری ڕەش
نیە کیژێ سەری نەنابێ لە هەش
لە دیاربەکرەوە هەتا ورمێ
سەر بە قوڕ، مل بە کوێنە نێر و مێ
هەر لە کەرکووکەوە هەتاکوو سنە
شین و ڕۆڕۆ و فغانی پیاو و ژنە
لە مەریوانەوە هەتا زێبار
وەك زرێبارە چاوی کوردی هەژار
هەر لە زاخۆ هەتاکوو کرماشان
پرسەیە، ماتەمە، بەخۆدادان

لــــه مـــــههاباد هـــــهتا ســـــلێمانی
ناڵـــه ـ ناڵـــه لـــهباتی گـــۆرانی
هـــهر لـــه بێجـــارەوه هـــهتا شـــهمزین
کچ و کوڕ، لاو و پیری کـورد شـهمزین
لـــه شـــــنۆوه هـــــهتاکوو سهنـــــجابی
تووشـــی کـــوردێکی بـــیٚکهســـهر نـــابی
هـــهر لـــه هـــهولێرەوه هـــهتا پـــاوه
نهتـــهوەی کـــورد پهشـــێوه، تاســـاوه
جا چلۆن دڵ بـه خـهم نـهبین، نـهگرین؟
جـا چـلۆن کـۆڕی شـینی بـۆ نـهگرین؟
شـــاعیرێك بـــوو بـــهنرخ و بـــیٚوێنـــه
بـــیری رۆشـــن بـــوو، چهشـــنی ئاوێنـــه
شاعیرێك بـوو بهجـهرگ و هەڵکـهوتوو
پێشڕەوی گەل بوو نەك لە گەل کەوتوو
تـــاکی کـــهم بـــوو لـــه جـــوان پهرســـتیدا
وەکـــوو مێـــو بـــوو وشـــه لـــه دەســـتیدا
هەستی پاك، مێشکی تازه، بیری نویٚ
شیعری پڕسـۆز، قـسهی بـهتام و خـویٚ
دڵتـــهڕ و خـــۆش خـــهیاڵ و ناســـکبـــین
بـــه هونـــهر، شـــارەزا، وشـــه رەنگـــین

پێم پەری شیعر و مۆسیقا تۆران
بۆیە بردیانەوە سەرێ «گۆران»
یا خودای جوانی تووڕە بوو لێمان
ئەو چرایەی رەوا نەدی پێمان
رۆژگار گەوهەری وەبن گڵ دا
داخی ئەو مایەوە لە ناو دڵدا
داخەکەم ئەو بڵێسە دامرکا
کە خەریك بوو وڵاتی روونتر کا
رۆیی گۆرانی خۆشەویست رۆیی
شین و رۆڕۆی گەلی نەبیست رۆیی
رۆیی بێ ئەوەی گەلی بگا بە مراد
رۆیی بێ ئەوەی ببینێ کورد ئازاد
رۆیی ئاواتی بردە بن گڵی رەش
رۆیی کورد ماوە بێکەس و بێبەش
حاجی، گۆران و پیرەمێرد مردن
«داخەکەم کوردی ئێمە هەر کوردن»
کوردن و تووشی رۆژی تەنگانەن
مەردن و دیلی دەستی بێگانەن

مەهاباد - ١٩٦٢

تەپڵی نەمان

قەڵەم سەرکێشە، بیریش مووقەڵێشە
بەڵام یارەببی رووی رەش بێ زەمانە
دڵی تەنگم لە دەستانی هەمیشە
مەکۆگەی مەینەت و دەرد و خەمانە
هەموو تیری بەڵای ئەو رۆژگارە
دەکا بۆ سینگی پڕزامم کەمانە
برا و خزم و کەس و کارم بە جارێ
ئەوان لێم بوونەتە داسی رەمانە
لە ماڵی خۆم دەکەم بۆنی غەریبی
کە بێزارم لە هەرچێکی هەمانە

ئەوی خۆشم دەویست وەك گیانی شیرن
تەماشای بۆتە مشتەی ناو هەمانە
لە راس من دێڵەڕێوی ترسەنۆکیش
وەها راسا دەڵێی فیلی دەمانە
ئەوی دایم لە ژێر خەڵکا ژیاوە
لەسەر من پاڵەوان و قارەمانە
دەمی خۆشم لە ژینمدا نەدیوە
بخوازم تاکوو خۆزگەم بەو دەمانە
گەمەی تۆشم بەلاوە سەهلە خوێڕی
گەلێکم پێکراون لەو گەمانە
هەمە هیوا بە دوارۆژێکی رووناك
بەشی ئینسانی بێهیوا نەمانە
بە شیوەن چاری کاری ئێمە نایە
خەبات، کەڵکی نیە مامە خەمانە
لەبەر تۆ چارەنووسی شووم و بەدفەڕ!
ئەوی قەت لێی نەدەم تەپڵی ئەمانە

١٣٤٢

پەری شیعر

ئەی کچی جوان! کچی لەبار!

ئەی کچی زانا و خوێندەوار!

ئەی گوڵاڵەی نواڵی کوێستان!

مایەی شانازی کوردستان

تیشکی هیوای دوارۆژی روون

سارێژکەری زامی دەروون

گەلاوێژی بە شۆقی گەش

رووناککەرەوەی شەوی رەش

بەهاری خێر و بیر و هات

گزنگی بەیانی ئاوات

شیعری دەوێ لە منی پیر

لە منی پیری گۆشەگیر

لە شاعیری زمانبڕاو

لە شاعیری دەفتەردڕاو

لە شاعیری بەساڵاچوو

لە شاعیری وشک هەڵاتوو

شیعرێکی تەڕ، شیعرێکی خۆش
شیعرێک دڵان بێنێتە جۆش
شیعرێک دامرکێنێ دەروون
بە برینان بێنێ گۆشتەزوون
شیعرێک وەک خوناوەی باران
شیعرێک وەک سرتەی دڵداران
ناسکتر لە هەواری خەیاڵ
شیرنتر لە بزەی مناڵ
وەک ئارەقەی هەنیەی جوانان
وەک دڵەخورپەی جێژوانان
وەکوو کەشم و نەشمی بووکێ
وەک رەنگ و بۆنی گوڵووکێ
بێخەوش وەک ئاونگی گوڵ
پڕ - پڕ لە هەست و سۆز و کوڵ
لە ئاوی کانی رەوانتر
لە پەلکەزێڕینە جوانتر
شیعرێک وەک سێبەری بژانگ
وەکوو خەرمانەی دەوری مانگ
رێکتر لە گەڕی رەشبەڵەک
خۆشتر لە خرمژنی کرمەک
لە کوشینی دەستی دۆ خۆشتر
لە مەکە و ئەیەڕۆ خۆشتر

وەك نیگای چاوی خەواڵوو

بە لەشاندا بێنێ تەزوو

وەك شەراب بگەڕێ لە خوێن

خەمڕەوێن بێ و نەشەبزوێن

شیعرێك وەكوو دەریای بێ بن

گەرمتر لە باوەشی ژن

شیعرێك سروودی شادی بێ

شیعرێك دەنگی ئازادی بێ

شیعرێك مزگێنی نەجات بێ

شەوچەلەی كۆڕی خەبات بێ

شیعرێك رەق بێ، رق بێ، قین بێ

گڕ بێ، بڵێسە بێ، تین بێ

شیعرێك سەنگچنی سەنگەر بێ

شیعرێك بریقەی خەنجەر بێ

هێزێك بێ دوژمن بەزێن بێ

مستێك بێ گورچوو تەزێن بێ

بڵێسەی گوللەی هەڵمەت بێ

شەپۆلی رقی میللەت بێ

شیعرێك نووستوو راپەڕێنێ

شیعرێك دوژمن داپەڕێنێ

بشكێنێ دەركی باستیلان

ئازاد بكا كۆیلە و دیلان

هەڵبڕێ قەفەسی زنجیران
چەك بداتە دەست یەخسیران
بپەڕێنێ دەستی جەللاد
بهاری ساتۆری بێداد
نرکەی سینگی کرێکار بێ
ئالای شۆڕشی جووتیار بێ
هەروەك گڕی ئاگری نەورۆز
رەمزی ئازادی بێ و پیرۆز
هەزاران کاوەی زەحمەتکێش
پاڵ پێوە بنێ بەرەو پێش
شیعرێك هەم توند بێ و هەم ورد بێ
یانی شیعری ئەورۆی کورد بێ
بەڵام ئەی فریشتەی جوانی
رەنگ بێ ئەم نوکتە نەزانی
پەری شیعر وەك کچی جوان
بۆ پیاوی پیر نایەتە ژاون

مەهاباد - ۱۳٤۲

ناسۆری تەشەنا

وەرە مەیگێڕ دەمەوێ ئەوشۆ خەمی دڵ کەم کەم
لووزەوم بەردە سەرێ، نامەوێ جورعەی کەم کەم
تەشەنا بۆتەوە ناسۆری دەروونم دیسان
زامی کۆنە و بە مەیی کۆنی دەبێ مەڵهەم کەم
مشت وماڵی دەوێ ئاوێنەیی ژەنگاوی خەیاڵ
مەست و گێژم کە، هەتا گاڵە بە جامی جەم کەم
ئێستە بۆ چاری خەمم گۆشەیی مەیخانەیە جێم
من کە ڕۆژێك دەمەویست میللەتەکەم بێخەم کەم
تا ئەڕووخاوە، بلا پڕ بێ لە خۆشی و مەستی
تازە پێی ناوێ ئەمن هۆدەیی خۆم مەحکەم کەم

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا، تێگەیوم
لەو ولاتە هەموو شت زۆرە، بەنیئادەم کەم
پیر و زورهانم و ئێستاش دڵەکەم هەر دەیەوێ
سەر و ماڵم بە فیدای خاڵ و خەت و پەرچەم کەم
داستانی مەم و زین کۆنە، کچێکم گەرەکە
شلکەڕانی بگوشم بۆنی لە سینگ و مەم کەم
من لە جوانی دەگەڕێم، تێپەڕە زستانی دزێو
کچ کە رووم نادەنێ، با سەیری گوڵ و شەونم کەم
شەڕەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شێتان دەمەویست روو لە چیای نەستەم کەم

مەهاباد - ۱۳٤٦

ڕەق هەڵاتم

من لە داخی خزمی خوێڕی و ئاشنای ئەحمەق هەڵاتم
من لە ترسی زاق و زووقی ئەمنیەی چاو زەق هەڵاتم
کوا بە خۆشی خۆم بە جێ دێڵم وڵاتی خۆشەویستم؟
من لە ترسی زللە وو باتووم و دار و شەق هەڵاتم
هەر بە پێیان و بە کۆمەکۆمە گەیمە ئەم وڵاتە
ڕەنگە پێت وا بێ بە سواری مایینی گوێ لەق هەڵاتم!
«نۆکەری بێگانە ناکەم» هاتە جێ فەرمایشی خۆم
وا لە برسان و لەبەر بێبەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵاتم

١٣٤٧

گەرمەشین

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لەنێو خوێن دەگریم

بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێسەر و بێشوێن دەگریم

بۆ هەموو پیر و جوانێکی لەسەر کوردستان

چوونە بن داریْ بەبێوەی کە بشلوێن دەگریم

بۆ کوڕێکی نەبەزیوی کە لە سەنگەردا مرد

نەك بە سەرشۆڕی و بێشەرمی لە سەر نوێن، دەگریم

ماچ دەکەم ئەو مەچەکانەی بە کەلەبچە دێشن

بۆو سەرانەی بە گرێی قەمچی دەگروێن دەگریم

گەنجی کوردی وەکوو گەنجینە لە هەردی خستن

دوژمنم، تاکوو نەزانم هەموو لە کوێن، دەگریم

شۆڕەژن سەربەقوڕ و گەورە کچیش مل بەکوێن
تا بمێنێ سەری بەقوڕ و ملی بەکوێن دەگریم
بۆ ژنێکی کە لە سەر تەرمی کوڕی تاقانەی
شین دەکا، جەرگ و دڵی لەت ـ لەت و توێ‌توێن، دەگریم
دوور لە ئازادی بە زیندانی رەش و بۆگەندا
بۆ کەسانێکی دەژین چڵکن و دژوێن دەگریم
بووکی کۆستکەوتوو دەبینم لە پەژارەی زاوا
سەری کوڵمانی دەڵێی زەردەیی سەرسوێن، دەگریم
بۆ پەناسیلە وو بن گیشە وو جێژوانی چۆڵ
بۆ گراوی و کوڕە حەیرانی کە لێک جوێن دەگریم
بۆ وڵاتێکی بە فرمێسک و بە خوێن دێرابێ
من کە سەیرانی دەر و دەشتی دەکەم، خوێن دەگریم
تا وەکوو مۆلگە وو پێشێلی سوپای دوژمن بێ
کێڵگە پڕ پیتەکەم و بەندەنی بژوێن، دەگریم
تا گوڵاڵەی گەشی بۆنخۆشی ترۆپکی کوێستان
بە گڕی مووشەکی بێگانە بپروێن، دەگریم
بەسیەتی دووبەرەکی و مڵهوڕی و لاساری
تا برایانە هەموو پێکەوە نەدوێن، دەگریم
دەمەوێ رێگەیی رزگاری تەخت بکرێ دەنا
تاکوو نسکۆیە بەرن، تاکوو هەڵەنگوێن دەگریم

تا کرێکار و فەلا، رەنجبەر و رۆشنبیر
دەست لە یەك نەگرن و پیاوانە نەبزوێن دەگریم

تا لە ژێر رەشبەڵەکی کیژ و کوڕی رق هەستاو
جەندەکی دوژمنی بەدکارە نەپەستوێن دەگریم

تاکوو بۆ تۆڵەیی ئەو رۆڵە شەهیدانەی کورد
خەنجەری رۆڵەیی ئازا هەموو نەسوێن دەگریم

تا بە داسی دەسی ئەو پاڵە بەکارەی کوردی
دڕك و داڵی سەرەڕێ گشتی نەدروێن دەگریم

تاکوو نەسڕێتەوە فرمێسکی هەتیوباری هەژار
تا هەتیو لێوی وەکوو خونچە نەپشکوێن، دەگریم

تا بە دەستی پەری ئازادی لەسەر کۆڕی شەهید
گوڵەشلێرە لە گشت لایەکی نەڕوێن دەگریم

١٣٤٧

مەتەریزی شەرەف

لێرەش لە نێو ئەو لێڕ و شاخ و بەردە
لێرەش لەگەڵ ئەو هەموو داخ و دەردە
لێرەش لە نێو شۆڕشی خوێناویدا
لێرەش لە سەرکەوتن و تەنگاویدا
لێرەش لە نێو زەبر و زەنگی زاڵمدا
لە نێو ساچمە و دووکەڵی ناپاڵمدا
لێرەش لە نێو گڕ و ئاگر و ئاسندا
لە بەرامبەر تانک و تۆپی دوژمندا
لێرەش لە نێو دەریای رقی بێبەستێن
لێرەش لە نێو کوڕانی تۆڵەنەستێن

لێرەش لە نێو شەپۆلی خوێن و کەفدا
لێرەش لە نێو مەتەرێزی شەرەفدا
خۆشەویستم! لە بیرم ناچی تاوێ
دەمفڕێنێ باڵی خەیاڵم تا وێ
هەرچەند دوورم، بەڵام خۆش بێ خەیاڵم
ئاوارە نیم وا دەزانم لە ماڵم
هەر بینا دیت رمی کۆشکی زۆرداری
گەیشتینە لووتکەی چیای رزگاری
رەوی تەمی خەم و مژی پەژارە
بووژانەوە ئەو هەتیو و هەژارە
کوتکی کاوە و هێزی پێشمەرگەی دڵسۆز
رۆژی رەشی کردە نەورۆزی پیرۆز
مێشکی پڕا ئەژدەهاکی مێشکخۆر
جەللادەکەی ئەستۆی کەوتە بەر ساتۆر
گیرا، رووخا، خاپوور بوو قەڵای سەختی
وەبەر پێلاقان درا تاج و تەختی
هەترەشی چوو ئەرتەش لە ترسی لاوان
خوێڕی بەزین، هاتەوە رۆژی پیاوان
نەترەی نەما دوژمن لەبەر پێشمەرگەم
لە گشت لاوە هەڵات و نەیگرت بەرگەم

زۆردارت دی هەڵاوەسـرا سـەرەوبن
ئۆخـژنی هـات دڵـی گـەرمی بێـوەژن
خوێنڕێژت دی گەوزی لـە نێـو خـاك و خـوێن
رازایـەوە گڵکـۆی شـەهیدی بـێشـوێن
توانـەوە دەسـبەند، کەلەبـچە، زنـجیر
کرانـەوە دەرکـی قەفـەز لـە یەخـسیر
ئەسـتڕاوە فرمێـسکی رۆڵـە کـوژراو
ئەسـتێنراوە تۆڵـەی بـێکفـن نێـژراو
بـزەی هـاتێ لێـوی لـە خۆشـی بـێبـەش
جلکـی گـۆڕی سـۆرانیشـین، بـەرگ رەش
لـە شـینگایان گـەڕا گـەڕی رەشـبەڵەك
«شەم» و «شەمزین» گرتیانەوە دەستی یەك
گەڕانـەوە ئـاوارە بـۆ جێـژوانان
گرانـەوە لـە خەنـە پەنـجەی جوانـان
جـا ئـەو کاتـە بـە هـەتوانی ئـازادی
سـاڕێژ دەبـێ بـرینی نـامرادی

چیا - ١٣٤٧

شەنگەبیری

شەنگەبیری! سالّی سالاّن لە کوێستانیّ، لە ناو مەڕی
بۆ مەڕدۆشین هەلّت دەکرد ئەو باسکی سپی مەڕمەڕی
لەبەر هارەی گۆبەرۆك و گوارە و کرمەك و ژێرچەنە
نیوەڕۆیە لەبەر بێریّ کۆڕی مەڕی رادەپەڕی
کە ئێواران کەزیت دەکردن سیّ بەنگیّ و چاوت دەڕشت
بەو کەزی و چاوە نەرمانە بیّڕەحمانە شوانت دەکوشت
شەنگەبیزا بە سروەبا سوژەی دەبردە بەر بەژنت
ئاخر تۆش هەوای کوێستانی ئەو کوردستانەت هەلّدەمشت
چێشتەنگاوان لە دەراوان کە خۆت لیّ دەکرد پێخاوس
بە لەنجەولاری کیژانەت شەرمەزار دەبۆوە تاوس

ئاهەنگی ژین و شادی بوو بەیانی کە تێکەڵ دەبوو
شمشاڵی من، خرمەی بازن، کرم و هۆڕی مەشکەی کاوس
شەنگەبێری گراوی خۆم! وێنووسی جەماڵ و جوانی!
ئێستاش پاڵێنێ وەك جاران لە شوان و مێگەل دەڕوانی؟
وا من پێشمەرگەم دەجەنگم بۆ وڵاتی لە تۆ شیرنتر
نەمدەدا بە تەختی شایی دنیا بەردەبێری شوانی
راستە تۆ جوانی، لەباری، نازداری، شۆخی، نەشمیلی
کوڵمت گەشترن لە گوڵ و خاڵت رەشترن لە زیلی
جیابوونەوەت دەردە، بەڵام تۆش دەزانی تامی نیە
ژوان و شەوڕاو و دڵداری، راز و نیازی بە دیلی
زۆری نەماوە بێتە بەر نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاک بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم
چەك دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بێری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم

چیا - ١٣٤٧

ئامێزی ژن

جاران پەناگەی شەوانم
ئامێزی ئاوەڵای ژن بوو
گەرمی و نەرمی ئەو ئامێزە
مایەی حەسانەوەی من بوو
دەردی ژیان، رەنجی خەبات
ماندوو بوونی رۆژی ناخۆش
بە شەو لە ئامێزی ئەودا
هەمووم دەکردن فەرامۆش

نیگای چاوی، بزەی لێوی
برینی دەکردم سارێژ
برینی ئەو دڵەی، دوژمن
بە تیر دەیکرد دابێژ ـ دابێژ
نازی، تۆرانی، زیزبوونی
لاواندنەوەی، ئاشت بوونەوەی
هەموو لە جێی خۆی شیرین بوون
زۆر سەختە لە بیرچوونەوەی
بەڵێ سەختە، یەکجار سەختە
دووری لە ژن، نامرادی
بەڵام لە ژن خۆشەویستتر
لە لای من، ئەتۆی ئازادی!

١٣٤٩

شەپۆلی تۆڵە

کوردە ئەی کوردی لە خۆشی بێبەش!
بەس نیە کۆیلەتی دێوەزمەی رەش؟
باژوێ ئەسپی هەوەسی خۆی هەروا؟
بتگرێ، بتکوژێ وا بێ پەروا؟
ئەو «قزلقەلعە» کە بۆتە «باستیل»
هەر دەبێ پڕ بێ لە یەخسیر و دیل؟
تاکوو کەی نەشکێ کەلەپچە و دەسبەند؟
زەجر و ئازار و شکەنجە تا چەند؟
خوێنی لاوانی بە بیر و بڕوا؟
هەر دەبێ بڕژێ بە فیڕۆ بڕوا؟
هەڵوەرێ گەوهەری فرمێسکی هەتیو
دەربەدەر بێ کوڕی ئازا و نەبەزیو؟
بێوەژن تەڕ بێ بە گریان چاوی
کچ نەبینێتەوە شۆڕە لاوی؟

وەختی وەی هاتووە خۆت راپسێنی
تۆڵە وەرگریەوە، هەق بستێنی
راپەڕە، هاتەوە دووبارە هەلت
سەر و ماڵت بکە قوربانی گەلت
کۆ بەوە، ڕێك کەوە، لێك بەستە پشت
راکە مەیدانی خەبات گورج و گشت
هاتەوە کاتی خەباتی شێلگیر
هەڵبڕە بەندەك و کۆت و زنجیر
کوڕ بە، ئازا بە، نەبەز بە، ڕۆڵە!
گژەبای رق بە، شەپۆلی تۆڵە
تووڕە بە، سووربەوە لێی وەك پۆلوو
ئاگری دە وەکوو پووش و پووشوو
ئەو لە خوێنمژتنی تۆ تێر نابێ
تۆ دەبێ بۆ بەزەییت پێی دابێ
لە هەموو لایەکەوە پێی دادە
راوی نێ، زوو لە وڵاتی رادە
دەس و خەنجەر کوتوپڕ راکە سەری
وەدەری نێ، وەدەری نێ وەدەری
هەڵمەتی بۆ بەرە وەك شێری دڕ
لەشکری لێ بکە دابڕ ـ دابڕ

کۆسـتەکی خەنـجەری تـۆ بـترازێ
ئـەو بـە سـەرنێزە کولـەی نانـازێ
ویـزە گوللـەی چـەکی تـۆی بێتـە گـوێ
ناپـەڕێنێ لـە سنووریـشت سـوێ
بیتەزێنـە بـە پـەلاماری تونـد
بیبەزێنـە لـە چـیا و شـار و گونـد
بەنـدەن و دەشـت و چـڕی لـێ بتەنـە
نـە وەکـوو دەرچـێ پـڕی لـێ بتەنـە
مـەپرینگێوە لـە نـاگر و ناسـن
تێدەگـەن چـۆن بـە گـەلت ناناسـن؟
تـاکوو شـۆڕش نـەکرێ توند و تیـژ
تـاکوو سـەنگەر نـەکرێ لاو و کیـژ
نـادرێ مافـی گـەلی کـوردی دلێـر
هـەر دەبـێ وا لـە قەفـەزدا بـێ شـێر
ئـەو رق و قـین و بەگـژدا چـوونە
تاقـە رێگایـەکی رزگـار بوونـە

ترۆپکی رزگاری

ڕێبوارێکم ئازا و بە زیبك و زاکوون
دەبڕم چۆڵ و چیا و پێدەشت و بێروون
بەرهەڵستم دەکەم هەپروون بە هەپروون
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

کەند و کۆسپ هەنگاوم پێ ناکا شل
بێتە سەر ڕێم هەزاران گابەردی زل
بە هێزی شان و باهۆ پێی دەدەم تل
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

پێیم‌گرتەوە، دەرچووم لە دارە ـ دارە
ڕێم گرتەوە ڕێگای «قازی» و «ئاوارە»
نامترسێنێ گوللە، پەتك، سێدارە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

بەو خوێنانەی لەو رێبازە رژاوە
گوڵی ئاڵی سەربەستی کورد رواوە
منیش بە دڵی پڕ لە هیوا و بڕواوە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

رۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تا زۆر بڕۆم زیاتر ئارەق بڕێژم
کورتتر دەبێ رێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون
نارەوەمەوە لە داوەڵ و تارمایی
زۆرم دیوە بوولێڵ و تاریکایی
دێنم بەو شەوگارە رەشە دوایی
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

من پەروەردەی بن سێبەری ئەشکەوتم
گەلێك جاران لە چاڵاوی رەش کەوتم
هاتمە دەرێ، هەدام نەدا، نەسرەوتم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

١٣٥٠

گاو و گەردوون

شـــەتەك درا لـــە دار دروەنگـــانی شـــەو
لاوێـــك لـــە ســـەر رزگـــاربوونی وەتـــەنی
وێـــڕای تەقـــەی دەســـرێژی دەســـتەی نـــاگر
دێوەزمـــەی رەش دەیگـــوت و پێدەکـــەنی:
جێـــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـــوێنی گـــەش و فرمێـــسکی روونـــی دەوێ

هـــەلوەری فرمێـــسکی دلـــسۆزانی گـــەل
خـــوێنی شـــەهید ئـــالی کـــردەوە ولات
بـــەلام لەکـــەل شـــین و شـــەپۆر و کریـــان
بۆلـــەبۆلی دێوەزمەکـــە هـــەر دەهـــات:
جێـــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـــوێنی گـــەش و فرمێـــسکی روونـــی دەوێ

گوللـــەی ســـتەم دابێژدابێـــژی دەکـــرد
ســـەری پـــڕ نـــەوین و دلـــی پـــڕ لـــە هەســـت
لـــە گۆڕســـتانی کـــۆنی «پێـــرس پـــۆلیس»
خوێن دەڕشاوە و دەیـخوێند کوندی شوومی مەست:
جێـــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـــوێنی گـــەش و فرمێـــسکی روونـــی دەوێ

١٣٥٠

شەو و شەیتان

ئەستێرە یەک ـ یەک راخوشین
رەش هەڵگەڕا ئاسمانی شین
هەورێک شۆڕابەی بەرداوە
دەڵێی لە قیریان وەرداوە
تاریکانە، شەوەزەنگە
وڵات بێ‌هەست و بێ‌دەنگە
گۆڕستانی خامۆشە، شار
تێیدا نەماوە زیندەوار
نە رادەژێ گەڵای دارێک
نە دێ هەستی پێی رێبوارێک
هەرچی کۆڵان و شەقامە
دەڵێی کاولاشی بەسامە
دنیا دەریای بێ‌شەپۆلە
لاو داماوە، جێژوان چۆڵە

پەردەی کۆشکان دادراوە
رۆچنەی کۆختانیش گیراوە
لە تالار و سەرسەرایان
برِا ترووسکەی چرایان
شەمی سەر چاکیان لابردن
مردووش هێندەی دیکە مردن
دامرکا، بوو بە ژیلەمۆ
لە ناو ئاورگاندا پشکۆ
ژیان رووگرژە و مچ و مۆرِ
دێ بۆنی کفن و تات و گۆرِ
شەو زرینگاوە، راشکا
شەیتان سامی لە خوا شکا
کەڵپی خوێناوی گرِ کردن
فریشتەی پشووبرِ کردن
خەم و خەفەت دادەبێژێ
شادی و ئازادی دەنێژێ
داسی مەرگ و نەمان دەسوێ
هەوەڵ گەوزەی داوێتە کوێ؟
دێن و دەچن بە ئەسپایی
لە چوارچرا چەند تارمایی

خێـــوی شـــەو و خـــودای شـــەڕن
بێـــــچوە شـــــەیتانی بەدفـــــەڕن
ئـــاخ، دیـــسان سـێداره چـــەقی
کـــوردێ چـــۆ بـــن لـــە سـەر هـــەقی
لـــــەپڕ دەنگێکـــــی نێرانـــــە
نرکـــــەی کوڕانـــــە و شـــــێرانە
بـــــەردەی بێـــــدەنگی دادڕانـــــد
خـــەوالّووی لـــە خـــەو راپەڕانـــد
خەڵك هەمووی ئەو دەنگـەی بیست
دەیگوت «پێشەوای» خۆشەویست:
کـــە مـــن مـــردم کـــورد نـــامرێ
دەس لـــــە خـــــەبات هـــــەڵناگرێ
هـــارووژا وەکـــوو پـــوورەی هـــەنگ
مـــەهاباد گۆڕخانـــەی بێـــدەنگ
لـــــە دەور و بـــــەری چوارچـــــرا
هـــەزاران ســـەر لـــە قـــوڕ نـــرا
کـــام نـــازداری شـــۆخ و جوانـــە
دای لـــە خـــم لکـــی کۆڵوانـــە
لـە چـاوی کیـژی مـل بـە کـوێن
بـە خـوڕ دەهـات فرمێسکی خوێن

شـــۆڕەلاو هاتـــە کـــۆڕی شـــین
ئـــەویش ســـۆرانی کـــردن شـــین
پیرەپیـــاوان ئـــەڵێن رۆڵـــە!
لـــە بـــیر نەکـــەن تۆڵـــە، تۆڵـــە
تێکـــڕا دەڵـــێن درشـــت و ورد:
کـــورد نـــەمرد، پێـــشەواش نـــەمرد
بـــا تەرمیـــشی بـــخرێتە گـــڵ
چـــۆن یـــادی دەردەچـــێ لـــە دڵ؟
شـــاد بـــە ئـــەی پێـــشەوای نـــەمر!
هـــاتن رۆڵـــەی ئـــازا و خـــوێنگـــر
بـــۆ فیـــداکاری ئامـــادەن
رێگـــای راســـتی تـــۆ بـــەرنادەن
پـــەڕکووری رقنەســـتووره کـــورد
لەســـەر تۆڵـــەی تـــۆ ســـووره کـــورد
کـــچ و کـــوڕ و ژن و پیـــاوی
دەکـــا خـــەباتی خوێنـــاوی
تـــا مافـــی رەوای دەســـتێنێ
ئـــاواتی تـــۆ وەدی دێـــنێ

١٣٥١/١/٨

[illegible]

ئەی ئەو کەسەی دەتپەرستم و لێم ونی!
تۆ خودا نی، تۆ خۆشەویستی منی
لە ئاسمان نی تا وێت رانەگا دەستم
لە قاف نی کاڵەی ئاسنت بۆ هەڵبەستم
تۆی لە من ون کرد و منی لە تۆ دوور
ئەو بستۆکەی دوژمن ناوی نا سنوور

بەفرانباری ١٣٥١

ئارەق و تین

پـێش ئـەوەی گزنگـی هـەتاو
ترۆپکـــی چـــیا بنگێــــوێ
پـێش ئـەوەی شـنەی بـەیانی
بــــسکی بــــەڕەزا ببزێــــوێ
پێش ئەوەی قاسپەی خاسـە کەو
لـە زەرد و مـا دەنـگ داتـەوە
پـێش ئـەوەی بلبـل بـخوێنێ
خونــچە دەمـــی بکاتـــەوە
پـێش ئـەوەی سیڕەی هـەڵۆیان
پـــــەردەی بێــــدەنگی دادڕێ
پـێش ئـەوەی چـووڕە پۆپنـەکی
بــەرەو روونـــاکی هــــەڵفڕێ
پێش ئەوەی شـەمی سـەر چـاکی
ئـــاخر فرمێــــسکی هـــەڵوەرێ
پـێش ئـەوەی گـژەبای تـووڕە
ژیلـــەمۆی پەپوولــــە بــــەرێ

◆ ◆ ◆

پێش ئەوەی لاوی بەختەوەر
دەم راگوێزێ لەسەر خالان
پێش ئەوەی شەوگەڕی دڵتەڕ
وەڕەز بێ لە ماڵە و مالان
پێش ئەوەی بێری شل و مل
چاوی خەواڵووی هەڵبێنێ
پێش ئەوەی شوان مەڕی شەوێن
وەگێڕێ، بەردا دەسبێنێ
پێش ئەوەی پۆلی نەشمیلان
شلشل داگەڕێن بۆ کانی
پێش ئەوەی سەر کانی و دەراو
ژاوەی بێ لە پەری جوانی
پێش ئەوەی حاجی سەلەمخۆر
هەژارێك هەڵێنێ بە تەماڵ
پێش ئەوەی رێچکە ببەستن
بۆ مزگەوتێ شان بە بەرماڵ
پێش ئەوەی دەروێشی چلکن
پەنجەی خەلیفەی کوشیبێ
پێش ئەوەی شێخ وەك تارمایی
بەرەو خانەقا خوشیبێ

پێش ئەوەی گزیری بەدفەڕ
لە دیوەخان پاروو بادا
پێش ئەوەی خاتوونێك بەناز
پەردەی كۆشكی ئاغا لادا

* *

من كاوی خۆم لە كار دیوە
من جەرگی زەویم دڕیوە
من شێلەگەم هەڵبڕیوە
من یەك سەریم ئاخنیوە

* * *

من ریزەسواڵەم داناوە
شەغرەوێنجەم پێوە داوە
من گاگێڕەم تێر كراوە
یا خۆیانم وەرگێڕاوە

* * *

هاوین و پاییز و بەهار
هەتاو لێی نەداوم بێكار
من جووتیارم، من جووتیارم
من لەگەڵ هەتاو هاوكارم
من بە ئارەق و ئەو بە تین
دامان رشتووە بناخەی ژین
باسكی من و تیشكی ئەوی
بژیو دەستێنن لە زەوی

گـەر جووتیـار ئـارەق نەڕێـژێ
گـەر هـەتاو تیـشك ناوێـژێ
دانیـشتووی نـاو كۆشـك و قـەڵا
دەخـۆن نـانی گـەڵا - گـەڵا ؟!

بـەڵام حـەیف ئێـستاش لێـرە
مـن برسـیم و كەسـێك تێـرە
نـە قـەت ئـارەقی ئەسـڕیوە
نـە قـەت گـەوزی هـەڵبڕیوە
نـە مەچـەكی جـەمام بـووە
نـە چـۆڵەمەی لـەجێ چـووە
نـە ئەنگوسـتی راگـیراوە
نـە داسـوو لـە چـاوی داوە
نـە دڵـی پێـی دڕ - دڕ بـووە
نـە بـنهـەنگڵی خـڕ بـووە
نـە كەفـی دەردا بـە كڵـۆ
نـە پەنـجەی دەری كـرد دڵـۆ
نـە دەسـتی پاشـبارەی ناسـی
نـە سـاوێكی دا لـە داسـی
نـە بـە گـەرما داهێـزاوە
نـە خـەوی لـە چـاوی زاوە

نە بە سەرمایە تەزیوە
نە لە کای پاییز خزیوە
نە نووسەکەی پێوە نووسا
نە لەبەر بارانێ خووسا
نە زوقمی بەسەردا باری
نە لە قوڕدا کەوت باری
نە دی شەو و شەونخوونی
نە چێشتی دەردی نەبوونی
تا کەی وا بم، تا کەی وا بم
دەس بەتاڵ و رەنج بەبا بم
تا کەی رەنجی شان و پیلم
بۆ دوژمن بێ، بۆ من دیلم؟
نا نا، تازە راپەڕیوم
ناتوانن بدەن فریوم
رێبازی شۆڕش بەرنادەم
مەودا بە داگیرکەر نادەم
لە شان و باهۆی خۆم رادی
هەڵگرم ئاڵای ئازادی

۱۳۵۱

فریشتەی پەڕیوە

سەرنجم گەر دەبڕمە بەژن و باڵات
کچی جوان! بۆچی روو گرژی چ قەیدی؟
منم ئەو شاعیرە جوانی پەرستە
کە چاوی من جگە لە جوانی نەیدی

بە منداڵی کە پەروەردەی چیا بووم
کەوم دی، پۆڕ و سوێسکە و ئاسکم دی
بە لاوچاکی لە شاری کوردەواری
کچم دی، نازەنین و ناسکم دی

گەڕاوم چۆم و نواڵە و مێرگ و بژوێن
بە ماه و زەردی ئەستەم هەڵگەڕاوم

تەماشـــای سوێـــسن و بـــەیبوون و شـــللێر
بـــە دیـــنی جـــوانی راهێنـــاوە چـــاوم
لەبـــەر تـــاوێ لەســـەر پـــشت راکـــشاوم
لە دەم جۆگـە لەسـەر فەرشـی وەنەوشـان
لەســـەر گوێـــسوانە کـــردم چـــاوەبڕکێن
لەگـەڵ گەورەکـچی بـەردەرکی حەوشـان

بـە رۆژی سـارد و سـاو دیومـە بـە زسـتان
تروســـکەی بـــەفری بەرتیـــشکی هـــەتاوی
شـــەوی هـــاوین لـــە نـــاو ئەســـتێرەکاندا
گەلاوێـــــــــژم دەدی پڕشـــــــــنگی داوی

لـە نـاو گـۆم و گـەرمك و چـۆم و قـۆپی
بە پۆلـم دین قورینـگ و سی و هەڵەتانج
لەبـەر بێـر و لـە هـاوێر و لـە پـاراو
گـەلێکم دیـوە کیـژی شـۆخی کرمـانج

لە مەیدان دیومە نێسکەی ئەسپی خۆشبەز
لەگـــەڵ دەســـت و جلـــیتی شۆڕەســـواران
گـــەڕی شـــاییم لـــە پـــێش چـــاوی گـــەڕاوە
لەرەی مەم، سووکە رەوتی گـوێ بـە گـواران

خـــوڕینی شـــوور و بـــازی مـــامزم دی
شـەپۆلی گـۆم و کـەف هەڵـدانی تاوگـە
بـــە مێـــرۆژ و سیاســـووتی بـــەهاریٚ
گەلێك شەو ماومەوە تـا ڕۆژ لـە ڕاوگـە

لەســەر دونـدی چـیای سـەربەرزی هـەڵگورد
ڕەوەی هـەورم لـە ژێـر پێمـدا بـەدی کـرد
تەماشـــای دیـــمەنی ســـەوزی وڵاتـــم
مـنی سەرسـام و شاگەشـکە و خـەنی کـرد

بەهەشـتە کـوردەواری مـن، بەهەشـتە
فریـــشتەم مـــن، فریـــشتێکی پـــەڕیوە
بـە جـوانی تـۆ دەژیـم لـەم دوور وڵاتـە
وەرە لـێم مـەبڕە ئـەو تـەنیا بـژیوە

بـــەڵێ تـــۆ کیـــژی، نـــازداری، لـــەباری!
منـــیش پیرێکـــی زورهـــان و دزێـــوم
بـــەڵام شـــیرنترە لـــەو شـــەکرە لێـــوە
وشـەی کـوردی کـە هەڵـدەڕژێ لـە لێـوم

١٣٥١

کاروانی خەبات

زەردە پەڕی، سوور بوو ئاسۆ
خەریک بوو سێرە هەڵگیرێ
لەباتی قاسپەقاسپی کەو
دەهات قرمژنی شێست تیرێ
ئاوری بەردەدا لە بەندەن
گڕی خومپارە و بازووکا
کام گوڵ گەش بوو، کام گیا وشک
بەو بڵێسە هەڵدەپرووکا
داوەستا لەو خڕ و شیوە
دووکەڵ و بۆگەنی بارووت
نەمامی ناسک و ساوا
بە دەسرێژ دەبوونە بزووت
دەیشێلا هەڵاڵە و سوێسن
ناڵەچەی پۆتینی ژاندەرم

نێرکـــی بیـــزا و مەنـــدۆکی تـــەڕ
دەپـــەڕین بـــە گوللـــەی گـــەرم
کێـوی لـە خـەوەت کێـوان تـەقین
هـــەڵۆ دای لـــە شـــەقەی بـــاڵان
کەروێـــشك تـــەماڵی هـــەڵگرت
ڕێـــوی خوشـــی بـــۆ کەنـــداڵان
کـۆتره شـینکەی قـەدی شـاخی
لـــوور بوونـــەوە نـــاو ئەشـــکەوت
سوێـسکە لـە بـن پنـچك خـزا
چـــۆلەکە لـــە جریـــوە کـــەوت
خـــۆی لـــە ڕەنـــدۆڵان هەڵکێـــشا
لـــە ترســـان مـــار بـــە پەلەپـــەل
لـــە پەرپەڕۆچـــکەی ئاســـمانێ
دیـــاری دا تارمـــایی خەرتـــەل
هـــەر چـــوار تەنـــشتی گیرابـــوو
لـــە ســـەنگەرێکدا بـــە تـــەنێ
ئـــەو لاوەی بـــەڵێنی دابـــوو
هـــەتا مـــردن چـــەك دانـــەنێ
پـــشوو ســـوار و گـــەروو وشـــك
گـــەرم ببـــوو چـــەکی دەســـتی

بــــەڵام هێـــشتا نەلـــەرزیبوو
دڵـی پــڕ لــە هیــوا و هەســتی
هەرچـــەندە ئاڵقـــەی گـــەمارۆ
هـــەروا دەهــات تــەنگتر دەبــوو
ئەســتێرەی هیــوای دەدرەوشــی
تــا وەخــت درەنگـــتر دەبـــوو
پەنـــدی کوردانەیـــە و کۆنـــە
کـــە شـــەو قـــەڵای مێرانـــە
هـــەروا تاریکـــان پەیـــدا بـــا
دڕی پـــــێدەدان شـــــێرانە
روونـــاکبیرێکی تـــا ئیمـــڕۆ
دەچـــوو بـــەرەو ئاســـۆگی روون
ئێـــستا هیـــوای بـــە بوولێـــڵ بـــوو
بـــۆ لـــە گـــەمارۆ دەربـــاز بـــوون
بڵێـــسەی دا لوولـــەی چـــەکێك
تێــك هـــەڵگلا لاوچـــاکی کـــورد
ئەفـــسەر یـــەك بـــە خـــۆی قیژانـــدی
«بە پیش بـە پـیش گلولـە خـورد»
لــــە بـــن پەســـیوان دەرپـــەڕین
هێـــــزی رەش و ئەهریـــــمەنی

دێــرا بــە خــوێنی شــەهیدێك
«کوردســتان» مێــرگ و چــیمەنی
دیــسان خــوێنی قارەمانێــك
نەخــشاندی رێگــای رزگــاری
دیــسان لاپــەڕێکی رەشــتر
کەوتــە ســەر مێــژووی زۆرداری
دوانیگــای بڕیــە لای ئاســۆ
بــە مۆلــەق راوەســتا چــاوی
شــنەبای شــەو هــات نەســتڕی
وەك پەنــجەی جوانێــك جوانــاوی
لــە نــاو خوێنــدا دەتلێتــەوە
لاوی بــە زیــك و بــە ســبات
بــەلام هــەروا دەچــێتە پــێش
بــێوچــان کــاروانی خــەبات

ڕێبەندانی ۱۳۵۱

له بیرم مه‌که

وه‌هام بیستووه سه‌رده‌می پێشوو
له گه‌وره‌شارێك نازدارێك هه‌بوو
کچێکی قیت و قۆز و که‌ڵه‌گه‌ت
شاکاری ده‌ست و نه‌خشی ته‌بیعه‌ت
شۆخ و له‌بار و جوان و ره‌زاسووك
له راست رووی ده‌چوو ئابڕووی گوڵووك
دڵته‌ڕ، مه‌شره‌ف خۆش، زار به پێکه‌نین
شل و مل، ئه‌سمه‌ر، ناسك، نازه‌نین
دیده‌کاڵ، لێوئاڵ، بسك سێبه‌نگی
خاڵی سه‌ر کوڵمه‌ی ره‌شتر له زه‌نگی
مه‌مك خڕ و تونـد، سینه نه‌رم و پان
گه‌ردن درێژ و چه‌نه کورت و جوان

کەی گەزۆ شیرن وەکوو دەمی بوو؟
کەنگیّ بەرِەزا وەك پەرچەمی بوو؟
مانگ لە ئاست هەنیەی شەرمەزار بۆوە
برۆی دی هیلال، خۆی لە بیر چۆوە
جەرگی دەبرِین تیری برژانگی
دڵگر بوو بسکی، لووس بوو لاجانگی
زەندی گۆشتن و شووش و نەرم و نۆڵ
بەلەکی خرِ و پرِ و سپی و سۆڵ
چەنەگەی خرِی وەکوو گۆی زێو بوو
بەرخەبەبەکەی وەك شەکرەسێو بوو
خەڵقی شۆرِەبی و مەندۆك و بیزا
لەبەر ئەو باڵابەرزە دەفیزا
ناز و کرشمە و لەنجە و لارەکەی
پرِی کردبوو هەموو شارەکەی
جوانی وا کەم بوو لەسەر زەمینیّ
کەم دایك کیژی وا جوان دەبینیّ
لە شارا هەرچی هەبوون کورِوکاڵ
لەدووی ئەو شۆخە ببوونە عەوداڵ
لێیان گرتبوو گوێسوانە و ڕێباز
کرِیار گەلێکە بۆ کرِینی ناز
وەك مانگی جێژن لێیان دەروانی
پێیان هەڵدەگوت بەستە و گۆرانی

بەڵام لە هەموان داوخوازتر لاوێك
بوو، کە نەدەژیا بەبێ ئەو تاوێك
گیرۆدەی کردبوو بە بسکی خاوی
دێوانەی کردبوو بە سیلەی چاوی
ناوڕی، ئاوری لە دڵ بەردابوو
نازی، وەرهەمی پێ هەڵێنابوو
وەختابوو بمرێ بۆ ماچی لێوی
یا وەکوو شێتان روو بکاتە کێوی
نەیمابوو هۆش و هەدادان و خەو
ئۆقرەی بڕابوو بە رۆژ و بە شەو
قسەی دڵسۆز و دۆستی نەدەبیست
لە دنیای رووناك هەر ئەوی دەویست
لە دڵی بەر ببوو ئاگری بێئامان
دەستی بەردابوو لە ماڵ و سامان
شێت و شەیدا بوو، هۆشی نەمابوو
ئاگای لە حاڵی خۆشی نەمابوو
شین و گریان و رۆڕۆ بوو پیشەی
هەر بیری ئەو بوو یادی هەمیشەی
ناهومێد نەبوو دەستی بەرنەدا
تا ئەو نازدارەی بۆ هاتە رەدا
بەهار بوو دیسان خەملی وەك بەهەشت
مێرگ و لاپاڵ و بەندەن و پێدەشت

کانی وەك دیدەی ئاواران پڕجۆش
شنە وەك دیدەی نازداران بۆنخۆش
گوڵ پشکووت، بلبل وەورینگە کەوت
کەو لەسەر ڕەوەز هەڵیگرت ڕەوت
مێلاقە بادەی ئاونگی دەمشت
شللێر فرمێسکی شادی هەڵدەڕشت
خونچە دایدڕی بەرۆکی کراس
لە خیز هاتە دەر چووزەلە ڕیواس
بۆن و بەرامە و هەوای بەهاری
عیشق و هەوەس و مەستی لێباری
بەهار کە بەزمی تەبیعەت گەرمە
دڵی نازداری بێبەزەش نەرمە
بەڵێنی پێدا کیژۆڵەی چاو جوان
لە دەری شاری بۆی بچێتە ژوان
لاوی دڵسووتاو گەیشت بە ئاوات
کە ئەو نازدارەی بۆ لە ژوانێ هات
ئاوێزانی بوو، گرتی لە ئامێز
گووشی بە باهۆی مەردانەی بەهێز
رایمووسی لێوی شیرنتر لە قەند
لە دەستی هاڵاند کەزی وەك کەمەند
کووشی مەمکۆڵەی وەك زەردەلیمۆ
بڕا، لاکەوە، مەکە، نەیەڕۆ

دەیانکرد یاری و دەسبازی و گەنگەڵ
یەکتریان دەگرت لە مێز و باخەڵ
درێژ دەبوون و هەڵدەستانەوە
لە ناو شینکەدا دەتلانەوە
لاوی تامەزرۆ، کیژی گەردن کێل
سوێسنە و بەیبوونیان دەکردن پێشێل
ڕێکتر دەکەوتن بۆ ئەملا و ئەولا
قانەقدیلەی یەکتریان دەدا
سێبەر شۆڕ ببوون، ئێوارە داهات
ئاخ لە خۆشیدا زوو رادەکا کات!
هەرچەند لە دینی یەکتر تێر نەبوون
ناچار بوون هەستن بەرەوماڵ ببزوون
شل ـ شل داگەڕان بۆ دەم ڕووباری
تا پێش تاریکان بچنەوە شاری
لەسەر کەندی چۆم ڕاوەستان تاوێ
کچ دیتی لە ناو نێرینەی ئاوێ
چەپکە گوڵێکی وەکوو پتی خوێن
گوتی ئای جوانە، ئەوە گوڵی کوێن؟
بریا هی من با ئەو گوڵە سوورە
حەیفە کەوتە ناو ئەو شێت و شوورە
هێشتا قسەکەی نەکردبوو تەواو
کە دڵداری شێت خۆی خستە ناو ئاو

بە پەلەقاژە گوڵی هێنا دەست
هاویشتی بۆ لای کیژی دیدە مەست
گوتی ئەی یاری ژیکەڵە و ژیرم
هانێ گوڵەکەت مەکە لەبیرم
گێژاو لوولی دا، شەپۆل نوقمی کرد
خوڕینی چۆمی کەلاکیشی برد
تۆماری ژینی کورتی پێچراوە
ئەو تەنیا ڕۆژە خۆشەی بۆ ماوە
ساردی کردەوە چۆمی سارد و سڕ
دڵی پڕهەست و پڕبڵێسە و گڕ
کە ئەوەی بینی کیژی شەنگ و شۆڕ
لەوێ ڕانیشت و کردیە زیر و هۆڕ
قژی ڕنینەوە دای لە سینگی خۆی
بەرۆکی دڕی قوڕی پێوا بۆی
لەوێ هێند گریا هەتا بوو شەلاڵ
بە دارەمەیت بردیانەوە ماڵ
هەتا ماوەیەك دژ و وەڕەز بوو
کەم ـ کەم دڵداری پێشووی لەبیر چوو
یەکیتری گرت لە کوڕانی شاری
سەرلەنوێ دەستی کرد بە دڵداری
ژین ڕاناوەستێ، هەوەس نامرێ
دڵداری لەگەڵ مردوو ناکرێ

زینــدوو پێویــستی بــە هــاودەم هەیــە
بــۆ مــردوو مــردن هــەر ئەفــسانەیە
تــا خــوێن ببــزوێ، ئــەزووی بــێ هــەوەس
بێ‌جــووت دژوارە ژیــان بــۆ گــشت کــەس
کــە ویــستت دڵــی جوانێــك رابگــری
دەبــێ بــۆی بــژی، نــابێ بــۆی بــمری
ژن پیــاوی دەوێ، پیــاو دەیــەوێ ژن
هــەزارانی واش بــێ‌سەروشــوێن بــن
بــۆ ژیــن پێویــستە لەشــی گــەرم و گــوڕ
نــەك ئــاڵاو کێــل و گڵکــۆ و بــەرد و قــوڕ
لــە یەســکی رزیــو وەرنــاگیرێ کــاو
بــێ‌کــار دژوارە ژیــنی ژن و پیــاو
تێنەگەیــشتبوو دڵــداری بێهــۆش
کــە کــچ زوو کــوڕان دەکــەن فــەرامۆش
هــیچ کــەس بــەو کــارە نــاڵێ ئــازایی
خــۆ بــە کوشــت بــدا پیــاو بــەخۆڕایی
خــۆی بــە ئــاودا دا بــۆ هەوەســی چــووك
پێی وابێ پــاش ئــەو کــچ نــابێ بــە بــووك
کەسێك دەیــەوێ قــەت نــەکرێ لــە بــیر
نــاوی لاپــەڕەی مێــژوو بکــا داگــیر
خــەڵك بــە مــەردی و ئــازایی و پیــاوی
هــەتا هەتایــە هــەر بــەرن نــاوی

ببێ بە مایەی سەربەرزی کۆمەڵ
بۆی دروست بکەن پاش مردن کۆتەڵ
لە ریزی گەوران ناوی بنووسرێ
سەت شیعری باشی پێ هەڵبگوترێ
جێی شانازی بێ بۆ نەتەوەی خۆی
گۆڕی مەزار بێ، کڕنووش بەرن بۆی
خۆ فیدا بکا بۆ گەل و خاکی
ناوی نەمرە بە پاکی و چاکی

١٩٧٣/١٠/٦

یادم بکەن

لەو دەمەیدا پیاڵە دەدرێن لە پیاڵە
لەو دەمەیدا لێوتان بە بادە ئاڵە
لەو دەمەیدا کۆڕی شادی دەبەستن
لەو دەمەیدا سەرخۆش و مەستی مەستن
لەو دەمەیدا کە دەگرن باز و دەروان
لەو دەمەیدا دەس دەگێڕن لە بەروان
لەو دەمەیدا دەس لە بەژنان وەردێنن
لەو دەمەیدا بەرکۆژە دەترازێنن
لەو دەمەیدا گەری رەشبەڵەک گەرمە
لەو دەمەیدا دەکوشن کام پەنجە نەرمە
لەو دەمەیدا دۆ دەکەونە خۆڕانان
لەو دەمەیدا کە دەکوشن گوڵمەی رانان

لەو دەمەیدا تامەزرۆن لە جێژوانان
لەو دەمەیدا بەخۆوە دەکوشن جوانان
لەو دەمەیدا گڕ دەگرێ مەیل و تاسە
لەو دەمەیدا تێک هەڵدەنگون هەناسە
لەو دەمەیدا کە دەمژن شەکرەلێوان
لەو دەمەیدا نەبێ لەمپەر و نێوان
لەو دەمەیدا پۆلی بێریان رادەبرن
لەو دەمەیدا کیژ چاوتان لێ دادەگرن
لەو دەمەیدا گوێ هەڵدەخەن بۆ تارێ
لەو دەمەیدا «مامڵێ» دەڵێ قەتارێ
یادم بکەن، یادی منی دوور وڵات
یادی منی رێبواری رێگای خەبات
یادی منی بێبەش لە خۆشی و شادی
یادی منی سەوداسەری ئازادی

١٩٧٣/١١/٢١

دەسکەوتی خەبات

نە بلوێرژەن دەتووڕێنێ لە بلوێر
نە شۆڕەژن ورینگەی دێ لەبەر بێر
نە نارەناری کیژی مەشکەژێنە
نە سیڕەسیڕی شمقاڕ و شەهێنە
نە بۆڕەبۆڕی مانگای تازەزاوە
نە شڵقەشڵقی مەشکەی نیوەژاوە
نە فیتەفیتی شوان و کاڕەیی مەڕ
نە باللۆرەی کچی چاومەست و دڵتەڕ
نە ئۆحەئۆحەکەی گاوانی باسک
نە بگرەبەردەکەی کابانی ناسک
نە کۆڕژنی حدوودی سووکەسواران
نە خرمژنی هەیاسەی گوێ بە گواران
نە قاڕەی سی و چریکەی باز و پەرکوور
نە دەنگی ئاسمانی و شادی شالوور
نە گرمەی هەور و هاژەی ڕێژنە باران
نە سروەی با و شنەی سوورەچناران

کەوی کێوی نە قاسپەی ما نە سیڕە
بەرەو گەرمێن فڕیوە زەردەزیڕە
لە هێلانەی خزی و بێدەنگە سێروو
دەڵێی خۆشخوانی کوردە نیەتی ئێروو
گوڵاڵە و سوێسنە و خاو و کەنێرە
هەموو پرزەن، زەمان کردوونی گێرە
نەماوە رەنگ و بۆی بەیبوونی نواڵە
کرانە گزرە مێژوەرد و هەڵاڵە
پەڕیوە سوورگوڵ و پێخوستە سونبوڵ
رزیوە نووسەکە و خاو بۆوە پێکوڵ
کرانە دەستەچیلە لاسکە گۆگەم
خەزانە و جوانی ناوێرێ بڵێ هەم
کەما و مەندۆك و هەڵز و لۆ پەڕیون
لە ترسی با لە ناو قووڵکە و پەسیون
لە باخ و چڕ ئەوی دار و درەختە
هەموو زەردن لە ترس هێرشی شەختە
چەمەن کاڵ بۆتەوە روخساری ئاڵی
لەسەر گۆنەی وەلاچوو دەنکە خاڵی
گوڵ و حاجیلەکانی دەشتی هاموون
بە جارێکی بە تاڵانی خەزان چوون

مەلای گوندە چیا، نەك شێخی ورگن
هەیەتی مێزەرێکی بۆر و چڵکن
کەوا سەوزەی لەبەر داماڵدراوە
سیواك و تەیلەسانیشی نەماوە
چ بێ‌نازن، هەوارگەی خۆش و زەنوێر
چ نازن چیا و لاپاڵ و هەڵدێر
خەزانە بێ‌بەزە و ناخۆش و تووشە
مژە و زوقمە و کەرەسیسە و پرووشە
لە کوێستانێ نەماوە خێر و خۆشی
تەبیعەت هەر بینا کفنیشی پۆشی
نیتر کەس ناگرێ داوێنی کێوان
لە جێیان باری خەم نیشتووە لە لێوان
بەڵام بنوارە ئەو رۆ شارەکەی کۆ
«قوبەی کشمیری دا بەر شەق وەکوو گۆ»
ئەوا پڕ بوو لە خۆشی و کامەرانی
بەهاری شامە ئەیبامی خەزانی
دەر و دیواری شادی لێ دەباری
خەزانی خۆشەویستە وەك بەهاری
قریوە و داوەت و چۆپی و سەمایە
گەپ و گاڵتە و زەماوەند و هەرایە

تریقـــــە و پێکەنینـــــە و چـــــەپڵەڕێزان
هــەموو بەشــداری بــەزمن خــاو و خێــزان
هەموو چاوێك گەشە، گشت کوڵمــە ســوورە
کەســـەر لـــەو شـــارە بـــێ‌ئـــازارە دوورە
دەبـــینی تـــۆ نەگـــەر چـــاوێك بگێـــڕی
کــچی وەك دوڕ، کــوڕی جــوانتر لــە زێــڕی
کــە دەچــنە داوەتــێ سەرمەســت و دڵخــۆش
فــرێ دراوە پەچــە و رووبەنــد و ســەرپۆش
هەڵـــە هەڵکـــەوتووە بـــۆ کیـــژ و لاوان
نیـــە ئەوڕۆکـــە بـــاخی ســـینە پـــاوان
چـــلۆن ئـــەو رۆ نەبێتـــە رۆژی جێـــژن؟
چـــلۆن خـــەڵکی کـــوڵ و کۆیـــان نەرێـــژن؟
لـــە لای ئازادیـــخواز و کـــوردی دڵـــسۆز
بـــەرێزتر بـــۆ نـــەبێ ئـــەو رۆ لـــە نـــەورۆز؟
کە پاش ئـەو رەنـج و دەرد و کفـت و کۆیـە
دەبیـــنن کۆتـــەڵی «حـــاجی» لـــە کۆیـــە
دەبیـــــنن کۆتـــــەڵی شاســـــواری کـــــۆیی
کــــە رۆژێکــــی بــــە پێیــــان لێــــرە رۆیــــی
چــلۆن بــۆ ســورمە نــابێ خــاکی شــارێك
کــە حــاجی پێــی لەســەر دانــابێ جارێــك

ئەوە کۆتەڵ نیە رەمزی نەجاتە
ئەوە دەسکەوتی چەند ساڵەی خەباتە
ئەوە رووگەی هەموو کوردێکی پاکە
ئەوە جێگای نیازە، پیرە، چاکە
بوتی ساحەبدڵانی دڵ بەسۆیە
کە ئەورۆ پێی دەنازێ شاری کۆیە
سڵاو ئەی حاجی ئەی رۆڵەی زەمانە!
لە سایەی تۆوە هەرچێکی هەمانە
هەموو ژینت لە رێی گەلدا بەخت کرد
هەتا رێگای خەباتت بۆ تەخت کرد
گەلێکت دی غەریبی و تاڵ و سوێری
نەبوو ساتێ لە خزمەت خۆ ببوێری
بە گژ بێگانەوو خۆمانەدا چووی
لە گژ دێوەزمەوو دێوانە راچووی
نەترسای و نەخەجڵای و نەلەرزی
چ مەشهووری، چ رووسووری، چ بەرزی
هەموو شاگردی تۆن شیرن کەلامان
لە تۆ فێر بوون خەبات، قازی و مەلامان
بە دەنگی تۆ خەواڵوو راپەڕیون
لە ترسی تۆیە دوژمن داپەڕیون

گــەرای ئــەفکاری تۆیــە بــاڵی گــرتن
کــەوا رۆڵــەی گــەلت ســەریاڵی گــرتن
بــە ئــازایی، بــە زانــایی، بــە وردی
چــەکت دا دەســتی شۆڕشــگێڕی کــوردی
پــەڕی دیوانەکــەت گەنــجە و خەزێنــە
وشــەی شــیرینی تــۆ دوژمــن تەزێنــە
هــەموو پەنــدن قــسەی ســووك و دزێــوت
وەکــوو بــاڵی پــەری پاکــە جنێــوت
بەنرخــە، تازەیــە، بــەرزە، بــەهێزە
ئــەوەی فــەرمووت لــەبارەی پیــاوی دێــزە
«ئەگــەر کوردێــك قــسەی بــابی نــەزانی
موهەقــەق دایکــی حیــزە و بــابی زانــی»
کــە شــیعری تــۆ بزاوتــی هەســتی هەســتان
هــەموو سەوداســەری سەربەســتی هەســتان
لــە کوردســتان گــەلێك شــۆڕش بــەپا بــوون
کــوڕی کــوردی بــە گــژ بێگانــەدا چــوون
لەمێــژ ســاڵە دەڕێــژن ئــارەق و خــوێن
بــەڵام داخــی گرانــم هێــشتە لــە کــوێن؟
ئەوێــستاش دەردە کــورد نــەکرا عیلاجــی
ئەوێــستاش کــوردی کۆیلــە مــاوە حــاجی!

گەلی کوردت نەبوو هێشتا نەجاتی
بە خوێنی لاوەکان سوورە وڵاتی
ئەوێستاش دوژمنی لاسار و بەدفەڕ
دەکووژێ کوردی بێتاوان و لاشەڕ
ئەوێستاش هەر دەمانکەن تیرەباران
دەنەخشێنن بە خوێن کۆڵانی شاران
ئەوێستاش پڕپڕن زیندان لە لاوان
بە غەیری وەی کە کوردن نیانە تاوان
ئەوێستاش گۆڕغەریب زۆرن وەکوو تۆ
ئەوێستاش بێنەسیب زۆرن وەکوو تۆ
ئەوێستاش بێکەس و دوورە وەتەن هەن
ئەوێستاش شاعیری پیر و رەبەن هەن
ئەوێستاش شیعری وردی کوردی دەدڕن
زمانی شاعیرانی چاکی دەبڕن
بەڵام تۆ دڵنیا بە پیری زانا!
بناغێکی وەهات بۆ کوردی دانا
نیتر سەنگەر بەتاڵ کردن مەحاڵە
نیتر کورد و بەزین، خەون و خەیاڵە

بەرمبەیانی ١٩٧٣/١١/٢٦

شەوگاری تەنیایی

هەتا نێڵەی نەیە ئاورگی دڵ، چەم پڕ لە نەم نابێ
هەتا ئەم دانەبارێ تینی ئەم ئاورگە کەم نابێ
لە ناو ئاورینگ و ئاونگا شەوم رادەبڕێ بێ هەمدەم
بەڵێ شەوگاری تەنیایی بەبێ فرمێسك و خەم نابێ
ستەمکاری منی دوور خستەوە لەو یارە شیرینەم
ئیتر من چۆن رقی زۆرم لە ئازار و ستەم نابێ؟
ئەوی سەربەرزە لەم وێرانەدا تووشی خەم و دەردە
چیای سەرکەش ببینە قەت سەری بێ‌هەور و تەم نابێ
لە ناو دەریای خەیاڵم دێمەوە من گەوهەری نایاب
هەمە گەوهەر، ئیتر چاوم لە دینار و درەم نابێ
وەرە ناو باوەشی گەرم و گوڕ و پڕتاسەوو مەیلم
رەدیفیش تێك بچێ پێم خۆشە من دەستم لە مەم دابێ
وەرە با هەڵمژم ئەو لێوە شیرینە بە کەیفی خۆم
لە پاش ئەو تاڵییە با من دەمێك شەکرم لە دەم نابێ
پەلەت بێ، چاوەڕێتم، زوو وەرە، بەس خۆت بخافڵێنە
هەزار جار «هێمن»یش بم بۆ ویساڵت چۆن پەلەم نابێ؟

١٩٧٤/١/١٤

شەوی شاعیر

بابــــەتاهیر! منـــیش دەڵـــێم وەك تـــۆ
«ئاخ لە دەس دیدە، وای لە چەنگی دڵ»
دڵـی جـوانی پەرسـت و چـاوی هـەوەس
شـەو هـەتا رۆژ بـە مـن دەدەن گینگـڵ

کـێ دەزانـێ بـە شـەو لـە مـن چ دەکـا
ئـــەو خەیاڵـــە پەشـــێو و ئـــاڵۆزەم؟
کـێ دەزانـێ کـە چـم بەسـەر دێـنێ
ئـــەو دڵـــە پڕبڵێـــسە و ســـۆزەم؟

کـــێ دەزانـــێ چـــلۆن بـــەیان دادێ
لـە مـنی شـێت و شـاعیری دڵتـەڕ؟
کـــێ دەزانـــێ خـــەیاڵی بـــن لێفـــەم
چۆن بەسـەر کەوشـەنا دەکـا شـەوپەڕ؟

ئەرێ ئەی بەدری ئاسمانی جەماڵ
هیچ دەزانی چلۆنە حاڵی من؟
شەو هەتا ڕۆژ لە کونجی تەنیایی
وەك هیلال ئاوەڵایە باڵی من!

گیانە! هێشتاکە دانەمرکاوە
ئاگری عیشقی توند و سەرکەشی من
لەشی گەرم و گوڕی دەوێ هەر شەو
بۆیە وا ئاوەڵایە باوەشی من

لێوی وشك و بەباری من دەیەوێ
هەڵمژێ لێوی گۆشتن و ناڵت
دەستی سارد و تەزیوی من دەیەوێ
بیکوشێ مەمکی وەك بەهێی کاڵت

دەمەوێ بەو سمێڵە زوورانەم
ئارەقی سینگ و باخەڵت بسڕم
دەمەوێ بسکە نەرمەکەت بگرم
دەمەوێ چاو لە چاوەکەت ببڕم

دەمەوێ گوێم لە دەنگی نەرمت بێ
دەمەوێ هەست بکەم هەناسەی تۆ

دەمەوێ من بگەم بە کاوی دڵ
دەمەوێ دابمرکێ تاسەی تۆ

دەمەوێ هیممەت و هومێدی من
ئەتڵەسی ناهومێدی دابدڕێ
دەمەوێ پەنجەکەت بە ئەسپایی
تۆزی غوربەت لە روومەتم بسڕێ

ئەی هومێد ئەی رەفیقی دێرینەم!
تۆ نەبی کێم هەیە منی بێکەس؟
گەر هەموو لا لە من بهارووژێ
نابەزم، تۆم لەگەڵ بمێنی و بەس

تۆم هەبێ ئەو شەوانە رادەبرن
تۆم هەبێ دوایی دێ بە رۆژی رەش
تۆم هەبێ هەر دەگەم بە ئامانجم
تۆم هەبێ ئەو دەگرمەوە باوەش

١٩٧٤/١/٢٥

بناری هەڵگورد

لە خەودا دیم لەسەر هەڵگورد
لەسەر چیای سەرکەشی کورد
ماندوو، خەستە، شەکەت، کفت
لەسەر تەختێکی زێڕکفت
لە بن لێفەی ئەتڵەسی سوور
لەسەر دۆشەگێکی ئەستوور
بۆ حەسانەوە درێژ ببووم
بە بۆنی گوڵان گێژ ببووم
کەوی گرتبووی دەور و بەرم
غوڕڕە کەو بوو لە بن سەرم
شنە کاکۆڵی دەبزاوتم
گزنگ روومەتی دەنگاوتم
لە فریشتان بەرزتر بوو جێم
هەور دەڕەوین لەبەر پێم

هەوایەکم هەڵدەمژی
کورد و کەودەری پێ دەژی
گەیبوومە پۆپەی ئاواتم
لێم دیار بوو هەموو وڵاتم
وڵاتی باب و باپیرم
جێی هەڵدانی خۆم و بیرم
وڵاتی جوان و دڵگرم
هەزار جاری دەبەر مرم
وڵاتی رەنگین و نەخشین
وڵاتی سوور و سپی و شین
خێری خودا، باخی بەهەشت
کوێستان و بەندەن و پێدەشت
تەلان، گەوە، بانوو، بستوو
کانی، زنە، رنوو، پزوو
مێرگ، نواڵە، دەریا، رووبار
نەرمان، هەڵەموت، لێرەوار
ئاوهەڵدێر، خورێن، گۆمی مەند
کێڵگە، بەیار، بژوێن، زەمەند
جێجێ کۆدە، جێجێ رووتەن
جێجێ چێنک، جێجێ رەقەن

جیٚجیٚ ئاوگر، جیٚجیٚ شۆنە
جیٚجیٚ شوورە و قەڵاکۆنە
کوردستانی بە خێر و بێر
«پێی روون دەبۆوە چاوی کوێر»
پۆلێکی پەری شل و مل
بەرموور و ملوانکە لە مل
برژانگ درێژ و چاو بە کل
شان بە کۆڵوانە شەدە شل
ناسک و نازدار و شۆخ و شەنگ
تەنک و شلك و جوان و چەلەنگ
بەژن باریك و خڕ و پڕ
سەری کوڵمەیان دەیدا گڕ
نەشمیل، رەزاسووك، نازەنین
لەبەر دڵان و خوێن شیرین
چاویان مەست و پڕشەرم بوو
بسکیان ئاوریشمی نەرم بوو
باسکیان سەرینی سەرم بوو

✻ ✻

یەکێك خۆی لە پاڵ دەخزاندم
یەك یەخەی بۆ دەترازاندم

یەك بەناز خۆی ڕێ دەخستم
یەك مەمکی دەنا لە مستم
یەك دەیشێلام ئارام ـ ئارام
یەکێك قانەقدیلەی دەدام
یەك بۆی دەگوتم گۆرانی
بە چریکەی خۆشی ئاسمانی
یەکێك سەمای بۆ دەکردم
یەك دەستی لە ئەستۆ دەکردم
یەك بە بالۆران دەیدواندم
یەك بەسپایی ڕایدەژاندم
لەو خەوەدا هێشتا لاو بووم
هێشتا بە نموود و بەرچاو بووم
هێشتا مابوو گوڕ و هێزم
هێشتا گەرم بوو ئامێزم
هێشتا هەمبوو باهۆی قەوی
ڕەوەکەم دەکردن کەوی
لە جێژوانێ خۆم ڕادەگرت
مێزم بە بزۆزاندا دەگرت
هێشتا پێم دەکرا دەسبازی
گراویم دەکردن ڕازی

هێـشتا کـەنفت و پـیر نـەبووم
«لـە بـاڵ جوانانـدا تـیر نـەبووم»
دڵتـەڕ و جـوانیپەرسـت بـووم
شـاعیرێکی خـاوەن هەسـت بـووم
هێشتا دوور نەبووم لـە هـەڵگورد
کیـژم دەهـاتن لـە شـەوگورد
لـەپڕ لـەو خـەوە راچـەنیم
بـە حـاڵی زارم پێکـەنیم
لـە نێـو مـاڵێکی بـێ ژنـدا
لـە بـن لێفێکـی چـڵکندا
لەسـەر تـەختێکی رەق و تـەق
سـەرتاپام شـەلاڵی ئـارەق
پـیر و کەنـەفت و کەلـەلا
هـەموو لەشـم هـەلا ـ هـەلا
پـشتم رەق و باسـکم تـەزیو
پێم نـەدەکرا ئـەم دیـو ئـەو دیـو
کـز و گـۆد و سـڕ و بـێتـاز
پێـچم دەدا وەك مارانگـاز
تـازە کـوا خـەو دەمباتـەوە؟!
هەسـتام وەبـیرم هاتـەوە

ئـــــاوارەم و دوورە وەتــــــەن
بــێ تـــەماڵ و ســـەڵت و رەبـــەن
ســـەرم ورِە و گیانـــم دێـــشێ
کـــەس نیـــە نـــازم بکێـــشێ
چم کردووە، بۆ وام بەسـەر هـات؟
بۆچـــی تـــەرە بـــووم لــە وڵات؟
بـــۆ هێلانـــەم لـــێ شـــێواوە؟
ئـــەو هـــەموو رێگـــەم پێـــواوە؟
بـــۆ لـــە خۆشـــی دوورە بەشـــم؟
بـــــۆ ئەوەنـــــدە چارەرِەشـــــم
چـــیە گونـــــاە و تاوانـــــم؟
تەریـــدەم؟ جـــەردەی کاروانـــم؟
پیـــــاوکوژم؟ رێگـــــرم؟ دزم؟
بـــۆ دوورم لـــە کـــەس و خـــزم؟!
تاوانـــــم ئەوەیـــــە کـــــوردم
خـــەڵکی بنـــاری هـــەڵگوردم
بـــەو هەوایـــە پـــەروەردە بـــووم
بۆیـــە تووشـــی ئـــەم دەردە بـــووم
کۆیلـــەتیم بـــە لاوە نەنگـــە
بۆیـــە وڵاتـــم پـــێ تەنگـــە

دەڵێم مافی خۆمم دەنێ
ڕەپێم دەنێ بۆ بەندەنێ!
دەڵێم ئینسانم، بەشەرم
ئەو پەندە دێنێ بەسەرم!
بەڵام هەڵگوردە و نانەوێ
بەڵام کوردە و مافی دەوێ
هەزاری وەکوو من بمرێ
دەست لە خەبات هەڵناگرێ
زۆر کەسی وەك من نەمێنێ
ئەو مافی ڕەوای دەستێنێ

۱۳۵۲/۱۲/۱

پەیامی رانەگەیەندراو

پەیامی من بە گوێی ئەم دڵبەرە نازدارە راناگا
نەسیم «بێسیم» دەبینێ، شل دەبێ، بەم کارە راناگا
گوتی سەبرت هەبێ دووبارە دێمە دیتنت ئەمما
لە کورتیدا تەمەن، وا دیارە بەو دیدارە راناگا
وەکوو پەروانە دەوری لێ دەدەن لاوانی خۆ وڵاتی
گوڵی ئێرە بە ژوانی بولبولی ئاوارە راناگا
نەخۆش و دەردەدار و دڵ بریندارم، پەرستارێك
بە حاڵی ئەم دڵە پڕژان و پڕئازارە راناگا
دەکەی ماچی دەم و لێوان ئەگەر هێز و گوڕێکت بێ
دەنا جوانێك بە دەردی ئاشقی بێچارە راناگا
هەتا کۆمتر دەبێ پشتم پتر هەڵدەکشێ مینیژۆپ
ئیتر دەستم بە داوێنی کچی ئەم شارە راناگا
دەبێ بولبول لە من فێر بێ غەزەلخوێنی، بەڵام چبکەم
گرفتارم، چریکەم بەو گوڵ و گوڵزارە راناگا

١٣٥٣/٣/٢١

ناڵەی جودایی

کۆکردنەوە و ڕێکوپێککردنی:

محەممەدی مەلا کەریم

مانگە شەو

بەڵێنی راگەیاندێ ڕاسپاردە
گوتی: بۆت دێتە بن ئەم پاردە، غار دە
لە جێژوانێ لەمێژە چاوەڕێتم
نەهاتی کیژی جوانی هەڵبژاردە!
تەزووی گەرمم بە لەشدا دێ، ئەگەرچی
تەزاندی شان و پیلم بەردی پاردە
وەرە با ڕەنگ و روخسارت ببینم
بە من چی تیشکی داوێ مانگی چاردە
گڕی ئەم روومەتەی تۆ گەرم و جوانە
تریفەی مانگەشەو جوانیش بێ، ساردە

١٩٧٤

ناڵەی جودایی

ساقیا! وا بادەوە، وا بادەوە
روو لە لای من کە بە جامی بادەوە
موشتەری وەك من لە مەیـخانێ کەمن
زۆربەیان شاد و بەکەیف و بێخەمن
مەی حەرامە بۆ سەهەندە و بێخەمان
مەستی بێخەم بۆچی بگرن ئێخەمان؟!
ئەم شەرابە تاڵە دەرمانی خەمە
لێی حەرام بێ ئەو کەسەی دەردی کەمە
ئەم شەرابە ناڵە بۆ بێدەرد نیە
لێی حەرام بێ ئەو کەسەی رەنگ زەرد نیە
بۆ کەسێکە مەی چزیلکی پێوە نێ
بۆچی ملهورِ لێرە بینی پێوەنێ؟!
بۆ کەسێکە مەی کە دەردی کارییە
بێخەمێك بیخواتەوە، زۆرداریە
بۆ کەسێکە مەی، دڵی پڕ بێ لە داخ
بۆچی لێی بـخواتەوە بەرزە دەماخ؟!

ئەو کەسەی بێکەس نیە و خانە خەراب
دەك بە ژاری ماری بێ بادە و شەراب!
ئەو کەسەی نەیچێشتووە دەردی ژیان
ئەو کەسەی نەیدیوە ئێش و برك و ژان
ئەو کەسەی نەکرا نیشانەی تیری خەم
شانی دانەخزا لە بن باری ستەم
ئەو کەسەی هەستی بە زۆرداری نەکرد
تیخی زۆرداری بریندارى نەکرد
ئەو کەسەی دەستی لە ئەوکێ بەردرا
ئەو کەسەی دوژمن لە ماڵی دەرکرا
ئەو کەسەی نەیبینی هاتی دوژمنی
تیری یەخسیری لە ئەستۆ داڕنی
ئەو کەسەی هێندە نەبوو زویر و زگار
وا نەکەوتە بەر چەپۆکی ڕۆژگار
ئەو کەسەی نەیهاڕی بەرداشی زەمان
ئەو کەسەی «زیڕەی نەگەییە ئاسمان»[1]
ئەو کەسەی دووری عەزیزانی نەدی
تیر و تانەی بێتەمیزانی نەدی
تۆزی بەدبەختی لە سەر شانی نەنیشت
لێی نەگیرا دەور و پشت و چوار تەنیشت

---

١. لە فۆلكلۆر وەرگیراوە.

ئەو کەسەی خواردی و لە بن سێبەر رما
شەو بە نیازی کەیف لە ماڵی خۆی نەما
بۆ دەبێ بێت و بکا مەیخانە تەنگ؟
شوێنی دیکە زۆرە بۆ گاڵتە و جەفەنگ!
ئەو کوڕەی هێشتا لە ژوانێ ڕێی هەیە
سەیرە زۆر سەیرە کە ئالوودەی مەیە
ئەو کەسەی راوی نەنێن لێرە و لەوێ
ئەو کوڕەی ماچی کچانی دەس کەوێ
ئەو کوڕەی دۆی داوەتی دەستی دەنێ
بێتە ئێرە، چۆنە هەی دێی ناکەنێ؟
ئەو کەسەی «دەستی لە مەمکان گیـــر ببێ»[1]
ئەو کەســـــەی «تفـلی دڵی بۆ ژێـــر بـــبێ»[2]
ئەو کوڕەی کیژێك بەرەو رووی پێکەنێ
ئەو کەسەی هەر سووکەئاورێکی دەنێ
ئەو کەسەی پەنجۆڵە بکوشێ جار و بار
ئەو کەسەی دەستی بگاتە گەردنی یار
ئەو کەسەی راموسێ کولمەی تاس و لووس
ئەو کەسەی تێی هەڵنەدابێ چارەنووس
ئەو کەسەی بمژێ خوناوەی گەردەنێ
کوفرە یەك قەترە شەرابی گەر دەنێ

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

ئەو کەسەی ئاسوودەوو خۆش رایبوارد
قەت خەمی یەخسیر و کۆیلانی نەخوارد
یەك لە مالّیّ چاوەڕێی بوو بێتەوە
دەرکی نێو مالّێکی لیّ بکرێتەوە
خەمڕەوێنێك گویّ بداتە رازی ئەو
نازەنینێك بیّ بکێشیّ نازی ئەو
بگریّ پەنجەی نەرم و نۆلّی ئاسکیّ
بۆی کرابێتە سەرینیّ، باسکیّ
هەیبیّ هێز و گورد و تین و تاو و گوڕ
ڕۆژگاری ڕەش نەبیّ، بەختی مکوڕ
ئەو کەسە جێگای لە مەیخانیّ نیە
ئەو کەسە بادە و شەرابی بۆ چیە؟

ساقیا! وا وەرگەڕیّ، وا وەرگەڕیّ
روو لە لای من کە، مەچۆ بۆ سەر پەڕیّ
لەنگەریّ بگرە، مەبە وا بەرزەفڕ
بێنە بۆ من، بێنە بۆ من جامی پڕ
مەی حەلالّە بۆ منی وێرانە مالّ
بۆ منی سەرگەشتەوو رووت و رەجالّ
بۆ منی بابردەلّەی گردەنشین
بۆ منی دلّ پڕ لە ئاسۆر و برین

بۆ منی ئاوارەوو دوورەوەتەن
بلبلی بێبەش لە گوڵزار و چەمەن
پەڕ وەریوی، باڵ شکاوی، دەنگ بڕاو
بێبژیوی، بەشخوراوی، دەرکراو
پیری زورهانی، کەنفتی، دەربەدەر
دیدە سووری، دڵ مەکۆی دەرد و کەسەر
داتەپیوی، بێپەسیوی بێقەرار
بێکەسی، دەستە شکاوی کۆڵەوار
لێو بەباری دەردەداری ڕەنجەڕۆ
شاعیری جوانی پەرستی دڵ بە سۆ

* * *

ساقیا! بۆ کوێ دەچی، بۆ کوێ دەچی؟
تۆش لەبەر ئەو ملهوڕانە ملکەچی؟
تۆش بە رەنگ و بۆی ئەوان خواردت فریو؟
چاوی تۆشی هەڵفریواند زێڕ و زیو؟
تۆش دەگۆڕیەوە دەگەڵ گەوهەر، هونەر؟
کەنگێ گەوهەر جوانی کردن بەختەوەر!
زێڕ بەڵایە بێوەفایە دەوڵەمەند
هەر هونەر نەمرە، هونەروەر مەرد و رەند

«چلکی دەستە ماڵی دنیا[١]» وەك دەڵێن
ماڵپەرست پەیمانشکێنە و بێبەڵێن
قەدری جوانی کوا دەزانێ ماڵپەرست
جوانپەرستە پیری خاوەن زەوق و هەست

❊ ❊ ❊

نا مەچۆ، جوانێ مەچۆ، واوە مەچۆ!
تۆ فریوی زێڕ و زیوی وان مەخۆ!
ئەو هەوەسبازانە جێی متمانە نین
هەر دەزانن گوڵچنین و بەیڕنین
وا وەرە، دەی وا وەرە نێزیك بە لێم
بمدەیە مەی، بمدەیە مەی تا دەڵێم:
«مست مستم ساقیا دستم بگیر!
تا نە افتادم ز پا دستم بگیر!»[٢]
جا کە سەرخۆش بووم بە دەنگێکی نەوی
بۆت دەڵێم ئەو شیعرە بەرزەی مەولەوی[٣]
«بشنو از نی چون حکایت می‌کند
از جداییها شکایت می‌کند»

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

٢- نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە هی شاعیرێکی هاوچەرخی فارس و نیوەی دووەمی لە یەکەم مەسنەویی مەولەوی بەلخیە.

٣- مەولانا جەلالەدینی بەلخی.

گوێم دەیە نەی دیدە مەستی قیت و قۆز!
تا بنالێنم وەکوو بلوێر بە سۆز
نابێ قەت نالەی جودایی بێئەسەر
جا چ نەی بیکا چ پیاوی دەربەدەر
بۆیە نالەم تێکەڵی نەی کردووە
شیوەنێکم پێیە نەی نەیکردووە
لێم گەڕێ با دەربڕم سۆزی دەروون
لێم گەڕێ با هەڵوەرێنم ئەشکی روون
شیوەنی من شیوەنی ئینسانیە
بانگی ئازادی و گڕووی یەکسانیە
شیوەنی من شینی کوردی بێبەشە
ئەو گەلەی حاشا دەکەن لێی و هەشە
با لە زارم بێتە دەر پشکۆی شیعر
با فراوانتر بکەم ئاسۆی شیعر
پارچە گۆشتێکە دڵی من روو نیە
ناڵەناڵی من درەنگە زوو نیە
دەردی دووری، دەردی دووری، کوشتمی
دەردی وشیاری و سەبووری کوشتمی
یادی یاران و وڵاتم رۆژ و شەو
لێی حەرام کردم قەرار و خورد و خەو

خەمڕەوێنێك لێرە من ناكەم بەدی
چۆن پەنا بۆ مەی نەبەم ساقی ئەدی؟!
نابینم خاك و وڵات و شاری خۆم
نابینم ناسیاو و دۆست و یاری خۆم
روو لە هەر لایەك دەكەم نامۆیە بۆم
نابینم جێژوان و كەونەلانی خۆم
شەو دەكێشم شەونخوونی و بێخەوی
رۆژ دەچێژم دەرد و داخی بێئەوی

* * *

چۆن نەناڵێ ئەو دڵەی پڕ هەستی من؟!
چۆن لە ئەژنۆ ببنەوە دوو دەستی من؟!
چۆن نەناڵێ ئەو دڵە ئەنگاوتەیە؟!
بەرد لە بەردی بێتەوە دەنگی هەیە
ژانی ناسۆری جوداییم چێشتووە
هەرچی خۆشم ویستووە جێم هێشتووە
هەڵبڕاوم من لە یاری نازەنین
دەركراوم من لە خاكی دڵنشین
بوومە ئاوارە و پەرپوەی دوور وڵات
كەوتمە نێو وردە داوی رێی نەجات
بەكرەشۆفارە ئەوی مووخەی چنیم
زێی مەم و زینان وڵاتی لێ تەنیم

کەوتمە نێو چاڵی دیلی وەك «مەمێ»
«یایە زین» لە کوێیە هاواری کەمێ!
کوا «قەرە تاژدین»، «چەکۆ» و «عەرفۆ» لە کوێن؟!
بێنە هانام وەك پڵینگی چنگ بە خوێن
«لاس»ە شۆڕێك بووم غەنیمی دوژمنان
ئێستە ئەنگاوم بە تیری چڵکنان
وام بە تەنیایی لە نێو خوێنا شەلاڵ
کوانێ عێل و کوانێ «خانزاد» و «خەزاڵ»؟!
زۆر لەمێژە نارەناری منی نەبیست
هەر وەکوو «شەمزین»، «شەم»یلەی خۆش ئەویست
وەك «سیامەند»ێ لە چۆڵ و بەندەنێ
جەرگی لەت کردم پەلی دارەبەنێ
شەتڵی جواناوم منی سارده برین
کوا «خەج»م تا بۆم بگێڕێ گەرمەشین؟!
«مانگی کانوونێ بە چلوان دەرکرام»[1]
وەك «برایم» لەو وڵاتە راو نرام
کوا «پەریخان» بەند و باوم بۆ بڵێ؟!
بۆ نەسووتێم نەبمە پۆلووی سەر کڵێ؟!
ئەو لە زۆزان، من لە تارانێ دەژیم
کێ دەڵێ ئەمنیش وەلی دێوانە نیم؟!

---

١ لە بەیتی برایمۆك وەرگیراوە.

کوردەواری ئەی وڵاتە جوانەکەم!
رۆڵەکەم! خێزانەکەم! باوانەکەم!
ئەی ئەوانەی قەت لە بیرم ناچنەوە
ئێستە بمبینن ئەرێ دەمناسنەوە؟
رۆژگار هاڕیومی وەك ئەسپۆنی ورد
هێز و توانای لێ بڕیوم دەردە کورد
بوومە گەپچاڕ و دەکا گاڵتەی بە من
ئەو رمووزنەی زەندەقی چووبوو لە من
ئەی رەفیقان، ئەی عەزیزانی وڵات!
ئەی برای هاوسەنگەری جەرگەی خەبات!
گەر دەناڵێنم، ئەمن پەككەوتە نیم
تێدەکۆشم بۆ وەسڵ تاکوو دەژیم
کۆششی من زۆر بەجێیە و زۆر رەوا
چونکە قانوونی تەبیعەت وایە، وا
«هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش»[1]
رێگە دەبڕم، کوانێ هەنگاوم شلە
راستە بێهێزم، دەکەم ئەمما ملە
هەر دەپێوم کێو و شاخ و چۆڵ و دەشت
دێم بەرەو کوێستان بەرەو باخی بەهەشت

---

١. شیعری مەولەوی بەلخیە.

دێم بەرەو زیخ و چەو و کانیاوی خۆم
چۆن لەوانە وەردەگێڕم چاوی خۆم؟
دێم بەرەو ئەو دار و بەرد و بەندەنە
دێم بەرەو ئەو باخ و مێرگ و چیمەنە
دێم بەرەو زورك و تەلان و کەند و لەند
دێم بەرەو بژوێن و زەنوێر و زەمەند
دێم بەرەو پاناوك و هەوراز و نشێو
دێم بەرەو ئەشکەوت و زەندۆڵ و پەسێو
دێم بەرەو بەفر و چلوورە و بەستەڵەك
دێم بەرەو شێخاڵ و ریچکە و رەشبەڵەك
دێم بەرەو لێڕ و چڕ و بەستێن و چۆم
دێم بەرەو هەڵدێر و گێژ و بەند و گۆم
دێم بەرەو هۆبە و هەواری باسەفا
دێم بەرەو لادێ، بەرەو کانگەی وەفا
دێم ببینم نیشتمان و زێدەکەم
دێم ببینم خزم و کاك و دێدەکەم
دێم و دەگرم بازی بێری شۆخ و شەنگ
دێم و دەگرم دەستی دۆی جوان و چەلەنگ
دێم گراوی خۆم لە باوەش وەرگرم
دێم نەهێڵم بەرهەڵست و بەرگرم

دێم و هەڵدەمژم شنەی کوێستانی کورد
دێم و دەچمە شەوڕنی بێستانی کورد
دێم و دەشکێنم لەوێ جامی شەراب
ماچی شیرین نایەڵێ تامی شەراب
دێم و ناترسم لە پەرژینی بەزی
هەر پەری سەرکەوت و دێودزمە بەزی
تا بمێنێ نووری چاو و هێزی پێم
دێم و دێم و دێم و دێم و دێم و دێم
دێم هەتا هەمبێ بڕست و بیر و هۆش
گەر گلاشم، کوردەواری و ئێوە خۆش!

١٩٧٤

تاوانی بێهێزی

له کۆ ئەسرین دەبارێنم لە بۆ کوردی پەراکەندە
لە گەرمێن غەرقی ئارەق بووم و چاوم هەر لە سامرەندە
منی زنجیرپسێن لێرە ئەسیری بسکی جوانێکم
زەمانە گەرچی ئالۆز و پەشێوە، «کەڵ بە موو بەندە»
گوتی: «ئێوارە بازاڕێ» وەرە ماچت دەدەمێ، نەمویست
هەڵۆی کوێستانی کوردستانم و ناژیم بە دەستەندە
دڵم سەد هێندی دیکانە بە ناز بشکێنی، دەنگ ناکەم
چ سوودێکی هەیە، کێیە بپرسێ داد و گازندە؟
جیهان و هەرچی خێر و خۆشیە بۆ هەڵبژاردانە
بە قانوونی تەبیعەت پاشەڕۆکخۆرە ئەوی گەندە
ئەگەر تاوانی بێهێزی نیە بۆچی لە دنیادا
بەشی من ماتەم و شینە، بەشی خەڵکی زەماوەندە
بە مردوویش نیشانەی گوللەیە ئەو کەللە پڕشۆرە
ئەوێستاش دەرسی سەربازی دەڵێ ئەو شاعیرە رەندە
سەری تەعزیم لەبەر تۆ دانەواندن فەخرە بۆ «هێمن»
بژی «حاجی»! کە کێوی هیممەتت سەد هێندی ئەڵوەندە

ئێوارەی پاییز

لە ئاسۆیەکی دوورە دەست ئاوا بوو زەردە پاییزی
دەتگوت بووکێکی بێنازە پەردە جێ دێڵێ بە زیزی
پەڵە هەورێکی چڵکنە گرتی سووچێکی ئاسمان
گەڵای زەردی دارێك وەری زریان بردی بەرەو نەمان

جووتێك کۆتری سەر بە کڵاوە هەڵکوور ماون لە سوانەیەك
دیارە لەو دەوروبەرانە پێیان شك دێ هێلانەیەك
پاساری سەر داری کۆڵان فڕە و جیکەیان لێ بڕا
قەل فڕی... فڕی... تا ون بوو هەر رووڕەشی خۆی پێ بڕا
شەپۆلێك مۆسیقای بەسۆز هات و رابورد بە بن گوێمدا
شوێنێکی بۆ خۆی کردەوە لە ناخی دڵی توێ توێمدا

ئاخر کۆڵی بۆ بردە ژوور   باربەرێکی درێژی رووت
دەرکی دووکانی گاڵە دا   مام حاجی و بەرەو ماڵ بزووت
نازدارێکی چارشێو بەسەر   بە تەنیشتمدا تێپەڕی
بە غار هات و توند قیژاندی   رووتەڵەیەك بە بەدفەڕی
کەمێك راوەستا جا رابورد   ئەو لاوەی جادەی دەپێوا
دیار بوو خێسێکی دابوویە   ئەو شۆخە لە بن چارشێوا
کیژێك خۆی لە ژوور کوتاوە   دەرکەی حەوشەکەی پێوەدا
ئیتر شوێنەواری جوانی   بەدی ناکەم لەم نێوەدا
تا تاریکان پەیدا دەبێ   چۆڵ و چۆڵتر دەبێ جادە
نە دێتە دەر کیژی لەبار   نە رادەبرێ لاوی سادە
هەوا بوولێڵە، ئاو لێڵە   گوڵ سیس بووە، گەڵا زەردە
تەنانەت رەنگی گۆڕاوە   ئەم دیوار و دار و بەردە
تەماشای هەر شتێ دەکەم   رەنگی پاییزی گرتووە
جوانی خۆی لێ شاردوومەوە   دزێوی ریزی گرتووە
چاوم لە ئاسمان بڕی   دڵم هێندەی دیکە گیرا
گەلێك بیرەوەری کۆنم   لەپڕ هاتنەوە بە بیرا
ئارام ـ ئارام بە لۆژەلۆژ   ئەوا بەرەو ماڵ بوومەوە
نە کەس لە پێشمدا دەڕوا   نە کەس دیارە بە دوومەوە
نا نا ئارۆم، مەلەی دەکەم   لە نێو دەریای مەندی خەیاڵ

داهێزاو و رووگرژ، تووڕە — دڵ پڕ تاسە، مێشك بەتاڵ
ئاخ، دیسان رووپەڕێك دڕا — لە رۆژنەژمێری تەمەنم!
ئاخ، دیسان شەو داهاتەوە — من هەروا دوورە وەتەنم!
ئاخ، دیسان چوومە ژێر باڵی — رەشی شەوگاری تەنیایی!
ئاخ، دەبێ دیسان بچێژم — ژەهراوی تاڵی جودایی!
ئاخ، دیسان دەبێ رابوێرم — لە ژوورێکی سارد و سڕدا!
دەگەڵ ئازار دەستەملان بم — تا بەیان لە نوێنی شڕدا
دەڕۆم، دەترسم، دەلەرزم — لە پەلاماری مۆتەی شەو
داد لە دەس ئەم دڵەی بە خەم! — وای لە دەس ئەم چاوەی بێخەو
دەڕۆم تا سەر پێکەوە نێم — دەگەڵ زام و دەرد و ئێشم
دەڕۆم تا شەوێکی پاییز — من شەونخوونی بکێشم
دوور قاقایەکم گوێ لێ بوو — دەتگوت گوڵلەم پێوە دەنێ
چۆن بە ئێوارەی پاییزیش — ئی وا هەیە پێبکەنێ!؟
خەیاڵم ببوو بە وشە — نەمزانی کەس بە دوامەوە
دەنگێکی لەرزۆك و نەرم — بەسپایی جوابی دامەوە:
«بەڵێ هەن و یەکجار زۆرن — بازرگانی فرمێسك و خوێن
بەڵێ هەن و پێدەکەنن — بە سەربەهەش، بە ملبەکوێن
بەڵێ هەن و پێدەکەنن — بە من، بە تۆ، بە هەزاران
بە داخی باوك کوژراوان — بە هەنیسکی هەتیوباران

به نەزانی، به نەخۆشی   به تاریکان، به شەوەزەنگ
به زنـجیر، به تەناف، به دار   به گرتووخانەی تەڕ و تەنگ
به بۆکوڕووز، به چرە دووکەڵ   به هالاّو، به گڕ، به ئاگر
به تەم، به مژ، به هوڕە، به دۆك   به تۆفانی ولاّت داگر
به بووەلەرزە، رەشەبا   به سووتـمان و زریان و زەڕ
به هەرچی خراپ و شوومە   به گشت دەسکری خوای شەڕ
به ناڵە، به کوڵ، به گریان   به سینگ کوتان، به روو رنین
به بەرگی رەش، به چاوی سوور   به گۆڕخانە، به کۆڕی شین
به کەلاوە، به کوندەبوو   به دیواری هەرەس هێناو
به داوێنی تیتۆڵ تیتۆڵ   به ئانیشکی پینەکراو

به نووکەنووکی بێوەژن   به هانەهانی ماندووان
به زیرەزیڕی منداڵان   به نووزەی نیوە زیندووان
به نەڕەنەڕی جەللادان   به قرمەقرمی شەست تیران
به ویڕەویڕی قەمچیان   به ئەشکەنـجەی رووناکبیران
به چڵکی یەخەی کرێکار   به کەفـی سەرشانی جووتێر
به پەچە و رووبەند، به خەنـجەر   به یەك نەبوونی مێ و نێر

به قەڵەمی بەزیوی کول   به زمانی لە بندا بڕاو
به دەرکی داخراوی فێرگە   به کتێب و دەفتەری دڕاو

لە قامووسی ئەوانەدا بەزەیی مانای نەماوە
بێزیان لە بزە هەڵدەستێ وازیان لە خوێن و زووخاوە
هەر دڵۆپی خوێنی لاوێ بۆ وان یاقووتێکی سوورە
هەر تکەی فرمێسکی کیژێ بۆ وان مرواری بەرموورە
هەناسەی ساردی ئاواران کۆشکی ئەوان گەرم دەکا
لەشی رەق و زگی برسی جێ پارووەیان نەرم دەکا
سەرمایەی وان لە گەڕدا بێ با زۆر دەرك بە قوڕ گیرێ!
دۆلار لە برەو نەکەوێ با کۆڵەوار بێ داپیرێ!
دەبا خوێن بێ و سەران بەرێ چەرخی کارگەیان بگەڕێ
پێدەکەنن، پێدەکەنن بە بلێسەی ئاگری شەڕێ»

* *

گوتـم: کەوابوو ئاشنا! بەشی ئێمە لەنێو چوونە
گوتی: «نا، نا، دوور بنوارە... دوور بنوارە... ئاسۆ روونە...»

١٩٧٤

بەرەو ئاسۆ

سۆفـی گۆشەی خانەقا بووم، ئێستە پیری مەیکەدەم
زاهیدی خەڵوەتنشین بووم، ئێستە مەست و مەیزەدەم
سەروی ئازادیش لەبار و دڵکەش و بەرزە، بەڵام
گیانەکەم! من شێت و شەیدای لار و لەنـجەی ئەم قەدەم
جیلوەیی جوانی لە هەرچیدا هەبێ خۆشم دەوێ
رۆژێ کوشتەی مینیژۆپ و رۆژێ گیرۆدەی شەدەم
هەر یەکەی بۆ خۆی دەجووڵێنێتەوە هەستی دەروون
زەردەپەڕ، کاروانکوژە، تاریك و روونی سوبـحدەم
ئاسـمانی ساو و دەریای مەند و تارمایی چیا
سێوی لاسوور و بەهێی زەرد و هەناری گوڵ بە دەم

کێ وەکوو من سارد و گەرمی رۆژگاری چێشتووە؟
گا لە دەشتی گەرمەسێر و گا لە کوێستانی گەدەم!
وەك شەپۆلی زێی خوڕەم، ساتێ هەدادانم نیە
گێژ دەخۆم، پێچێ دەدەم، من رۆڵە کوردی ئەم سەدەم
رێگە سەخت و پڕ لە کەند و لەند و هەڵدێرە و گەوە
هەر دەبێ ببزووم، دەبێ بکشێم، وچانی لێ نەدەم
سێبەری مەرگم لە پێشدایە و بەرەو مەنزڵ دەڕۆم
ئاخی گۆڕی تەنگە جێگام، هەر تل ئاسا بێ قەدەم
من بەرەو ئاسۆ، بەرەو رووناکی باڵم گرتووە
چۆن بەرەو تاریکی دەخشێم، پاڵ وە شەیتانێ دەدەم!
کانی روونم دی بە لێشاوی بەهار شلوێ نەبوو
بەفری گەورەم دی چیای گرت و بە تاوێ بۆە قەدەم
ژینی کورتم دی پڕاوپڕ بوو لە شانازی و شەرەف
عومری زۆرم دی کە دوایی هات بە ریسوایی و نەدەم
ئاگری سینەم بلێسەی دێ و ولات رۆشن دەکا
ئەو دەمەی خۆم وەك دلۆپێك دەچمە نێو دەریای عەدەم

١٩٧٥

جوان ناسووتێ

دیم کچێکی لەباری لادێیی
بۆ نوێژ رادەخا بەرەڵبێنێ
گوتم: ئەی نازەنین کە روخسارت
هەموو باخی بەهاری خوا دێنێ!
بۆچی پێت وایە ئەو خودا گەورە
هێندە بێرەحمە تۆش بسووتێنێ؟!

سازی ناساز

بلبلی باڵ شکاوی وەختی گوڵم
هەر شەپۆلان دەدا دڵی لە کوڵم
کوردی بەندی بەیانی نەورۆزم
گڕی گرتووە دەروونی پڕسۆزم
موغی بێئاگری شەوی یەلدام
چاوەڕێی چارەنووسی ناپەیدام
کەوی بێدەنگی نەوبەهارانم
گوڵی بێڕەنگی چاو لە بارانم
کونجی جێژوانی چۆڵ و خامۆشم
سێبەری نازەنینی رەشپۆشم
دەستی بەربووی کچی گەڕی شاییم
هەستی خنکاوی لاوی سەوداییم

کێلی گۆڕی شەهیدی گومناوم
تاکە داری کڕووزی بێئاوم
دەفتەری شیعری شاعیری رووتم
شەمی سەرگۆڕ و داری تابووتم
کونی گیراوی کۆنە شمشاڵم
خەونی ئاڵۆز و خاتیرەی تاڵم
ژیلەمۆی ئاگری بەیانانم
باوکی فرمێسکم و کوڕی ژانم
باڵە سووتاوەکانی پەروانەم
شووشە بادەی بەتاڵی مەیخانەم
چڵە ڕێحانی دوورە دێراوم
سازی ناسازی هەڵپەسێرراوم
تکە ئاونگی سەر گەڵای زەردم
خەستەوو دەردەداری چی دەردم
ئاخرین تیشکی خۆری پاییزم
شاعیری پیری تووڕەوو زیزم
چۆن دەتوانم بە تۆ بڵێم من چیم؟!
خۆم گومانم هەیە کە هەم یا نیم!

ماچی خودایی

وەرە یارم، وەرە ئەی تازە یارم!
وەرە ئەستێرەکەی شەوگاری تارم!
وەرە ئەی شاپەڕی باڵی خەیاڵم!
وەرە ئەی شەوچرای ڕووناکی ماڵم!
وەرە خاسە کەوی ڕام و کەوی من!
وەرە ئیلهامەکەی نیوەشەوی من!
وەرە ئۆخژنی سینەی پڕگڕی من!
وەرە پیرۆزەکەی بەرزەفڕی من!
وەرە ئاوەنگی سەر پەلکی گوڵی سوور!
وەرە ئاورینگی گەرم و مەشخەڵی نوور!
وەرە ئەی ڕێژنە بارانی بەهاری!
وەرە شیعری تەڕی پڕ وردەکاری!
وەرە ئەی نەونەمامی باخی ژینم!
وەرە ئەی شاگوڵی مێرگی ئەوینم!
وەرە کاروانکوژەی کاتی بەیانیم!
وەرە بیرەوەری و ئاواتی جوانیم!

وەرە ئەی بوت هەتاکوو بتپەرستم!
وەرە مەمکۆڵەکەت بگرم بە مستم!
وەرە ئەی «خەج»، وەرە ئەی «خاتو زین»م!
وەرە با بەژن و باڵاکەت ببینم!
وەرە با دامرێ ناوات و تاسەم!
وەرە با بسکەکەت لادا هەناسەم!
وەرە با هەڵمژم ئەم لێوە گەرمە!
وەرە با هەڵگوشم ئەم رانە نەرمە!
وەرە جوانێ، وەرە نازت بکێشم!
وەرە وەك دەستەگوڵ داتنێم لە پێشم!
وەرە با بەس بکەم ئەم باوە ـ باوە!
وەرە با بێن بکەم ئەو بسکە خاوە!
وەرە با دەست لە باڵاکەت وەرێنم!
وەرە کوڵمەم لە کوڵمەی تۆ خشێنم!
وەرە سوور بە لەسەر وادە و بەڵێنی!
وەرە کورد بە و مەکە پەیمانشکێنی!
وەرە گیانم فیدای چاوی رەشی تو!
وەرە با هەست بکەم گەرمی لەشی تۆ!
وەرە ماچم دەیە ماچی خودایی!
کە بێزارم لە ماچی سینەمایی

١٩٧٦/١/١٢

جوانی بەس نیە

جوان پەرستم، جوان پەرستم — بە دیداری جوانان مەستم
کە دەبینم کیژی تەرپۆش — گشت خەمێ دەکەم فەرامۆش
کە کیژێکی جوان دەبینم — سارێژ دەبنەوە برینم
کە دەبینم لەنجە و لارێ — هەست ناکەم بە چ ئازارێ
کە نازدارێ رادەبرێ — دڵی سارد بۆوەم گڕ دەگرێ
کە چاو لە چاوێ دەبڕم — بە ئاسمانێدا دەفڕم
کە رێك دەکوشم پەنجەی نەرم — لەشی سڕم دەبێ گەرم
بزەی شیرینی سەر لێوێ — هەستی پیرانەم دەبزێوێ
نازی شۆخێکی نازەنین — دەمباتە بەهەشتی بەرین
بیرم لە بەرم دەڕوێن — کەچی کچم هەر خۆش دەوێن
کچ ئاواتی پیرۆزمن — خۆشی دڵی پڕسۆزمن
کچ نووری دیدە و چاومن — بەندی جەرگ و هەناومن
کچ رووناکایی ژینمن — کچ هەتوانی برینمن
بەڵام ژین هەر هەوەس نیە — جوانیش بە تەنێ بەس نیە...

چاویلکە

لەو دەمەیڕا دڵم لێی داوە بۆ ژوان
من دێوانەی چاوی جوانم، چاوی جوان
گەرچی خەڵکی وڵاتی چاو جوانانم
چاوی جوانم نەدی تێر بە چاوانم
هەتا لاو بووم چاوی جوانم لێ ون بوو
پەچە و رووبەند و چارشێوم دوژمن بوو
ئێستا پیرم و کەوتوومەتە ئاویلکە
چاوی جوانم لێ ون دەکا چاویلکە

١٩٧٧/١/٢٠

عیشق و ئازادی

ئەگەرچی شەو درەنگە ساقی بۆم تێکە کەمێکی‌تر
کەوا ئەمشەو سەری هەڵدا لە ناخمدا خەمێکی‌تر
لە بادە ئەم ژەمە تێر کە منی تینووی جگەرسووتاو
بە چی دیارە کە دەبینم شەوێکی‌تر، ژەمێکی‌تر!
ئەوەندە دەردەدار و بێپەرستارم کە پێم وایە:
لە سەرکێکی تەمەن، هەڵناکرێ تازە شەمێکی‌تر
گەلێکم رۆژگاری تاڵ و شیرین رابوارد، ئاخۆ
مەرگ مەودا دەدا دیسان ببینم سەردەمێکی‌تر!
گەیشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو رۆژێ، کەچی روانیم:
لە پێشمدایە زەرد و ماە و سەخت و ئەستەمێکی‌تر
هەتا چارشێو بەسەر تۆوە دەبینم نازەنینی کورد!
بە سەر بیبیلەکەی چاوی منا دەکشێ تەمێکی‌تر

ئەما «خانی» هەتا چیرۆکی عیشقی ئێمە داڕێژێ
دەنا هێشتا لە کوردستان دەژین «زین و مەم»ێکی‌تر
پەپوولەی خۆشەویستی من لە شوێنێ ناگرێ ئارام
دەنیشێ و باڵی دەبزێوێ لەسەر سینە و مەمێکی‌تر
هەزار هێندە پەرێشان و سیاچارە بژیم هێشتا
لە نێو دڵدا هەمە ئاواتی خاڵ و پەرچەمێکی‌تر
هەتاکوو دواپشوو رێبواری رێگای عیشق و ئازادیم
ئەگەر بێجگە لە ناکامیش نەبینم بەرهەمێکی‌تر
کە فرمێسکم لە سەر روخساری کیژی دڵشکاو بینی
گوتم: یا خوا لە سەر سوورگوڵ نەبینم شەونمێکی‌تر
شەوێکی چاوەنوارت بووم، نەهاتی گیانەکەم! ویستت
منی دڵناسکی شاعیر بگێڕم ماتەمێکی‌تر
خدر نیم بۆ تەمەن شێت بم بە کانی ژینێدا نووسێم
ئەوەندەم ژین دەوێ تا دەم دەنێمە نێو دەمێکی‌تر
بە تۆ چارەی چلۆن دەکرێ دەروونی پڕ لە ئاسۆرم
خەساری بۆ دەکەی دوکتۆری زانا، مەرهەمێکی‌تر؟
بەهار و گوڵ، کچ و مانگەشەوو شیعری تەڕ و بادە
لەوەی زیاتر جەنابی شێخ! گەرەکتە عالەمێکی‌تر؟

١٩٧٧

سووڕی دەوران

زەمانی زوو هەبوو میرێکی زۆردار
دزێو و دڵڕەق و خوێنڕێژ و لاسار
دڵی خۆش بوو بە ئازاری هەژاران
بە دەس ئەو چوون هەزاران و هەزاران!
قسەی خۆشی دەگەڵ خەڵکی جوێن بوو
هەمیشە تیخی جەللادی بە خوێن بوو
سەری زۆر لاوی جوانچاکی بڕیبوو
زگی زۆر پیاوی دڵپاکی دڕیبوو
رق و قینی لە نێو چاوان دەباری
دزی و سووتـمان و کوشت و بڕ بوو کاری

بزەی هەرگیز نەبینرابوو لەسەر لێو
دەغەزری وەك یەكانە و بڕەكی كێو
دڕندەی هار و ماری بێڕەزا بوو
لە تالآن و بڕۆیە شارەزا بوو
لە ترسانی وڵات پڕ ترس و رەو بوو
رمووزنەی تاریكان و خێوی شەو بوو
گڕووگریان بە ناوی ئەو دەكرد ژێر
لەوی تۆقیبو هەم زارۆك و هم پیر
مەكۆی جەردە و چەتان بوو دیوەخانی
غولام و نۆكەری بوون نانی ـ نانی
لەوی بێزار بوو ئینسانی بەناموس
تەشیڕێس بوو لە دەركی ئەو زمانلووس
دەیانكرد خزمەتی وەك دیل و بەندە
هەتیوچە و سەرسەری و سۆدرە و سەهەندە
لە هەق بێزار و دڵبەستەی ریایی
یەكەم تۆچێنی كێڵگەی بێوەفایی
نەیاری چاكە وو یاری خراپە
خەزێنەی كونبڕ و شاری خراپە
پەڕی قامووسی ئەویان كردبوو داگیر
وشەی دار و تەناف و كۆت و زنـجیر

بەڕاستی ملهوڕێك بوو دوژمنی گەل
لەبەر ئەو نەیدەوێرا کەس بڵێ لەل
خودا رازی بوو لێی، ئەمما خودای شەڕ
لە خەڵکی بەربوو وەك گورگی نێو مەڕ

بەڵام کیژێکی بوو ئەو گەندە پیاوە
کە دەتگوت خوشکی ئاونگ و خوناوە
لەبارێ، نازەنینێ، کوڵمە ئاڵێ
نیگارێ، دلڕفێنێ، چاوکەژاڵێ
بەژن باریك و باڵابەرز و تەڕپۆش
یەسك سووك و رەزا شیرین و رووخۆش
هەنی جوانتر لە مانگی ئاسمانی
پەڕی رەشداڵی بوو ئەبرۆی کەمانی
بسك رەشتر لە رۆژی ژێرچەپۆکان
پەشێواوێ کە ژیری بۆ پەشۆکان
کەزی خاوتر لە خاوی لا نواڵە
لە شەرمی کوڵمی سوور بۆوە گوڵاڵە
ئەوی تیری ئەوین جەرگی نەکۆڵێ
نەبوو ئاگای لە پێکانی مژۆڵێ
بزەی دەرمانی دەردی دەردەداران
وشەی وەك بەختەبارانی بەهاران

سەمای پەریانە دەتگوت لار و لەنجەی
پەڕی گوڵ دەیوەشاندن دەست و پەنجەی
کورەی هەردی دەهێنا گۆی مەمانی
لە لای وی تامی دەسبازی دەزانی
هەموو شێوەی لە بابی خۆی جودا بوو
فریشتەی پاکی و خێری خودا بوو
تەبیعەت ئەو کرەی وا ورد تەنیبوو
خودای جوانی لە خۆشیانی خەنی بوو
دەگەڵ ئەو جوانییە خاوەن شەرم بوو
دڵی زۆر نەرم و خوێنی زۆر گەرم بوو
دەبوو جێی ئەو بەرزتر با لە هەوران
کەچی دەژیا لە ژووری ماڵی گەوران
دەبوو چەتری سەری باڵی هوما با
نە وەك ئاوا لە رووپۆشێ خزابا
دەبوو سواری قەڵاندۆشی هەڵۆ با
لە بەرزایی چیادا سەربەخۆ با
نە وەك لێی داخرابا دەرکی حەوشە
ژیابایە لە نێو ئەو غەور و خەوشە
دەبوو ژوانگەی لە کن راوگەی کەوان با
نە وەك وا چاو لە دەستی دەرکەوان با

دەگەڵ پیرۆو بکا ڕاز و نیازێ
گەلاوێژی بە هاوڕازی بنازێ
بکا سەیرانی زەرد و ماه و ڕازان
لە خەو ڕابێ بە سیرەی سەقر و بازان
گزینگ بنگێوێ کوڵمەی ئاگرینی
شنە ببزێوێ بسکی پڕ لە چینی
دەگەڵ گوڵ پێکەنێ فێنکی بەیانی
سەرانسەر پڕ لە خۆشی بێ ژیانی
دەگەڵ بولبول بڵێ حەیران و بەستە
خەڵك شەیدا بکا بەو شۆر و هەستە
دەبایە چێژی ئازادی بچێژێ
نەوەك فرمێسکی نامرادی بڕێژێ
بە ئاونگێ بشوا ڕوخساری پاکی
لە پاکان ون نەبێ دیداری پاکی
دەبوو بوکشن دەس و پەنجەی لە گۆوەند
کوڕی دیواندڕی، بەند هەڵبڕی، ڕەند
دەبوو جووتی ژیانی هەڵبژێرێ
نە وەك بابی بە سەوقاتی بنێرێ
قەفەس زیندانی تاوسی شۆخ و مەستە!
کچی جوان و لەبار و دەرکی بەستە؟!

کچی بێبەش لە نێو بورج و قەڵادا
دوڕە ئەمما لە دوڕ دورجی بەڵادا
دەبا هەر ئەتڵەس و دیبای لەبەر بێ
کچێك رووبەستە وو چارشێو بەسەر بێ
بلا پاژنەی لە زێڕ بێ کەوشی جوانێ
کە دانرابێ لە دەرکی دەرکەوانێ
بە کاری چی دێ خشڵ و زێڕ و زێوەر
کچێکی نەچتە نێو خەڵك و جەماوەر؟!
بەکاری نایە بەرگی جوان و مومتاز
کچێکی چاوی دووڕوابێ وەکوو باز
لە ژاری تاڵترە خۆراکی چەوری
کچێك وەك رۆژ نەیێتە دەر لە هەوری
سیاچاڵی کچانە کۆشکی میران
هەزار خۆزگە بە کاولاشی فەقیران
بە قانوونی تەبیعەت ناژی بێ جووت
ئەوی ئینسانە، جا دارایە یا رووت
کچی میر و گەدا دڵیان هەیە دڵ
دڵیش ناکا لە دڵداری و ئەوین سڵ
رەبەن تامی ژیانێ چۆن دەزانێ؟
ئەگەر پێشی بگاتە ئاسمانێ

کەسێك جووتی نەبوو خۆشی نەبینی
بەهەشت ناهێنێ رۆژێ دێرنشینی
کەسێکی ژینی بێ ژوان رابوێرێ
هەموو ژانی جیهانی پێ دەوێرێ
ئەوین مایەی ژیان و بوون و مانە
ئەوین رایگرتووە دەوری زەمانە
ئەوین نەبوایە پێی ناوێ بخۆی سوێند
جیهان چۆڵ بوو پەپووش تێیدا نەدەخوێند
ژیانی بێ ئەوین دەشتی نەبوونە
لە سایەی عیشقە ئەم دنیایە روونە
ژیانی بێئەوین گشتی زیانە
کچیش نەیخوارد فریوی ئەم ژیانە
وەدووی دڵ کەوت و پچڕی بەند و پێوەند
دڵی خۆی دا بە لاوێکی هونەرمەند
هونەرمەندێکی پاکی بەرزە ئاکار
کە جار ـ جار رێی دەکەوتەماڵی خوونکار
هونەرمەندێ کە هەر نەغمێکی تاری
گڕ و ئاورینگ و پشکۆی لێ دەباری
هونەرمەندێ کە دەنگی پڕخورۆشی
بە بەندێ دەپەڕاند دەرد و نەخۆشی

هونەرمەندێ کە هەستی ئاگرین بوو
دەروونی پڕ لە ئاسۆر و برین بوو
هونەرمەندێ کە سووتاوی ئەوین بوو
هەموو ئەندامی سۆز و تاو و تین بوو
هونەرمەندێ کە زادەی دەرد و خەم بوو
زەدەی دەستی رەشی دێوی ستەم بوو
هونەرمەندێ بە زگ برسی و بە چاو تێر
لە شەڕ بێزار و دۆستی ئاشتی و خێر
هونەرمەندێکی عەسری فیئۆدالی
دلی پڕ بوو، بەلام گیرفانی خالی
شەوانی بەزم و شایی و شەونشینی
لە درزی پەردە یەکتریان دەبینی
کە تێک دەلقا نیگای پڕ گفتوگۆیان
دەیاندرکاند بە سانی رازی خۆیان
کوڕیش سەوداسەری کیژی ئەمیر بوو
لە داوی خۆشەویستیدا ئەسیر بوو
ئەوین نابینێ بەینی قەوم و دینان
ئەوین نازانێ فەرقی تویژ و چینان
ئەوین دوو دڵ دەکا مەفتوونی یەکتر
لە کن ئەو وەك یەکن ئیسلام و گاور

ئەوین خاتوو زلێخای نەرم و هێدی
دەکاتە دیلی عەبدی زێرخڕێدی
ئەوینە شێخی سەنعانی غەیبزان
دەکاتە گاور و شوانی بەرازان
ئەگەر خاتوون گرفتاری ئەوین بوو
ئەوینی لاوەکە زیاتر بەتین بوو
گڕی گرتبوو دەروونی پڕ لە جۆشی
لە تاوانی نەمابوو هۆشی خۆشی
لە سوێی ئەو شۆخە ئۆقرەی لێ بڕابوو
لە ژیندا ژان و ئێشی پێ بڕابوو
ئەوینی ئەو دووانە دووربەدوور بوو
کە دیواری قەڵای میری سنوور بوو
سنوور و شوورە وو تامان و پەرژین
لە تامەزرۆی ئەوینێ، تاڵ دەکەن ژین
قەڵا سەخت و حەرەمخانە پڕاوپڕ
دەرک گاڵەدرا وو دەرکەوان دڕ
مەگەر باڵدار بەسەر کۆشکا فڕیبا
مەگەر لێمشت دڵی شوورەی دڕیبا
مەگەر رۆژێکی بەزمی بایە خوونکار
کوڕیشیان بردبایە لێ بدا تار

له درزی پەردە دیبای بەژنی یاری
له سیحری تێپەڕاندبا سۆزی تاری
زەمان رابرد، پتر بوو هەستی دۆستی
بەڵێ هەستە کە میر نایەن دەرۆستی
له دەوری هەستی کەس ناکێشرێ شوورە
خەیاڵیش شارەزای پشتی سنوورە
هەراسان بوو کچی میری بە جارێ
گوتی: «بەسیەتی با راسپێرمە یارێ
ژنێکی راسپاردە کن هونەرمەند
ئیتر ئەو بێبەشی و سووتانە تا چەند؟!
خەمی دووری نەخۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
دەبا بێوو بڕۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
وەڕەز بووم لەو ژیان و پنج و مۆرە
بە ئازادی بژیم تاوێکی زۆرە
هەموو زێڕ و جل و نۆشین و خواردن
فیدای تاوێ دەگەڵ ئەو رابواردن
هەتا کەی مەینەتی دووری بچێژین؟
هەتا کەی بووکی ئاواتمان بنێژین؟
هەتا کەنگێ خەیاڵ بگرینە باوەش؟
بلەرزێنێ مچوڕکی بێبەشی لەش

هەتا کەی ئەو نەبینم تێر بە چاوان؟
لەسەر من داخرابێ دەرکی باوان
هەتا کەی داخرێ سینگ و بەرووی من؟
هەتا کەی نەشکێ تاسە و ئارەزووی من؟
دەبا بێ و روو بکەینە دوور وڵاتان
نەجاتم دا لە نێو شوورە و قەڵاتان
ئەگەر مەردە، بەجەرگە، پاکە، سەرباز
دەبا بێ و من بکا لەو بەندە دەرباز!
نزا و پاڕانەوە و گریان و ناڵە
چ سوودێکی هەیە، نووشتەی بەتاڵە
نەبێ باکی لە خوێڕی دیوەخانان
بە پیاوان دێنەدەر گەوهەر لە کانان
بە زۆر بشکێ دەبێ دەرکی قەڵایە
دەنا ئەو دەرکە بۆ کێ ئاوەڵایە»؟
ئەوی بیست لاو و گەشکەی گرت لە تاوان
گوتی: «ئامادە وو سازم بە چاوان
دڵم ناوێ نەبێ قوربانی نازی
سەرم ناوێ نەبێتە بەردەبازی
ئەوا بۆی ئاوەڵایە باوەشی من
بەسە بۆ من کە ئەو بێتە بەشی من

لە رێی ئەودا بەخت کەم گەر ژیانم
بە سەربەرزی و بە شانازی دەزانم
لە پێناوی ئەوا گەر بچمە سەر دار
لە ژێر پێمدا دەبینم مەزن و سەردار»
شەوەزەنگێ بە زەبری زێڕ و بەرتیل
کراوە دەرکی زیندان بۆ کچی دیل
کچە گۆڕیەوە کۆشك و تاج و تەختی
دەگەڵ ئازادی و ئازار و سەختی
بەجووت رۆیین دەگەڵ یاری وەفادار
بەرەو موڵکی ئەوین و ژینی ساکار
سنووریان هەڵبوارد و چوونە شارێ
لەوێش فەرمانڕەوا بوو نابەکارێ
لەوێش میرێکی زاڵم کاربەدەس بوو
لەوێش بێچاوو ڕوویەك داربەدەس بوو
لەوێش زیندان و بەندیـخانە پڕ بوون
گزیر و پاسەوان شوێنگێڕ و دڕ بوون
لەوێش هەر سەربزێوی باسی سەر بوو
لەوێش دنیا بە کەیفی بێهونەر بوو
لەوێش ناپیاوی بازاڕی گەرم بوو
لەوێش باو، باوی پیاوی بێشەرم بوو

لەوێش پیسکە و درۆزن کاری باش بوو
لەوێش مەردایەتی و پاکی لە پاش بوو
کوڕ و کیژی لەباری پاکی ساکار
لە ڕێی ژینا لەوێ بوونە کرێکار
لە بۆ نانێك و بۆ یەك تۆزە پێخۆر
یەکێکیان بوو بە پاڵە و یەك بە جلشۆر
ئەگەرچی زۆر گران بوو ئەو ژیانە
بەڵام کەیفی هەبوو بەزمی شەوانە
بە ڕۆژ ئاوارە بۆ پێخۆر و نانی
بە شەو دەستەملان بوون تا بەیانی
لەشی ناسك کە ئازاری دەبینی
زمان دەیگوت ژیان چەند نازەنینی!
لە دنیادا نەبینرا نۆشی بێ نێش
کەسێك خۆشی دەوێ حازر بێ بۆ ئێش
ئەمیریان کرد کە لەو کارە خەبەردار
بە خۆیدا دا وەکوو ورچی بریندار
بە ڕقدا چوو بە ناهەق خوێنی ڕشتن
گزیر و دەرکەوانی گرت و کوشتن
هەمیشە دەیگوت: «ئەی لەو ئابڕووچوونە
شتی وا نەیبووە وێنە و نموونە

کچی من بێ بە جووتی بۆرە پیاوێ
دەکوژرێ، خۆی لە ماڵی کابە باوێ!
دەبێ من چۆن بژیم و چۆن بمێنم!
لە نێو هاوشانی خۆمدا سەر هەڵێنم؟
کچی من هەڵگرن، وەڵڵاهی جوانە!
کچی من بۆ کچی گاوان و شوانە؟!
لە نێو مسکێنی خۆم دەبمە پڵیتە
نەکووژم ئەو هەتیوە و ئەم سەڵیتە
نەیانهێڵم دەبێ لەو سەرزەمینە
لە شانم دادڕم ئەو پینە شینە
وەکار خەم دەستەڵات و هێزی زۆرم
بە خۆینێ ئەو پەڵە و نەنگە وەشۆرم»
بە رێی کردن گەلێ شەیتان و شۆفار
هەتا بیکەن لە حاڵی وان خەبەردار
تولەی شوێنگێڕی بەردانە ملۆمۆ
وەکار کەوتن لە راوێچکە و لە بابۆ
چ ناپیاون ئەوانەی سوودپەرستن
دژی خاوەن دڵی شەیدا دەوەستن
چ سپڵەن ئەو سەگانەی گورگەمێشن
کەلاک بۆ گورگی برسی رادەکێشن

گەڕان شۆفارەکان قوژبن بە قوژبن
ولاتیان دا سەراسەر سەنگ و سووژن
گەڕان شار و گەڕان دێهات و هۆبە
هەموویان پشکنی نۆبە بە نۆبە
گەڕان کێو و چیا و ئەشکەوت و زەندۆڵ
گەڕان کادێن و کەندوو، ئاخوڕ و هۆڵ
سەر و شوێنیان نەبوو پەیدا لە هیچ کوێ
کەسێ نەیدیبوو دوو شەیدا لە هیچ کوێ
بە میریان ڕاگەیاند وەك ڕۆژە ڕەوشەن:
کە «لێرە نین، پەڕاندوویانە کەوشەن»
گوتی: «پێتان دەدەم ئەمجارە فەرمان
بچن بۆ ولاتی دوور و دەوروبەرمان
بڕۆن و ڕامەوەستن، هیچ مەترسن
هەواڵی ئەو دووانەم بۆ بپرسن
لە هەر کوێیە هەبن بیاندۆزنەوە بۆم
وەکوو تاژی بەکار بیانقۆزنەوە بۆم
دەدەم پارە و خەلاتی باش بە ئێوە
کە بۆم دەردەس کەن ئەو دوو سەربزێوە
لە بان هەوران بژین یا تەختی بەحران
لە داویان خەن بە فێڵ و فەند و مەکران

گوتوویانه که خزمه‌تکاری چاکی
ده‌بێ وه‌ك داڵ بکه‌ی بۆنی که‌لاکی
له ئێوه کار و تێکۆشان، له من ماڵ
ده‌تانهارِم به سه‌ریانا نه‌بن زاڵ»
قه‌ڵای میران به ده‌س ناکه‌س ده‌نه‌خشێ
که «دار هۆره‌ی له خۆی بێ زوو ده‌قه‌ڵشێ»
ئه‌گه‌ر زێڕ و دراو ده‌وری نه‌بووبا
بلووری ژین ده‌بوو غه‌وری نه‌بووبا
ئه‌گه‌ر پاره نه‌بووبا بیر و بڕوا؟
ده‌بوو زاڵم له کوێ وا ده‌ستی بڕوا؟
ئه‌گه‌ر خوێڕی نه‌کا میلله‌تفرۆشی
له خۆی نابینێ زاڵم خێر و خۆشی
ئه‌گه‌ر ئه‌سپی غه‌ره‌ز ناوێ قه‌ڵه‌مباز
بگاته جێی وه‌زیرێ ره‌نگه سه‌رباز
که فیل و روخ نه‌که‌ونه کلکه‌سووته
مه‌لیك ماته به ده‌ستی پیاده رووته
به من ئه‌و هێرش و زه‌بر و زوڵم و زۆره
به‌شی زۆری گوناهی مفته‌خۆره
بڵاوبوون خێڵی شۆفارانی بێ‌عار
له دوای دوو ئاشقی لاوی فیداکار

گەڕان شار و وڵاتی دوور و نیزیك
دووان بە زمانی فورس و تورك و تاجیك
یەکێك بوو مارگر و یەك بوو بە دەروێش
یەکێك بوو حافز و یەك بوو بە دەسکێش
یەکێك بوو لۆتی و یەك بوو بە چاوەش
یەکێك بوو سواڵکەر و یەك بوو بە جاکەش
خەیابان و شەقام و ڕێگەیان گرت
هەموو جێیان تەنی، گشت جێگەیان گرت

*

کچ و کوڕ بێخەبەر لەو تۆڕە داوە
خەریکی کاری خۆیان بوون لە لاوە
ئەگەرچی رووت و پێخواس بوون و برسی
بەڵام کەم ـ کەم نەیانمابوو مەترسی
بە سەربەستی ژیانی سەر حەسیری
بە قوربانی بێ تەخت و بەختی میری
چ خۆشە سەربڵندی و بێنیازی
بە ئازادی بخۆن نان و پیازی!
دەڵێن یارێ گوتی جارێ بە یاری:[1]
«گەڕیدەی، شارەزای زۆر گوند و شاری

١- ئەم گوتەیە لەم دوو شیعرەی مەولەوی بەلخیەوە وەرگیراوە:

گفت معشوقی به عاشق کای فتی　　تو بـه غربت دیـده‌ای بس شهرها
پس کدامین شهر زانها بهتر است؟　　گفت: آن شهری که در وی دلبر است

له هەمووان خۆشتر و جوانتر چ جێیه؟»
گوتی: «ئەو جێیه خۆشه یاری لێیه»
که دڵ خۆش بوو دڵۆ با دەر بکا دەست
شەکەت بێ با لەش و ئاسووده بێ هەست
دەسێك بکرێ به شەو له ملی نیگارێ
به رۆژ ماندوو ببێ با هەر له کارێ
دەس و پەنجێك که بوکشێ جووته مەمکێ
جەمام نابێ به کارێ تاکوو نەشکێ
که لێو بمژێ شەوانه لێوی دڵدار
به رەنج کێشانی رۆژێ ناگرێ بار
که شەو تێر ماچ و مووچ و گازه کوڵمه
چ بوو سووتاو و تاوانگازه کوڵمه
کەسێکی چێژی ئازادی بچێژێ
لەوەی باکی نیه ئارەق برێژێ
بەبێ رایەخ شەوێ ئاسووده دەنوێ
کرێکارێ که یار پشتی بهەنوێ
بەبێ پێخەف شەوێ گەرم و گوڕه لەش
که یاری نازەنین بگرێ له باوەش
که شەو دایمالێ پەنجەی یاری جوانی
به ڕۆژ با هەر جدەو بێ پیل و شانی

که سۆزی عیشقی وان هەردەم پتر بوو
هەموو تاوێکی عومرێکی خدر بوو
لە نێو شۆفارەکاندا خواجەیەك بوو
عەجەب زیانی خورۆ و پیرەسەیەك بوو
ئەمیر بۆ پاسی نێو ماڵی کڕیبوو
نموونەی پیاوخراپی و دەمشڕی بوو
که خۆی بێبەش لە خۆشی ژین کرابوو
هەموو دەرکی هومێدی داخرابوو
که شەوقی عیشق و دڵداری نەدیبوو
که گەرمی باوەشی یاری نەدیبوو
که زیبك و غیرەتی مێریی نەدیبوو
که خۆشی پیاوەتی و نێری نەدیبوو
دەروونی پڕ گریمانە و حەسەد بوو
هەتا حەز کەی بەخیل و شووم و بەد بوو
که کوشتی پیاوەتی ئەو دەستی تاوان
هەقی خۆی بوو رقی زۆر بێ لە پیاوان
که وەك یەك بوون ژن و گاشە لە کن ئەو
نەبوو باکی بدا ئازاری ژن ئەو
چلۆن بڕوا ئەکەن ئینسانی بێبەش
نەبێ بێڕەحم و بێئینساف و دڵڕەش

که ئینسانێك وەکوو حەیوان خەسیبێ
نیە سەیر گەر نموونەی ناکەسی بێ
بە ئەمری میر ئەویش خۆی کردە سوالکەر
گەڕا شار و وڵاتان ئەم سەر ئەو سەر
هەتا ڕۆژێکی خواجەی دڵڕەقی پیر
لە ماڵێك دوور بە دوور ناسی کچی میر
تەماشای کرد جل و بەرگی دڕاوە
سەر و پۆتراکی ئاڵۆز و بڵاوە
بەرۆکی ئاوەڵایە، سینگی رووتە
سەری ئەو کوڵمە ناسکەی تاوەسووتە
هەڵیماڵیوە تا ئانیشکی بۆ کوڵ
دەڕێژێ ئارەقە زەنگوڵ بە زەنگوڵ
کەچی شادی لە نێو چاوان دەبارێ
کچی میرە و شەرم ناکا لە کارێ!
سەری سووڕ مابوو ئەو کابرا نەزانە
«چلۆن گۆڕاوە ئەم دەور و زەمانە
تەماشای ئەم ژیان و رێ و شوێنە
رەسەنزادە و کوڵ و ئەسپۆن و سوێنە؟!
بەدووی کارا گەڕان کووچە بە کووچە!
لەبۆ خاتوونی وا تاوان و سووچە

به شیر و شەکری پەروەردە کراوە
لە کۆشك و سەرسەرایاندا ژیاوە
هەمیشە خاوەنی کۆیلە و کەنیز بوو
جل و بەرگی هەتا حەز کەی تەمیز بوو
ئەوی دەستووری دابا جێبەجێ بوو
لە خۆی زیاتر لە ژووری کۆشکێ کێ بوو
دەیانکرد باوەشێنی ئەم بەر ئەو بەر
لە بن سێبەر کچی ئەشمیلی ئەسمەر
کەچی ئێستا لەبەر سوورە هەتاوێ
پەرۆشۆری دەکا بۆ نان و ئاوێ
مەگەر باوکی پەکی کەوتووە لە تالان
کە ئەو ئێستا دەکا جلشۆری مالان
دەبێ خواردبێتی مێشکی گوێدرێژێ
دەنا بۆ نانی چۆن ئارەق دەرێژێ؟!
ئەوی بۆ ئەو کرا، بۆ کێ کراوە؟
بە خوای وا دیارە نووشتەی لێ کراوە»
ئەوەندە تەسکە بیری گەندە پیاوان
دەکەن فەرقی کچی میران و گاوان
دەڵێن: «کەنگر و قوماش نابن بە وێلداش[١]
قسەی کەونەپیاوانە و قسەی باش»

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

دەسەلمێنن بە پیاوی گەوج و سادە
کە «سوار هەر سوارە، پیادەش هەر پیادە»[١]
کچی میران دەبێ لیران وەخۆ خەن
کچی گاوان دەبێ پووشکان وەکۆ کەن
کچی میری دەبێ خۆشی ببینێ
کچی شوانی بچێتە نان چنینێ
کچی میری دەبینی باش و ئەفسووس
کچی میر نەیدەبینی پیرە جاسووس
دەمەو ئێوارە رزگار بوو لە کاری
گەڕاوە جا بەرەو ئامێزی یاری
بەڵام جاسووسی پەستی شوومی ناپیاو
بە دوای ئەودا دەچوو هەنگاو بە هەنگاو
تەماشای کرد کە لاوێکی قوڕاوی
لە رێگایەی بڕیوە سیلە چاوی
کە یاری دەرکەوت بێ ترس و پارێز
بەرەو پیری فڕی گرتی لە ئامێز
لە هیچ کوێ داینەنا تا بردیە ژوور
ئیتر رووی کردە ئەم ژوورە خودای نوور
هەڵی نا جێی ئەوان و وەك کرێوە

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

لە لاقانی وەرێنا هەر لەوێوە
تڕەختان و ڕكێفكوت كەوتە ڕێیە
لە خەڵكی وایە «كابرا ئاوری پێیە»[١]
لە سۆیی ماڵ و دراوێ باڵی گرتبوو
خەیاڵی موڵك و ماش و ماڵی گرتبوو
هەمیشە وایە كاری پیاوی نامەرد
كە سوودی خۆی دەكا تەنیا بەراوەرد
لە خۆی ڕازی بكا ئەو میری خوێنخۆر
دەروونی ئاشقان با بێنێ ئاسۆر
خەڵك تووشی بەلایە بێ جەهەننەم
كە ئەو گیری كەوێ دینار و درهەم
هەتیوبار سووك نەبێ با باری قورسی
نەیێتە خوار جەنابی ئەو لە كورسی
بە كوچكێوە بدا جەرگی ژنی پیر
هەتا چەنگی لە جێگایەك ببێ گیر
بەوی چی، چی بەسەر دێ پیاوی بێكەس
كە ئەو پارەی دەوێ و پارەی دەوێ و بەس
بەوی چی ماڵی خەڵكی بێخودان بێ
كە ماڵە جوانەكەی ئەو ئاوەدان بێ

١- لە فۆلكلۆر وەرگیراوە، كینایەیە لە بەپەلە ڕۆیشتن.

به كوشتن دا خەڵك ئۆردوو به ئۆردوو
يەكی پێ ناكەوێ ویـجدانی مردوو
به تاڵووكه گەیشته دەركی میری
به گورجی خۆی گەیانده كن گزیری
گوتی: «زەحـمەت نەبێ پێی راگەیێنی
هەمه عەرزێك و عەرزێكی نهێنی
گرنگه عەرزەكەم، رازێكه رەنگ بێ
هەتا زووتر خەبەردار بێ درەنگ بێ»
ئەوەندەی پێ نەچوو بردیانه كن میر
گوتی: «ئەی میری خاوەن را وو تەگبیر
له زیادی بێ هەمیشه بەخت و هاتت
پتر بێ و هەر پتر بێ دەستەڵاتت
بەجێم هێناوه ئەركی بەندەگی خۆم
تەماڵم دیتەوە، من نۆكەری تۆم[1]
له سایەی تۆوە خاین بیندراوە
چیه فەرمانی گەورەم، وەختی راوە»
ئیتر نامەردە پاشەوپاش كشاوە
له خۆشیان رەنگ و رووی میری گەشاوە

١- جاران كەروێشك له لاندا دۆزینەوە هونەر بوو. نۆكەرێك له راودا كەروێشكی دۆزیبایەوە دەیگوت، نۆكەری ئاغای خۆم پێ دەڵێن، هۆی... تەماڵه. له هێندێ ناوچه پێیان دەگوت .دیاردی..

هەرای کرد: «کێ لەوێیە[1] بێتە ژووری»
بە جارێ داوەرین چەند زرتەسووری
گوتی: «ئێوە کە خزمەتکاری خاسن
هەموو ئەو نۆکەرە باشەم بناسن
بکەن ئێستا سەراپا زێڕوەشانی
خەڵاتی گەورەیی دادەن بە شانی»

وەکۆی کردن لە پاشان گەورە ـ گەورە
هەموو دەستەونەزەر وەستان بە دەورە
چ گەورەـگەورە؟ بەندە و گوێ لە مست بوون
بەرەو رووی ئەو تەواو بێدەنگ و هەست بوون
قسە پان و رەزاگران و دەغەڵکار
درۆزن، دووزمان، پەتیارە، بێعار
بە گژ خەڵکا دەچوون وەك نەڕڕە دێوی
کە ئەو دیار با دەبوونە دێڵەڕێوی
کە ئەو دەیگوت: «ئەرێ چ بکەین بەیانی؟»
دەیانگوت: «گەورەمان بۆ خۆت دەزانی»
گوتی: «ئەی گەورە گەورەی بارەگای من
بڵێن ئێستا چیە تەگبیر و رای من؟

١- میرەکان کە بانگی خزمەتکارەکانیان دەکرد، ناویان نەدەبردن، هەر دەیانگوت، کێ لەوێیە؟

دەڵێن ئەو دوو کەسەی لێرە هەڵاتوون
لە پاتەختی وڵاتێ نیشتەجێ بوون
کە دۆستی خۆمە میری ئەو وڵاتە
ئەمیرێکی بە زیبك و دەستەڵاتە
دەڵێم چەند کەس لە ئێوە هەڵبژێرم
بچن، سەوقات و دیاری بۆ بنێرم
بە نامە لێی بخوازم رانەوەستێ
دەس و پێی ئەو دووانەم بۆ ببەستێ
بەڕێیان کاتەوە بۆ دەرکی ئێمە
من ئامادەم ئەویش گەر کاری پێمە»
گوتیان: «سەددەق! قسەی میری تەواوە»
گوتی: «ئیتر قسەم پێتان نەماوە»
شەوێکی رەش وەکوو بەختی ئەسیران
وەکوو دوارۆژی زۆردار و ئەمیران
نە مانگ دیار بوو نە ئەستێرەی گەش و جوان
ترووسکەی لێ بڕابوو ئاگری شوان
دەروونی پیاو خراپانە شەوەزەنگ
کە داخنرێ بە بوغز و کینەوو ژەنگ
بە رواڵەت کش، بەڵام پڕ کارەساتە
هەزاران رازی تێدا، گەرچی ماتە

له کۆشك و گرتووخانەی دەرکە بەستە
یەکێك مەستە، هەزاران زار و خەستە
له لایێ لاو دراونە بەر شکەنجە
له لای دیکە سەمایە و لار و لەنجە
له کونجێ بێوەژن دەگری و دەناڵێ
له کۆشکێ بادەگێڕە چاو کەژاڵێ
له سووچێ باب له سوێی رۆڵەی دەسووتێ
له قەسرێکی دەرەقسێ نیوەڕووتێ
کچی بێبەش له ژوورێ ئەشکی دەسڕێ
کوڕی ئاغاش بە پارە جوانێ دەکڕێ
هەتیوی برسی چڵمی هەڵدەلووشێ
کوڕی شێخ ئارەقی نابڕێ له شووشێ
له لایێ چارەڕەش کەوتووە له کۆڵان
له لایێ پارە بەش دەکرێ بە کۆڵان
له لایێ جامی بادە پڕ کراوە
له لایێ داری ئیعدام هەڵخراوە
بەڵێ راستە قەڵای میرانە شەوگار
بەڵام تێیدا ونە تاوانی بەدکار
کچ و کوڕ نووستبوون بێخام لە کەپرێ
نەیانزانی کە دارۆغە دەیانگرێ

لـە کـویّ دڵـداری پـاکی چـاکی سـاکار
دەزانــیّ فێـڵ و مــەکری پیـاوی زۆردار
لـە چـین بـیّ یـا لـە ماچـین بـیّ دیـارە
کــە ئاغــا دوژمــــنی چــینی هــەژارە
لـە لای خۆیـان هەیانـە غـیرەت و رەگ
لە هەر شوێنیّ هەبن توخمی دەرەبـەگ
لــە چــین کیــژی ئــەمیریّ هــەڵبگیریّ
لـە ماچـین کەسـری شـانە بـۆ ئـەمیریّ
لــە مــیران هــەر کەسـێکی دڵنیـا بـیّ
لـە ژینـا تووشـی خێـر و خۆشـی نابـیّ
نــــەیانزانی ئــــەوەی ئێـــرەش ئــــەمیرە
خــــەریکی راو و رووت و رەش بگــــیرە
هــەتا لێیــان وەژوور کــەوتن یەســاوڵ
لە خەودا سواری سینگیان بوون نەخافڵ
نەیانهێـشت راپـەڕن، ببـزوون، هەڵـستن
دەس و پێیــان بــە چۆڵەپێــچە بەســتن
کـە دوایـی هـات لـەویّ خانـەبگیری
بــەڕێیان کردنــەوە بــۆ دەرکــی مــیری
بەیان ئەنگووت و سۆفـی تاکـە ـ تاکـە
گوتیــان هەســتین بــچینە نوێــژیّ چــاکە

بڵیند بوو بانگدەری کوێری خەواڵوو
گوتی: «بانگی بەیانی درەنگە یا زوو
دەبێ زوو بم هەتاکوو نەبڕێ نانم
بەبێ دەسنوێژ بدەم بانگی بەیانم»
لە دارکێشی وەژان کابانی نوێژکەر
گوتی: «کابرا دە هەستە جل بکە بەر
کە بارت زوو نەکەی بۆت نافرۆشێ
وەدەستت ناکەوێ پارە و قورۆشێ
کەمی ماوە لەبۆ جێژنی بەراتێ
کراسی نوێ نیە بۆ شانی فاتێ»
ژنی پاڵە گوتی: «هەستە بەسە خەو
خرابی بۆ نەنووستی، فیلە، ئەمشەو
پەلەت بێ زوو بکە کارێ و بزانە
مەلا فەرمووی کونی رۆژی بەیانە
بە رەت بردن گەیشتە ژوورێ ئاغا
تخێڵ بوو جا لە نێو بەندی وەتاغا
گوتی: «خانم بشێلە پێ وو دەستم
درەنگ هاتوومەوە، وا دیارە مەستم
جەنابی شێخ بە خێزانی دەفەرموو:
«هەتیوێکی بنێرە خانەقا زوو

بلّێ شێخ نوێژی کرد و نووستەوە بۆی
خەلیفە نوێژی بۆ خەڵکی بکا خۆی»
خەلیفە پێکەنی و زانی چ باسە
گوتی: «باوکم بە قوربانی بێ، خاسە»
وڵات روون بوو، کتێبی دەستی دانا
خەریك بوو تازە بنوێ لاوی زانا
کە دایکی کردیە هاوار و [بە] فریاد
بە خۆیدا دا گوتی: ئەی داد و بێداد!
چ بوو تاوانی ئەم جووتە فەقیرە
کە وایان لێ بکا ئەم گورگە پیرە
ئەوە کار بوو کە کردی ئەم یەکانە
پەژارەی خستە شاری بەم بەیانە
بە قوربانت دەبم بینایی چاوان
قوبووڵی بۆ دەکەی تۆ سووچ و تاوان؟
خودایا بەس بدە دەستی ئەمیری
خەراپە، بەدفەڕە، بۆ خۆت خەبیری
هەتا کەنگێ دەدەی تۆ بەخت و هاتی؟
دەزانی چەند دڕە؟ نەحلەت لە زاتی!»
گوتی: «دایە! چیە ئەم بۆڵە ـ بۆڵە؟»
گوتی: «هەستە، سەڵام لێ رابوو، ڕۆڵە!

ئـەمیر ئـەمرۆ لـە داری دان بـە جووتـە
کچۆڵەی خۆی و ئەو خۆشخوانـە رووتـە
لـە شـاری کـەوتووە هـاوار و گریـان
دڵـی گـەورە و پـچووکان بۆتـە بریـان»
ئـەوەی گـوت کەوتـەوە ئـاە و نزوولـە:
«خودایا چەند بـەدە ئـەم مـیرە خوولـە!
دڵـی کـوو هـات بکـووژێ ئـەم گوڵانـە
لـە یـەکتر کـا بـە ناهـەق ئـەم دڵانـە
خودای گەورە! بە دەس خۆتە هەموو کـار
لـە سـەرمان لابـەرە بـێدادی خوونکـار
لەسـەر دڵـداری نـۆلاوان دەکـووژێ
کوڕ و کیژان لە پێش چاوان دەکـووژێ!»
گـوتی: «پاڕانـەوە بێکەڵکـە، دایـە!
نزوولـە قـەت دەرۆسـتی زوڵمـی نایـە
نەزانـە تـاکوو خـەڵکی ئـەم وڵاتـە
بـە دەس میرانـەوە ئـەم دەسـتەڵاتە
دەئـاژۆن، رادەدەن تـا بلـوێ بۆیـان
هەموو کارێ دەکەن بـۆ سـوودی خۆیـان
بپـارێزن هـەتا ئـەم موڵـك و ماڵـە
وە بـەر پێیـان دەدەن مـسکێن و پاڵـە

ئەوان پێیان بڕێ دەسکەوت و قازانج
بە قور گیرێ دەبا سەد ماڵە کرمانج
ژن و پیاو و کوڕ و کیژان دەکووژن
قسەتوند و قەڵەمتیژان دەکووژن
هەتا خەڵکی لە یەکتر وا نەبانن
ئەوان سواریان دەبن، سواریش دەزانن
هەتا میرزا حیکایەتخوانی میرە
مەپرسە دایە لەم کوشت و بگیرە
هەتا کیژی هەژاران مەشکەژێنە
لە ماڵی وان هەیە ئەم بێنە ـ بێنە
هەتاکوو هێزی ئەم خەڵکە نەجووڵێ
هەزار پاڕانەوەت دایە بە پووڵێ!
کە ژن زانی ئەویش ئینسانە وەك مێر
مەڕی میری ئیتر نایێتە سەر بێر
کە وریا بوونەوە پاڵە و کرێکار
دەشێوێ ماڵی میر و مەزن و خوونکار
کە میرزا بوو بە ڕۆشنبیری تازە
حوکم ناکا لە سەرمان میری تازە
هەزار رەحمەت لە گۆڕی بێ کچی میر
قسێکی کرد کە پەندە بۆ کوڕی ژیر

بــە زۆر بــشکێ دەبــێ دەرکــی قەڵایــە
دەنــا ئــەو دەرکــە بــۆ کــێ ئاوەڵایــە؟!
خــەبات رزگــار دەکــا کۆیلــە و ئەســیران
لــە ناخــێ رادەکــا مــەزن و ئــەمیران
بــە ئەفــسانەی دەزانــن ســوورِی دەوران
غــوڵام و ورکــەخۆری دەرکــی گــەوران
بــەڵام دەوران دەبــێ رۆژێ بــدا ســوورِ
لەبەر گەوران نەبێ پشتی خــەڵك کــوورِ
کــە گۆپــاڵی خــەڵك دەرهــات لــە خیــزی
ئــیتر نامێنــێ مــیری گــەورە فیــزی»

١٩٧٨/٢/١

شەرابی خەست

جێژنی نەورۆزە، شەرابم خەستترە
تا نەڵێن بولبول لە شاعیر مەستترە
جوانی گوت شۆخی لەباری بادەگێڕ:
«ئەو کەسەی سەرمەستترە، سەربەستترە»
«مَی آنچنان را آنچنانتر می‌کند»
شاعیری دەروەست بە مەی دەروەستترە
چیمەنی شێلا بە شایی کیژی کورد
وەی دڵم لەو چیمەنە پێ پەستترە
من بڕستم لێ بڕا یا کیژی شار
زۆر لە کیژی دەشتەکی بەیدەستترە

١٩٧٨

ریژنە

تـۆ بـەڵێنم پـێ بـدە تـا مـن بـەرەو ژوان ببمـەوە
بـمدەیە ماچێکی تەڕ لەم لێـوە بـا جـوان ببمـەوە
دەستی لەرزۆکم هەتا تێیدایە هێـزی بـەی گوشـین
لـێمگـەڕێ تـاوێ لـە بـاخی سینە میـوان ببمـەوە
شـەنگەبێری! بسڕەوە فرمێـسکی بێشـوانی ئـیتر
رەنگە هێشتا لەو چیا و زۆزانە بـۆ شـوان ببمـەوە
مـن گـوڵی سـەر گـۆڕی ئـاواتی لەمێژینـەم بـەڵام
رێـژنێکم لـێ بـدا پـێم وایـە بـۆ روان ببمـەوە
شێخی سەنعان بۆ کچی گاور لە ئیـسلام وەرگـەڕا
مـن خـەریکم بـۆ کـچە شـێخێ پـەژیوان ببمـەوە

١٩٧٨/٧/١٩

بارگهی
یاران

بەهاری زەرد

بۆ لەیلا قاسم

هەمیشە دەرد دەبینم، دەرد دەبینم
درۆی دوژمن، دەهۆی نامەرد دەبینم
مەگەر زەردایی ناکەن چاوەکانم
کە رەنگی نەوبەهاری زەرد دەبینم
بە سۆزەی با کە سکڵی دڵ گەشاوە
دەروون پڕسۆز و فرمێسکم خوناوە
لەدووی لەیلا بە واوەیلا وو شیوەن
دەڕۆم و پۆلی شینگێڕم بە دواوە

بــزەی هــاتێ گــوتی: رووناکــە ئاســۆم

وەرە جــەللاد پــەتت باوێــژە ئەســتۆم

ئــەوە پــەت نیــە مێــدالّی ئیفتیخــارە

کــە بوومــە قارەمــانی میللــەتی خــۆم

ئــەوەی بیــست شــاعیر و گریــا بــە زاری

ئەگەرچــــی بەســــترابوو لێـــــو و زاری

گــــوتی: لـــــەیلا هەمیــــشە پایــــەداری

لــە ژێــر خاکــا لــە پــێش چــاوان دیــاری

کە تۆ تــۆرای لــە چــاوان وەك خــەوی مــن

لــە بــسکت رەشــترە مانگەشــەوی مـــن

برۆ مەجنوون! بە لەیلاکەی خۆت مــەنازە

کــە ناوبــانگی پــتر رۆیــی ئــەوی مـــن

گۆڤاری سروە، ژمارە ۱، بەهاری ۱۳٦٤-۱۹۸۵

زینده به‌چاڵ

پـــڕ نـــه‌بێ جـــامی بـــه‌تاڵم تـــا کـــه‌ی؟
نه‌شـــه‌کێ بـــاڵی خـــه‌یاڵم تـــا کـــه‌ی؟
هاوســــــه‌ر و ده‌ســـــــته‌ملانی ژانـــــم
گیانه‌کـــه‌م! نایـــه‌وه بـــاڵم تـــا کـــه‌ی؟
شـــه‌و لـــه تـــاریکی و بـــێ‌ده‌نگیـــدا
رۆژه‌کـــه‌م! بـــۆ تـــۆ بنـــاڵم تـــا کـــه‌ی؟
هـــه‌ر لـــه یـــادی ســـه‌ری بـــسکتدا بـــم
گیانـــه! ئاشـــوفته بـــێ حـــاڵم تـــا کـــه‌ی؟
هـــه‌ر منـــه‌تباری شـــه‌راب و مـــه‌ی بـــم
حه‌ســـره‌تی چـــاوی کـــه‌ژاڵم تـــا کـــه‌ی؟
هه‌ر له ماچی ده‌مه‌که‌ت بـێ‌بـه‌ش بـم؟
لێـوی وشـك و ده‌مـی تـاڵم تـا کـه‌ی؟

هەوەسی گەستنی کوڵمەم تا چەند؟
ئارەزووی مشتنی خاڵم تا کەی؟
شینە میوانی شەوانی دووریم
شادی! روو ناکەیە ماڵم تا کەی؟
من لە دوورەنگی بە دڵ بێزارم
رەنگی زەرد، دیدەیی ئاڵم تا کەی؟
من وەکوو هەنگێ هەلاڵەم مشتوون
ژینی نێو گەند و هەلاڵم تا کەی؟
من بە شێلانی چەمەن راهاتم
هاتوچۆی نێو درِ و داڵم تا کەی؟
بۆ سەرینچاوە وو کانیاوی روون
هەڵوەریێ ئەشکی زولاڵم تا کەی؟
من هەڵۆ بووم و چیا هێلانەم
ژێرچەپۆکی قەل و داڵم تا کەی؟
قەفەزی دوژمنی بەدخووی دڵڕەق
هەڵوەرێنێ پەڕ و باڵم تا کەی؟
سەرەنێزەی ستەم و زۆرداری
بنجنێ سینگی مەتاڵم تا کەی؟
گورگی بێدادی لە گیانم بەر بوو
ئێشی جێ گاز و قەپاڵم تا کەی؟

مــــن پەلـــەقاژە وو هـــاواریّ نەکـــەم
ئـــەو بلّـــیّ زالّـــم و زالّـــم تـــا کـــەی؟
کوتکی بێدادی هەر بکوتیّ کاسە سەرم
کـار نـەکا دەسـت و زوخـالّم تـا کـەی؟
ئـــەو کـــە زاری رقـــی دەرکێـــشاوە
مــن زمـانبەسـتە وو لالّـم تـا کـەی؟
پۆشـتە وو تێـر و پـڕ و خـۆشلـەوەڕە
برسـی و رووت و رەجـالّم تـا کـەی؟
تـەم و مـژ، بەنـدەن و دەشـتی گرتـم
هەلّنـەکا سـروە شـەمالّم تـا کـەی؟
بـەس نـەبیّ دەسبەسـەری و دەربـەدەری
نەچـمەوە نێـو کـوڕ و کـالّم تـا کـەی؟
باخـــەوانانی جیهـــان پـــێم نـــالێن
بـۆ وەری میـوەیی کـالّم تـا کـەی؟
مـانگ و مێریـخی دەپێـویّ ئینسان
مـنی کـورد زینـدە بەچـالّم تـا کـەی؟
چـاوەڕێی تیـشکی هـەتاوی هیـوام
نـەڕەویّ هـەور و گـەوالّم تـا کـەی؟

١٩٧٦/١١/١٥

بەهار هەر دێ

لە گیاندانا دەگورێنم بژی هەر کورد و کوردستان
بە گوللەی دوژمنانی گەل دڵیشم بێتە راوەستان
پشووی دوایـیم دەخوێنم بۆ گوڵ و گوڵزاری ئەم خاکە
لە سایەی ئەم گوڵ و گوڵزارەیە بوومە هەزاردەستان
دەزانن زامی دیلی چەند بە ئێش و چەند بە ئازارە؟
دەبێ رابێین هەتا ئێمەش دەگەینە ریزی سەربەستان
خەتای خۆمانە تا ئێستا کە هەروا کۆیلە وو دیلین
ئەوانەی شاد و ئازادن کەمێ زووتر لە خەو هەستان
نەتاندیوە کە رووباری خورێن بەردی دەقەڵشێنێ
وەهاشە هەر کە زۆرداری دەسووتێنێ گڕی هەستان

لــە مەیــدانی شەڕانــخێوی خــەباتی قــەڕنی بیــستەمدا
سەرم سووڕما کە ئەسپی سووکەسواری کوردی بـۆ وەستان؟!
وەڵامــــی دامــــەوە پیرێکــــی ئــــازادەی جەهاندیــــدە:
خەتای سواران نەبوو پـێش سوارەکانـمان قـورس و ناوەسـتان
هومێـدیێ بەرمــەدەن ڕێگــەی خــەبات بگــرن بڕۆنــە پـێش
تەماشـای خـەڵکی تێکۆشـەر بـە دیکتـاتۆری چـۆن وەسـتان!
هــــەتا کـــەنگێ سیاچـــاڵی بەســـامی دوژمــــنی زاڵــــم
پراوپڕ بێ لە ڕۆڵەی گـەل، جـمەی بـێ وا لـە دەس بەسـتان؟
هەتاکــەی ئەشــکی خــوێنینی کــچە کــوردی بــرا کــوژراو
لـەجێی بـادە و لـە بـەزمی دوژمنـان بدرێتـە دەس مەسـتان
مەترســــن ڕۆڵــــەکانی قارەمــــانی گــــەل لــــە گیانبــــازی
لـە کـۆڕی ئـەم خەباتـە بـێوچـانە تاقـە یـەك کەسـتان
ســــەهۆڵبەندانی بێــــدادی ئەگەرچــــی تــــووش و دژوارە
بەڵام لێم سـوورە وەك ڕۆژێ بـەهار هـەر دێ لـەدووی زسـتان
بــە خــەڵکی عالــەمی سەلــماندووە تاریــخی ئــازادی
دەبــێ زاڵــم لەبــەر تێکۆشــەران بەرداتــەوە دەســـتان

١٩٧٧/١١/٩

ڕەوەز ورد نابێ

زەوی! ئێستاش لە ڕووت هەڵدێ بدەی سوورڕ؟
نــەڕووخای ئاســـمانی پــیری پــشت کــوورڕ؟
کـــە حـــاڵی زارمـــان ئـــاوا دەبیـــنن
کـــە مـــاڵی زاڵمـــان ئـــاوا دەبیـــنن
کـــە مـــەرگی کاوەکـــانی چـــاك دەبیـــنن
کـــە جـــەرگی کیـــژەکان پـــڕ چـــاك دەبیـــنن
کـــە کـــۆڕی شـــین، بـــەهاری ســـوور دەبیـــنن
«ئـــەمین»ی نـــا ئـــەمین مـــەئموور دەبیـــنن

کـــه بــــووکی ســــووری بــــێزاوا دەبیــــنن
کــــرووزەی بــــێگونــــای ســــاوا دەبیــــنن
کــــه ســــۆمایی لــــه چــــاو باوکــــان بــــڕاوه
بـــــــــەرۆکی پــــــــیره دایکــــــــان دادڕاوه
که کوندی شووم لـه گونـدی کـورد دەخـوێنێ
کـه گەنـــجی کـورد دەگـەوزێنێ دە خــوێنێ
کـه تـەختی بـەختی کـورد بـێخێـو دەبیـنن
«سولەیـــمانی» ئەســـیری دێـــو دەبیـــنن
بنــــاری لێـــژ و ناهـــــەمواری هــــەڵگورد
دەبیــــنن بۆتــــه دەشـــتی کەربــــەلای کــورد
بـــه ناهـــەق خـــوێنی تێکۆشـــەر دەرێـــژن
شـــەهیدی بـــێســـەر و بـــێشـــوێن دەنێـــژن
بـــەڵام بــا تێبگــا ئــەو دوژمنــەی پەســـت
رەوەز ورد نـــاکرێ هـــەرگیز بـــه داردەســـت
دەبـــێ کونـــد هـــەر بـــەرەو وێرانـــه بفـــڕێ
هـــەڵۆ لـــەو کێـــوە ســـەربەرزانه نـــەبڕێ

١٣٥٨/٢/٢٧

بەهاری ناڵ

لەمێژە ئاواتی منە
ببینم وڵاتی سنە
زێدی کۆن و ڕەسەنی کورد
بە درێژایی تەمەنی کورد
ڕوانگەی هەزاران کارەسات
بنە و مەتەرێزی خەبات
شوورەی سەختی بەرەنگاری
پاردەی وەختی فیداکاری
بۆسەی پێشمەرگەی کۆڵنەدەر
گۆڕخانەی سوپای داگیرکەر
بچمە لانی بەچکە شێران
قەڵاگای تەنگانەی مێران
جێ پەیکانی تیر ئەنگێوان
جێی پێکانی دەسبزێوان

خـــاكی نەتـــەوەی نەبـــەزم
هـــەر گوتوویــە نــەزم، نــەزم
تیـر - تیـر بڕوانــمە دیــمەنی
لـــە خۆشــیانی بــبم خــەنی
چـــاو بگێـــڕم لـــە رژد و لێــژ
تـــا بـــرینم بـــبن ســـارێژ
دانیـــشم لـــە بـــن دەوەنـــێ
بڕوانـــمە مێـــرگ و چـــەمەنێ
هەڵمـــژم هـــەوای زەنـــوێران
خـــۆ دەمـــە بـــەر ئاوهەڵـــدێران
هەڵگـــەڕێم بـــە راز و زەردان
بـــەر دەمـــەوە جاڵـــە بـــەردان
لـــە بـــان رەوەزان بـــخوێنم
کـــەوی بـــەیان وەدەنـــگ بێـــنم
لـــەو رنوانـــە بکـــەم رەوت
دوژمـــن بـــۆی نـــەکراون زەوت
لـــە مـــشارەیەك داگـــرم پـــێ
نەتـــەوی کـــرد ســـەرەنگرێ
تـــۆزی بـــەردێ بکـــەم بـــە کـــل
«کە گەردوون پێـی نـەداوە تـل»

وەك گۆرانی هەورامان پێو
پێ بنێمە سەر «پێپیلکەی دێو»
دانووسێم بە کانیاوی روون
رابکشێم لەسەر هەڵەسوون
چەپکێ وەنەوشە بچنم
دەسکێ سوێسنە بڕنم
خۆم لە تیشێکی بکەم بەند
هەڵپسێنم چڵێ گیابەند
ئەشکەوتێ نەچێ لە بیرم
پەناگا بوو بۆ باپیرم
بگرم گەوە و پێچ و خەمی
بچمە سەر دوندی ئەستەمی
لەسەر کێوی بەرزی ئارێز
کوردستان بگرمە ئامێز
بە جوانی ئەو خۆرِسکاوە
روون بنەوە ئەم دوو چاوە
ئەم چاوانەی گەلێ ماوە
لە سوێی کوردستان گریاوە
ئەم چاوانەی فرمێسکیان رشت
بۆ کوردێکی دوژمن دەیکوشت

ئــەم چـــاوانەی داگیرســـاون
هێنــد لــە شــینگایان گریــاون
چـم پـێ دەڵـێن لێـر و لـەوێ
مـن کوردستانـم خـۆش دەوێ
پێـشم بڵـێن ونـی و دێـوی
دەپەرسـتم چـڕ و کێـوی
جـا دەگەڕێمـەوە پێدەشـت
بـە لادێیانـدا بکـەم گەشـت
ببیـنم دێـم و بـەراوی
بـوورەی گاسـن لـێنـەدراوی
کێڵگـەی بـە ڕێـژە وو نـەرمان
بـەڵام بـێ خۆیـان و خـەرمان
نـە سـەد، نـە بناوان و نـە بەنـد
جۆگـەی جۆمـاڵنـەکراوی مەنـد
ئەسـتێری پـڕ بـووەی بۆگـەن
پڕ لە لیتـە و سێسوو و جەگـەن
جووتیـاری ئـازا و تونـد و تـۆڵ
گـاجووتی لـەڕ و گاسـنی کـۆڵ
برسـی، هـەژار، بـێدەرەتـان
ڕەشـن و رووت و بـێتـۆو و نـان

دەستی قەڵشیو، پێ راگیراو
گیرفانی دڕاو، بێ دراو
پاڵەی سواڵە هۆنی بە گورد
چەقڵی چاوی دژمنی کورد
خانووی کاول و رەش و برش
هەر نانی رەق و دۆی ترش
بۆی کرا درۆ و دەلەسە
کوا رێگا و بان و مەدرەسە؟
نەک مافی جووتیار نەدراوە
لادێمان خاپوور کراوە
سەرگەردان بوون لە نێو تۆڕا
بەوەی نیە نێویان گۆڕا
بۆ زەحمەتکێشی قارەمان
نە دوکتۆر هەیە نە دەرمان
بێبەهرەن لە خوێندەواری
خوێندەواری و کوردەواری؟
هەتا هێزی خەڵک بزووت
بوو بە مەشخەڵی گەش بزووت
خەڵکی تێکۆشەر خۆی دەرخست
بەگژ ئەرتەشدا چوو بە مست

ڕاپەڕینێك بوو بێوێنە
وڵات دەتگوت، گۆمی خوێنە
دیکتاتۆر بۆ پاراستنی خۆی
کردی هەرچی کە دەکرا بۆی
بە دەستی ستەم و تاوان
ڕژا خوێنی شۆڕەلاوان
زۆرداری بۆ زۆر مانەوە
بە ڕق هاتە مەیدانەوە
بێبەزەیی دەستی وەشاند
خوێنی ژن و پیاوی ڕژاند
زگی باوکی پیری سووتاند
ڕۆڵەی لەبەر دایك ڕفاند
ویستی خاکی پاکی ئێران
ئەوەندەی دی بکا وێران
بەڵام خەڵکی لە گیان بێزار
داینەنواند لەبەر زۆردار
لە تانك و تۆپ نەپرینگاوە
گوێی بە گوللە نەزرینگاوە
پێی داگرت، چەقی نەبەزی
تا داگیرکەر گورچووی تەزی

کوردیش بەشداری خەبات بوو
رۆڵەی رۆژی کارەسات بوو
لاوی گیان فیدای گیان فیدا
ئازایانە، شەهیدی دا
لە خەباتی خوێناویدا
لە هەرەتی تەنگاویدا
کوردستان هەر بوو بە قەڵا
دیتی هەزار دەرد و بەڵا
ئێستا دەڵێ خوێنی گەشم
بۆ شۆڕش رشتووە کوا بەشم؟
دژی زۆرداری بووم، هەر وام
هەر دەمەوێ مافی رەوام
دەمەوێ بگەم بە نیاز
ناوم مەنێ جیاوازیخواز
کەچی پۆلێك کۆنەپەرەست
بۆ بێگانە بوونە داردەست
لە بەهاری ئازادیدا
لە کاتی خۆشی و شادیدا
خراپە کەوتەوە برەو
تەمایە رۆژ بکا بە شەو

سنەی جوانی خوێناوی کرد
درۆ و فێڵ و ناپیاوی کرد
ناپاك هاتەوە کایەوە
داوی بۆ خەڵك نایەوە
دەگرێ، دەکوژێ، دەبڕێ
شەڕ دەفرۆشێ، زگ دەدڕێ
ژن و منداڵ ناپارێزێ
لێمان دەگرێ مەتەرێزێ
راوەڕووتە و خانەبگیر
گرمەی تۆپە و قرمەی شێستتیر
زەبر و زەنگی خۆی دەنوێنێ
لاوان لە خوێن دەگەوزێنێ
کوردستان بەهاری ئاڵە
جا بە خوێن بێ یا بە گوڵاڵە

١٣٥٨/١/١٠

فرمێسکی رونوو

تۆ گوتت: «من ئاشقی سەوداسەر و دینم دەوێ»
من گوتم: تاکوو بە ئاواتت بگەی دینم دەوێ
هەڵکەوێ تاوێکی چاوێکی لە دیدارت بکەم
تا بزانی کوانێ بۆ جوانێ دڵ و دینم دەوێ؟
بزگوڕی رەش دابپۆشێ روومەتی گەش تا بەکەی؟
شاعیری گەشبینم و کوا چاوی رەشبینم دەوێ؟
ئەی پەریزادی مەهابادی! ئەتۆ ون بووی لە من
تۆم هەبێ لەکوێ پەریزادە و پەری چینم دەوێ

رووتم و یاقووت و ئاوریشمم لە بیر ناچێتەوە
لێوی سوور و ئاڵ و بسکی خاو و چینچینم دەوێ
تۆ نەدیوی بۆیە شەو چاوم لە ئاسمانێ بڕی
تۆ بەدی کەم گرشەگرشی مانگ و پەروینم دەوێ؟
تا وەکوو ساقی ئەجەل نەمداتێ تاڵاوی نەمان
چاوەبڕکە، دەسبزێوی، ماچی شیرینم دەوێ
ژوانی بن سیلە و پەسیوی لاوەتی یادی بەخێر
بۆ ئەوەی پیرانە نەمرم، یادی دێرینم دەوێ
کوانێ ئەو شەوگارە بێدەنگە لە ژوانگەی جێ هەوار؟
کچ رەوەك بوو، من گوتم: هێدی بە! حەجمینم دەوێ
کوانێ ئەو رۆژەی کە سەرچۆپیم دەگرت بانگم دەکرد
دۆم دەوێ، دۆی قۆڵ بە بازن و پەنجە نەخشینم دەوێ؟
شاعیرم جوانی پەرستم، دڵتەڕم، شێتم، لەشۆق
کێوی بژوێن، دیمەنی جوان، دەشتی رەنگینم دەوێ
من بە فرمێسکی رونووی کوێستانی کورد پەروەردە بووم
کوڵمی ئاڵ و چاوی کاڵ و سینگی بەفرینم دەوێ
خۆشەویستی من کچە کوردێکە پاك و نازەنین
باخەوانە پیرەم و باخی بەپەرژینم دەوێ
نامەوێ روو بگرێ تا دەمرێ بە فێڵبازی و درۆ
یاری نازداری لەباری دیاری شەرمینم دەوێ

من تەشی ڕێسێکی وەك شیرنی «وەفایی»م بۆ چیە؟
کیژی وریای چاوکراوەی فێرە زانینم دەوێ
بۆ دەبێ «زێندین» لە زیندانم بکا چونکە گوتم:
ئەز «مەم»م، خەستەی خەمم، کوشتەی ئەمم، «زین»م دەوێ؟
نایەڵن قەت چێژی ئازادی بچێژم من دەنا:
خوێنی شیرینم دەوێ، کوا تەرمی خوێنینم دەوێ؟
بواری وەم نادەن لە نێو مێرگە «چەکۆ» هەڵتووتەکێم
چونکە پرسەی دایکی ملبەکوێن و سەرشینم دەوێ
نایەڵن ئاسوودە دانیشم لە لاپاڵی چیام
قاسپەقاسپی خاسەکەو بێ، گرمەیی مینم دەوێ؟
ئارەزوومە هەرچی ئینسانە بە ئازادی بژی
چۆن گەلی داماو و دیل و مات و خەمگینم دەوێ؟
نامەوێ خوێن بڕژێ یا بۆنی کەلاکی کۆن بکەم
ڕەنگی مێلاقە و گوڵاڵە و بۆنی نەسرینم دەوێ
هەڵپەڕین و پێکەنین دەبزێوێ هەستی ناسکم
کوا دڵی پڕ ئێش و ئۆف و جەرگی بەبرینم دەوێ؟
دەرزی ئاژن بوو دڵم لە سوێی شەهیدانی ئەمر
بەس نیە، مەودام بدەن تۆزکاڵێ تەسکینم دەوێ
جێی گەرم، پاڕووی نەرم خۆشە، بەڵام بۆ مافی خۆم
سێبەری ئەشکەوتی سارد و نوێنی بەردینم دەوێ

بـــۆ بـــە زاری مـــەزنیخـــوازی تاڵـــە وەك کـــەکرە و زەرەنـــد
گـــەر بڵـــێم مـــن پاســـەوانی قەســـری شـــیرینم دەوێ؟
دێـــوی شـــەڕ ســـمکۆڵ دەکـــا لـــێم و دەبـــوڵێنێ دەڵـــێ:
بـــۆ لـــە ســـەردانی هـــەموو ئێـــوە تـــەورزینم دەوێ
بـــۆ فریـــشتەی داد بـــە ســـینەی پـــڕ لـــە کینـــە و داخـــەوە
هاتـــە کوردســـتان گـــوتی: رەجـــمی شـــەیاتینم دەوێ
ســـەقز و سەردەشـت و ســـابلاخ و سنەی کـرد غـەرقی خـوێن
ســـێی تـری ویـستن گـوتی: بـۆ سـفرە حـەو سـینم دەوێ
کـــەی رەوایـــە بـــەمدەنە بـــەر گوللـــە یـــا راوم بنـــێن؟
گـــەر گوتـــم کـــوردم لـــە کوردســـتانی خـــۆم ژیـــنم دەوێ
کـــورد مەگـــەر کونـــدە کـــە هـــەر ویرانـــە بـــێ هێلانەکـــەی؟
نیـــشتمانی ئـــاوەدانی جـــوانی رەنگیـــنم دەوێ
زۆر بـــە ئاواتـــم کـــە کوردســـتانەکەم بـــێکێـــشە بـــێ
ئاشـــتیخـــوازم کـــوا ولاتـــی پـــڕ رق و قیـــنم دەوێ؟
تـــا نـــەهێڵم شـــوێنەواری نالـــەباری پەهلـــەوی
نەگبـــەتی زۆردارەکـــان و خۆشـــی مـــسکینم دەوێ
لاشـــەڕم، کـــوا بەدفـــەڕم، ئەمـــما لەســـەر مافـــی رەوام
دەســـت و چـــەك، ئیمـــان و هیـــوا و هەســـتی ئـــاورینم دەوێ
بـــۆ ئـــەجاتی ئـــەم گەلـــە کۆیلـــە و هـــەژار و بێکەســـە
گیـــانی پـــاك و بـــیری تیـــژ و رێگـــە ناســـینم دەوێ

بــــۆ بەگــــژدا چــــوونی زۆرداری و هــــەژاری و ناهــــەقی
کارگــــەر و جــــووتیاری ئاگــــا و مــــستی ئاســــنینم دەوێ
ســــەخت و ناهــــەمواره ئــــەم ڕێگایــــە، کــــوردی کولّنــــەدەر!
بــــۆ خــــەباتێکی درێــــژ خایــــەن گــــورِ و تیــــنم دەوێ
دوای نــــەجات بــــۆ ئــــاوەدانی و خۆشــــی خــــاپووره وڵات
کۆمــــەڵێکی چــــاك و پــــاك و راســــت و وردبیــــنم دەوێ
بــــۆ خــــەباتی هاوبەشــــی یەکــــسانی تونــــد و تیــــژی گــــەل
لاوی کارامــــەی بەجــــەرگ و کیــــژی ســــەنگینم دەوێ
کیــــژ و کــــورِ بگــــرن لــــە دەوری گــــۆڕی «هــــێمن» رەشــــبەڵەك
مــــن کــــە شــــینگێــــڕی شەهیدانــــم، لــــەکوێ شــــینم دەوێ؟

مەهاباد - ١٣٥٨/١٢/٣

خانەنشین

بولبولێـك بـووم لـە ركەیـدا بـە بـەهاری رەنگـین
دوور لـە گـولزار و لـە دیـداری گولاڵـە و نەسـرین
كـازیوە، بـۆ لـك و پـۆپی گـوڵی بـاخی دەفـڕیم
پـەڕ و پـۆم پێـوە نـەما نیمـە ئـیتر هێـزی فـڕین
دەسـتی ئـەو راوكـەرە بـڕزێ كـە بـڕی بـاز و بڕست
سووری سـوور گـوڵ بـدەم و روو بكەمـە مێرگی شین
مـن چـریكەم هـەموو سووچـی چـەمەنی پـڕ كردبـوو
ئێستە نایـە لـە گـەرووم بێجگـە لـە ناڵـەی خـەمگین
من كە شینگێڕی هەموو سوورە گوڵی پەڕ - پەڕ بـووم
رەنگـە هـەر دڕكـی پـەڕیوە لێـرە بكـا بـۆ مـن شـین
مـن كـە بـۆ دیـتنی گـوڵ هێلـی سـنوورم دەپەڕانـد
هـەر لەسـەر هـەق گـوتنی رووتـە كـرام خانەنـشین
شاوەریـــخنە دەگـــەڕێ وا لـــە دەراوی چـــۆمەڵ
دیـنی دیـنی گوڵـە ئـەو بولبـولی دڵ پـڕ لـە ئـەوین
تـازە دڵخەسـتە وو پەربەسـتە وو بـێ‌دەسـتەم مـن
وەرە دەر راوكـەری دڵڕەق لـە كـەلێن و لـە كـەمین
تێپـەڕێ هێنـدە بـە ناخۆشـی نەگـەر ژیـنی درێـژ
خۆزگە سەد خۆزگـە بەوانـەی كـەم و ئاسـوودە دەژیـن

شیلان ئاوێ - ١٣٦٠

ئاپۆلۆی ماج

بــە حیجــابی ئیــسلامیەوە دیــم جــوانیٚ
ماڵــە بابــم ئــای لــەو خەلــە و خەرمانــە!
نەمــدیبوو مــانگی چاردە وا روونــاك بــیٚ
بــە ســاوی پــاك لــە نێــو جغــزی خەرمانــە

گونــاح نــەبوو، تــیٚم هــەڵڕوانی، نەترســام
لـــە چـــەمۆڵە و جنێـــو و بۆڵـــەبۆڵی
ئەوی جوان بوو لە رووی ئەودا بە دیم کرد
هەنیـــە، کوڵمـــە، دیـــدە، بـــرۆ، مـــژۆڵی

کــە دیــن نــەبیٚ، دیــنی دەگــۆڕیٚ بــۆ تــۆ
ئەو تەرسایەی بیٚ‌ترس رایــمووسی خــاچ
کــچی شــەرمین بــە رووســووری دەنیــشیٚ
لەسەر رووی تۆ شەوێکیش ئاپۆلۆی مــاچ

ورمیٚ - ١٣٦٣/٤/٢

بارگەی یاران

دێــت و رادەبــرێ وەکــوو ســەروی رەوان مــن چ بکــەم؟
کــە بــە قوربــانی نەکــەم رۆحــی رەوان مــن چ بکــەم؟
قــەدی ئــەم شــۆخە وەکــوو دووخ و خەدەنگــە ئەفــسووس
پــشتەکەم کۆمــە، وەکــوو مــاڵی کــەوان مــن چ بکــەم؟
تــازە هـــەنگاوی شــلم کــوانێ دەبــێ بــۆ شــەوڕاو
جوانــە زۆر جوانــە بــەڵێ رەوتــی کــەوان مــن چ بکــەم؟
زەبــری ئــاوزەنگی بــڕا و شــل بــووە دەســتی جڵــەوم
دێ دەنـــا پرمـــەیی بــۆر و بــدەوان مـــن چ بکـــەم؟
ژوانـــی خۆشـــی هـــەڕەتی لاوەتـــی دێتـــە خەونـــم
کــاتی ئاویلکــە دەگــەڵ زیندەخــەوان مــن چ بکــەم؟

شــەو هــەتا ڕۆژێ لەبــەر ئێــشی لەشــم ناڵــەم دێ
دێتە گوێم دەنگی «گەلۆ» و «نیوەشەو»ان من چ بکەم؟
بارگــەیان تێکــەوە پێــچا و بــەرێ بــوون یــاران
لــە دنــێ وا بــە تــەنێ پاشــی ئــەوان مــن چ بکــەم؟
ژیــانی مــن ئێــستە وەکــوو خــۆری دەمــی زەردەپــەڕە
پــێم نــەما تــین و گــوڕ و هێــز و تــەوان مــن چ بکــەم؟
«سروە» هــات خونــچە گــوڵی بــاخی ئــەدەب پــشکووتن
باخــەوانی گەرەکــە تــازە جــەوان، مــن چ بکــەم؟
ئــاو نــەبوو ئــەو دەمــی «هــێمن» مەلــەوانی کــورد بــوو
ئــاو شــوکر زۆرە وەرن زوو مەلــەوان مــن چ بکــەم؟

١٣٦٤

تەوری جەور

دوژمنی کوردی نیە ئەفلەقی دڵڕەق بە تەنێ
ریشەیی خەڵکی عێراقێ دەیەوێ هەڵبکەنێ
لە عێراق ناژی شتێکی بەری چاوی بگرێ
هەر بە تەورێ دەبڕێ زاڵمە نەخل و دەوەنێ
عەرەب و کورد و تورك، ئەرمەنیی و ئاشۆری
دەگرێ، یا دەکوژێ، وەك بوتێ سەجدەی نەبەنێ
زێڕی چی؟ ئاسنی ژەنگاوی و تیژە سەددام
کۆنە ناسۆری ئەون ئێستە کە دێنن تەشەنێ
کوشتی، سووتاندی و بردی لە جنووبی ئێران
وەك مەغوولێ کە لە خۆی رازی بکا ئەهریمەنێ

ئـەوی ئـەو کـردی بـە نامـەردی دەگـەڵ کوردسـتان
شـەختە نـەیکرد بـە گـوڵ و نەسـتەرەن و یاسـەمەنێ
مووشـەك و بـۆمی لـە دێ و شـاری ولاتـی هـەڵکرد
خـەڵکی ئـاوارە بـوو بـۆ دەشـت و تـەلان و دەمـەنێ
گوللـە دابـاری وەکـوو تـەرزە لەسـەر پـیر و جـوان
تەرزە کـوانێ بـەزەیی دێ بـە گـوڵ و گیـای چـەمەنێ؟
وا بـــلاو بۆتـــەوە جەیـــشی بەپـــەلاماری بـــەجێ
تـــازە کـــۆ بێتـــەوە دژوارە بـــە بێـــڵ و بـــە شـــەنێ
خـۆی بـە نێـرۆن و بـە چـەنگیز و بـە هیتلێـر زانـی
نەیـــدەزانی دەدرێ مـــشتی گرانـــی لـــە چـــەنێ
دەسـتی بێگانـە دنـەی دابـوو کـە خـۆی هەڵـدێرێ
کەچـی راچـوو لـە پـەڕەی جـەرگی، پـەلی دارەبـەنێ
لـــەوەتی هەڵمـــەتی شـــێرانەیی خـــەڵکی دیـــوە
خـــەوی تـــۆراوە، بـــە شـــەو رادەپـــەڕێ، رادەچـــەنێ
ماوەیـەك مەسـتی مـەیی بـەرزەدەماخی بـوو بـەڵام
کـاتی وەی هـات کـە خومـار بێتـەوە لـووت دابـژەنێ
ئـەو کـە نـەیهات بـەزەیی قـەت بـە هـەژار و بێکـەس
رۆژی تەنگانـە ئـەوان چـۆن دەبـێ دەسـتی نەکـەنێ؟
کـەس نیـە جـەرگی بـە کوچـکێوە نـەنابێ سـەددام
چۆن دەبێ جەرگی ئەویش خەڵکی بە کوچکێوە نـەنێ؟

چۆن دەبێ باکی نەبێ ئەو لە «اخ» و «اخت»ی عەرەب
چۆن نەجاتی دێ لە دەس مامەڕەش و پوورە نەنێ؟
ئەو کەسەی هانی دەدا ئاگری شەڕ ڕۆشن کا
ناچتە هانای، کە کەوت تێر و پڕیش پێدەکەنێ
تازە ڕزگاری لە دەس خەڵکی عێراق دژوارە
هێندە پێ ناچێ هەموو دەور و بەری لێ دەتەنێ
چی لە دەس نایە ئەگەر خەڵکی عێراق ئەمڕۆکە
ڕاپەڕن، یەك بگرن، دەس دەنێ، ڕامالّی دەنێ
ئەمەیە ئاقیبەتی شوومی لەخۆبایی بوون
چارەنووسی ئەمەیە دوژمنی خەڵك و وەتەنێ

بەهاری ١٣٦٤

شینگێڕی

بە بۆنەی بۆردمانکردنی شاری بانە لە لایەن فڕۆکەکانی عێــــراق لـــە ١٥ی جـــۆزەردانی ١٩٨٤وە گــــــوتراوە.

بانـــــە وێرانــــــە جگــــــەر بریانــــــە
لـــەش ســـڕە، دڵ پـــڕە، چـــاو گریانـــە
بـەم بـەهارە گـوڵی وێ پـەڕ ـ پـەڕ بـوون
وا بـــە دەردی خـــەزەڵی پـــاییز چـــوون
جـەرگی مێلاقـە لـە داخـان رەش بـوون
ئەشـکی شـللێرە وەریـن و گـەش بـوون
پـیر سولەیـــمان خـەمی دیکـــە نابـــا
سیـــــــــە دار و دەوەنــــــی ئاربابـــــــــا

ئەوی شین ماوەتەوە شینگێڕە
هەر گەلایەکی هەزاران دێڕە
میگ و میراژی بە هاوکاری یەك
چوونە سەر خەڵکی هەژاری بێچەك
زۆر بەرقتر لە قەراری جاران
بانە وێرانە، کرا بۆمباران
هەرچی خانوو بوو لە نزم و بەرزی
وەك دڵی عەسکەری بەعسی لەرزی
هەر بە زار خۆشە دەڵێن شەشسەد کەس
یا نەما، یا نە بە حاڵ ماویە نەفەس
مێشکە پڕژاوە لە نێو خۆڵ و خاك
لەت و پەت بوو لەش و ئەندامی پاك
چۆڵەمە، دیزەڵە، ئەژنۆ دەرچوون
ماڵ نەما، یانە رما، یا سەر چوون
دەس پەڕی، مۆرە شکا، سینەش چاك
ژنی پاك رۆیی، برا پیاوی چاك
باش بزانە گەلی دورناسی ورد
ئەوەیە هەر هەقی ئەفلەق بۆ کورد
ئەوی هاوسەنگەر و پشت و پاڵمە
دیاری دا دیاری بڕەی ناپاڵمە

شەڕفرۆش بەعسیە ئەی ئێرانی!
شەڕفرۆش چی گەرەکە؟ وێرانی
چ نەهاوەند بێ چ بانە و دزفوول
بەعسی وێرانگەرە ئێستا مەسئوول
شەڕفرۆش مووشەك و بۆمی داوێ
شەڕفرۆش راحەتی ئێمەی ناوێ
زگی ناسووتێ بە حاڵی ئێمە
دڵی کوردە لە رقی ئەو کێمە
تێدەگا خەڵکی مەگەر مێشکی رزیو
چ دەکا بەعسی بە کوردی ئەو دیو
ئەم قەڵادزەی بە شەهید مەشهوورە
هەر بە ناپاڵمی بەعس خاپوورە
گەوزی لەم شارە لە نێو خوێن و خوڕ
بە سەدا پیر و منداڵ، کیژ و کوڕ
گوندەکانی هەموو لێ رووخاندن
رەزەکانی هەموو لێ سووتاندن
کانییەکانی بە سمیت دارشتن
یانی سەرچاوەیی ژیانی ناشتن
دای لە سێدارە ئەوی بیناسم
چەند هەزاری وەکوو لەیلا قاسم

بــەزەیی کــوا لــە دڵــی بەردیـــدا

شــومری ناگـــاتێ لــە نامەردیـــدا

بـە قـسەی ئـەو ئـەوی خیرەسـەر بـێ

دەیکـوژێ بـا کـوڕی پێغەمبـەر بـێ

جیٚژوان

ئەو پەنجەی وا لە بێهێزی دەلەرزێ
کوشیویەتی مەمکۆڵەی باڵابەرزێ
ئەو ددانەی ئێستێ نەماوە تاقی
گەستوویەتی زۆر جار چەنەگەی ساقی
ئەو چاوانەی سۆمایی لێ بڕاوە
هێند لە جوانان داگیرا، داگیراوە
ئەو لێوەی وا ئێستێ باری گرتووە
کوڵمەی نەرم و نۆڵی یاری گرتووە
ئەو باهۆیەی زەمانە لێی بڕی هێز
کام کیژ جوانە گرتوویەتە نێو ئامێز
ئەو دڵەی وا ژوانی دەویست و جوانی
ئێستا پڕە لە غەم، لە نیگەرانی
ئەو پێیانەی شەرزەی کردووە کوتر و کوان
ماندوو نەبوو قەت لە هاتوچۆی جیٚژوان

١٣٤٧

دەسرێژی لاوان

بڕۆ ڕێوی بەسیەتی چاونەزێری
پەلاماریٚ مەبە بۆ لانی شێری
گوتوویانە لە لانیٚ دەرپەڕیٚ شێر
هەموو دوژمن بەزێنە میٚ و نێری
مەیە بۆ ئەم چیا نینۆکشکێنە
دزی سیرمە و گەڕۆکی گەرمەسێری
بە تیکی سەخت و ئەستەم هەڵمەڕۆسکیٚ
خەریکی شاخەوانان هەڵبدێریٚ؟
ئەتۆ و ژرد و رکە و هەڵدێر و تیرەگ؟
لە گیانی خۆ مەگەر بێزار و تێری؟

بـــچۆوە بـــن گراڵـــك و كەنـــدەڵانت
ئەتۆ كەی فێری نێو سوێسن و كنێری؟
بـــڕۆ كلكـــت بنێـــوە نێـــو گـــەلۆزت
هـــەڵاتن ئیـــشی خۆتـــە باشـــی فێـــری
لە پێش تۆشدا شەهەنشاهانی خوێنڕێژ
خەریك بوون پێی نەهێڵن خێر و بێری
لەمێـــژە فێـــرە كـــوردی پـــاكی لاشـــەڕ
بـــەرەنگاری، فیـــداكاری، دلێـــری
ئـــەتۆ هـــەر قـــاتڵی زارۆك و چـــووكی
بـــە دیـــل و پـــیر و بـــێ‌ئـــەنوا دەوێـــری
دەنـــا بـــێ‌شـــك لەبـــەر دەســـرێژی لاوان
دەبـــێ وەك بارەكـــەو هـــەر خـــۆت وەشـــێری
حیسابی كاری خۆت گەر باش دەزانی
لـــە مافـــی ئێمـــە بۆچـــی خـــۆ دەبـــوێری؟
كـــە لێـــت روونـــاكـــە ناهـــەموارە ڕێگـــا
ئـــەدی بـــۆ ڕێ بـــە ڕێـــدار ناســـپێری
ئەگـــەر بـــاڵی هومـــاش بـــێ ســـێبەری تـــۆ
كـــە مافـــی كـــورد نـــەدەی ناچـــیتە ژێـــری!
عەداڵەت گەر هەبێ پێویستە هەر كەس
لـــە مـــاڵی خـــۆی بكـــا خـــۆی چـــاوەدێری

چیای زاگرۆسە زورگ و بەردەڵانە
فەلەك نەیكرد و ناكا بەردبژێری
بە تانك و تۆپ و میگی خۆت مەنازە
كە شوان كردی بە سەنگەر بەردەبێری
دەنێری چۆلەكە بۆ راوی باشوو
كە جوندی بۆ شەڕی جووتێر دەنێری
كە رووناكبیر قەڵەم رۆ كا لە چاوت
كەڕ و لاڵی نەوەك هەر كوتر و كوێری
لە بوختان و درۆت بێزارە یەكسەر
لە شێخی خانەقا تا پیری دێری
گەلی كورد دەستی دا چەك هاتە مەیدان
تەماشای گەورە شوان و شەنگەبێری
كە ترسابا لە كوشتن تۆرەمەی كورد
لە ئاسمانی ژیان ون بوو ستێری
فیدای كۆڕی خەباتت بم كچی كورد
كە گیانباز و فیداكار و بوێری
ئەتۆ سەربەرز و رووسووری و بە خوێنت
گوڵاڵەی سووری ئازادی دەدێری
فیدای لوولەی تفەنگەت بم كوڕی كورد
كە دوژمن بەو تفەنگەت نابوێری

بــه خــه‌ڵکی ڕاگه‌یانــد ده‌ســت و تفــه‌نگت
دژی زۆرداری و داخــــوازی خێــــری
بــۆی پێــشمه‌رگه! ڕۆڵــه‌ی باوه‌فــای کــورد
کــه ناترســی لــه ڕه‌نــج و تــاڵ و ســوێری
لــه ئاشــتی‌خــوازی و ســوڵحا نــموونه‌ی
لــه حه‌ملــه و هه‌ڵمــه‌تا بــێ‌بــاك و مێــری

١٣٤٢ (١٩٦٣)

گریانی رونوو

بۆ شەهیدانی کوردی تورکیا، کە لەوپەڕی نەخۆشیدا گوتراوە.

ئەی دایکی شەهیدی کـوردی!
تــۆ وەکــوو چــیای نــاگری
لەبــەر تــەوژم و بــا و تۆفــان
ســەخت و رەق و پــێداگــری
لە ئاسـت ئـەم داخ و دەردانـە
بەهیمـــــەت و خـــۆڕاگری
ســەرت سـپی و بەفراویــە
دەروونـــت کڵــی نـــاگری
کــێ دەکـا مــەنعی گریانـت
بۆ رونـووی کوێـستان نـاگری؟

چەند
بەرهەمێکی
بەرایی

مەحکەمەی ئیستیقلال

ئەم هەڵبەستەی ژێروو چەند دڵۆپە فرمێسکێکە کە لە شینی شەهیدانی ڕێگای سەربەخۆیی کورددا ڕشتوومە و پێم وایە هەموو کوردێک، چ خوێن گەرم بێ، چ خوێن سارد، بە خوێندنەوەی شیعرەکان بێ ئیختیار فرمێسک دەڕێژێ و تووک و نەحلەت لەم مەحکەمە مەنحووسە ـ کە تروسکەی هیوای کوردی کوژاندنەوە و سەربەخۆیی کوردستانی وەدواخست، بێ سووچ و تاوان ئەمری هەڵاوەسینی جەنابی شێخ عەبدولقادر و هاوڕێکانی دەرکرد و لە شینی ئەواندا نەتەوەی کوردی بۆ هەمیشە دەستەو ئەژنۆ دانا ـ دەکا.

دوێشەوێ گریام هەتا ڕۆژ، پێت بڵێم بۆچی برا؟
مەحکەمەی مەنحووسی ئیستیقلال وەبیرم هاتەوە
ریزیان بەستبوو لە پێش چاوی منا گشتی هەموو
ئەم شەهیدانەی کە خنکاون بە سەد ناواتەوە

پاك به كفنێكی لـه خوێنـا شـەتڵ و لێـوێكی بـەبار
پـاك بـە رەنگێـك و قیـافێكی پـەڕیو و ماتـەوە
هاتە گوێم لێكرا دەیانگوت «ئێمە كوژراین بێخـەتا
میللەتی كـورد تـا بـە كـەنگێ تۆڵـەمان ناكاتـەوە»
من لەسەر لووتكەی بڵێندی كێوی هەق داوا دەكـەم
تـۆش بپـارێزە جـەنابی شـێخ لەسـەر رووی تاتـەوە
بەڵكوو روحـمێكی بكـا پێمـان خوداوەنـدی رەحـیم
چی دیكە ژێردەس نەبین دیسان وەسـەرمان خاتـەوە
هێمنـا! پێـت وانـەبێ یـەزدانی بـێهـاواڵ و فـەرد
كەیفـەری ئـەم زوڵـم و زۆرە، بـێحیـساب ناداتـەوە

گۆڤاری نیشتمان، ژمارە ٢، ١٣٢٢ (١٩٤٣) - مەهاباد

کوردم و ...

کـــوردم و داوای حقـــووقی پایـــەماڵی خـــۆم دەکـــەم
ماڵی خۆمە مـولکی کـورد، داوایـی مـاڵی خۆم دەکـەم
مـولکی کوردســتان کـە ئیرسـی بـاب و بـاپیری منـە
ئیـــدیعای هــەق و کەلــەپووری حــەلاڵی خــۆم دەکـــەم
هەر وەکوو باران لـە چاوم دێتـە خوارێ ئەشکی خوێن
هــەر زەمانێــك بەرژەوەنـدێکی لـە حـاڵی خـۆم دەکـەم
گەرچـــی لای ئاغـــای خـــەیاڵی خـــاوە میللیـــەت
مـــن لـــەلام باشـــە، هـــەتا مـــاوم خـــەیاڵی خـــۆم دەکـــەم

من لە دەس بێگانـە قـەت ناکـەم شـکایەت ئـەی رەفیـق
گەر شکایەت کەم لـە چـنگی مـام و خـاڵی خـۆم دەکـەم

ناسـیحا! بـەس پـێم بڵـێ فیکـری مەحاڵـە فیکـری تـۆ
نـسحەتـم نـاوێ ئـەمن فکـری مـەحاڵی خـۆم دەکـەم

رۆژێ شێخم دیت و پێم گوت هەتبێ حیسـسی میللیـەت
پێـی گوتـم مـن چم لەوانـە داوە، سـواڵی خـۆم دەکـەم

مـن ئـیتر مـاهوت و شـاڵی ئەجنـەبی ناکـەم لەبـەر
رانکوچۆغەی خۆم لە بووزووی رەنگی شاڵی خـۆم دەکـەم

چـیدی مـن زەحـمەت لـەبۆ منـداڵی خـەڵکی ناکـشێم
عـیلم و زانـست و هونـەر فێـری منـاڵی خـۆم دەکـەم

یـا دەڕێـژم خـوێنی پـاکی خـۆم لەسـەر ئـەم مەقـسەدە
یانـە فیکـرێ بـۆ بـرای رووت و رەجـاڵی خـۆم دەکـەم

چـاوەدێری رۆژی خۆشـی جێـژنی سەربەسـتیم ئـەمن
گـەر مـودارا وا دەگـەڵ ئـەمرۆژی تـاڵی خـۆم دەکـەم

گۆڤاری نیشتمان، ساڵی یەکەم، ژمارە ٢، خەزەڵوەری ١٣٢٢ (١٩٤٣)

هەڵدەکەم

مـــن کــە بێــدەنگم ئەوێــستا چــاوەنۆڕی هـــەل دەکـــەم
هەل کە بۆم هەڵکـەوت ئەمـــجا باسـکمی لـێ هەڵدەکـەم
زۆر بـە ئومـــێدی خـودا لـەو خاکـە پاکـەی دەردەکـەم
دوژمنـــە بێگانـــە ئـــاخر چـــۆن دەگــەڵ وی هەڵدەکـــەم
نابێ چیدی داری من بــخوات و لێـی سوار بـێ حـەریف
داری دامــەی خــۆم لــەبۆ لای خــانی ئاغــا هەڵدەکـــەم
نایـــــەڵم تـــــاریکی چـــــیدیکە ولاتـــــم داگـــــرێ
خــوا مــەدەدکار بـێ چـرای زانـستی تێـدا هەڵدەکـەم
وەك جگێن وایە زەمان، هەرکەس جگی خۆی تێ دەخـا
تا چـەقی هـەمووان بهـێنێ مـن جگـی خـۆم پـەل دەکـەم

نامــەویٚ مــن ســەربڵیندی خــۆم و دایــمە کۆشــش
بــۆ بڵینــدی و بــەرزی و ئــازاد بــوونی گــەل دەکــەم
قــەت دەگــەڵ بێگانــەکان وەڵلاهــی دانــووم نــاکوڵێ
مــن کــە شــاهێنم چــلۆن ئــاخر رەفیقــی قــەل دەکــەم؟
هــەر کەســێ دەربــارەیی ئــەو قەومــە بــەد بــدوێ بــرا
وا دەدەم مــستێ لــە زاری مــن ددانــی کــەل دەکــەم
هــەر کەسێ بــۆ لای ســنوور و ســەرحەدی خــاکی وەتــەن
بێ، دەدەم بەردێ لە لاقی، دەسبەجێ ئەو شەل دەکەم
هێندە فێڵاویم کە دوژمن وێم کەوێ تا هەر دوو گوێ
قوم دەبێ، چونکە بە فێڵ ئەو تووشی لیتە و زەل دەکەم
خۆش بێ بووزووی خۆم، چ موحتاجم بە پەشمی خاریجە
تاکوو جاوی خۆم هەبێ، بۆ جامەیی مەلمەل دەکەم؟
سارد و گەرمی رۆژگارم چێشتووە بە خودا گەلێك
بێئەوەی موحتاجی کەس بم موشکلی خۆم حەل دەکەم
دوێشەوێ دایکی وەتەن «هێمن» لە خەودا پێی گوتم:
رۆڵە کردارت حیسابە، کەنگێ گوفتار حەل دەکەم

گۆڤاری کوردستان

سالی یەکەم، ژمارە ٢، رێکەوتی ٣٠ی سەرماوەزی ١٣٢٤ (١٩٤٥)

جێژنی ئازادی

نەوجەوانانی ژیر و وریای کورد
پیرەپیاوانی پیر و ئازای کورد
بێچوە شێرانی چابك و بێباك
تازەلاوانی میللی و خوێن پاك
نەونەمامانی باخچەیی ئاوات
کاربەدەستانی حیزبی دێموکرات
ئەی ئەوانەی کە چاو بە گریان بوون
دژ و داماو، کز و پەرێشان بوون

بۆ وەتەن رۆژ و شەو دەگریان زار
دیتو لەو رێیەدا هەزار ئازار
بەشبڕاو بوون لە خۆشی و شادی
دەرکرا بوون لە باخی ئازادی
موژدە بێ لێو پاش گەلێك زەحمەت
پاشی زۆر رەنج و تاڵی و مەینەت
پاشی تالآن و جەنگ و دەربەدەری
پاشی کوشتار و شین و قوڕبەسەری
پاش وەی سەد مەزن، هەزاران سەردار
لەسەر ئازادی رۆیینە سەر دار
پاشی وەی سەد هەزار کوڕی لاوچاك
دەستی دوژمنان لە خوێن و لە خاك
گەوزی بوو دایکی بۆ لە سینگی دا
بەزەیی هات بە حاڵی ئێمە خودا
یاریدەی داین و کردیە مەئموور
بە نەجاتدانی کوردی، هۆردووی سوور
میللەتی کوردی بێکەسی رزگار
کرد، لە ژێر چنگی دوژمنی زۆردار
کوردەواری بە جارێ ئازاد بوو
کوردی زۆر غەمگین، بەکەیف و شاد بوو

ئاشــکرا هــەڵکراوە بــەیرەقی کــورد
هاتەوە دەستی لاوی کورد، هـەقی کـورد
تێپـەڕی ڕۆژی ڕەش، نـەما دەمـی خـەم
ڕۆژی کورد هاتە دەر لـە ژێـر مـژ و تـەم
بــۆ مــە ئـەو ســاڵەکە چـلۆن زســتان
خۆشــترە زۆر لــە مــانگی جــۆزەردان
گەرچی ئێستا نـەماوە گـوڵ لـە چـەمەن
وەك گوڵــە ڕوومــەتی کــوڕانی وەتــەن
ئێســتەکانە تــەواوی میللــەتی کــورد
کــچ و کــوڕ، پیــاو و ژن، درشــت و ورد
بــێ‌خــەم و لێــو بەخەنــدە وو شــادن
بۆچــی؟ چــونکوو ئەوێــستە ئــازادن
ئــەی برایــانی میللـــی و دڵـــسۆز
ڕۆژتـــان بـــاش و جێژنـــەتان پـــیرۆز
ئــەوی ئــاواتی ئێــوە بــوو دیتــوو
نیــشتمان ســەربەخۆ و ئــازاد بــوو
بــەیرەقی جــوانی ئێمەیــە ئێــستا
دەیــشەکێنێ لــە هــەر بڵێنــدێك بــا
کــاری خۆمــان بــە دەســتی خۆمانــە
ئێــستە بــا کــوێر بــێ چــاوی بێگانــە

تــا هــەزار ســاڵی دیکــە ئیــستالین
هــەر بــژی یــاڕەبی، بڵــێن ئــامین
چــونکە دەربەســت هــەقی زەعیفانــە
لاگــری دیــل و بــێنەوایانــە
بــۆ ئــەوەی بێکەســان بکــا مەســروور
پایــەدار بــێ و بــمێنێ هــۆردووی ســوور
پێــشەوامان بــژی لــەبۆ خزمــەت
کردنــی دیــن و مەزهــەب و میللــەت
ڕەبی هەر کەس کە دوژمنی کورد بێ
هــەر دوو چــاوی دەرێ و ملــی ورد بــێ
بــمرە «هــێمن» کــە تــۆ لەســەر زیــادی
مایــەوە، چــونکوو دیتــت ئــازادی

ڕۆژنامەی کوردستان

ژمارە ١٢، ٢٠ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ - (٩ی فوریە ١٩٤٦)

دەمەتەقەی دوو خوێنمژ

سیراج ئۆغلوو:

یـــاخوا بـــەخێر بێـــی سەرچاوەکانـــم
خـــوا دەوامـــت دا ئـــارامی گیانـــم

نووری سەعید:

خـۆ بـێتەزیـەتی ئەلـحەملای چـاکی
قـەزا و بـەلاّ دوور، بـۆ وا خـەمناکی؟

سیراج ئۆغلوو:

چۆن خەمناك نەبم زۆر پـیس قـەوماوە
دیـــسان کوردەکـــان زۆریـــان هێنـــاوە
هـــەموویان داوای هـــەقی خـــۆ دەکـــەن
گەف و هەڕەشـە لـە مـن و تـۆ دەکـەن

دەڵـێن ئـەو خاکـە خـاکی کوردانـە
نایـــەڵێن چـــیدی بیخـــوا بێگانـــە
خـۆ تـۆش دەزانـی کـە کـوردەواری
لە قیسمان بـچیٚ تـووش دێـین هـەژاری
گەنـــم و جـۆی ئـەوە رزق و بـژیومان
نـەوتی ئـەوە رووناکـە دیومـان
ـمە نـەبیٚ لـە برسان دەمـرین
نەوتـە نـەبیٚ شـەو کـوێری دەگـرین
دبیرێك بکــــە هـــــەتاکوو زووە
ل و فرسـەت لـە دەس نەچـووە

عید:

ت نەکـــەویٚ بـۆ دابزرکـــاوی
چـی وەکـوو کـەر لـە قـوڕیٚ مـاوی
تۆ لە کنە خـۆت تـورکی خـوێنمـژی
ەدفـەڕ، شـەڕانی، رێگـر، پیـاوکوژی
تورکی لەوەی پـێش وا خـوێری نـەبوون
وەك گورگی برسی بە خشەوە دەچـوون
هـەر ئێـوە نـەبوون لـە دەورەی کـەماڵ
لاقـی کوردانـوو دەگـرت وەك گـەماڵ

ژن و منـــداڵ و گـــەورەتان کوشـــتن
خـــوێنی ملیـــۆن و نیوێکـــوو رشـــتن
ئێستاش نەچووە بچێ، وەخۆ کەونەوە
گـــەورە گـــەورانیان لـــە دار دەنـــەوە
بیانگرن، بیانکوژن، بیانـخەنە نێو بەند
ئەفەنـــدم! بەســـم ئـــەتۆ بـــدە پەنـــد

سیراج نۆغلوو:

منـــیش بەشـــی خـــۆم جەزرەبـــەم داون
بـــــەڵام داخەکـــــەم دانـــــەمرکاون
کـورد گیایەکـە هـەر چـەندی بیـدروون
هەڵدەداتـــەوە دیـــسان هەڵەســـوون
تـــــەدبیرێکی دی بکـــــە ئەفەنـــــدی
یابـــا عـــەجایب! بـــۆ وا دڵمەنـــدی

نووری سەعید:

بـرا مـام ئینگلـیس ئاغـای خۆمانـە
هـەتا ئـەومان بـێ خـەمی چـیمانە
پـەنای بـۆ دەبـەین دەیانکـا چـارە
فریویـــان دەدا بـــە پـــووڵ و پـــارە
بۆیـان سـاز دەکـا سـەد شـێخ و مـەلا
بەســەریان دێــنێ ســەد دەرد و بــەڵا

عەشیرەتەکان دێنێتە ژێر بار
بە درۆ و دەرەسە، بە پووڵ و دینار

سیراج ئۆغلوو:
عەجەب تەرتیبێك دەستت بە گونم
وڵاتت پیس کرد هەستە لە کنم
باوی نەماوە کەڵەك و دهۆ
کورد فریو ناخوا ئەبەدی بە درۆ
کوردی ئەو عەسرە هێندە شەیتانن
ئەمن و تۆ و چرچیل بە کەر دەزانن
وا لامەزهەبن کوردی ئەو دەورە
نە شێخیان ماوە نە مەلای گەورە
عەشیرەتەکان هەستان لە خەوێ
پشتیان لێك بەستووە ئازادیان دەوێ

نووری سەعید:
کەوابێ برا سەلا لە خۆمان
مانگامان کرد و بڕاوە دۆمان

گۆڤاری هاواری نیشتمان

ژمارە ١، ساڵی یەکەم، خاکەلێوەی ١٣٢٥

شینی ژنەکوردێك

(١)

هەی داد هەی بێداد هەی ڕۆ ڕۆڵەڕۆ
هەی ڕۆڵە داخی گرانم بۆ تۆ
هەی کوێنم دەربەدەر ڕۆڵەی جەوانم
وەی قورم وەسەر مایەی ژیانم
دایکەکەت بمرێ ڕۆڵەی نازدارم
دەك نەژیم پاش تۆ شۆڕەسوارم
نەمێنم لەبۆ دەست و جلەوت
کوانێ، بۆ نایە ئەوڕۆ هەوهەوت؟

هـەناوم رەش بـێ بـۆ قـژی رەشـت
جـەرگم خـرا بـێ بـۆ كولّـمەی گەشـت
حـەیف بـۆ چـاوی وەكـوو بادامـت
درێـغ بـۆ بـەژنی وەك نەونـەمامت
رۆڵـە گیـان ئـەتۆ هێـشتا جحێڵـی
چ وەخـتی وەیـە مـن بـەجێ بێڵـی
هەی داد هەی بێداد، هـەی رۆ رۆڵـەڕۆ
بریـا مردبـام مـن لـەباتی تـۆ

(٢)

مـنی هـەژاری پـیری زگ سـووتاو
چـۆن پـاش تـۆ بـژیم ئـاخر شـۆڕەلاو
كـونكونـە دڵـم لـەتلەتـە جـەرگم
بـۆ تـۆ تاقانـەی جوانـە مـەرگم
شـەرتە مـن سـەرم بـۆ تـۆ شـین بكـەم
هـەتا بـمێنم بـۆ تـۆ شـین بكـەم
گوڵە گەشەكەم بـۆ سـیس بـووی وا زوو
بـردت بـۆ ژێـر خـاك هـەزار ئـارەزوو
بـۆ بـەجێت هێـشتم بەدبـەختت كـردم
رۆیـشتی بـۆ كـوێ بۆچـیت نـەبردم

منت بەجێ هێشت لەو کەلاوەدا
بۆ خۆت ڕۆیشتی بۆ خزمەت خودا
هەی داد هەی بێداد، هەی ڕۆ ڕۆڵەڕۆ
دێ لە دەروونم لەسوێی تۆ بۆسۆ

(٣)

دەزانی بۆچی ڕۆڵەی نازەنین
دەبەستم لەسەر گۆڕت کۆڕی شین
بۆیە دەگریێم ئەی لاوی خوێنپاك
بە جوانەمەرگی تۆیان خست لە خاك
بۆیە دەگریێم ئەو چەرخی چەپگەرد
ماوەی پێنەدای وەکوو پیاوی مەرد
لەسەر نیشتمان خۆت بە کوشت بدەی
هاوخوێنەکانی خۆت ڕزگار بکەی
بەخێوم کردی ڕۆڵە وەك بەران
تا بۆ نیشتمان بتکەمە قوربان
کەچی تۆی کوشت و نەیهێشت ئاسمان
قوربانییێك بکەم من بۆ نیشتمان
هەی داد هەی بێداد، هەی ڕۆ ڕۆڵەڕۆ
من و نیشتمان بێکەسین ئەورۆ

(٤)

لــە خــاك و خوێنــا ئەگــەر گــەوزیبای
لەسەر ئازادی و سەربەستی، بـەخودای
غــــەمم نــــەدەبوو، بــــۆت نــــەدەگریام
چــون مردنــی وا زۆر خۆشــــە، بــــەڵام
رۆڵــــە بــــە مــــەرگی تــــەبیعی مــــردن
ئەویش بۆ کوردان، عەیبە لـە کـن مـن
حــــەیف گیانەکــــەم حیزانــــە مــــردی
حــــەیف وەك پیــــاوی ئــــازا نــــەمردی
حەیف ئەی گەنـجی خاوێن وەکوو گـوڵ
مـردی و ئـارەزووی مـن نـەبوو حاسـڵ
ئــۆف رۆڵــە مــردی نەگــەییم بــە مــراد
ئۆف رۆڵە مردی و کـورد نـەبوون ئـازاد
هەی داد هەی بێـداد، هـەی رۆ رۆڵـەڕۆ
بــرینی جــەرگم قــەت نــاکرێ پــەڕۆ

گۆڤاری هەڵاڵە

ساڵی یەکەم، ژمارە ۳، بانەمەڕی ۱۳۲۵

ژوانی ئاغا

چـــاوەکەم بیـــستوومە چـــاوی «نادییـــە»
ئێـــستێ بـــۆ تـــۆ مایـــەیی دڵـــشادییە
خـــۆت مـــەڵاس داوە ئـــەتۆ بۆیـــە لـــەوێ
ئـــەو کـــچۆڵە نازەنینـــەت خـــۆش دەوێ!
دیـــل و گـــیرۆدە و ئەسـیری کـــاکی خـــۆم!
مـــلکـــەچ و زار و فـــەقیری کـــاکی خـــۆم!
عـــەقڵ و هۆشـــی بـردی چـاوی مەسـتی وی
شـێت و وێـت و گێـژ و وێـژی دەسـتی وی

بۆیە وا ون بووی و ئیتر نایەوە
راوکەری و داوت لە کۆتر نایەوە
کاکە بیستوومە گرفتاری ئەتۆ!
ئاشقێکی دڵ بریندارى ئەتۆ
ئەو کچۆڵە نازەنینەی چاو کەژاڵ
تۆبەکەی چەند ساڵەیی کردی بەتاڵ
کێ بوو دەیگوت تۆبەیی کۆن ناشکێ
تۆبە خۆ پۆڵا نیە، چۆن ناشکێ؟
وات شکاند و خستتە بەر پێتەوە
ئەستەمە پێم، تازە گاو بکرێتەوە
بەو مۆژە بەرگەشتەیەی ئەو دڵبەرە
وەرگەڕای کاکە! لە دین بۆ مەسخەرە
بەژنەکەی، ئیمانەکەت باریک دەکا
زولفەکەی، رۆژی گەشت تاریک دەکا
جەرگی لەت کردووی برا، شیری برۆی
کەزیەکەی وەک داو، ناهێڵێ بڕۆی
روومەت و کوڵمە و چەنە و بەرخەبەبەی
گووجی پێ هێناوی چۆن رێ دەر دەبەی
خەستە وو رەنجوور و گێژ و گێلە
کوشتەیی ئەو گەردنەی وەک کێلە

سینگ و مەمك و پا و پووز و سمتی ئەو
پێی نەهێشتی عەقڵ و هۆش و خورد و خەو
دڵ پەشێوی پەرچەمە ئاڵۆزەکەی
شێتی لەنجە و لار و دەست و گۆزەکەی

٭ ٭ ٭

ڕۆژێ هاتوچۆ دەکەن چەندین دەڵاڵ
تا فریو دەن ئەو کچۆڵەی چاو کەژاڵ
«جەعفەرئاغا» دیارە یەکجار ماندووە
هێندە هاتوچۆ بکا جاڕز بووە
خۆ «برایمە شەل» هەدادانی نیە
وەك حەسیر وایە لە ماڵی «نادیە»
هێندە بەو زستانە سەختە هات و چوو
وا شۆڕەی گرت، ژنی «سۆفی پەلوو»
دێتەوە لای تۆ دەڵێ «عەولا دلە»:
«ئەو کچەتتیوە دەکا ئێستاش ملە»
پاش ئەوەی زۆر هات و چوون دەستەی دەڵاڵ
دێنەوە خزمەت جەنابت دەست بەتاڵ
ئەو دەمی بۆ خۆت دەچی بۆ کۆیی یار
پێی دەڵێی ئەی دولبەری سیمین عوزار
جەزرەبە و کوێرەوەری و زەحمەت بەسە
بۆ بەرقدا چووی ئەتۆ لەو بێکەسە

ئـەی گوڵاڵـە سـووره، ئـەی تـازه نـەمام
سـیل و دیقـم گـرت لـە سـوێیانت، نـەمام
ئـەی نیگـاری چـاو خومـاری بـێوەفـا
بەسـیەتی بـێمـەیلی و جـەور و جـەفا
نـازەنینی شـۆخ و شـەنگی چـاو بەڵـەك!
ئاسـکی دڵناسـکی سـرك و رەوەك!
مـامزی لێـو قرمـزی خـۆش خـەت و خـاڵ!
مـانگی چـارده، ئایەتولعـەینی جـەماڵ!
چـۆڵەمەی ئەسـتۆم، بوتـم، سـەروم، گـوڵم!
تـۆ سـەری خـۆت چـیدی مەشـکێنە دڵـم
بـمدەیە گیانـە، لەمێـژە تاسـوخم
دایکەنـە زوو ئـەو تومانـە تـا سـوخم

* * *

«نادییـە» خانـم لـە پێـشدا نـاز دەکـا
سـەد بەهانـە و سـەد درۆت بـۆ سـاز دەکـا
زۆر بـەناز و نـووزەوە وات پـێ دەڵـێ:
«چـۆن لـە نێـو خـەڵکا دەبـێ چـاوم هـەڵێ
مـن کـە یـاری تـۆ بـم ئـاوا رووت و قـووت
پـاش و پێـشی مـن بکـەن تاقمانـە جـووت
لۆکـەیی تێـدا نـەماوە کلۆجەکـەم
پـشت و ئانیـشکی دەبـێ مـن پینەکـەم

نیمە دەسماڵ غەیری سەرپێچی دڕاو
مردم و نەمدی لەسەر خۆم تاسکڵاو
لەتلەتە وەك جەرگی تۆ دەرپێی شڕم
جا ئەوەش ناوەڵکراسە تێی تڕم
لائەقەل پووتێك دەبێ کەوشی کەچم
بەو قوڕ و بەو سۆڵە بۆ ژوان دەردەچم؟
ڕەنگە تێیدا بێ سەر و پرچم گەنە
تێم نەداوە ساڵ و نیوێکە خەنە
من کە رووتم چەشنی ئاسکی عەربەتێ
دوێنێ جێژن بوو نەچوومە داوەتێ
سورمە وو سابوون و کلتوورم نیە
بازنە وو خڕخاڵ و بەرموورم نیە
چش کە شك نابەم لە ماڵێ تامەچێشت
داخەکەم نیمانە زارجوویەك بنێشت
وردەواڵە هاتە ئێرە دوێنەکە
نەمبوو پوولێ خشڵ و گوارە و مێخەکە
هەر کە هاوارێ دەکا میوەفرۆش
من لە سوێ سنجوو دەروونم دێتە جۆش
قوچەکە وو دەرزی و کەڵافیشم نیە
ئاشقی وەك تۆ چرووکم بۆ چیە؟»

تۆ دەڵێی: ئەی شۆخی مەستی چاو هەڵۆ
بەسیەتی ئەو پرت و بۆڵە، خەم مەخۆ
ئەی بوتی سیمین و ئەی خوشکی پەری
شەرتە بۆت بکڕم کراسی کوودەری
بەو سەرەی تۆ و بە مەرگی «کاکەباس»
گیانە بۆت دەکڕم کەوا و ئاوەڵکراس
بۆ چمە بە زیاد نەبێ پووڵ و دراو
جوانی وەك تۆ نەیبێ کەوش و تاسکڵاو
تۆ بەڵێنیم پێ بدە و تەفرەم مەدە
حازرە دەسماڵ و چارۆکە و شەدە
بۆت دەنێرم عەتر و سابوون و خەنە
کرمەك و خرخاڵ و بازنە و ژێرچەنە
مێوژ و سنجوو لە «سەیفوڵڵا عەجەم»
وەرگرە، باکت نەبێ پووڵی دەدەم
وێت دەدەم کلتوور و ئاوێنە و دەزوو
کوا قسەت پێماوە، دایماڵە دە زوو

◆ ◆ ◆

بەو قسە خۆشانە سەرگەرمی دەکەی
وردە ـ وردە، کەمکەمە نەرمی دەکەی
ئیحتیاج دەیکا وەها نەرم و تەبا
بۆت نەرم نابێ ئەگەر موحتاج نەبا

ئیحتیاج داوێنی ئالوودە دەکا
گەر تەسەل بووبایە بێشك نەتدەگا
گەر نەبووبایە وەها رووت و شڕۆڵ
خۆی دەکرد تەسلیمی تۆی چرچی گڕۆڵ؟
ئیحتیاج مەجبووری کرد و خۆی فرۆت
چی لە دەست نایە دەنا «پوورە مرۆت»
ئیحتیاج دۆخینی پێ شل کردەوە
شەرم و ناموسی لە بیر ئەو بردەوە
ئیحتیاج کردی بە دەست ئاغا ئەسیر
کیژی لادێیی رەش و رووت و فەقیر
ئیحتیاجە جەرگی کردۆتە کەباب
هێندە جوانچاك نی دەنا عالیجەناب!
جوانی فەرموو شاعیری گەورەی قەدیم
ئافەرین ئەی ساحیبی زەوقی سەلیم
«آنچه شیران را کند روبه مزاج
احتیاج است احتیاج است احتیاج[1]»

❖ ❖

لادە شاعیر تۆ لە باسی فەلسەفە
بۆ لە بیرت چۆتەوە کاتی گەفە؟

١- هی مەولەوی بەلخیە.

رایدەکێشی عاقیبەت بۆ ئاغەڵێ
دەست دەگێڕی تۆ لە مەمك و باغەڵێ
دەیگری کاکە لە ئامێزی گەرم
لادەچێ پەردەی حەیا و حوجب و شەرم
دەست دەگێڕی تو لە سمت و بەرگەدەی
جا کە لێت رەق کرد، پەلانپیتکەی دەدەی
دەیخەیە سەر گازی پشتێ ئەو گڕە
دەیخەیە بەر هەڵمەتی ئەو تۆڕزە
لاقی پێ هەڵدێنی، دادەگری زگی
دەرپەڕی دەعباکە وەك ناوکی جگی
مەترەقەی سەر ئەبلەقەی لێ رادەدەی
دەیترێنی، خۆی وەها پێدا دەدەی
نێوگەلانی ئەو فەقیرە شەق دەکەی
گووپی هەڵدەمسێنی، چاوی زەق دەکەی
دەیبەیە ژوورێ بە زۆری و چیرەچیر
با بە کەیفی خۆی بکا ئەو زیرەزیر
تۆ ئەوەندەی رادەدەی بۆ پێشەوە
ئەو دەڵێ: کوێر بووم کورە بیکێشەوە
تۆ دەڵێی: «خۆت راگرە ئەی بەدمەزەب»
ئەو دەڵێ: «ئێی وای جڕلدم بێئەدەب»

قــەت بــەری تــۆ نــاگرێ ئــەو قــونخــڕە
هــیچ شــکم تێــدا نیــە کوتــك و تــڕە
لێــی دەبــەی ئاغــا هــەتا پرتــی گونــان
«مــی‌نــمایی امتحــان» هــەر دوو کونــان
خــۆی زەوت ناکــا فــەقیری بــێ‌تــەوا
رەنگــە ئاغــا بــۆت فرێــدا ســاقی وا
نێــو زگ و ریــخۆڵەکانی هەڵتــەکا
جــا چــلۆن بێــچارە خۆشــی پــیس نــەکا
پــاش تــەواو بــوون چــاوی هەڵدێنێتــەوە
جــا بــە نــاز ئــەو شــیعرە دەخوێنێتــەوە:
«گــر جــماع ایــن اســت کــو کــردن خــران[1]
بــر کُــس مــا مــی‌رینــد ایــن شــوهران»

کاکــە! بمبەخــشە لەبــەر بێکاریــیــە
ئــەو قــسانە، ئــەو هــەموو بــێ‌عارییــە
لــێم ببــوورە شــاعیرێکی عــاجزم
مــات و دامــاو و پەرێــشان و کــزم
دەرکــراو و بــەش‌خــوراو و دەربــەدەر
رەنــجەڕۆ وو بــێ‌تــەوا وو قوڕبەســەر

١- هی مەولەوی بەلخیە.

مودەتێکــە لــێم حەرامــە مــاڵی خــۆم
نــابینم خــزم و ژن و منــداڵی خــۆم
هــەڵوەدان دیــسانەکە پــۆلیس لــەدووم
بــەو چــلەی زســتانە بۆیــە بــازرە بــووم
دەمتــەقێنن چەشــنی رێــوی بەنــدەنێ
ئــەو ســەگانە لای کونێــشم نــادەنێ

٭ ٭ ٭

دەربــەدەر بــووم شــار بــە شــار و دێ بــە دێ
ســەردەمێ ســۆفیم و رۆژێکــی فــەقێ
گــا لــە پــشدەر، گــا لــە بیتــوێنم ئــەمن
گــا لــە کوێــستان، گــا لــە گــەرمێنم ئــەمن
ئێــسك و پێــستێکی رەقــە بارگینەکــەم
ویــشکەوە نــابێ تەکــەڵتووی زینەکــەم
مــن کــە نەمــدەخوارد پــڵاو و گۆشــتی خــۆم
نــانی هــەرزن ئێــستە وەك هــەڵوا دەخــۆم
مــن کــە رادەکــشام لەســەر تــەختی فەنــەر
راخــەرم ئێــستا چــیە، کورتــانی کــەر
مــن کــە قــاوەڵتوونێ هەڵدەســتام لــە خــەو
ئێــستە نیمــە نیــستیراحەت رۆژ و شــەو
مــن کــە هــەمبوو کەوشــی بۆیــاخ لێــدراو
ئێــستەکە رازیــم بــە کاڵــەی چــەرمی خــاو

مــــن کـــه ئاغـــا بـــووم و پـــۆزم لێـــدەدا
ڕۆزگـــــار ئەوڕۆکـــــه کردوومیـــــه گـــــەدا
بەو سـمێڵەی تـۆ و بـه ریـشی «کـا حەمـەد»
مەحتەلـم بۆ پـووڵ و رووتـم وەك «سـەمەد»
بــــۆ پــــەرە ســــیغار و تــــووتن ماتـــەڵم
هـــەر دەڵێــــی دەیلاغــــی فێـــرە دووکـــەڵم
دێ بـــــه شـــــوێنمدا هەمیـــــشه ئەمنییـــــه
ئەمنییـــەش ئەوڕۆکـــه بـــۆ مـــن کـــەم نیـــه
بـــا ئـــەویش رازی بـــه ده تـــمەن بـــێ، بـــرا
جـــیبی مـــن وەڵڵاهـــی گەســـکی لـــێ درا!!
شـوێنه ونکـەی مـن لـه دەسـت ئـاژان دەکـەم
هـەر کـه شـەبکەی ئـەو دەبیـنم ژان دەکـەم
پـــوولی تریـــاکم لـــه کـــوێ بـــوو بیـــدەمێ
جـــا لەبـــەر وەی، چـــاکه فیزمـــاڵکی دەمـــێ
تـــا جـــەناب سـەروان وەکـوو ڕۆسـتەم چـەقی
کاکه «هێمن»ی تـۆ لـه حـەوت کێـوان تـەقی
ژیـــانی ئێـــستەی مـــن بـــرا بـــەو تەرزەیـــه
پـــێم مەفـــەرموو شــــاعیرێکی هەرزەیـــه
زیـــز مەبـــه لـــێم و مەبـــه عـــاجز لـــه گـــەپ
کاغـــەز و شـــیعرم مـــەده بـــەر نووکـــه شـــەپ

من که دەرکی شادمانیم داخرا
گەر جەفەنگێ لێنەدەم دەمرم برا
من قسێکی دیم نیه غەیری جەفەنگ
وەرنه مەعلوومه که تۆ دووری له نەنگ

١٣٢٧

وردەواڵە

دڵی شاعیر

دڵـی شـاعیر وەکـوو ئاوێنـه دەچـێ
گوڵەکـەم! تـۆ دڵەکـەم مەشـکێنه
راسته زۆر ناسکه، ئەمـا که شـکا
وەکـوو خەنـجەر دەبـڕێ ئاوێنـه

تەرجەمە لە ئەنوەریەوە

هـەر بەڵایـەك لـە ئاسـمانەوە بـێ
بـا لـەوێشڕا نـەهاتبێ بـۆ مـن
کـه گەیـشته زەوی دەکـا پرسـیار:
ئەرێ لە کوێیه ماڵی مـام هێمن؟

بۆچمن؟

ئەی خودای گەورە! خالیقی بێچوون
ئەی ئەوەی دات بە ئێمە زار و قوون
یا ئەوان بگرە یا بکە تێرم
تێر نەبم بۆچمن سەر و ژێرم

بۆ کچە کوردێک

کچە کوردێکی نەشمیل و لەباری
بەوەی نیە ماوەیێکە چوویە شاری
ئەگەر پێت خۆشە هەروا بتپەرستم
نەکەی لادەی لە دابی کوردەواری

پەری ئازادی

شینم گەلێک گێڕا و شادیم کەم دیوە
خۆشی دەڵێن هەیە، بەڵام نەمدیوە
هەڵۆدا بووم لە دووی پەری ئازادی
تووشی نەبووم نە لەو دیو نە لەم دیوە

بۆ خانمی لازار

ژیانی دووباره دەبەخشیەوە بە مـردووی عیـشقت
تـۆ مەسیحانەفەسـی خۆزگـە منـیش لازار بـام

دیلی دیل

ئەسیری بسکی ئالۆزی کچە کـوردێکی ئەشـمیلم
تەماشا کەن چ سەیرێکە بە دەستی دیلـەوە دیلم

شنە

شـنە نـەبزێوی سـەری بـسکی رەشـی
کـە لەسـەر رووومـەتی ئـارامی گـرت
گوێ مەدە ئەو قسە کۆنەی کـە دەڵـێ:
لەشـکری کـافرە ئیـسلامی گـرت

بۆ ئاغای لبادی دارایی

بـە لبـادە دەبـڕێ سـەری پیـاوی، لبادیـە کـوێرە
یـارەبی کـەس نەخەیـە داوی لبادیـە کـوێرە
ئەی ئەوەی شاخ بە کەر و باڵ بە پشیلە نـادەی!
بۆچـی سـۆمایی هەیـە چـاوی لبادیـە کـوێرە؟

رقی پیرۆز

دەمگرێ، ئەمـما لە گرتووخانە رق ئەستوورترم
لێم دەدا، ئەمـما لەسەر داوا رەواکەم سـوورترم
دەمکوژێ، ئەمـما بە گۆ جەللادەکەمدا دێمەوە
کـوردم و ناتوێمـەوە، ناتوێمـەوە، ناتوێمـەوە

١٣٥٣ (١٩٧٤)

کوردە گیان

لە غوراِبی خـەوێ دای، دوژمنـت بێـدارە کـوردە گیـان!
هەڵستە لەم خەوە ئیمرِۆکە جەنگەی کارە کـوردە گیـان!

گۆڤاری نیشتمان
ژمارە ٧-٩، بەهاری ١٣٢٤

دەستی تەزیو

حەیفە ئەو دەستە کە گوڵزاری دەنەخشاند، بشکێ
حەیفە ئەو دەستە کە دڵداری دەگەوزاند، بشکێ
حەیفە دەستێ کە بە لەرزی و بە تەزیوی دیسان
دوژمنی ملهورِی زۆرداری دەلەرزاند، بشکێ

١٩٧٦

کوانێ؟

کوانێ ئەو پەنجە کە توندی دەکوشی مەمکی توند؟
کوانێ ئەو پێیە کە بۆ ژوانێ دەچوو گوندا و گوند؟
کوانێ ئەو چاوە کە هەر جوانی دەبینی و چیدی؟
کوانێ ئەو بیرە کە هەڵدەفڕی بەرەو بەرزی و دوند؟

پەرستاری ڕەشپۆش

پزیشکم شەرمەزار بۆوە کە نەیتوانی بکا چارم
دەبێ هیوام بە مان چەند بێ کە ڕەشپۆشە پەرستارم؟
دەڵێی چۆنی؟ چلۆنت تێگەیێنم دەرد و ئازارم؟
بە ساغیش نەیتوانی هەستی من دەربڕێ گوفتارم

١٩٧٦

خۆزگە

خۆزگە وەك خۆر نەمدیبایە شەوی تار
خۆزگە تاوێ ڕامنەبواردبایە بێ یار
خۆزگە پیری کەلەلای نەدەکردم
خۆزگە لە یەکەم ژوانگەدا دەمردم

١٩٧٧

خاك

بۆت نووسیوم بۆت بنووسم ئـەمن چـیم؟
دوندی قەندیل، گۆڕەپانی هـەڵگورد نـیم
بـــەرەو بـــەرزی دەچـــم ئەگەرچـــی وردم
خـاکی بـەر پێـی تێکۆشـەرێکی کـوردم

١٩٧٨

خەوم نایە

بەیان ئەنگووت و شەو رابورد و من هێشتا خـەوم نایـە
دەخوێنن بولبـول و قـومری، بـەڵام قاسـپەی کـەوم نایـە
خـەیاڵ دەمباتــە جـێژوانــی شــەوانی لاوەتـی، ئەمـــما
خرینگـــەی بازنـــە و خڕخـــاڵ و بـــەرمووری ئـــەوم نایـــە

جوانی رەشپۆش

گوتی: ئەی بلبلە سەرمەستەکە بۆ خامۆشی؟
گوتـم: ئەی نۆ گوڵە خۆڕسکەکە کوا دڵخۆشی؟!
گوتی: ئەی شاعیرە گەشبینەکە بۆ رەشبینی؟
گوتـم: ئەی ناسکە تەرپۆشەکە بۆ رەشپۆشی؟!